DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN,

TWEEDE DEEL.

DE ONGEVEINSDE CHRISTEN.

DOOR

YSBRAND VAN HAMELSVELD,

TWEEDE DEEL.

Te AMSTELDAM bij
MARTINUS DE BRUIJN.
MDCCXCVIII.

KORTE INHOUD

DER

VERTOOGEN

VAN HET TWEEDE DEEL.

N°. 28.

DE
ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 1.

BLIJDSCHAP.

Daar elk, met de vernieuwing van het jaar, zijnen medemensch, naar eene oude, en, mids dat men, in dezen, *oprecht* en *ongeveinsd*, verkeere, zeer prijswaardige gewoonte, nieuwe ſtoffe van vreugde en vergenoegen, nieuwe zegeningen des Hemels, toebidt, zal het niemand bevreemden kunnen, dat de *ongeveinsde Christen* zijnen naasten *blijdſchap* toewenscht, *blijdſchap* over hem van den Hemelſchen Vader ſmeekt, opdat alle zwarigheden en twijfelmoedigheden, met het nieuw jaar, van het angstvallig hart mogen opgeheven, en dat hart, door vernieuwde blijken van Gods goedertierenheid en gunst, verruimd worde.

Maar, *dit zal, misſchien, aan* de menſchen, misſchien zelfs aan den Wijsgeer, vreemd dunken, wanneer de *ongeveinsde Christen* zijne medemenſchen niet alleen *blijdſchap* toewenscht, maar tot *blijdſchap* opſpoort, hun de *blijdſchap*, als eenen pligt van den Godsdienst der *Christenen*, voorſtelt.

De *blijdſchap* behoort tot de hartstogten van den mensch, gelijk haar tegenövergeſtelde, de *droefheid*. Noch de éene noch de andere, dewijl zij beiden natuurdriften zijn, ſtaan geheel onder de heerſchappij van den mensch. Onder de tijden, die voor alles beſtemd

zijn, en welke, niet van den mensch, maar van Gods alregerende Voorzienigheid, afhangen, is ook de tijd van *lagchen*, zoo wel als de tijd van *weenen*. Het is waar, wenschlijk zou het zijn, voor 's menschen welzijn, indien hy, altijd blijde, altijd vergenoegd en vrolijk, ware van geest, maar, wanneer er voorwerpen zijn, die het hart bedroeven, die de ziel treffen, hoe zal dan de *blijdschap*, als een pligt, kunnen beschouwd, als een pligt aan iemand kunnen voorgeschreven worden? Wie zal een' verslagen, eenen moedelozen, geest kunnen opbeuren?

Dus zal de Wijsgeer, dus zal de menschenkenner, misschien, redenen. Doch, niettegenstaande dit, zoo groot is de kracht van den godsdienst, zoo dierbaar is deszelfs uitmuntendheid! de godsdienst van JESUS beschouwt de *blijdschap* niet alleen als een voorrecht, maar tevens als eenen pligt, waartoe de mensch verbonden is, zoo dat de Apostel PAULUS, *Filipp.* IV: 4. de Christenen dus vermaant: *Verblijd u zelven in den Heere ten allen tijd, ik zeg het bij herhaling, verblijd u zelven.* — En deze vermaning van den Apostel wil ik, thans, wat nader ontvouwen en aandringen, derzelver gegrondheid, billijkheid, en wijsheid, aantonen, en mijne Lezers tot gehoorzaamheid aan dezelve opsporen.

Ik zal, ten dien einde, eerst, eenige algemeene aanmerkingen vooraf laten gaan.

Mijne eerste aanmerking is. De omstandigheden, onder welken PAULUS deze vermaning tot blijdschap schreef, waren niets min, dan blijdschapwekkend, wanneer men op den uitwendigen toestand van zaken zag; hij zelve was een gevangene, om den godsdienst van JESUS, en de gemeente te *Filippi*, aan welke hij schreef, hadt groote bekommeringen, verdriet, en vreeze. — In soortgelijke omstandigheden, wanneer de uitzichten, in het verschiet, twijfelingen baren, is eene opwekking tot *blijdschap*,

wel,

wel, in den eersten opslag, eene wonderspreuk, maar, indien zij op gronden rust, en overwegende kracht van overtuiging met zich voert, zeer gepast en menschkundig. — Ook wij leven in eenen tijd, die vele zorgen en vele bekommernissen, in een denkend hart, verwekt, dus kan eene opwekkende vermaning tot *blijdschap*, met aanwijzing der gronden, waarop dezelve gebouwd is, tot vertroosting en bemoediging verstrekken, den waaren Christen een' riem onder het hart steken, en hem, met een opgeheven hoofd, het toekomstige, bedaard, doen afwachten.

Eene tweede aanmerking: *Blijdschap*, gelijk ook *droefheid*, is eene hartstocht, die, wanneer zij wordt aangekweekt, eene *hebbelijkheid* wordt, en dus moeten wij haar beschouwen, wanneer wij opgewekt en vermaand worden, tot blijdschap, tot steedsduurende blijdschap: *Verblijd u ten allen tijde!* — De hebbelijkheid van *blijdschap* is voor den mensch een dubbel wenschlijke toestand; voor zich zelven is een vrolijk hart eene bestendige maaltijd, en bij een treurig gelaad, met tranen op de wangen, is en blijft het hart nog *blijde*. — Maar ook een blijgeestig mensch is voor zijne medemenschen nuttig en gelukkig. De hebbelijkheid van *blijdschap* heeft *liefstaligheid*, *vriendelijkheid*, en *hartlijke deelneming* tot hare gezellinnen, en, daar zij, in zich zelve wel te vrede en opgeruimd, geen nijd of afgunst kweekt, stort zij ook vreugde en blijdschap in de harten der genen, met welke zij verkeert. — Integendeel, wanneer droefheid eene hebbelijkheid wordt, en het gemoed vermeestert, maakt zij den mensch gemelijk, verdrietig voor zich zelven, zoo dat alles hem verveelt, maar ook stuursch, morrend, en ongezellig in de verkeering, en onvergenoegd in zich zelve, wordt de droefgeestige ligt een prooi van afgunst en lagen nijd. Uit deze aanmer-

king volgt, hoe welverdiend zich de godsdienst bij ons en het menschdom maakt, wanneer hij ons opſpoort tot blijdſchap, en zijne vermaning kracht bijzet, door overtuigende en blijdſchapwekkende gronden.

Uit deze tweede aanmerking vloeit de volgende *derde* voort. De godsdienst wekt ons niet op tot eene voorbijgaande blijdſchap en vreugde, die ſlechts als hartstocht werkt, misſchien wel met drift en in hoogen trap, maar die ſpoedig heeft uitgewerkt, en weder een einde neemt, gelijk het gaat met de menſchelijke hartstochten. Neen, de godsdienst wekt ons op tot eene beſtendige blijdſchap, tot de blijdſchap, als eene hebbelijkheid: *Verblijdt u zelven altijd*, of, *ten allen tijde*, zegt PAULUS. Dus niet alleen, wanneer de zon van voorſpoed met hare lieflijke ſtralen het gemoed koestert en verwarmt, maar ook in de guure en ſombere dagen van tegenſpoed, niet alleen in de lente der jeugd, maar ook in den winter des ouderdoms; ja zelfs in den angst des doods. *Verblijd u zelven altijd.* — Hier door rijst de dierbaarheid dezer vermaning boven het peil van onze gewoone begrippen, en de godsdienst, die dit zou te wege brengen, en ons hart, op den duur, kan vervrolijken, verdient onzen eerbied en dankzegging.

Eene vierde aanmerking is deze: Zou de godsdienst dit vermogen? Kan de mensch, op aarde, altijd blijde zijn, hoe zeer hem dit verre het beste zijn moge? Zeker, men moet erkennen, dat dit eene wonderſpreuk ſchijnt, dat het wel een aangename, maar tevens allermoeilijkſte pligt is. Onder zoo vele rampen en wederwaardigheden, als ons, hier beneden zon en maan, omringen, in kommervolle tijden, wanneer het duister is van rondöm, voor vaderland, deugd, en godsdienst, ook dan zelfs blijde te wezen, dit ſchijnt ondoenlijk, het is, om die reden, dat PAULUS, bij herhaling, dezen

pligt

pligt inscherpt: *Verblijdt u altijd, ik herhaal het, verblijdt u.*

Eindelijk, zij mijne laatste aanmerking: Deze is niet de waare vreugde, de echte bestendige blijdschap, die van de wereld, veelal, daar voor gehouden wordt, die, door vermaken des levens, door voldoening der lusten, of vervulling van aardsche begeerten, veröorzaakt wordt. Het lagchen der menschen verdient, niet zelden, den naam van *onzinnig*; men mag deze vreugd der wereldlingen wel vragen: wat werkt zij toch uit? Niet zelden zal het hart, in dit lagchen, smarte hebben. Zij is kortstondig, heeft telkens nieuwe behoeften, wordt, door de geringste toevallen gestoord, en verändert, op het einde, zeker in droevenisse en rouwe. Maar de *blijdschap*, waartoe de *ongeveinsde* Christen wordt opgespoord, en die hy, deze vermaning opvolgende, zoekt en najaagt, is van de aardsche vreugde geheel onderscheiden. — Zij is bestaanbaar, zelfs met droefheid; zij doet het hart lagchen, zelfs terwijl de tranen over de wangen biggelen. Te weten, zij is, gelijk PAULUS haar noemt, eene blijdschap *in den Heere*, met betrekking tot den Heere, met vertrouwen op den Heere, en even daaröm bestaanbaar met de droefheid naar God, die eene onberouwlijke bekering werkt tot zaligheid.

Nu wordt het, dunkt mij, reeds duidelijk voor mijne Christen lezers, dat dit voorrecht, om altijd *blijde* te zijn, mogelijk, pligtelijk, ja het daadlijk voorrecht van ongeveinsde Christenen is. — De Christen, in betrekking tot God, *kan* altijd blijde zijn, en heeft daar toe genoegzame en overwegende redenen, nog meer, de *ongeveinsde* Christen is *verpligt*, om altijd *blijde* te zijn; eindelijk, de *ongeveinsde* Christen zal altijd zijne blijdschap bestuuren, met betrekking tot den Heere, en in vertrouwen op Hem.

 De

De *ongeveinsde* Christen kan, in betrekking tot God, altijd blijde zijn. In welke betrekking toch ſtaat hij anders tot God, dan als tot eenen verzoenden, weldoenden, ontfermenden, en liefderijken Hemelſchen Vader, in CHRISTUS JESUS? Kan hij niet blijde zijn, wiens zonden vergeven, wiens ongerechtigheden verzoend zijn? De Koninglijke Dichter ſpreekt zulken mensch zalig, en gewis, deze is zaligheid, deze is zaligheid van den *ongeveinsden* Christen, die, door het geloof in JESUS, den Borg en Heiland, voor God rechtvaardig is, die, door dat geloof, den vrijën toegang heeft, tot den genadetroon, en door den geest van zijnen Verlosſer God eerbiedigt, maar tevens, met een kinderlijk toeverzicht, noemt *abba*, lieve Vader. — In deze betrekking tot God te ſtaan, dit vertrouwen des geloofs op God te oefenen, vervult het hart met blijdſchap, blijdſchap grooter dan die der genen, wier koorn en most overvloedig is, wier oogst gelukkig ſlaagt.

Die Heer, die Hemelſche Vader regeert. Alles is aan zijne albeſtuurende Voorzienigheid onderworpen. Niets gebeurt er tegen, niets zelfs zonder zijnen wil, en deze wil is altijd wijs, altijd goed, altijd heilig. Hij zal alles, bij het einde, ten besten laten medewerken, voor de genen, die hem vreezen. Daar toe, tot zijne heerlijkheid, en tot zaligheid van zijne gunstgenoten, moeten zelfs de rampen, de tegenſpoeden, van dit leven dienen. Uit de duisternis brengt hij het licht hervoort. Altijd heeft een ongeveinsd Christen ſtof, om God te danken, gevolglijk, ook altijd ſtof, om blijde te wezen. Niet alleen, dat er altijd voor hem, in het midden der rampen, inmengzelen zijn van Gods goedheid, maar ook, indien hij opmerkt, zal hij vinden, dat het hem goed was, dat hij getuchtigd werdt, om niet, als een verlaten ſchaap, te dwalen en rond te zwerven, dies houdt hij het voor vreugde, wanneer

neer zijn geloof getoetst en beproefd wordt. Zijn Hemelsche Vader zal hem niet boven vermogen beproeven, maar met de bezoeking eene goede uitkomst geven, loon na strijd en arbeid.

Trouwens, slaat de *ongeveinsde* Christen, in betrekking tot God, het oog op het toekomende, hij kan zich altijd verblijden. Zijn lot hangt niet van het blind geval, of van een onherroepelijk noodlot, af, maar van zijnen hemelschen Vader, wiens voorzorg alle zijne lotgevallen onder zijne goedertierene voorzorge beschikt, in wiens liefde-armen hij zich gerust en veilig kan vertrouwen, ja, den dood zelven kan hij met blijdschap te gemoet zien. Die is het eind van zijnen strijd, het begin van zijne zegepraal. Zalig de dooden, die, in den Heere, sterven, ja zij rusten van hunnen arbeid, en hunne werken volgen met hun. Het eeuwig zalig leven, het welk dan eenen aanvang neemt, en hetwelk de *ongeveinsde* Christen, hopend, te gemoet ziet, bevat niets dan blijdschap, storelooze blijdschap, hemelsche en godlijke wellusten.

Niet alleen kan de *ongeveinsde* Christen, maar hij *behoort* altijd blijmoedig te wezen, in betrekking tot God, door JESUS CHRISTUS. *Blijdschap* is het eigenäartig karakter *van* den gunsteling des *Hemels*, welke de verblijfplaats der waare blijdschap is. *Blijdschap* is de sieraad en luister van den godsdienst. Maar ook, het gevoel van weldaaden, onbegrijpelijk groote weldaaden, vereïscht en voert met zich blijde dankĕrkentenis, en dankĕrkentenis zijn wij altijd en in alles aan God verschuldigd. Ook dan zelfs, wanneer de *ongeveinsde* Christen, in de nederige beschouwing van zich zelven, en zijne eigene geneigdheid tot het kwaad, in het gevoel van zijne zedelijke verdorvenheid, en overblijvende zonden, treurig en droef uitroept: ik ellendig mensch!

wie

wie zal mij verlosſen van 't ligchaam dezes doods? voegt hij er, blijmoedig, in den zelfden adem, bij: Ik danke God, door JESUS CHRISTUS, mijnen Heer.

Wanneer de ongeveinsde Christen dus aan zijne verpligting voldoet, en altijd zich verblijdt in den Heere, zal hij, ja wel, met recht gevoel, de vreugde en geoorloofde vermaken des levens genieten, vrolijkheid zal zijn gelaad ophelderen, maar tevens zal hij bewaard blijven, dat hij niet deele in buitenſporige, in zondige vermaken. Alleen zulke *blijdſchap* zal hij gevoelen en genieten, in welke hij aan zijnen God vrijmoedig denken, zijnen Hemelſchen Vader danken kan!

Dat men toch ophoude, den godsdienst te ſmaden en te miskennen, als ware hij de vijänd der vreugd! Dat men ophoude hem te verwarren met het dweepziek bijgeloof! Dat elk zich beijvere, om zich, met de vernieuwing des jaars, dus in God te verblijden, opdat hij alle zijne overige levensjaren in deze blijdſchap doorbrenge, tot ééns eeuwige blijdſchap op zijn hoofd wezen zal.

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat, het zesde Huis van de Vischſteeg, Noordzijde.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 2.

BESCHEIDENHEID.

De vrolijke blijgeestigheid; die, gelijk onze *Abts-wouder* Dichter zich zeer wel uitdrukt, het leven van dit leven is, tot welke de Christen verpligt en opgeſpoord wordt, en welke de Godsdienst van JESUS alleen beſtendig en duurzaam ſchenken kan, wordt, onder de menſchen op deze wereld, doorgaands geſtremd, en dikwijls geheel te niet gedaan; buiten ons, door de ongenoegens, twisten, verdeeldheden, onrechtvaardige mishandelingen, welke in de Maatſchappelijke ſamenleving veelvuldig plaats hebben; bijzonder in tijden van groote omwentelingen, wanneer de gemoederen der menſchen verhit zijnde, ligtelijk bloot ſtaan voor buitenſporigheden en noordschheid jegens hunne medeburgeren. — Maar, ook in den mensch zelven zit het vergif, het welk de *blijdſchap* doet kwijnen, en zelfs geheellijk doet uitteeren. De mensch geeft zich over aan bekommerende zorgen en rusteloze begeerten, zijne wenſchen ſtrekken zich uit

naar het toekomende, zijne verbeelding vergroot daar van de gevaren. Dezen ontstellen den mensch vooraf, en stooren zijne blijdschap en de genoegens van het tegenwoordige. — Dus is hij te onvrede, niet vergenoegd met het geen hij geniet, zoodat hij geene zuivere *blijdschap* kan smaken, dewelke zich, met een angstvallig hart, met eene verlangende ziel, en onvergenoegden geest, niet kan verdragen.

De menschkundige PAULUS kende deze verhinderingen der waare blijdschap, maar, geleerd door den onfeilbaren Geest van zijnen Meester, wist hij ze ook uit den weg te ruimen; en het is daaröm, dat hij, de Christenen aanmanende, om altijd blijde te zijn, met betrekking tot, en vertrouwen op den Heere, deze ondergeschikte vermaningen laat volgen (*): *Uw deftig gedrag moet zich aan alle menschen vertonen. De Heer is nabij. Weest, in geen opzicht, angstvallig bekommerd, draagt slechts, in alle gevallen, door ootmoedige gebeden, die gij steeds met dankzegging behoort te paaren, uwe begeerten aan God voor*, en dit doende, verzekert hij de Christenen: *dan zal de godlijke weltevredenheid, welke boven alle verbeelding verheven is, uwe harten en gevoelens bewaren bij de belijdenis en het geloof van* CHRISTUS JESÜS.

Ten opzichte, derhalven, van onze medemenschen, in het maatschappelijk leven, prijst de Apostel, *een deftig gedrag* aan, welk ons karakter behoort uit te maken, en zich moet vertonen *aan alle menschen*, en welke pligt daaröm belangrijk is, *omdat de Heere nabij is!* Laat ons, kortelijk, dit *deftig gedrag omtrent alle menschen* beschouwen, benevens de verpligting daar toe, *dewijl de Heer*

(*) *Filipp.* IV: 5—7.

Heer nabij is, dan zal ons ligtelijk blijken, hoe het waarnemen van deze verpligting onze *blijdschap* zal bevestigen, en de storing derzelve, door onze medemenschen, zal voorkomen, en uit den weg ruimen.

Wellevendheid, daar toe toch kan en moet men, dit *deftig gedrag*, of, gelijk de gewone vertaling heeft, *bescheidenheid*, brengen, is, in alle beschaafde Burgermaatschappijen, aangemerkt, en met recht aangemerkt, als de band, die de ingezetenen van eenen Staat onderling verëenigt, en de ongelijke rangen en staaten, welke onder de menschen waren ingevoerd, in eene zekere *harmonie* bracht, en dezelve, als zoo vele schakels aan den keten van het geheel maatschappelijk bestaan, deedt aanmerken.

Van hier zoo vele, gelijk men het noemt *etiquettes*, *komplimenten*, *pligtplegingen*, beschaafde taal en gedrag, welke de burgerlijke *wellevendheid* uitmaaken, en die, naar zekere regelen, bij alle beschaafde volkeren, in acht moeten genomen worden, waardoor, in de daad, vele wanördens worden voorgekomen, en hij, die zich, door wellevendheid, liefstalig weet te gedragen, de gunst der menschen kan verwerven, en in de gezelschappen, met *gunst en genoegen*, *toegelaten* en *ontvangen* wordt.

Alleen, wie weet niet, dat deze burgerlijke wellevendheid der menschen, veelal, slechts een vernis is, het welk haat, afgunst, en alle booze streeken, bedekt? Wie weet niet, dat *komplimenten*, en wellevende buigingen, dikwijls, woorden zonder zin, vleijende uiterlijkheden, zonder hart, zonder welmenendheid, zijn? — Hoe menige JOäBS en JUDAS kus gaf een glimp aan het snoodst verraad, aan den moorddadigsten toeleg!

Te weten, deze Burgerlijke wellevendheid is zelden gegrond op den wortel van liefde, in het hart geplant, en daar uit voortspruitende, maar dit is de eigenschap van de *bescheidenheid*, van het *deftig gedrag*, van de *wellevendheid* van eenen *ongeveinsden* Christen. Hij bemint, waarlijk, zijnen naasten, als zich zelven, van daar dat hij, in zijne verkeering, vriendelijk, gesprakzaam, lieftalig, en gul is. Hij weet eere en achting te geven, aan wien hij eere en achting verschuldigd is, en niet ingenomen met zich zelven, door ijdele verwaandheid, maar nederig en zachtmoedig van geest, gelijk zijn groote Meester, verkeert hij, met alle menschen, op dien voet, dat hij harten verövert, en zich genegen maakt, den toorn en afgunst ontwapent, en geene gelegenheid of aanleiding geeft, om zich tegen hem, met vrucht, te kanten.

Indien men de *gelijkheid* zoo ver zou willen uitstrekken, dat men alle beschaafd, deftig, gedrag en burgerlijke wellevendheid onnodig, of een bewijs van laagheid en vernedering zou willen achten, zou men, in de daad, de rampzaligste gevolgen van verwarring, omkering der maatschappelijke orde, en eene onbeschaafde ruwheid, invoeren, welke de *broederschap* den doodsteek aanbrengen, en, ten haren kosten, de *gelijkheid* tot eene buitensporige hoogte verheffen zou.

Het Christendom duldt zulke onbeschaafdheid niet. Het *deftig gedrag* en *bescheidenheid* is het kenmerkend eigendom van eenen *ongeveinsden* Christen. Dit *openbaart* en *vertoont* zich in zijn geheele gedrag en handelwijze, in alle zijne woorden en daaden, in zijne verkeering en omgang met *alle* menschen, onder welke hij verkeert. Hij blijft, terwijl hij de stille wijsheid en bescheidenheid van den waaren menschenvriend, door

zijn

zijn gedrag en redenen ten toon fpreidt, even ver verwijderd van trotfche verwaandheid, en ruwe onbefchaafdheid, als van kruipende laagheid, en gemaakte vlijerij, en handhaaft altijd de edele waarde van *mensch*.

Het Christendom acht alle menfchen, als menfchen, gelijk; het Christendom kent alle menfchen, *als zoons* van eenen Vader, als fchepzelen van denzelfden God, die allen *gelijke* aanfpraak hebben op de *voorrechten* van den mensch, als een redelijk, en voor de eeuwigheid beftemd, wezen, die ook allen, *gelijkelijk*, *verpligt* zijn tot het geen den *mensch*, als zulk een wezen, voegt en toebehoort. Maar, het Christendom kent tevens, in de bijzondere betrekkingen, in de bijzondere omftandigheden, in de orde der dingen, *ongelijkheid* onder de menfchen, welke tot één doel, harmonisch, moet gericht zijn, en werken, gelijk alle de ongelijkheden in het rijk der fchepping, welke het oog van den Waarnemer, overäl, befpeurt, tot het geheel der fchepping, tot het groote doel der Godheid, harmonisch, het hare toebrengen, opdat de groote Schepper verheerlijkt worde door allen en in allen.

Dus vermaant PAULUS de Christenen, dat hun deftig gedrag, hunne waare en echte wellevendheid en befcheidenheid, zich openbare en vertone aan *alle menfchen*. — In de daad, befchouwen wij den *ongeveinsden* Christen, in den kring zijner huisgenoten. Zijne echtvriendin liefderijk en hartelijk beminnende, behandelen deze echtgenoten elkanderen, met alle befcheidene liefttaligheid. Zijne kinderen beftuurt hij, met de tederheid *van eenen vader*, zich zelven gelijk blijvende. Zijne *dienstboden* geeft hij zijne bevelen, met ontzag- en genegendheidwekkende vriendelijkheid en bevalligheid. In de bur-

 ger-

gerl'jke famenleving eerbiedigt hij allen, zonder laagheid en zonder vleijen, die boven hem, in jaaren, in wijsheid, in verdiensten, in waardigheid, of bezittingen uitmunten; met zijns gelijken verkeert hij vertrouwlijk en gemeenzaam, met menfchen, in jaaren, wijsheid, verdienften, goederen en bezittingen, of ftand, beneden hem, gaat hij met infchikkelijkheid en aanminnigheid, zonder ftuurschheid of barsheid, om. Met één woord, hij vertoont zich de vriend van allen, en houdt, onder alle ongelijkheid, de gelijkheid van *mensch*, beftendig, in het oog. Niet alleen gedraagt de *ongeveinsde* Christen zich dus jegens *vrienden*, maar ook jegens *vijanden*. Deze zal hij niet onderdrukken, niet mishandelen, maar ook hen, naar de regelen van billijkheid, bejegenen.

Tot deze minzame befcheidenheid en deftig gedrag oordeelt de *ongeveinsde* Christen, die altijd zijne betrekking tot God indachtig is, zich verpligt, uit hoofde van die ontzagbarende waarheid: *de Heere is nabij!*

Het Opperwezen *is nabij* hem, door zijne alömtegenwoordig- en alwetendheid! Zijn God ziet alle zijne daaden, hoort alle zijne redenen, kent zijn geheel beftaan. Zijnen Hemelfchen Vader verëerende en boven alles beminnende, heeft hij ook deszelfs maakzel, zijne medemenfchen, lief, en behandelt hen, derhalven, op die wijze, dat hij zijnen Hemelfchen Vader behagen, en dien geene reden tot ongenoegen geven moge!

De Heere is nabij alle zijne medemenfchen, als een handhaver der onfchuld, en een wreker van alle onderdrukten en mishandelden. — De Heere is nabij alle menfchen. Voor zijne oogen zijn allen gelijk. De rijke in zijn paleis, en de fchamele arme in zijne bouwvallige

hut,

hun, *zijn*, even gelijk, onder het bestuur en het opzicht van den Heere. Daarom voegt het den *ongeveinsden* Christen, zich jegens alle menschen deftig, bescheiden, liefderijk, te gedragen.

De Heere is nabij! Het leven is kort, en de tijd der beöordeling en vergelding van alle onze verrichtingen, wanneer wij rekenschap zullen moeten geven van alles, nadert met snelle schreden. Gewigtige waarheid, welke de *ongeveinsde* Christen, in alle hare kracht, gevoelt, en die hem steeds tot een deftig gedrag opwekt.

Het zal, denk ik, niet veel moeite kosten, om nu, ten slot, te betogen, dat de waare en bestendige *blijdschap* van den *ongeveinsden* Christen, wanneer hij zich naar deze vermaning van den godsdienst vriendelijk en deftig gedraagt, ongemeen bevorderd, en zeer vele hinderpalen, die niet zelden de blijdschap en de genoegens van dit leven stremmen, uit den weg geruimd worden. Deze liefttalige wellevendheid strooit overäl roozen op het pad des deugdzamen, en verstompt de doorens en distelen, welke langs hetzelve groejen mogen.

Elk mensch schuwt en mijdt den verdrietelijken menschenhater; waar deze verschijnt, verspreidt hij eene treurige somberheid; en de gulle vrolijkheid verlaat het gezelschap, waar hij zijne voeten zet. Dit vermeerdert tevens zijne gemelijkheid. Hij verbeeldt zich zelven, dat elk hem haat, dat elk hem ongenegen is, en dus vindt hij ook voor zich nergens stoffe, om zijnen geest op te helderen, en zijn hart te verruimen.

Maar de gulle vriendelijke bescheiden deftige man is, overäl, welkom, waar de deugd niet geheel verbannen

is.

ft. Zijn heller gelaad en voorkomen baant voor hem eenen ingang tot het hart zijner medemenschen; de menschenvriend vindt eene plaats in de genegenheid zijner medemenschen, dewijl liefde liefdes wetsteen is. De nijd en afgunst worden dus ontwapend, haat en vijandschap mogen, uit hunne schuilhoeken, tegen hem grijnzen, maar durven hem, niet openlijk, aanvallen. Hoe vele veiligheid is hier voor zijne stille blijdschap des harten.

Zijne kinderen en huisgenoten beminnen hem, wegens zijn deftig gedrag, hartelijk. Zij zijn allen even werkzaam en oplettend, om hem te behagen, zijne wenschen voor te komen, zijne genoegens te vermeerderen, en hem alle wederwaardigheden te helpen verzachten en ligt te maken. De blijdschap huisvest in zijn huisgezin.

Zijne vrienden achten hem, zijne vijanden eerbiedigen hem, de grooten en aanzienlijken vereeren hem, de geringen en armen beminnen hem, dewijl zij in hem hunnen vriend en weldoener kennen. Hoe vermeerdert dit de vrolijkheid en blijdschap van den geest.

Welke tegenheden hem ook treffen, nooit lijdt hij, als een kwaaddoener; het beste, het deugdzaamste, deel des volks neemt deel in zijne tegenheden, en beklaagt hem met medelijden. En, in voorspoed, smaakt hij dubbel het blij genot van den zelven, omdat allen hem dien waardig keuren, en God zelve hem *nabij* is, en zijn welbehagen in hem vindt.

Te Amsteldam, by M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 3.

ZORGEN EN BEKOMMERINGEN.

De beſtendige *blijdſchap* van den mensch wordt, gelijk wij, in het vorige Nommer, gezien hebben, ook gehinderd van 'smenſchen zijde zelve, zij wordt, in hem zelven, beneveld en geſtoord, door angstvallige zorgen en bekommeringen. Daar deze de overhand hebben, is de geest en het hart niet vatbaar voor waare blijdſchap en vrolijkheid, daar ſtaat de ziel niet zuiver in hare betrekking tot God. En nogthans, het gantſche leven der menſchen op aarde is, veeläl, eene aaneenſchakeling van zorgen en bekommeringen. Alle menſchen hebben, in dit opzicht, eenen geduurigen ſtrijd op aarde, ondervinden moeite en verdriet. — Wij beleven, inzonderheid, tijden, vol van kommerlijke vooruitzichten; kommerlyke vooruitzichten voor het Vaderland, welke aan deszelfs echte beminnaars vele zwaarmoedige gedachten veröorzaken. Het Vaderland wordt van buiten geteisterd door den vernielenden oorlog, van binnen van één gereten, door twist en tweedragt, en deszelfs Staatsgebouw is, tot heden, op geenen vasten grondſlag

gevestigd. Ik houde niet van, nodeloos, of ten onpas, de kreet aan te heffen: *de Kerk is in gevaar!* Maar, zoo veel is evenwel zeker, en allen, die eerbied voor waarheid en Godsdienst hebben, schromen met bekommering: Het rijk van waarheid en deugd wordt, in onze dagen, hevig van alle kanten aangevallen, door leugen, ongeloof, bijgeloof, en losbandige godloosheid. Zou dit niet de benaauwde uure der verzoeking kunnen worden, die op aarde komen zal, die bange tijden, met welke de Kerk, wegens hare laauwheid, bedreigd wordt in de Heilige Boeken?

Hoe heuglijk is het, in dit alles, dat de Godsdienst zijne beminnaren en vrienden niet verlegen laat, dat hij gronden van gerustftelling aanbiedt, dat hij ons eene schuilplaats aanwijst, waar wij ons verbergen kunnen, tot de tijden van nood en verlegenheid voorbij zullen wezen. Dus spreekt de Godsdienst: *Weest, in geen opzicht, angstvallig bekommerd! Draagt slechts, in alle gevallen, door ootmoedige gebeden, die gij steeds met dankzegging behoort te paren, uwe begeerten aan God voor, dan zal de Godlijke weltevredenheid, welke boven alle verbeelding verheven is, uwe harten en gevoelens bewaren, bij de belijdenis en het geloof van* CHRISTUS JESUS.

Angstvallige zielen, die gebukt daar henen gaat, en het bezwaarde hoofd naauwlijks durft opheffen, die vermoeid zijt van den gantschen dag te klagen, laat deze opwekking, deze troostvolle opwekking van den Apostel, u van den last, die u prangt, ontheffen! Christenen! beschouwt dit dierbaarst voorrecht, dat gij alle uwe gebeden en smekingen, met dankzegging, in den schoot van uwen Hemelschen Vader moogt uitstorten.

Weest in geen ding bezorgd! Zeker! eene wonderspreuk, welke de spotters met den Godsdienst, doch tot

hun eigen verderf, verdraajen, als of het Christendom, alle voorzorge voor het toekomende verbiedende, nadelig was, voor de menschlijke samenleving, en volstrekt ongerijmd. Maar ook, eene wonderspreuk, die de onvaste menschen, ligtlijk, verkeerd zouden verstaan. — Luië buiken, die voor den arbeid vervaard zijn, bedienen er zich van, als een voorwendzel, om van het zweet van anderen te leven. Anderen zien deze lesse als te hoog en boven hun bereik aan, en verzuimen daaröm ze op te volgen, terwijl eindelijk anderen, wien het min aan eerbied voor Gods woord, dan wel aan doorzicht en verstand, ontbreekt, in twijfel staan, niet wetende, wat zij er van maken zullen.

Laat ons den zin der vermaning naarsporen: *Weest in geen ding bezorgd!* De mensch, een redelijk schepzel, beschouwt zijne omstandigheden, in welke hij zich bevindt, hij heeft een nadenken over het voorledene, vergelijkt dat met het toekomende, en, zo hij wijs is, ziet hij om naar middelen, om zijnen staat en toestand beter en volmaakter te maken, en zijn geluk te vestigen. Als wij dit overwegen, blijkt het ons terstond, dat wij deze vermaning, hoe algemeen zij ook wordt voorgesteld, *weest in geen ding bezorgd!* geheel verkeerd zouden verstaan en opvatten, indien men wilde denken, dat de Godsdienst alle voorzorg, alle wijs overleg, alle gebruikmaken van gepaste middelen, tot ons welzijn in het toekomende, zoude afkeuren. Neen zeker! het is er zoo ver af, dat de Godsdienst alle voorzorg, ook in het tijdelijke, zou willen verbieden, dat de Apostel PAULUS (*) verklaart, dat, wie de zijnen, en voornaamlijk, zijne huisgenoten, niet verzorgt, het geloof verloochend heeft, en erger is dan een ongelovi-

(*) I TIMOTH. V. 8.

vige.— Indien dit de mening was, dat men geene voorzorg zou mogen gebruiken, dan zou moeten volgen, dat akkerbouw, veehoeding, koophandel, huisbezorg, en wat niet al? als ongeöorloofd moest worden nagelaten. Zeker, dan zou deze vermaning zelfs onvoeglijk zijn. Dan zou de voorziening, die JOSEF gebruikte, toen hij korenſchuuren aanlegde in *Egijpte*, tegen den hongersnood der zeven onvruchtbare jaren, zondig geweest zijn; dan zou de raad van den wijsten Koning onvoorzigtig geweest zijn, wanneer hij den luiäart na de mieren verzondt, om van dezelven te leeren, zijn brood, in den zomer, te bereiden, en voorraad op te doen, voor de behoeften van den winter.

Vooräl, zal niemand denken, dat de Godsdienst ons, met deze vermaning, eene zorgeloze ongevoeligheid voor de belangen en den welvaart van onze ziel zou aanprijzen. De ziel is ons als een zeer dierbaar talent toevertrouwd, en éénmaal zullen wij rekenſchap moeten geven, hoe wij dien ſchat behandeld hebben. Wy moeten ons, met DAVID, bekommeren van wegen onze zonde (Ps. XXXVIII.) wij moeten onze zaligheid werken met een eerbiedig ontzag en bekommering (*).

Deze kan dan de mening niet zijn van deze vermaning; even min, als onze groote Meester alle voorzorg en gebruik van middelen afkeurde, toen hij leeräarde: *Wees niet bezorgd tegen den morgen, want de morgen zal voor het zijne zorgen* (†).

Men merke dan op, dat de vermaning, eigenlijk, ſpreekt, van *angstvallige* zorgen en bekommeringen, gelijk ik daaröm de woorden van PAULUS vertaald heb: *Weest, in geen opzicht, angstvallig bekommerd.* Het woord, trouwens, dat PAULUS in den *Griekſchen* grondtekst,

(*) FILIPP. II. 12. (†) MATTH. VI. 34.

tekst, gebruikt, geeft zulke zielsflingering te kennen, door zorgen en zwarigheden, die, met angst en vreeze gepaard gaande, in misnoegde klagten en murmureringen uitberst.

Trouwens, het blijkt, uit PAULUS eigene gezegden, dat hij niet alle zorg en overleg afkeurt, dewijl hij wil, dat men zijne begeerten in gebeden, met dankzegging verzeld, aan God zal voordragen. Welke woorden eene verönderftelling in zich behelzen, dat zorgen, in zekeren zin, ons natuurlijk zijn, gelijk hij dan hiermede vertroost, dat de Godlijke vrede onze zielen en gevoelens bewaren zal in CHRISTUS JESUS.

Dus keurt dan de vermaning af, alle *onnutte* en *vruchteloze* zorgen; over dingen, die buiten het bereik zijn van alle menschlijke voorzichtigheid. Zoo heeft het menschdom duizend onnutte zorgen: Wij kunnen zaajen en planten, de aarde, door onzen vlijt en naarftigheid toebereiden, opdat zij bekwaam zij, om vruchten voort te brengen, maar, hier eindigt ons vermogen. Weder en wind, en andere toevallen, buiten ons bereik, kunnen onzen arbeid, wel of kwalijk, doen gelukken. Wij kunnen voor ons ligchaam zorgen, voedzel en dekzel verzamelen, en ons wachten voor alles, wat wij weten, voor onze gezondheid hinderlijk te zijn. Maar, dit is het al. Verder mogen wij ons niet bezorgen, onze ziel, met geene benaauwende denkbeelden, kwellen, nadien het één en ander toch vruchteloos en onnut is.

Ten tweeden, alle *onbetaamlijke* en *onnodige* zorgen: Wanneer iemand, niet te vrede met zijnen ftaat, naar rijkdom, hooger rang, pracht en weelde, ftreeft, wanneer dan zijne zorgen wasfen en vermenigvuldigen met zijne begeerlijkheid, en de uitgeftrektheid zijner inzichten.

Ten derden, alle *te ver uitgestrekte* zorgen, voor het toekomende, gelijk de Dwaas in het Euängelie. Ziele! gij hebt vele goederen, die opgelegd zijn voor vele jaren, neem rust enz. Doch, dien zelfden nacht werdt zijne ziel van hem opgeëischt.

Ten vierden, alle *ongelovige* zorgen en bekommeringen, waarbij men God vergeet, het vertrouwen op zijne Voorzienigheid aan eene zijde stelt, en zich neêrslagtig maakt, door allerhande naare en treurige vooruitzichten van mogelijke toevallen en ongelukken. Wanneer men, vergetende, dat de HEERE regeert, alles door eigen wijsheid wil bestuuren, zelfs onheilen wil afwenden, en zich gelukkige uitkomsten verzekeren.

Zie daar de waare mening der vermaning: Weest, in geen opzicht, angstvallig bekommerd. Hoe hoog de nood ook moge gaan, hoe gevaarlijk en droevig de omstandigheden ook mogen schijnen, evenwel, men moet niet neêrslagtig, niet ongerust, niet murmurerend, zijn: weest in geen ding, in geen opzicht, bezorgd.

En, hoe billijk is deze vermaning! Zodanige te verregaande zorgen zijn immers *nodeloos*. God regeert toch. God zorgt voor de vogelen des hemels, voor de leliën des velds, hoe veel te meer voor voortreflijker schepzelen, de menschen; hoe veel te meer voor zijne kinderen! God heeft de belangen van zijne Kerk, van zijne gunstgenoten, altijd in acht genomen, tot hier toe heeft zijne wijsheid, zijne goedheid, zijne liefde, zijne magt, de zijnen bewaard. Christenen! weest dan in geen ding bezorgd. Het is onnodig. Maar, werpt alle uwe bekommernissen op God, want Hij zorgt voor u (*).

Zulke zorgen zijn *vruchteloos!* Dwaaze mensch! wat hebt

(*) I PETR. V. 7.

hebt gij, met alle uwe zorgen, met alle uwe bekommeringen, uitgewerkt? Kunt gij daarmede ook ééne elle tot uwe lengte toedoen? Het is te vergeefs, dat gij vroeg opſtaat, laat opblijft, het brood der ſmarten eet. Het is alzoo, dat God het zijnen beminden als in den ſlaap geeft (†).

Zulke zorgen zijn *ſchadelijk*. Zij vernielen ligchaam en geest. Het ligchaam en de gezondheid worden door de zorgen verteerd. De bleekheid van het gelaad, de magerheid, de ingevallen kaaken, getuigen, dat de overmatige zorgen het gantſche geſtel ondermijnen, en den mensch, die er zich aan overgeeft, door eenen langzamen dood, in het graf ſleepen. — En, voor de ziel, zijn de zorgen, gelijk de groote Leermeester JESUS ze te recht noemt, doornen en distelen, die ſmarten veroorzaken, en al het goede zaad van Gods woord verſtikken en onderdrukken.

Hoe *ſchadelijk* zijn de zorgen! De mensch, die zich daar aan overgeeft, vergeet de belangen van zijne ziel, hij mat zich zoodanig af, dat hij nimmer werkzaam kan zijn, om voor zijn zielsheil te zorgen. Men verdooft daar door alle goede aandoeningen, alle juist gevoel, en, met één woord, men wordt, gelijk de Heidenen, die alle deze dingen zoeken.

Eindelijk, *hoogstzondig* zijn zoodanige zorgen. Zij verheffen zich tegen God, kanten zich tegen zijn opperbeſtuur, wantrouwen aan zijne goedheid, aan zijne waarheid, aan zijne trouwe. Zij verloochenen God en zijn opperbeſtuur, met de daad: Men vergeet Gods weldaaden, die men genoten heeft, en wordt ondankbaar. Te recht dan: weest, in geen opzicht, angstvallig bekommerd.

Maar,

(†) PSALM CXXVII. 2.

Maar, in 't bijzonder, zijn de zorgen hoogst fchadelijk voor de waare blijdfchap. Deze zorgen zijn het, die deze *blijdfchap* in den weg ftaan; zij benevelen het verftand, zij trekken eenen donkeren nacht voor de oogen, zij rukken den Hemel en zijne weldaaden uit het gezicht. De akelige beelden van de wereld met hare onrust, van het tegenwoordig en toekomend gevreesde kwaad, zweven alleen voor den geest. Hoe kan daar *blijdfchap* zijn?

Integendeel, hoe gelukkig is de mensch, wien geene zwarte zorgen te zeer prangen, noch zijne ftille gelatenheid en gemoedstevredenheid ftooren. Hoe gelukkig de *ongeveinsde* Christen, die, op God vertrouwende, den aankomenden dag vrolijk te gemoet lagcht, en des avonds, gerust en onbekommerd, zich aan de Godlijke hoede en toeverzicht aanbevelende, de vermoeide leden, tot den zachten en door geene zwaarmoedige gedachten geftoorden flaap, nederlegt!

Evenwel, de *zorgen* zijn ons eigen, en kunnen niet geheel uit onze natuur, hier op aarde, geweerd worden. De mensch kan zich van zijne hartstogten niet ontdoen. De Christen zelve heeft, in dit leven, ook vele zwarigheden, die hem drukken, die hem dreigen, en het Euangelie van den gezegenden JESUS predikt geene *Stoïfche* ongevoeligheid. Onze Godsdienst kent den mensch, en wil hem, geenszins, van het menschlijke beroven. Wat dan? Hoe en door welk middel zal men zich dan best kwijten van dien pligt: *Weest in geen ding bekommerd?* Het antwoord op deze vraag zal de Lezer, in het volgend Nommer, vinden.

Te Amfteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesftraat, het zesde Huis van de Vischfteeg, Noordzijde.

DE
ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 4.

HET WAARE MIDDEL TEGEN ANGST-VALLIGE BEKOMMERINGEN.

Ik ben het niet ééns, met den *Abtswouder* Dichter, POOT, wanneer hij zingt:

Al schokte zelfs de hemelspil
Uit haar' metalen pannen;
Weest gij te vreên, gerust, en stil,
Een, die gelukkig leven wil,
Moet *hoop* en *vrees* verbannen.

Immers, het staat niet, in onze magt, als menschen, ons geheel te ontdoen, van de hartstogten van hoop en vrees, zoo lang er voorwerpen zijn buiten ons, die ons doen *hoopen* of *vreezen*. Ook wil de Godsdienst dit niet, gelijk wij, in het slot van het voorgaande Nommer, opmerkten, dat wij, met eene *Stoïsche* ongevoeligheid, jegens alles, verhard zullen zijn. Neen, de Godsdienst kent den mensch, eerbiedigt den mensch, wil hem niet ontmenschen, maar bestuuren en gelukkig maken. Daarom schrijft de Godsdienst aan ons wel voor, ten einde de bestendige blijdschap, waar toe hij ons opspoort, en den weg aanwijst, te beveiligen voor te harde schokken, dat wij ons, in geen opzicht, angstvallig zullen bekommeren, maar tevens, ontdekt hij ons het rechte middel, om ons tegen alle angstvallige bekommeringen, die de waare blijdschap stooren, in zekerheid te stellen; of ons van de zorgen, die ons drukken, te be-

vrijden. Dus spreekt de Apostel PAULUS, als de getrouwe Tolk van den Godsdienst: *Weest, in geen opzicht, angstvallig bekommerd; draagt slechts, in alle gevallen, door ootmoedige gebeden, die gij steeds met dankzegging behoort te paren, uwe begeerten aan God voor.* Of, gelijk onze gewoone vertaling, in denzelfden zin, heeft: *Maar, laat uwe begeerten in alles, door bidden en smeeken, met dankzegging, bekend worden bij God.*

Zie daar het beproefde hulpmiddel, door eenen verstandigen zielen-arts voorgeschreven, het welk alle onmatige zorgen en bekommeringen kan leenigen, en eenen verslagen geest kan opbeuren. — Het lust mij deze woorden van den Apostel nader te overwegen, dewijl geen derzelven onze oplettendheid behoort te ontslippen, naardien zij, met wijsheid, zijn uitgekozen en geplaatst, en geen derzelven overtollig of zonder zaakrijke betekenis is.

PAULUS spreekt van *begeerten*, of verlangen. De menschen hebben altijd *begeerten*, veelerleië *begeerten*. Zij verlangen naar het geen hun goed schijnt, om hetzelve, ter verbetering, en volmaking van hunnen toestand, in dezen staat van onvolmaaktheid, te mogen verkrijgen en bezitten. Zij verlangen, tegen het geen hun nadeelig of onäangenaam voorkomt, beveiligd, en daar van bevrijd te worden. Dit is in den mensch natuurlijk, en vloeit, gelijk wij zeiden, uit zijne onvolmaaktheid, hier beneden, voort. PAULUS spreekt van *onze* begeerten, *in alles*, of *in alle gevallen*. Alle nooden en zwarigheden, die ons op het hart liggen, van welken wij wenschen ontheven te worden, het zij dezelve tegenwoordige of toekomende onheilen en kwaaden betreffen. — Alle wenschen van ons hart, zich uitstrekkende naar het geen ons voorkomt, tot ons welzijn te zullen strekken.

Wanneer PAULUS dus onbepaald spreekt, *alles*, of, *in alle gevallen*, moet men hem, echter, min of meer bepaald

paald verſtaan. Wij, menſchen, hebben dikwijls wenſchen en begeerten, die niet goed zijn. Wij weten dikwijls, met de zoonen van ZEBEDEUS, niet, wat wij begeeren, en, zo wij onze begeerten verkregen, wij zouden vaak niet gelukkiger wezen. Wij zijn dikwijls onbezonnen, en het verſtand, den grond der zaken ſlecht doorziende, keurt iet goed, hetwelk ver is, van der Godheid welbehaaglijk, te wezen.

PAULUS ſpreekt hier van *begeerten in alles*, welke aan God zullen bekend gemaakt, en voorgedragen worden. De eerbied voor den hoogen God, voor den Heiligen Opperheer, zal eenen Christen van zelve bepalen, om zijne *begeerten* te overwegen, en te beöordeelen, of zij zoo geſteld zijn, dat zij aan God *mogen* worden voorgedragen, dan, of zij aan hem ook mishagen zouden. Dus dan, het zijn begeerten in alles, wat betaamlijk is, in alles, wat overëenkomſtig is, met den wil der hooge Godheid.

Dezen zullen *aan God bekend gemaakt*, aan God *voorgedragen* worden. De Alwetende heeft dit niet nodig, van zijne zijde, hij weet, wat zijne aanbidders behoeven, ook eer zij hem bidden (*). De ſtille zuchten, die de beklemde boezem ſlaakt, zijn voor hem niet verholen. Niettemin deze huldebetoning eischt hij van zijne verëerers, dat zij Hem de zwarigheden van hun hart, onderſcheiden, voordragen, en Hem dus de eere geven, van hun vertrouwen op zijne eeuwige liefde. — Het is, om hunnen wil, voornaamlijk, dat de Godheid hunne gebeden en ſmekingen wil. Immers, dat zij dus den Alwetenden hunne noden klagen, geeft reeds lucht aan het beklemd gemoed, dit ruimt het hart op, en ontlast de zwoegende borst, wanneer men zijne begeerten,

(*) MATTH. VI. 32.

gen, in alles aan God kan bekend maken, *door gebeden en smekingen*.

Men kan de woorden, *bidden en smeeken*, samenvoegen, en verstaan, van *smeekend bidden*, zoodat er de ootmoed, hartlijkheid, kracht, ijver, en aanhoudendheid des gebeds door aangeduid zal worden, een ootmoedig smekend gebed, dat met den Heere worstelt, en niet los laat, tot dat hij gezegend heeft.

Wil men de woorden onderscheiden, dan zal het *bidden*, in 't gemeen, alle godsdienstige aanspraken aan God bevatten, en het *smeeken* zich meest bepalen tot de begeerten, die men aan God voordraagt. — Of, *bidden* zal zien op het begeerde goed, dat men, voor zich zelven, of voor anderen, zoekt te bekomen; *smeeken* op het drukkend of dreigend kwaad, hetwelk men begeert af te wenden.

Bij deze *gebeden* en *smekingen* wil PAULUS *dankzegging* gevoegd hebben. Wij zullen, vervolgends, gelegenheid hebben, om ons over PAULUS wijsheid te verwonderen. Thans merken wij, alleenlijk, aan, dat bij alle gebed en smeking *dankzegging* kan en mag gevoegd worden. — Het Christen hart, gevoelig over het groot voorrecht, over de eere, dat men, voor den eeuwigen Weldoener verschijnen, tot den troon der genade toetreden mag, gloeit van edele dankbaarheid, dat de Hooge en Verhevene, die in de eeuwigheid woont, hem in zijne tegenwoordigheid wil toelaten. Ja, de Christen erkent, daar hij zich in den lof van God uitlaat, de zoo menigvuldige gunstbewijzen der nooit volprezen liefde. Niets is, derhalven, betaamlijker, niets meer Godverheerlijkend, dan dankzegging, niets Gode aangenamer, dan deze offeranden van lof, de vrucht der lippen, welke zijnen naam en grootheid belijden (*).

Zie

(*) HEBR. XIII. 15.

Zie daar het groote hulpmiddel, *draagt slechts, in alle gevallen, door ootmoedige gebeden, die gij steeds met dankzegging behoort te paren, uwe begeerten aan God voor.* — Eéne aanmerking voeg ik hier nog bij: *In alle gevallen, in alles*, kan ook zijn, ten allen tijde, gelijk ons de Zaligmaker vermaant, *altijd* te bidden, zonder te vertragen, LUK. XVIII. 1. en PAULUS, om, *zonder ophouden*, te bidden, 1 THESS. V. 17. dat is, bij alle gelegenheden, en altijd, het toeverzicht op God houdende, en in het gebed volhardende.

Laat ons nu dit, door PAULUS voorgeschreven, hulpmiddel, ter aanprijzing, beschouwen, zoo als het tegen alle *zorgen* overstaat, en recht geschikt is, om die uit den weg te ruimen, ter bevordering en bestendigmaking van de waare *blijdschap* van den *ongeveinsden Christen.*

Vooreerst dan: wanneer men zijne begeerten aan God, door ootmoedige gebeden, gepaard met dankzegging, voordraagt, zal men, met de daad zelve, de beängstigende bekommeringen zien verdwijnen. Tronwens, men kan den troon der genade niet, biddend en dankend, naderen, zonder deze gedachten: Het is God, die alles regeert, alles regeert, met onnaarspeurlijke wijsheid, met onweêrstaanbare magt, met onberouwlijke liefde. Niets komt ons over zonder Hem, alle onze lotgevallen, alle de lotgevallen der Kerk en van het Vaderland zijn van Hem afhangende, hij heeft er heerlijke inzichten en doel-einden mede, en zal alles schoonmaken op zijnen tijd!

Ten tweeden: In het gebed zelve ligt voor den *ongeveinsden* bidder eene gemoedsstillende rust en troost. Hij ontlast zijn hart, zoo overkropt van zwarigheden in den schoot van God, God den Albestuurer, dien hij, in zijnen Zoon JESUS, als zijnen Hemelschen Vader beschouwt en aanspreekt: Wat baart het eene gerustheid, wanneer men aan eenen boezemvriend, aan den vriend van ons

 hart,

hart, zijnen nood mag klagen! maar, wat haalt *dat* bij *dit*, wanneer het gebed des Geloofs, door den Heiligen Geest van God gewerkt, zich tot God wendt en ſmeekt! Dan, dan, worden, ongemerkt, door dien Geest der vertroostingen, de traanen opgedroogd, de treurigheid weggenomen, de verſlagen geest opgebeurd. Wanneer DAVID, bij alle zijne bekommeringen, den Heere aanriep, en deze hem verhoorde, dan hoorde men hem, in 't midden zijner zorgen, dus juichen (*):

Mijn ziel grijpt moed! — wijkt, boozen!
Vlugt van mij weg, godlozen!
De Heer heeft mijne klagt,
Met toegenegen ooren,
Genadig, willen hooren,
En al mijn ſmart verzacht.

De Heer wild', op mijn kermen,
Zich over mij ontfermen;
Hij heeft mijn ſtem verhoord:
De Heer zal, op mijn ſmeeken,
Geen' hulp mij doen ontbreken;
Hij houdt getrouw zijn woord.

Hij zal mijn' haaters weeren,
Hen ſtraks te rug doen keeren,
Beſchaamd, en vol van ſchrik:
Zijn grimmigheid, aan 't blaken,
Zal hen te ſchande maken,
Zelfs in één oogenblik.

En wie herdenkt niet de beloften, die op het gebed gedaan zijn, in het woord van God?

Roept, in den nood tot mij, uw' God en Heer;
Dan help ik u, en gij geeft Gode de eer (†)!

(*) PS. VI. 8—10. (†) PS. L. 6.

Bid,

Bid, en u zal gegeven worden; zoek, en gij zult vinden; klop, en u zal open gedaan worden. Welk Christen weet niet, hoe veel een krachtig gebed van den deugdzamen vermag? Wien is het onbekend, hoe dikwijls de Allerhoogste zich liet verbidden, hoe vaak, op het gebed, de duisternisse in licht veränderde, de droefheid in blijdschap verkeerde!

Maar, dit moeten wij niet verzuimen, op te merken, dat de menschkundige PAULUS *dankzegging* bij het *gebed* gevoegd wil hebben.

De bekommerde, door zorgen en angsten overstelpte, ziel is doorgaands beneveld, in het verstand; een zwart floers bedekt, voor haar oog, alle voorwerpen; alle beelden, die zij zich voorstelt, zijn treurig, somber, en akelig. De bezorgde verbeeldt zich, aan alle ongelukken onderhevig, geen geluk deelächtig te zijn. Dit is verkeerd. De Godsdienst roept ook den ongelukkigen tot dankzegging: en te recht.

Gij nedergebogenen door druk en kommer, heft het hoofd ééns op, ziet éêns rond, geniet gij geheel geene zegeningen? geheel geene weldaaden? o Christen! beschouw toch de genade van onzen God, in het aangezicht van JESUS CHRISTUS. Herïnner u zoo vele weldaaden der Godheid, van uwe jeugd *af*, aan u bewezen, zoo vele leiding in het midden van nachtdonkere wegen, zoo vele onverziene uitreddingen, zoo vele dierbare beloften; stel u die levendig voor, en vang aan, God te danken. Ja, ik sta er u borg voor, dan zult gij al uw tegenwoordig leed vergeten, gij zult van uw aanstaand heil zoo blijmoedige hoop opvatten, dat gij, in stede van klaaggezangen, den Heere dankpsalmen ter eere zult aanheffen. Nu staan zulke *ongeveinsde* Christenen, uit zulk een gebed, op, met blijdschap en gemoedigd:

O mijn ziel! wat buigt g' u neder?
Waartoe zijt g' in mij ontrust?
Voed het oud vertrouwen weder;
Zoek in 'sHoogstens lof uw' lust:
Menigwerf heeft hij uw' druk
Doen veränd'ren in geluk;
Hoop op Hem, sla 't oog naar boven;
Ik zal God, mijn' God, nog loven.

Ja, in wederwaardigheden, in verdrukkingen zelve, hoe zeer zij, tegenwoordig zijnde, ook stoffe van droefheid opleveren, vindt de Christen achter na stoffe van dankzegging, dewijl zij eene vreedzame vrucht der gerechtigheid werken, voor hun; die daar door geöefend worden. Kostelijk toch is de beproeving des geloofs, kostelijker dan goud of zilver, zevenmalen gelouterd.

Wel dan, Christenen! Hebt gij wederwaardigheden, verkeert gij in ongelegenheden, wees in geen ding bezorgd, maar houdt aan, in vuurig bidden; zegt gij, klagend: wie zal ons het goede doen zien? Voegt er tevens bij: verhef gij over ons het licht van uw aanschijn, o Heer! Weest niet bezorgd, of uw gebed, naar den wil van God ingericht, en in JESUS naam den Vader voorgedragen, verhoord zal worden, gedenkt met dankzegging, hoe vaak de Heere u verhoord, wat goeds hij aan u gedaan heeft.

Bekommert gij u over de verbreking van JOSEF, bidt, bidt slechts voor de Kerk, en om de vrede van *Jerusalem*. Dringt uw gebed aan op de beloften, aan de Kerk van God geschied. God zal haar bewaren, in het bange uur van verzoeking. God zal die kommervolle dagen verkorten, om der Uitverkozenen wil.

Hebt gij zorg over het Vaderland, draagt deszelfs belangen aan God, den bestuurer der volken, voor, voegt er dankzegging bij voor de wonderen, aan *Nederland* betoond. Vergeet niet de gunstbewijzen op te merken, die, in 't midden der tegenwoordige zorgelijke omstandigheden, aan *Nederland* nog geschonken worden. Dat zal moed geven, dat zal, met blijdschap, op het goede doen hoopen, het goede doen verwachten, en de uitkomst van alles aan God aanbevelen.

Te Amsterdam, by M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 5.

GODLIJKE VREDE.

Wanneer de *ongeveinsde Christen* zich in God verblijdt; wanneer hij, ten einde deze blijdschap te bevorderen, door waare en Christelijke wellevendheid jegens zijne medemenschen, alle aanleiding van ongenoegen en twist van zijne zijde afsnijdt, en wanneer hij alle zijne zorgen, alle zijne bekommeringen, alle zijne begeerten, door ootmoedige gebeden, met dankzegging gepaard, in den schoot van den Hemelschen Vader nederlegt, dan, zoo gaat de Apostel PAULUS voort, FILIPP. IV. 7. *dan zal Godlijke weltevredenheid, welke boven alle verbeelding verheven is, zijn hart en gevoelen bewaaren bij* [*de belijdenis en het geloof*] *van* CHRISTUS JESUS.

Laat ons in deze bemoedigende vertroosting van den Kruisgezant ons verlustigen. Hij spreekt van *Godlijke weltevredenheid*, of, gelijk er letterlijk staat, *vrede Gods*. Maar, hoe zal ik, naar eisch, van dit voorrecht schrijven! van dien geheimen en stillen zielsstaat van den *ongeveinsden Christen*, die even onbevatlijk is, als de Almagt Gods in de eerste schepping! Ik voel, dat de bewoordingen, dat alle kracht der taal, te gering zullen zijn, om mijne gewaarwordingen uit te drukken. Hier wordt meer gevoeld, dan gezegd kan worden. Alleen in het hart van mijne Lezers, hoop ik, eenen bekwa-

men tolk te zullen aantreffen, die het gebrek van taal en woorden zal aanvullen. Ja, die harten, zo zij getrouw zijn aan God, zo zij de waardij der gunsten, waarmede de ontferming van God hen begenadigt in den Geliefden, kennen, zullen mijne aanmerkingen reeds voor-uitlopen, dewijl zij, in hun binnenste, den indruk van deze vrede Gods dragen, die alle denkbeelden, welke men daar van ondernemen zou, met woorden te geven, zeer ver te boven gaat.

Ondertusschen moeten wij ook hier de woorden niet verkeerd duiden. In deze *vrede Gods*, of Godlijke weltevredenheid, is geene beguicheling der zinnen, noch ijdele verbeelding, noch verrukking der Geestdrijvers, noch eenige andere wanörde van verhitte hersfenen, die verstandige vermogens tot spoorloosheden doen vervallen; waar door wij onze hersfenschimmen en dwaaze dromen voor uitspraken van Gods Geest zouden aanzien, en die altijd met de gezonde rede strijden. Neen, om recht te weten, wat de vrede Gods zij, hebben wij ons, kortlijk, te herïnneren, hoe de staat des menschen was, bij zijne eerste schepping. Toen was de mensch onzondig, en vierde eene stille rust in God, gelijk God in den mensch, die zijn beeld droeg. Maar, deze vrede, deze weltevredenheid, is verstoord door de zonde, en 's menschen rust afgebroken, gelijk de mensch, van zijne zijde, aan God moeite en arbeid veröorzaakt heeft, door zijne ongerechtigheden. In den Middelaar van het eeuwig Vreêverbond, JESUS CHRISTUS, heeft God deze vrede weder hersteld. Deze Vredevorst heeft de vrede op aarde gebracht, gelijk de Engelen in *Bethlehems* velden zongen. Daarom is deze vrede ook de vrede van CHRISTUS: *Vrede laat ik u, mijne vrede geve ik u*, JOÄNN. XIV. 27.

Deze *vrede Gods*, die in het Euängelie wordt verkondigd, wordt, in het hart der uitverkozenen uitgestort, door-

door den Geest van God, wanneer zij, van hunne natuurlijke vijändschap, van de zonde, (want, de zonde, en de liefde der wereld, is vijändschap tegen God,) afstand doende, het eenig verzoeningsmiddel in JESUS CHRISTUS, oprechtlijk, aannemende, dus, gelijk JESAÏA het uitdrukt, de sterkte van God aangrijpen, en vrede met hem maken. Dan ontvangen zij die gerustsellende verzekering, dat God hun God is geworden, die hun de verlossing in het bloed van CHRISTUS, naamlijk, de vergeving der misdaaden, toeëigent, en hen in genade op- en aanneemt, als verzoende kinderen en erfgenamen. Dus gerechtvaardigd door het geloof, hebben zij vrede met God, door onzen Heere JESUS CHRISTUS.

Na deze herinneringen, verstaan wij, door deze *vrede Gods*, niet zoo zeer eene vredelievende gesteldheid der ziel, deze put de geheele uitgestrektheid van het denkbeeld der Apostolische bewoording niet uit, maar eene Godlijke weltevredenheid, die, door het gevoel van de gunst, de vriendschap, de goedwilligheid, de bescherming van het algenoegzaam Opperwezen, en door het gevoel van hunne *zedelijke* gelijkvormigheid aan zijn beeld, het beeld der *zedelijkheid*, hen, die geloven, door een noodzaaklijk gevolg, stelt in eenen staat van diepe en stille rust, van onbegrijpelijke vergenoegens, van den smaak van alle heil, dat, bij de *Hebreën*, onder de benaming van *vrede*, begrepen wordt.

In dit woord, in deze zaak, *Godlijke vrede* of *weltevredenheid*, vloeit de geheele Godsdienst der Christenen, als in één punt, samen. Dewijl men daar in vindt alles, wat God, zoo goed als heilig en wijs, voor den mensch gedaan heeft en doet, en alles, wat de mensch, ten opzichte van God, kan doen. — Alles, wat God voor den mensch gedaan heeft en doet, bestaat, hoofdzaaklijk, hier in, dat hij den mensch zijne gunst in

CHRISTUS JESUS wederöm deelächtig maakt, en dat hij hem bewijzen geeft van die genade en liefde, door welke hij den mensch weder aanschouwt, als bevrijd en verlost van alle die rampen, die hem, voorheenen, dreigden, en als geroepen tot de bezitting van alle die goederen, die hem, bestendig en eeuwig, gelukkig kunnen maken. — Alles, wat een mensch kan doen, uit dankbaarheid voor die groote weldaaden, is, zijn hart, alle zijne gedachten, alle zijne genegenheden, zoodanig overtegeven en te hechten aan de genade van God, dat dezelve daar in eene volkomene heerschappij voert, en hem zelven, in alle werkingen en bewegingen, bestuurt, en bewaart, dat hij niet weder in den afgrond stort, waar uit JESUS hem gered en getrokken heeft. O gelukkige overëenstemming tusschen God en den mensch, die ons tot vrienden en vredegenoten van God maakt! die, om zoo te spreken, eenen geduurigen omloop van genade en zegen veröorzaakt, welke op Gods kinderen rusten! Waar uit voortspruiten zoo vele daaden en uitboezemingen van lof en dank, die, tot voor den troon van onzen Hemelschen Vader, opklimmen, alwaar zij een welbehaaglijk reukwerk, op den tegenbeeldigen reuk-altaar, JESUS CHRISTUS, ontsteken, ter verheerlijking van onzen opperten Weldoener.

Dit is eene *vrede Gods*, eene Godlijke weltevredenheid. God is hier alles in allen. Van hem daalt deze vrede neder, in hem en zijne gemeenschap, wordt zij genoten, en tot hem en zijne eere, loopt haar einde en bedoeling uit.

Een staat en gesteldheid, daar PAULUS, met recht, van getuigt, *dat zij boven alle verbeelding verheven is*, of alle verstand te boven gaat!

Daar is een geduurig verwijt, het geen de vijanden der waare Godsvrucht derzelver aanhangers gestadig tegenwerpen, naamlijk, dat zij leeringen volgen, die geene evenredigheid hebben, met onze denkbeelden, die niet be-

bevat, niet begrepen, noch door de vermogens van onzen geest doordrongen kunnen worden, en die ons, bij gevolg, zouden noodzaken, om, als 't ware, de Rede te verzaken. — Maar, dit verwijt is ongegrond en onverdiend. Hoe, is het dan alleen in den Godsdienst, waar in wij zaken vinden, die ons verſtand te boven gaan? Zijn er niet vele verborgenheden, die wij waarnemen, in de Natuur? die wij beredenen, maar niet begrijpen, die genoeg in ſtaat zijn, om ons verlegen te doen ſtaan? Laat ons ſlechts het onderſcheid in het oog houden, tusſchen onbegrijpelijke en ongerijmde dingen, tusſchen het geen boven het bereik der Rede ſtijgt, en het geen tegen haar ſtrijdig is.

Indedaad, nademaal deze vrede eene *vrede Gods*, eene Godlijke welteyredenheid is, is het geen wonder, dat zij alle verſtand te boven gaat, dat zij boven het begrip van alle ſtervelingen, van eindige wezens, klimt. Die liefde, welke God in CHRISTUS over gevallen menſchen bewezen heeft, is eene onbegrijpelijk groote liefde; die wijsheid, waarmede het middel der Verzoening uit de algenoegzaamheid zelve is voortgebracht, en daargeſteld, is ondoorgrondelijk. God gaf zijnen Zoon voor zondaren! welke geheimen van liefde! Dit was eene verborgenheid, van de tijden der eeuwen af, eene verborgenheid, waar in Engelen zelve begeerig zijn in te zien, gelijk PETRUS ons zegt. Eene eeuwigheid zal er nodig wezen, om deze vrede, niet te begrijpen, maar te bewonderen, te aanbidden, en te verheerlijken.

Is dit zoo, dan verſtaat men reeds, uit den aart der zake, dat het gevoel van deze Godlijke liefde, dat deze zielevrede en rust, alle denkbeeld te boven gaat, het verſtand te boven gaat, van die genen, die dezen gelukkigen toeſtand niet zelve ondervonden hebben. Te weten, het is daar mede gelegen, als met andere zaken,

 die

die alleen door gewaarwording gekend worden. Eene ziel, die tot hier toe geslingerd is, door de hevigste driften, eene ziel, die nooit meer dan eene schemering van geluk gehad heeft, welke zoo spoedig verdween als verscheen, eene ziel, tot hier toe altijd vlottende tusschen hoop en vrees, in eenen onzekeren staat, den onvermijdelijken staat van allen, die hunne vrede met God niet gemaakt hebben, zulke ziel is alzoo min bekwaam, zich zelve eene volmaakste vergenoeging, een bevrijding van moeite en kommer, van ongerustheid en vreeze voor het toekomende, te verbeelden, als een blinde over de kleuren, of een doove over de geluiden, kan oordeelen. „ Ons „ hart," zegt AUGUSTINUS: „ ons hart, o mijn God! is „ geduurig ongerust, en kan geene rust vinden dan in U." Maar, voor dat dit hart die rust gevonden heeft, kan het niet begrijpen, het kan zich niet overtuigen, dat er zoodanige rust is, veel min, wat dezelve eigenlijk is, en waar in zij bestaat. Vergeefsch zijn alle pogingen, alle vurige wenschen, alle vermoejingen der Wijsgeerte, der rede, des verstands, om deze rust te erlangen. Dit alles kan alleen strekken, om de onmagt der menschen zonneklaar aan te toonen, om deze rust door zich zelven deelachtig te worden. Men moet zich naar God in CHRISTUS wenden, zich aan God gewennen, zal men deze *vrede*, deze weltevredenheid, smaken.

Maar, zij, die deze vrede bezitten, kennen toch dezelve! Ja! zij kennen ze, deze zalige weltevredenheid, zij gevoelen ze, deze beminlijke vrede. De vrijmoedigheid des geloofs bezielt hen, daar zij God *hunnen* God, JESUS hunnen Vredevorst, noemen. Zij ondervinden rust en kalmte, zij smaken en proeven, hoe goed en vriendelijk God is. Zij hebben, door den Heere JESUS CHRISTUS, de toeleiding door het geloof, tot deze genade, in welke zij staan, en roemen, in de hoope der heerlijkheid Gods,

ROM.

ROM. V. 1, 2. Evenwel, belet dit niet, dat deze weltevredenheid, deze vrede, alle verstand te boven gaat. De ziel bevat de grootheid der Godlijke genade, zij bevat de wijze, hoe God hier werkt, niet. Deze kennis is haar te wonderbaar, te hoog. De bijstand, dien God verleent, de vertroostingen, die hij schenkt, de vreugd, waarmede hij de harten vervult, zijn zoo vele onloochenbare daaden, die nogthans onuitspreeklijk zijn. Hier verliest zich de nadenking, en kan geene woorden vinden voor hare bezeffen. Wij moeten er van uitroepen: O diepte des rijkdoms beide der wijsheid en der kennis van God! wij voegen er bij: o Hoogte van Godlijke genade en ontferming!

Waar deze weltevredenheid bij den mensch plaats heeft, bewaart zij het hart en de gevoelens, alle de grondvermogens en werkbeginzelen van den geest, hart, verstand, inzichten, voornemens, hartstochten, als eene welverzekerde vesting tegen de ondeugden, die er zich meester van zouden maken, tegen de driften, die ze zouden overrompelen, tegen de kwaade begeerlijkheden, die ze zouden overheerschen, tegen de zorgen, die er zich zouden vestigen, waartegen een mensch zichzelven niet kan bewaren; maar waar deze weltevredenheid heerscht, geeft de *ongeveinsde Christen* hart en zinnen aan God, aan God geheel en alleen, over, daar wordt alle onwilligheid en onrust buiten gehouden,

> JEHOVA is zijn licht, zijn heil, wien zou hij vreezen?
> JEHOVA is zijn levenskracht,
> Voor wien heeft hij dan ooit, vervaard, beängst, te
> schromen?

Dus bewaart deze weltevredenheid hart en gevoelens in JESUS CHRISTUS, zoodat de harten van hem nooit afgewend, de zinnen en gedachten van hem niet afgetrokken

wor-

worden, dewijl men aan zijne verdienſten deze genade van God verſchuldigd is. Dus wordt men, door zijne kracht, bewaard tot de zaligheid. Door deze weltevredenheid zal men ook bij JESUS, bij zijne belijdenis en geloof, ſteeds volharden, en niets zal er ons van kunnen aftrekken. Dus zal het ſtil zijn in de ziel, al was ook de geheele wereld beroerd.

En gelijk deze Godlijke weltevredenheid het hare toebrengt, om waare en beſtendige *blijdſchap* en *vreugde* in God, door CHRISTUS, in het hart te planten, om lieftalig te wezen jegens alle menſchen, en alle zorgen en bekommeringen uit te drijven, zoo wordt zij tevens gewerkt, bewaard, onderhouden en vermeerderd; wanneer de *ongeveinsde Christen* de blijdſchap in God zich tot eene hebbelijkheid maakt, wanneer hij zijne beſcheidenheid, in een deftig gedrag jegens alle menſchen, openbaart, wanneer hij telkens zijne zorgen en begeerten, door een ootmoedig ſmeekgebed, met dankzegging gepaard, bij zijnen hemelſchen Vader brengt. Doet hij dit, bij aanhoudendheid, dan, dan zal deze Godlijke weltevredenheid zijn hart en gevoelens bewaren bij de belijdenis en het geloof van JESUS CHRISTUS, bewaren, wat er ook moge gebeuren, ten opzichte van Kerk of Vaderland, ja bij den dood zelve. Dan zal deze, in God gelatene ziel, de wereld, wel te vrede, vaarwel zeggen, van overblijvende vrienden zegenend afſcheid nemen, en welgemoedigd binnengaan in de eeuwige woningen van *vrede*, in de gewesten van ſtoreloze rust, daar de ruime hemel weêrgalmt van den lof des Allerhoogſten, daar de Godlijke liefde met zuivere wellusten eeuwig, eeuwig, geſmaakt en ondervonden wordt.

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat, het zesde Huis van de Vischſteeg, Noordzijde.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 6.

BEDENKINGEN OVER DEN BEDEDAG, IN WALCHEREN GEHOUDEN DEN 7 JANUARIJ 1798.

Met aandoeningen van blijdſchap heb ik vernomen, dat den 7 Januarij van dit jaar, op aanmaning der Clasſis van *Walcheren* in *Zeeland*, door de Hervormden een Boet- en Bededag gevierd is geworden; gelijk ik ook verſta, dat men te *Amſterdam*, maandelijks, in de Hervormde Kerk, eene Bedeſtond heeft verördend. Heil zij den Boetpredikeren, in deze kommerlijke tijden voor Godsdienst en Vaderland, tijden, in welken een tomeloze geest van ongeregeldheid, aan het hollen door buitenſporige driften, alles, alles, met verwarring, regeringloosheid, en ondergang, dreigt; tijden, in welken Godsdienst, deugd, en zeden, niet alleen miskend, maar met verguizing en verſmading als vertreden worden.

Ach! hoe wenschte ik, dat ik, in dezen opzichte, eene eenparigheid van gezindheid mogt ontdekken, dat men, niet alleen in *Zeeland*, niet alleen in *Amſterdam*, maar door geheel Nederland bezefte, het dringend gevaar des Vaderlands. Hoe wenschte ik, dat niet alleen de Hervormde, maar alle Godsdienſtige gezindheden in ons Vaderland, elke op hare wijze, den Regeerer der volken, den Beſtuurer van het lot des menschdoms, ootmoedig en ſtaatlijk te voet vielen, zijne handelwijze

en weg met het menschdom, met ons Vaderland, rechtvaardigden, hem de eere gaven, zijne roede kusten, tevens hem dankende, voor de blijken van langmoedigheid, waar door wij nog niet geheel zijn omgekomen, maar tot heden zijn, die wij zijn, en fmekende, om redding van het veege Vaderland, om beveiliging en herftel van deugd en godsvrucht.

Ik zal mij geene aanmerkingen veröorloven omtrent de *Opwekking* van de Clasfis van *Walcheren*, tot het houden van eenen *Boet-* en *Dankdag*, omtrent derzelver inhoud, ftijl, inrichting enz. hoe zeer er, mijns bedunkens, wel iet op viel aan te merken, doch, de zaak zelve en het oogmerk prijswaardig zijnde, wil ik liever, dan zelfs den fchijn van kibbelen te geven, mij bepalen tot eenige algemeene bedenkingen over het doen van *Boete*, als den pligt van *alle* Christenen en van *alle* ingezetenen van Nederland.

Ik zal die bedenkingen, te geruster, en te vrijmoediger, voordragen, omdat elk het met mij éëns is, blijkens de algemeene zoo luide klagten, die aangeheven worden, dat eene hervorming, in burgerlijke en Godsdienftige gevoelens en zeden, zoo hoogst noodzaaklijk is.

Het is reeds zedert eenige jaren, dat men om deze verbetering en hervorming heeft geroepen, en derzelver noodzaaklijkheid erkend, en, ondertusfchen, niettegenftaande men onze eeuw, zoo menigwerven, met den titel der *verlichte*, en *wijsgeerige* eeuw, begroet heeft, is het van kwaad tot erger voortgeflagen, en zelfs de middelen, die tot hervorming en verbetering moesten ftrekken, hebben tegengeftelde uitwerkzelen voortgebracht. In het burgerlijke, vermeerdering van tweedragt, verdubbeling van twisten, en het gevaar van eene volftrekte regeringloosheid, eene opene deur tot alle rampen en tot den onvermijdelijken ondergang van

den

den Staat. In den Godsdienst, heeft, na zoo vele klagten om verbetering en hervorming, indien al niet eene geheele veräehting, ten minsten kleinächting en onverschilligheid, de overhand genomen; niettegenstaande zoo vele zedelijke Wijsgeerte, worden de zeden erger en zedelozer; ja zelfs, daar men zoo sterk roept over de verbetering der opvoeding, vindt men nergens meer stoffe van klagen over verërging, dan in het opvoeden van het aankomend geslacht.

Hoe komt het? vraag ik, meermalen, mij zelven: hoe komt het, daar ieder één over deze toenemende verbastering, en met reden, klaagt, en om verbetering roept, dat men alles den kreeftengang ziet gaan, en van kwaad tot erger vervallen? Indien een volk vrij wil zijn, dan is het vrij! heeft men, in *Frankrijk*, gezegd, en het is, in het afgetrokken beschouwd, eene waarheid. Maar is het dan ook niet waar: Indien het volk, indien het menschdom, hervorming en verbetering wil, dan is het hervormd en verbeterd? En wie kan twijfelen, of het menschdom wil hervorming en verbetering, daar allen om dezelve roepen? En, hoe komt het dan, dat deze hervorming, deze zoo gewenschte verbetering, zich niet openbaart, nergens vernomen wordt, zoo dat de redenen van klagten ophouden, en men zich over eenen goeden uitslag en gelukkiger uitzichten verblijden kan?

Voor Staatszaken is dit blad niet geschikt. — De *ongeveinsde Christen* is ja, als mensch, ook een burger van zijn Vaderland, en verpligt, om deszelfs belangen dierbaar te rekenen en ter harte te nemen, doch, als *Christen*, als *ongeveinsd Christen*, heeft hij een ander, een beter Vaderland, in den zaligen hemel, en verkeerd, als *ongeveinsd Christen*, hier slechts op aarde, als een vreemdeling, in een vreemd land. — Ik zal, derhalven, en-

 kel

kel van de hervorming en verbetering der zeden, en der Godsdienſtigheid, ſpreken, hoewel het tevens waarächtig is, dat dezelve in zoo naauwe betrekking ſtaat, met de verbetering van het heil en den welvaart des Vaderlands, dat deze laatſte, genoegzaam onmidlijk, op de eerſte gewoon is te volgen.

Hoe komt het? dus herhale ik dan mijne vraag: hoe komt het, dat, daar elk en een ieder de hervorming van zeden en godsdienst zoo hoogstnodig oordeelt, daar allen om dezelve roepen, dat zij nogthans niet volgt?

De beäntwoording dezer vraag dunkt mij zeer natuurlijk in deze waarneming begrepen te zijn, welke men, zoo wel ten opzichte van den Burgerſtaat, als van het Godsdienſtige, maken kan: Elk ſpreekt van het algemeen, elk wil zich tot een' verbeteraar van het algemeen, opwerpen, en de meesten, ver de meesten, vergeten zich zelven. Zoo lang de menſchen, over het geheel, zich aan deze handelwijze houden, is het, in de eerſte plaats, zeer zeker dat er van de algemeene verbetering niets, volſtrekt niets, te wachten is, of komen kan.

Het geheel, hetwelk uit deelen beſtaat, kan nooit wezen, zoo als het behoort te zijn, kan nooit zijne volmaaktheid hebben, zoo lang de deelen gebreklijk zijn. Wil iemand een vast en geregeld gebouw ſtichten, hoe zal hij, bij mogelijkheid, ſlagen, indien zijne bouwſtoffen vastigheid en duurzaamheid ontbreken? Hoe zal het een geregeld gebouw kunnen zijn, indien de bijzondere vertrekken geene behoorlijke evenredigheid tot elkanderen hebben?

De menſchen maken, als bijzondere deelen, in de maatſchappij ſaamgevoegd, dat geheel uit, hetwelk men, in het burgerlijke, den Staat of het Vaderland, en in het Godsdienſtige, de Kerk noemt; zal het,

der-

derhalven het Vaderland welgaan, zal de Godsdienst bloejen, zoo moeten de bijzondere burgers, welke het Vaderland uitmaken, de pligten van waare burgers, elk voor zich, vervullen, en de bijzondere leden, die de Christen Kerk vormen, waare en ongeveinsde Christenen, niet alleen in naam, maar ook, in de daad, wezen.

Ik geloof, derhalven, dat dit de waare hervorming en verbetering zou zijn, wanneer elk bijzonder Christen, daadlijk, hand aan het werk floeg, om de waarheid te onderzoeken, overvloedig te zijn in de kennis, vastgeworteld in het geloof, en voorål, om die waarheid in liefde te betrachten; indien de leden van elk Kerkgenootfchap zich, om het zeerst, beijverden, om de lesfen van JESUS gehoor te geven, en in hem gelovende, naar zijn voorbeeld zich te gedragen, dan zouden de bijzondere gezindheden niet alleen uitmunten, in kennis en Christelijke deugden, maar het heuglijk gevolg van deze hervorming der bijzondere leden zou tevens dit zijn, dat deze bijzondere gezindheden van zelve nader tot één gebracht zouden worden, elkanderen niet alleen zouden verdragen, maar ook broederlijk bejegenen. Ja, zal er ooit eene vereeniging der Christenen, volgends Euångeliegronden, plaats hebben, zij zal daar door moeten gewerkt worden, dat elk, die den naam van Christen voert, voor zich, affta van alle ongerechtigheid. Immers dan zal in het wezen der zaak de overëenftemming van zelve volgen, en wat wij dan ook afzonderlijk mogen gevoelen, dewijl het ons om waarheid te doen zal wezen, zonder ons aan vooröordeelen of menschlijk gezag te kreunen, zoo zal God ons daarömtrent openbaren, wat waarheid zij, wanneer wij de leiding van zijnen Geest, door redelijk en verftandig gebruik der Schriften, volgen.

Welåan, mijne Lezers! laat ons allen, gij, ik, laat

ons die gewenschte verbetering en hervorming, van deze zijde, ondernemen en beproeven. Laat ons, door het geloof, ons hart en geweten zuiveren van doode werken, om den levenden God te dienen. Laat ons onze kennis der waarheid uitbreiden, en ons zelven benaarstigen; om Gode welbehaaglijk te leven. — Dat wij dan verders onze huisgezinnen, door ons goed voorbeeld, opleiden en vormen tot Christelijke huisgezinnen, de opvoeding onzer kinderen behartigen, gelijk het behoort; en ook, naar mate van onze vermogens, in den kring, waar in wij geplaatst zijn, onzen invloed verspreiden, om ook onze medemenschen op te wekken, om met ons gelukkig te zijn, in den dienst van den hemelschen Vader.

Deze zou de rechte, de heilzame, vrucht zijn, van eenen Christelijken Bede- en Dankdag; indien wij dus gezind, met zulke voornemens bezield, met deze bedoelingen werkzaam, ons veréénigden, om denzelven, gezamenlijk, ter veröotmoediging voor, en verheerlijking van, God te vieren.

Zeker, zoo lang men algemeen klaagt over gebrek aan kennis, en men heeft elk voor zich geen' lust, om de waarheid te onderzoeken, of met de waarheid winst te doen, zal niet alleen deze klagte niets uitwerken, maar alle pogingen, alle plans, om verlichting te verspreiden, zullen vruchteloos wezen, ja, zo elk voor zich ongevoelig blijft voor overtuiging der waarheid, zal zelfs de onkunde meer de overhand nemen, en de stoffe tot rechtmatige klagten van dag tot dag vermenigvuldigen.

Laat vrij elk roepen, dat de Christelijke liefde en verdraagzaamheid zoo zeer uit het oog wordt verloren, en wenschen, dat de Christenen, veréénigd wordende, ééne kudde onder den eenigen Herder JESUS CHRISTUS mogen uitmaken. Indien niet elk voor zich deze liefde, deze verdraagzaamheid, betracht, welk zal het gevolg

wo-

wezen? Men zal ſlechts voortgaan, met elkanderen van liefdeloosheid en onverdraagzaamheid te verdenken en te beſchuldigen, men zal zelfs liefdeloos en onverdraagzaam handelen, en de hoofdzaak van het Christendom zal zichtbaar verliezen.

Laat vrij elk klagen, dat er zoo weinig vernomen wordt van het ongeveinsd Christendom, wat bate zullen deze klagten geven, ten zij elk zich daar op toelegge, om voor zich zelven een *ongeveinsd* Christen te wezen? Geſchiedde dit, zeker, dan zou het *ongeveinsd* Christendom zich in alle zijne aanminnigheid vertonen. Het zou zich aan het geweten van allen, zelfs van zulken, die het tot hier toe vijändig of min gunſtig waren, aanbevelen.

Hoe weldaadig zou dit, eindelijk, wezen voor de geheele Maatſchappij en ſamenleving, indien, op deze wijze, elk, in gevoelens en gedrag, zich betoonde, een *ongeveinsd* Christen te zijn, en door daarnaar, met allen ijver en inſpanning van zijne werkvermogens, te ſtreven, het werk der verbetering en hervorming, van het rechte punt, dat is van zich zelven, begon.

Zoodanige hervorming zou, ongetwijfeld, aan het Opperwezen behagen. Jesus zou in zulke oprechte Boetelingen en ongeveinsde Christenen zijne echte leerlingen erkennen, welke, gemeenſchappelijk door éénen Geest van liefde ſaamverbonden, zich zouden verëenigen tot zijnen lof, en de Heilige God zou deze waare deugdgezinden als zijne vrienden aanmerken, en als zoodanig behandelen. Zij zouden vertroost worden, met allerleië vertroostingen. Het Christendom zou zijnen ouden luister hernemen, en niet nalaten allerwegen gelukkige voortgangen te maken.

En zou men, in dit geval, indien elk de verbetering, met zich zelven en zijn eigen hart begon, ook niet,

met

met allen grond, mogen verwachten, dat zulke deugdgezinden, hunne pligten, in hunnen kring, ook als waardige burgers, eerlijk en getrouw verrichtende, het Vaderland daar van de heilrijke gevolgen zou ontwaren? Dan zouden haatlijke partijschappen een einde nemen, dan zou men niet behoeven te schroomen voor regeringloosheid en losbandigheid, dan zou men geene overheersching of geweld te duchten hebben, wanneer allen, daar in, elkanderen gelijk waren, dat zij zich werkzame burgers, beminnaars van goede zeden, en beöefenaars van deugd, bewezen. En welk land, dat dusdanige ingezetenen bevatte, zou niet den zegen van God genieten, en zijnen bloeistand verzekeren?

Opdat ik besluite: Indien wij de verbetering en hervorming van deze zijde beginnen, zullen wij, die aan deze overwegingen gehoor geven, en ons zelven, door geloof en waare bekering, voor God verootmoedigen en verbeteren, hoe het dan ook gaan moge, wat ook in de wereld moge gebeuren, welk lot ook Kerk en Vaderland moge treffen, ons zelven behouden, en gelukkig zijn. Wij zullen, in deze Christelijke gevoelens en deugdzame betrachting, den veiligen toevlucht vinden, wanneer stormen loejen, en onweders het bedeesde menschdom den schrik in 't harte jagen. De *ongeveinsde* Christen, ootmoedig op God vertrouwende, zal veilig wezen, zal nooit van God verlaten worden.

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

D E

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 7.

JESUS WIJSHEID ALS HERVORMER.

Niemand, die wel onderfcheidt, zal kunnen nalaten, zekere aandoening, of van verontwaardiging, of van medelijden, te gevoelen, wanneer hij anderen, onervaren in zekere kunst of wetenfchap, met dezelve hoort fpotten, of daaromtrent ruimfchoots fpreken, en als kunstrichters, vonnis vellen. Het komt hem voor, even of een blinde een fraai fchilderftuk, of een dove een weluitgevoerd concert, wilde beöordeelen of befpotten. Hier van zijn bijzonder zij, die zich Wijsgeeren noemen, zoo overreed, dat zij het zich terftond aantrekken, wanneer iemand, hoe zeer ook een redelijk verftand, en dus den mensch natuurlijke en waare Wijsgeerte, bezittende, doch in hunne fchoolen niet onderwezen, zich vermeet, hunne hoogwijze uitfpraken en gevolgtrekkingen flechts eenigzins in twijfel te trekken, of tot een voorwerp van zijn redelijk onderzoek te maken. En, hetgeen vreemd is, met dit alles vermeten zich vele zoogenaamde Wijsgeeren van onzen tijd, den Godsdienst, bijzonder den Godsdienst van JESUS, zonder denzelven te verftaan, omdat zij zich den tijd en de moeite niet hebben gegeven, van hem te onderzoeken, maar er alleen oppervlakkig van hebben hooren fpreken, bij alle gelegenheden, te verguizen en befpotlijk voor te dragen. Dat zij hunne twijfelingen, hunne bedenkingen

voordragen, dat zij den Godsdienst onderzoeken, dit zal geen *ongeveinsd* Christen hun ten kwaade duiden; integendeel hij zal hunne onderzoekliefde prijzen, en die veeleer opwekken. Het Christendom schroomt geen onderzoek, het heeft daarbij altijd gewonnen, en zoo veel te luisterrijker zijne waarheid geöpenbaard. Maar, waaröm dien gezegenden Godsdienst, die de menschen verheft tot kinderen van den Alvader, en hen onderling, als Broeders, verbindt, die niet dan zegen en weldaadigheid, uit zijne natuur, verspreidt, waaröm dien bespot, bespot bij ongepaste gelegenheden? waaröm, op deze wijze, deszelfs heilzame uitwerkingen gestremd? Ik weet het, men verwart den Godsdienst met Bijgeloof, doch dit is reeds een blijk, dat men den Godsdienst niet kent, dewijl hij juist het tegengestelde is van Bijgeloof. — Of moet de Godsdienst het veräntwoorden, dat onverstandigen hem verbasterd en misvormd hebben? — Wie zal de Artzenij-, de Genees- en Heelkunde, doemen, omdat er zoo vele kwakzalvers en broddelaars zijn, welke deze voor het menschdom dierbare wetenschappen en kunsten, in werktuigen des doods, misvormen en misbruiken?

Ik heb tot de bovenstaande bedenkingen, onlangs, nieuwe aanleiding gekregen, door het lezen van den zoogenaamden *Lantaarn voor* 1798. *door* AMURATH EFFENDI, *Hekim-Bachi*, onder eene spreuk uit 1 *Thes.* II. 5 en 6 ontleend. Ik achte het vernuft van den gewaanden AMURATH, ik erken, dat hij, weder, zeer vele waarheden, in dezen *Lantaarn*, in het licht heeft gesteld. Ach! waaröm kon hij zoo veel treurigs van ons Vaderland zeggen, en met zoo vele schijnbaarheid, voorspellen? Dat zijne waarschuwingen werden opgemerkt! dat onze landgenooten wijs waren! Maar, waaröm moest de vernuftige man onzen gezegenden JESUS, en zijne wijsheid, als Hervormer, geheel ten onpas, in dit Boekjen, bespotlijk ten toon-

stel-

ftellen? en dat op zoodanige wijze, dat een zaakkundige hem niet kan verfchonen, van of de bedoeling en gezegden van JESUS niet verftaan, of dezelve opzetlijk verdraaid te hebben, ten einde eene aartigheid te zeggen, die, bij oppervlakkige Lezers, en zulken maken toch, helaas! het grootfte getal uit, geene andere uitwerking kan hebben, dan eene geringächting van JESUS en zijnen Godsdienst.

Op *Bladz.* 156. van gemelde Boekjen, ftelt hij dezen regel, ontleend uit het gemeene leven, en toe te pasfen op het vestigen van ons nieuw Staatsgebouw: „ Een goed „ architekt richt zijne zaken zoo in, dat hij alles, wat „ van de afbraak goed is, bewaare voor zijn nieuw ge„ bouw." Op dezen Regel plaatst hij deze aantekening: „ Geheel anders is het met de *Kleêrmakerij:* want HIJ, „ die, voor eenigen tijd, een *deeltje* van het menschdom „ in een nieuw pak geftoken heeft, verbiedt, uitdruklijk, „ het zetten van eenen nieuwen lap op een oud kleed." Het is zeker, *vooreerst*, dat de Schrijver onzen gezegenden JESUS bedoelt, door dien HIJ, welk woord hij met *Kapitale* Letteren, ter onderfcheiding, heeft laten drukken, en bijzonder JESUS gezegden, welke voorkomen MATTH. IX. 16. volgends de gewoone vertaling: „ Ook zet „ niemand eenen lap ongevold laken op een oud kleed: „ want deszelven aangezette lap fcheurt af van het kleed, „ en daâr wordt een erger fcheure." En LUK. V. 36. „ Niemand zet eenen lap van een nieuw kleed, op een „ oud kleed: anders zoo fcheurt ook dat nieuwe [*het* „ *oude*], en de lap van het nieuwe kleed komt met het „ oude niet overeên."

Ten tweeden, ziet men duidelijk, dat onze Schrijver JESUS wil voorftellen, als ongerijmde dingen leerende, verbiedende, van het *oude* gebruik te maken, al ware het zelfs goed. Immers daaröm ftelt hij het gezegde van JESUS, in zijne aantekening, als eene tegenftelling, van het-

geen hij in den Tekst gezet heeft: „ Geheel anders is „ het enz." —

Ten derden: Wie, der zaken kundig, ontdekt niet, in die spottende woorden: „ Hij, die een deeltje van het „ menschdom in een nieuw pak gestoken heeft, enz." de tegenwerping, die door sommige, zich veel verbeeldende, Wijsgeeren van onzen tijd, bijzonder HELVETIUS, tegen den Christen Godsdienst, is in het midden gebracht? waarbij zij vragen: waartoe toch zoo vele toerustingen en Godlijke werken, wonderen, voorzeggingen, de geheele Natuur in beweging gebracht, daar de volgende eeuwen geene uitwerkzelen of gevolgen, zoo groote toerustingen waardig, hebben opgeleverd?

Ik zal geene aanmerkingen maken, op den ongepast spottenden stijl des Schrijvers, in zaken van dat gewigt, als de Godsdienst is (*). Ik zal niet tekenen de uitdrukking, *Kleêrmakerij*, of die van *het menschdom in een pak te steken*, hetwelk, bij ons, het denkbeeld van *bedrog* en *misleiding* opwekt, maar ik zal, de opgegeven drie punten toelichtende, doen zien, dat de gewaande AMURATH-EFFENDI heeft gespot met dingen, die hij niet verstaat, en tevens zal ik, in dezelven, de eer van JESUS, den vriend, den weldoener, van het menschdom, redden, en aanwijzen, hoe hij, als *Hervormer* beschouwd, eene GODLIJKE *wijsheid* heeft geöpenbaard.

Wat

(*) *Boven heb ik reeds aangemerkt, dat men* Godsdienst *en* Bijgeloof *niet moet verwarren. Dit behoort, ook hier, in het oog gehouden te worden. Wanneer een Wijze het ongerijmd en onredelijk* Bijgeloof, *met gezoute redenen, doorstrijkt, en er dus de ongerijmdheid van doet voelen, ook aan den ongevoeligsten, zulks zal geen verstandige in hem wraken. In dat geval bevondt zich de Profeet* ELIÄ, *omtrent de Priesteren van* BAAL. — *Maar de Godsdienst van* JESUS *is, in zijn eigen wezen, het tegengestelde van* Bijgeloof.

Wat dan het eerfte ftuk betreft: Jesus, die, als een wijs leeräar, zich altijd naar de vatbaarheid van zijne hoorers fchikte, en wiens bijzondere wijsheid in deze leerwijze vooräl uitmuntede, dat hij zijne beelden en gelijkenisfen fteeds ontleende uit de gevallen en het gedrag der menfchen in het huislijk leven, of uit de gewone verfchijnzelen der natuur, gelijk hij alle dergelijke voorwerpen wonderbaarlijk wist toe te pasfen op meer verheven leeringen en lesfen, nam ook hier zijne gelijkenis of voorftel uit het gemeene leven. En hoedanig was deze gelijkenis? Niet zeker, dat hij *uitdruklijk verboodt*, het zetten van eenen nieuwen lap op een oud kleed, maar hij merkt op, wat de menfchen gewoon zijn te doen. En dit is niet, dat zij geenen nieuwen lap op een oud kleed zetten, om dat oude kleed te herftellen, maar dit, dat niemand zoo dwaas is, dat hij een oud kleed willende verftellen, een nieuw kleed zal fchenden, en daar eenen lap uit zal nemen, om die aan het oude kleed te zetten, in dat geval zou hij zijn nieuw kleed bederven, en het oude niet nieuw maken. Dat dit waarlijk is, hetgeen JESUS gezegd heeft, blijkt allerduidelijkst uit LUKAS, alwaar onze gewoone overzetting, zonder noodzake, heeft ingevuld *het oude*, in de woorden: *anders fcheurt ook dat nieuwe* [*het oude*]. Genoeg was het: *anders fcheurt ook dat nieuwe*, door het uitnemen, naamlijk, van dezen lap, dus moeten JESUS woorden vertaald werden, gelijk zij in mijne Overzetting luiden: „ Niemand zet een lap van een nieuw kleed op een „ oud kleed; anders is ook het nieuwe bedorven, en „ de lap van het nieuwe voegt toch niet voor het „ oude."

En heeft nu de wijze Leermeester hier mede iet gezegd, dat ongerijmd is? Komt de zouteloze fpotternij van *Kleermakerij* te pas? Heeft hij uitdruklijk verboden,

den, eenen nieuwen lap op een oud kleed te zetten? Niets van dit alles! Hij merkt alleen aan, dat niemand, in het gewoon leven, zoo dwaas is, dat hij van een nieuw kleed eenen lap zal afnemen, om daar mede een oud kleed te verstellen.

En, wanneer wij nu het oogmerk van den grooten Hervormer der wereld, waar mede hij deze aanmerking gemaakt heeft, in de *tweede plaatze*, overwegen, dan zal ons blijken, dat hij, als Hervormer, niets ongerijmds gezegd heeft, en geenszins aan den wijzen Architekt ongelijkvormig is te werk gegaan, welke, bij het slopen van een oud gebouw, al wat van de afbraak dienstig en bruikbaar is, bewaart tot zijn nieuw te stichten gebouw, maar die evenwel, zo hij, door een nieuw geregeld gebouw te stichten, den naam van Bouwkunstenaar wil verdienen, geen *oud opgelapt* gebouw voor *nieuw* zal uitventen.

Immers, in het gemeen, is dit waarheid, dat JESUS zoo ver geweest is, van het oude goede en bruikbare te verwerpen, dat hij rondelijk kon verklaren, niet gekomen te zijn, om de Wet en de Profeeten te vernietigen, maar, om ze te vervullen, en dus te bevestigen. Hij vergeleek daaröm elken goeden leeräar en onderwijzer in den Godsdienst, bij eenen huisbezorger, die, bij de nodige gelegenheid, *oude* en *nieuwe* dingen hervoortbrengt. Om niet te zeggen, dat hij zich, ten blijke van overëenstemming, gewoonlijk beriep, op de schriften en uitspraken van MOSES en de *Profeeten*. Gevolglijk, JESUS verwierp niet het oude, indien het goed en bruikbaar was.

Wat dan? Hem werdt eene tegenwerping gemaakt, dat zijne leerlingen niet, op gezette tijden, vasteden, gelijk die van JOÄNNES den Dooper, en der *Farizeën*. Deze loste hij op, door het onderscheid van omstandigheden te doen aanmerken, met eene gelijkenis, overgenomen uit het gemeen leven, dat geene Bruilofstgasten treuren of vasten, terwijl zij den Bruidegom bij zich hebben, met toepasfing op zichzelven, en toespeling, op de bewoordingen, welke JOÄNNES den Dooper van hem gebruikt, en in welken deze hem, als den Bruidegom, hadt omschreven. — Gelijk, in 't gemeen, de Oosterlingen veel van Beeldenspraak, in hunne redenen, houden.

Na deze oplossing vervolgt JESUS, met die woorden, welke in dezen *Lantaarn*, gelijk ons, bij onze eerste aanmerking, gebleken is, zoo verduisterd worden: En

wat

wat wil de groote Leeräar dan met dezelve aanduiden? wat anders, dan dit in 't gemeen? dat men, bij alle Hervorming, wanneer men een nieuw famenftel (*fyftema*) van zaken wil invoeren, die famenftellen, het nieuwe en het oude, voor hetwelk het nieuwe in de plaats komt, als twee *geheelen* moet aanmerken, waar van men het eerfte als *oud* en *gebrekig*, wegens de veränderde omftandigheden, moet befchouwen, doch, om welks gebreken of gapingen aan te vullen, men het *nieuwe* niet moet beroven van eenig van deszelfs gedeelten, hetwelk met de overige deelen het geheel moet uitmaken, om dat in het oude *famenftel* in te lasfchen, waar door men en het nieuwe krachteloos, en het oude wandrogtelijk, ja zich, in dwaasheid, gelijk zou maken, aan iemand, die een nieuw kleed fchondt, om een oud te herftellen. — Men moet het *nieuw* famenftel *geheel* behouden, en het in de plaats van het *oude* ftellen. — Maar daar uit volgt niet, dat het nieuw *geheel*, niet fommige ftellingen, in het *oude* insgelijks vervat, en die van eene duurzame waarheid en nuttigheid zijn, zou kunnen, mogen, ja moeten behelzen. Alleen men moet niet het oude en nieuwe onvoegzaam in één willen fmelten, om, uit liefde voor het oude, uit vooröordeel en voorïngenomenheid met hetzelve, het nieuwe te bederven. — In 't bijzonder befchouwt JESUS den tegenswoordigen Joodfchen Godsdienst, en het gantfche Farizeëndom, als een afgedragen en verfleten gewaad, tot welks verbetering, door ineënfmelting, naamlijk, zijn Godsdienst niet zou dienen, dewijl daar door de één, zoo min als de ander, deugen zou. De Joodfche Godsdienst moest geheel worden afgefchaft.

Dat dit JESUS bedoeling zij, blijkt ook, uit hetgeen in het Euängelieverhaal volgt, dat hij, bij deze gelegenheid, tevens aanmerkt, dat, wie aan den ouden wijn gewoon is, den nieuwen niet begeert, maar zich bij den ouden houdt. Zoo is het met de menfchen: door hunne vooroordeelen, opvoeding, gewoonte, zijn zij aan het oude famenftel gehecht, en het is moeilijk, hen, door overtuiging, tot eenig nieuw famenftel, overtebrengen, hoe volmaakt hetzelve ook zijn moge.

En de ervaring heeft, bijzonder, met betrekking tot JESUS famenftel van leere en Godsdienst, in tegenöverftelling van het oude famenftel der *Joodfche* Kerk, de uitfpraken

ken van JESUS bevestigd. Niet alleen hebben de vooroordeelen het groote gros der Jooden verhinderd, zijne *nieuwe* leere aan te nemen, om daar door gelukkig te wezen; maar, er is er geweest, die, het oude famenſtel willende aanhouden, eene inëenſmelting van het nieuwe met dat oude hebben ondernomen, en dus de dwaasheid hebben gehad, van lappen van een nieuw kleed te gebruiken tot herſtelling van een oud en verſleten. Deze lieden hebben groote verwarringen en ſcheuringen veröorzaakt onder de eerſte Christenen, zelfs reeds ten tijde der Apostelen, gelijk uit de Brieven van PAULUS, en de *Handelingen der Apostelen*, bekend is. Zij herſtelden de gapingen van het Joodsch famenſtel niet, en door hunne inëenſmelting misvormden zij het Christendom en de Euängelieleer.

Op gelijke wijze heeft het zich toegedragen, in vervolg van tijd, met die lieden, welke, uit de Heidenen tot het Christendom overgaande, hun oud Heidensch famenſtel hebben willen behouden, maar het alleen wilden verbeteren, met leerſtellingen van het Christendom daar op toe te pasſen, terwijl zij, in de daad, het Christendom misvormden tot een *opgelapt* Heidendom, indien het mij geoorloofd zij, mij dus uit te drukken. Neen, wil men het Christendom, de leere van JESUS, behouden, dan moet men *zijn* famenſtel, *zuiver*, aannemen, en er niet ſtukken en brokken afrukken, om *bijzondere* gevoelens, *eigen* famenſtellen, of *oude* meningen mede te verfraajen en op te ſieren. Met één woord, *waare* Hervorming, en dus ook waar Christendom, moet geen *lapwerk* wezen.

Nu vraag ik mijne Lezers — Ik durve het den Schrijver van den *Lantaarn* zelve vragen: Of JESUS hier niet ſpreekt als een *wijs* Hervormer? en of de ſpotternij, in den *Lantaarn* bijgebracht, niet zouteloos en onbetaamlijk is?

(*Het vervolg in het volgende Nommer.*)

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat, het zesde Huis van de Vischſteeg, Noordzijde.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 8.

(*Vervolg van No. 7.*)

JESUS WIJSHEID, ALS HERVORMER.

Thans is nog onze *derde* aanmerking over, welke deze woorden betreft, die in den *Lantaarn* voor 1798 voorkomen. „ HIJ, die, voor eenigen tijd, een „ *deeltje* van het menschdom in een nieuw pak gesto„ ken heeft." Wij merkten, in het voorgaande Nommer, aan, dat deze woorden eenen deskundigen, noodwendig, de tegenwerping moeten in gedachten brengen, waarbij men gezegd heeft, dat de heilzame uitwerkingen en gevolgen van JESUS leere en verrichtingen niet geëvenredigd zijn aan de groote en verbazende inrichting, en schikkingen, en voorbereidzelen, die, volgends de Godlijke Openbaring, door de Voorzienigheid zouden gewerkt en daargesteld zijn, om aan het Christendom alle gewigt bij te zetten.

Te weten, men doet de aandacht zich bepalen, op de Voorzeggingen, en de geheele inrichting, benevens de lotgevallen des Joodschen volks, voor zoo ver dezelve, volgends den Bijbel, betreklijk zouden zijn tot JESUS en zijnen Godsdienst. — Vervolgends doet men in aanmerking nemen, de verbazende Wonderen, die bij JESUS geboorte zijn voorgevallen, die in deze geboorte zelve begrepen zijn, die door JESUS, geduurende zijne om-

wandeling op aarde zijn verricht geworden, die zijnen dood verzeld hebben, zijne Opſtanding en Hemelvaart, en die gewrocht zijn door de Apostelen, bijzonder na de uitſtorting van den Heiligen Geest op het eerſte Christen Pinkſterfeest.

Nu vraagt men: welke evenredige gevolgen voor zoo verbazende werkingen en ſchikkingen der Voorzienigheid kan men wel in het Christendom aanwijzen? *Vooreërst*, zegt men, het is alleen een *deeltje* van het menschdom, gelijk onze Schrijver ſpreekt, dat het Christendom heeft aangenomen en hetzelve belijdt. *Ten tweeden*, zedert het Christendom is ingevoerd, heeft men onder de menſchen, die hetzelve beleden, niet min van oorlogen, oproeren, wreedheden, onrechtvaardigheden enz. gehoord en vernomen dan onder volken plaats hadden, die van het Christendom niet geweten hebben. Zelfs beſchuldigt men het Christendom, als de bron van vele rampen voor het menschdom, door de oorlogen en vervolgingen om den Godsdienst, rampen, te voren onbekend. Men vraagt: wat hebben de belijders van het Christendom, ten opzicht van hunne zedelijke volmaaktheid en van hun geluk, vooruit, boven den deugdzamen betrachter, bij voorbeeld, van den Natuurlijken Godsdienst?

Laat ons alle deze bedenkingen en vragen, kortlijk, overwegen. Op de eerſte vraag dient de volgende aanmerking. Het maakt een zeer groot verſchil, uit welk gezichtpunt men eene zaak of voorwerp beſchouwt. Hetgeen de Schrijver van den *Lantaarn*, met eene vrij lage ſpreekwijze, noemt: „ een *deeltje* van het mensch- „ dom in een nieuw *pak* ſteken", wordt door eenen Christen beſchouwd, als een verſieren met een praalgewaad, het welk achtbaarheid en eerbied aanbrengt, en tevens den gelukſtaat aanduidt van hem, die verwaardigd is,

daar-

daarmede bekleed te zijn. Dus luidt trouwens zijne juichtaal (*):

„ 'k Ben hartelijk verblijd, 'k ben vrolijk in JEHOVA,
„ Mijn zie' springt op van vreugd, en blijdschap in mijn
„ God,
„ Wijl hij mij heeft bekleed met het gewaad der vrijheid,
„ En met den mantel van gerechtigheid versierd:
„ Gelijk een bruidegom, met kostb're feestgewaden,
„ Een bruid met al haar tooi en opschik is versierd!"

Bijzonder is *klein* en *groot* een *relatief* of betreklijk denkbeeld; naarmate immers een onderwerp met eenig ander vergeleken, of uit een ander gezichtpunt betracht wordt, kan van hetzelve gezegd worden, dat het *groot*, of dat het *klein* is. De Engelsche Dichter POPE, wiens *Proeve over den mensch* ons onlangs in eene keuri e vertaling is vereërd, door onzen landgenoot PIETER VAN WINTER N.S.Z. van het geschapene sprekende, zegt.

„ 't Is maar een *deeltjen* van 't geheel, hetgeen wij zien."

Hij noemt den mensch:

„ Klein *deeltjen* van 't geheel!" —

En nogthans, wanneer hij dien zelfden mensch beschouwt, als redelijk en deugdzaam, roept dezelfde Dichter uit:

„ De brave is 't *meesterstuk* van 's wereld Opperheer!"

Wanneer wij, derhalven, beöordeelen willen, of de uitdrukking juist is, wanneer men het *Christendom*, dat is, de volken, die het Christendom belijden, een *deeltje* van het menschdom noemt, moeten wij, insgelijks, behoor-

(*) JES. LXI. 10.

hoorlijk, onderscheiden. — Het is zoo, dat, in onzen tijd, groote en uitgestrekte landschappen, talrijke volken bestaan, welke het Christendom niet belijden, velen, die het niet eens kennen. De *Mohammedaansche* godsdienst heeft zich niet min wijd uitgestrekt, het groot en volkrijk *China*, de Eilanden van *Japan*, en zoo vele andere landen en deelen der wereld, blijven hunne oude leerstellingen en bijgelovigheden aankleven enz. In dit opzicht, en in vergelijking met deze landen en volken, moet men, derhalven, erkennen, dat slechts een *deel* van het menschdom *Christenen* zijn, of het Christendom belijden. Evenwel, op zich zelve, maakt dit *deel* niet een *deeltjen*, maar een groot *deel* uit, en dit vermeerdert, wanneer men, van de tijden van JESUS en de Apostelen af, den voortgang en uitbreiding van het Christendom in aanmerking neemt. JESUS predikte zijne leere alleenlijk in het Joodsche land, maar zijne Apostelen begaven zich, volgends zijnen last, allerwege, en vervulden, reeds in hunnen leeftijd, een aanzienlijk deel der wereld met de kennis van het Euängelie, zoodat PAULUS reeds kon schrijven (*), dat hij, van *Jerusalem* af, alömme, tot aan *Illyrië* toe, de Euängelieleere van CHRISTUS ten vollen hadt uitgebreid. — Het geheele *Romeinsche* Rijk, waar van de uitgestrektheid zeker niet gering was, heeft vrij spoedig het Christendom omhelsd. Daar zijn eeuwen geweest, in welken alle die landen, die nu onder de *Turken* behoren, in *Asië*, als ook de landen in *Afrika*, waar nu de Barbarische Mogendheden zijn, van het Christendom belijdenis deeden, en bloejende Christen-gemeenten hadden. — In *Persië*, in *Tartaryë*, zelfs in *China* en *Japan*, is eens het Christendom doorgedrongen, schoon het, door het geweld der he-

vig-

(*) ROM. XV. 19.

vigste vervolgingen, daar weder onderdrukt en uitgeroeid is geworden. En is dan, waarlijk, geheel *Europa*, is de Oosterſche of Griekſche Kerk, is *Amerika*, zijn de bezittingen der *Europeanen* in het Oosten en Westen dan zoo gering en verächtelijk, dat men die een *deeltjen* van het menschdom, en niet veeleër, een aanzienlijk deel, zal kunnen noemen?

Doch, dit zij hoe het zij, al ware ook zelfs een *klein gedeelte* des menschdoms ſlechts belijders van het Christendom, wat zou zulks benadeelen aan de *wijsheid* van JESUS, als *Hervormer*, of wat zou er in het plan der Godlijke Voorzienigheid dan nog te berispen zijn? De wijsheid van JESUS als *Hervormer* kan, daar door, niet benadeeld worden, al waren er ſlechts weinigen, die zijne leere omhelsden. Wie zal de wijsheid van SOKRATES daaröm min achten, omdat zijne lesſen bij het gros zijner landgenoten niet zijn opgevolgd? Het was er zelfs zoo ver af, dat JESUS, zonder onderſcheid, eene talrijke menigte van aanhangers en navolgers zocht, dat hij, veeleër, elk vermaande, om behoorlijk zich zelven te beproeven, of hij ook berekend ware, om zijn echte navolger en leerling te wezen. En wat het plan der Godlijke Voorzienigheid betreft, men moet aanmerken, dat de Godheid, doorgaands, in het verborgen, werkt, dat de menſchen, ook de ſchranderſte Wijsgeeren, verlegen ſtaan, of zich zelven te onbedachtzaam blootgeven, wanneer zij ondernemen, de handelwijze dezer Voorzienigheid te beöordeelen.

Het ontwerp van JESUS ſtrekte zich, overëenkomſtig den wil van zijnen Hemelſchen Vader, en deszelfs voorbereidende ſchikkingen, zekerlijk uit tot het *gantſche* menschdom, *onbepaald*, en zonder onderſcheid van eenig volk, of bijzondere ſtaaten of rangen van menſchen. De natuur en inhoud van den Christen Godsdienst is

zoodanig, dat hij tot alle menschen behoort, en alle menschen er belang bij hebben; deze Godsdienst heeft geene voorschriften noch leringen noch geboden, door welke eenig volk of eenig mensch zou uitgesloten worden, hij is aan geene plaats, aan geene bijzondere uitwendige omstandigheden, verbonden. Deze Godsdienst predikt vergeving der zonden, de genadige en tevens Godebetamelijke schikking, omtrent onze zaligheid, deze Godsdienst beveelt de zuivere en volmaakte zedenwet te gehoorzamen en te volbrengen, uit het edel beginzel van dankbaarheid voor de Godlijke weldaaden en zegeningen. Deze Godsdienst is allerwegen aan het menschdom bekend gemaakt, en dewijl er het menschdom zoo veel aan gelegen lag, om dezen Godsdienst aan te nemen en te geloven, heeft hij zoodanige gronden van waarheid en zekerheid, welke van zijnen Godlijken oorsprong en gezag getuigen.

Maar de aanneming en omhelzing van dezen Godsdienst vereischt de redelijk vrijë werking van den mensch. De menschen moesten dezen Godsdienst, als redelijke wezens, uit overtuiging omhelzen. Wijs heeft de Godlijke Voorzienigheid ook hier gehandeld. Niemand is door haar gedwongen, met of tegen zijnen wil gedwongen, tot het geloof. — En nu, welke reden van beschuldiging dan is, tegen deze Voorzienigheid, het gedrag der menschen, wanneer zij dezen Godsdienst van JESUS niet zuiver hebben aangenomen of behouden, wanneer zij ongelovig het Euängelie verworpen, of het vermengd hebben met hunne bijzondere begrippen en vooröordeelen, waar door het Christendom op sommige plaatzen is verbasterd geworden, op andere geheel in verval geraakt, op andere zelfs geheel te niet gegaan? Is het de schuld van JESUS, den wijzen Hervormer, dat onbezonnen ijver, onderlinge verdeelheden tusschen de Chris-

Christenen, en zucht tot bijgeloof, den voortgang van het Christendom verhinderd, en deszelfs heilzame uitwerkzelen gestremd hebben?

Eindelijk, het waare *Christendom* is eene geestelijke Maatschappij van deugdgezinden; wie nu, die den zedelijken toestand van het menschdom kent, zal zich verwonderen, dat het getal der deugdzamen, en dus der waare Christenen, niet grooter is in aantal? Integendeel de overtuigende gronden voor de waarheid van hetzelve moeten zoo sterk, zoo overwegende, geweest zijn, als waarlijk de voorzeggingen, de wonderwerken, en andere schikkingen der Voorzienigheid geweest zijn, dat het Christendom zoo vroeg en zoo algemeen heeft kunnen zegevieren over het Heidensch Bijgeloof, gelijk wij weten, dat geschied is, niet alleen uit het getuigenis van *Christenen*, maar van eenen Heiden, hoewel eenen man van aanzien en geloofwaardigheid. Ik bedoel PLINIUS den Jongeren; deze, Landvoogd zijnde van *Bithynië*, schrijft aan den Keizer TRAJANUS: „ Dit *bijgeloof*," (zoo noemde hij het Christendom, welks natuur hij niet kende noch verstondt,) „ heeft niet alleenlijk de „ stad, maar steden en landschappen, besmet en ingeno„ men, zoodat de Tempels en Heiligdommen verlaten „ en vergeten zijn."

Eindelijk, overwege men nog het volgende. De Godlijke Regering dezer wereld gaat met langzame stappen tot hare oogmerken en bedoelingen. De geheele beschikking van de lotgevallen des Joodschen volks, geduurende zoo vele eeuwen, en het beloop der gebeurenissen van de overige wereld, in dien tijd, was alleen bestemd, en moest werkzaam zijn, om alles voor te bereiden, tot de komst van JESUS, en zijne verrichtingen tot heil van het menschdom; alles moest dus gebeuren, opdat er voor de geloofwaardigheid van zijnen Godsdienst, allerwege, be-

wij-

wijzen zouden voorhanden zijn. JESUS is gekomen, JESUS heeft zijne zending op aarde volbracht, en zijne gemeente, zijn Rijk, op aarde gesticht. Maar hij, die waant, dat nu dit Rijk met uitwendigen luister hadt moeten verschijnen, en op ééns in de geheele wereld aangenomen worden, vervalt in de dwalingen der *Jooden*, dwalingen, welke oorzaak geweest zijn van hun ongeloof en daar op gevolgde verwerping; en hij loopt de wijze Voorzienigheid vooruit. Ja, éénmaal zal de tijd daar zijn, dat de geheele wereld, in den naam van JESUS, God zal aanbidden, de toebereidingen zijn door alle eeuwen, zedert JESUS leeftijd op aarde, daar toe bestemd, alle de lotgevallen der wereld zullen daar toe samenlopen, misschien zijn wij reeds nader bij de ontwikkeling, dan men gemeenlijk gelooft. — Misschien zal een Wijsgeer, die veel met zijn vernuft opheeft, met dit gezegde lagchen, maar noch zijn lagchen, noch het geweld van het Bijgeloof, zullen deze zegepraal van het Christendom, verhinderen. Eénmaal zal JESUS, als de algemeene Koning, de hulde ontvangen van al het menschdom, en alle knieën zich in zijnen naam buigen.

Ik besluit dus, dat er geene reden is, om, tot verguizing van JESUS, in te brengen, dat Hij „ een *deeltje* „ van het menschdom in een nieuw pak gestoken heeft."

(*Het vervolg in het volgende Nommer.*)

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 9.

(*Vervolg en slot van No.* 8.)

JESUS WIJSHEID, ALS HERVORMER.

Laat ons, in dit Nommer, ons onderwerp vervolgen en ten einde brengen. Men zegt dan verders: „Wat heeft toch de wereld en het menschdom gewonnen bij het Christendom? Integendeel, zedert het Christendom in de wereld is toegenomen, hebben de vervolgingen en oorlogen om den Godsdienst ook aangevangen, en het bloed van milliöenen ongelukkigen is vergoten geworden; heerschzucht, geweld, wreedheid, looze Staatkunde, hebben in de Christen-wereld niet min hare rol gespeeld, dan voor dezen bij de Heidensche volken, en nog heden onder die volken, welke van het Christendom niets weten. Ja, als men deze Wijsgeeren gelooft, zullen de *Chinezen* een wijzer en beter beschaafd volk, en de Wilden in de bosschen van *Amerika*, en de woestijnen van *Afrika* deugdzamer en edeler wezen, dan de *Christenen* in *Europa*."

Bij deze Tegenwerping, komt mij steeds in gedachten, hetgeen VIRGILIUS van de landlieden zegt:

Felices, sua si bona norint!

„Gelukkig, indien zij hunne voorrechten kenden!"

Trouwens, de vraag kan hier niet zijn, over de wijze en goede inrichting van het Christendom op zich zelve. Wij behoeven niet te betogen, dat de leere van den gezegenden JESUS, uit haren aart, geschikt is, om het menschdom en de wereld gelukkig te maken, indien zij door de stervelingen geloofd en aangenomen werdt. Deze leere der verzoening met God, die ons den weg, in CHRISTUS, ontsluit, tot den genadetroon des Alvaders, en ons leert, hem als *Onzen Vader* aan te merken, en met kinderlijk geloof, liefde, en gehoorzaamheid te vertrouwen en te vereëren; de leere, die eene volmaakte zedekunde bevat, die alle menschen, als uit één bloed voortgesproten, aanmerkt, als gelijk in rechten en pligten voor God, en hen beveelt, als broeders, in waare liefde, niet in woorden, maar met de daad, te beminnen, en die ons tot de waare vrijheid verheft, de vrijheid van de overheersching der zonden, en verkeerde lusten en driften; deze leere beöefend wordende, zou de aarde in een *Paradijs* veränderen, en den hemel op aarde brengen, wanneer hier de wil des hemelschen Vaders algemeen volbracht werdt, gelijk in den Hemel geschiedt. Maar — zegt men — deze uitwerkzelen heeft men van het Christendom niet vernomen, doch, wel het tegendeel.

Ik maak hier de volgende aanmerkingen: *Vooreerst*: Men moet ondankbaar zijn jegens het Christendom, of onkundig van den toestand der wereld, indien men niet weet, of erkent, hoe veel goeds het Christendom, daadlijk, overäl en bij allen, daar het aangenomen en beleden is, heeft aangebracht. Ik zal mij slechts tot twee hoofdzaken bepalen: Niemand kan ontkennen, dat *Bijgeloof*, gekoesterd en onderschraagd door Priesterbedrog en Staatkundig geweld, vóór de bekendmaking des Christendoms, de geheele wereld onder het juk gebracht hadt. Even zeker is het, dat de *Slavernij*, bij alle volken,

in gebruik was. De in onze dagen zoo hoog geroemde *Spartanen*, bij welken de Wetten van LYKURGUS, de gelijkheid ten hoogsten, ten buitensporigsten, top hadden gevoerd, hadden hunne *Heloten*, hunne Slaven, die, erger dan beesten, door deze zoo geprezen Vrijheidszonen, werden mishandeld. Dus hadden ook de *Atheniënzen*, de *Romeinen*, met één woord, alle volken, den Slavenstand, onder zich in gebruik. Maar, heeft nu het Christendom het *Bijgeloof* der Heidenen niet overwonnen en te niet gedaan? Heeft het den Slavenstand niet eerst wel draaglijker gemaakt? Maar zelfs vervolgends onder de Christenen afgeschaft? — Kan men ontkennen, dat waar het *Christendom* beleden wordt, ook zelfs bij den zoogenoemden *gemeenen* man, denkbeelden en kundigheden gehoord en vernomen zijn geworden, die men vergeefs bij de voornaamste Wijsgeeren der Ouden zoekt, en zo men iet dergelijks bij hen aantreft, in hun bewondert?

Wat aanbelangt, in de *tweede* plaats, de vervolgingen, en de oorlogen om den Godsdienst, welke, na de uitbreiding van het Christendom in de wereld, helaas! zoo vele rampen hebben aangericht, wij kunnen, wij willen ze niet ontkennen. Maar heeft daar het Christendom, uit zijnen aart, schuld aan? het Christendom, hetwelk geene vleeschlijke wapenen voert, maar hetwelk zich staande houdt en uitbreidt, door overtuiging der waarheid, door gebeden, door geduldig lijden, door het getrouw blijven aan geloof en deugd, ook tot den dood toe? — *Vooreerst*, het kan ons niet vreemd voorkomen, dat er, bij de uitbreiding van het Christendom, vervolgingen ontstaan zijn. JESUS, die wijze Hervormer, heeft dit ook vooruitgezien en voorzegd, dat aardsche vrede het gevolg niet zijn zou van zijne komst in de wereld, maar veeleer twist, tweedragt, vervolging en verdrukking; dat de menschen door eenen onverstandigen en

ſporelozen ijver gedreven, elkanderen, om den Godsdienst, zouden haten en vijändlijk behandelen, zoodat zelfs de naaſte banden van bloedverwantſchap niet in ſtaat zouden zijn, hen van vijändlijke gezindheden terug te houden. En wien kan zulks, in de *tweede plaats*, eenigzins bevreemden, die den zedelijken toeſtand van het menschdom, en de waare natuur van het Christendom kent? Het Christendom beſtreedt de bijgelovigheid der wereld, de heerschzucht der Priesteren, en de dwinglandij der wereldgrooten. Wat wonder, dat onder *Jooden* eerst, en vervolgends onder de Heidenen, alles ſamenſpande en zich vereënigde, om het Christendom en deszelfs voortgang onder de menſchen te ſtuiten, en te vuur en te zwaard, indien het mogelijk ware, uit te roejen?

Ten derden, toen, niettegenſtaande het geweld der vervolgingen, het Christendom zegevierde, en de overhand bekwam, was het er nogthans ver af, dat Bijgeloof, Priesterbedrog, en heerschzucht, uitgeroeid, of het Christendom zuiver en onvervalscht gebleven is. Neen, alle deze ondeugden gingen uit de oude wereld over in het Christendom, en in aan dezelfde blijvende, misbruikten zij den Christelijken naam tot hunne ſnoode oogmerken. Onder dezen naam, valschlijk aangenomen, verwekte Bijgeloof, Priesterbedrog, en het geweld der heerschzucht nieuwe vervolgingen, ſloeg onchristelijke middelen ter hand, om ongelovigen te bekeren, en zulken, die men Ketters noemde, weder tot den ſchoot der Kerk te rug te brengen. Maar, hoe onrechtvaardig en onbillijk is men nu niet tegen het Christendom, wanneer men alle deze verkeerdheden en gruwelen, gevolgen van geweld en bijgeloof, op rekening van het waare Christendom, van den gezegenden Godsdienst van JESUS, zou willen ſtellen? Hoe onwijsgerig handelt men, wanneer men den waaren Godsdienst verwart met het Bijgeloof, daar immers

mers de zaak der Wijsgeerte is, de waare natuur en aart der dingen te onderzoeken, en behoorlijk te onderſcheiden!

Doch, het wordt tijd, dat wij ook dat gedeelte der Tegenwerping in overweging nemen, waar in men vraagt: „ Waar zijn toch die brave, die vrome, die uitmuntende menſchen, die men *Christenen* zou kunnen noemen, te vinden? Wij vinden dit heilig volk nergens, ſchoon wij er ook, als DIOGENES naar menſchen, met lantaarnen, naar zoeken. Is het dan ook wijsheid, zoo vele middelen te verſpillen, ter bereiking van een einde, het welk men, vooräf weet, dat nooit bereikt zal worden, en geen ander gevolg zal hebben, dan de ſchuld en ellende van hun, om wie deze middelen gebezigd werden, te vergroten?" Ik zal, ter beäntwoording van deze vraag, aanmerken, dat helaas! met droefheid, erkend moet worden, dat er, in onze tijden, zich, in de daad, weinige waare *Christenen* openbaren. Maar, zouden er daaröm geene waare *Christenen* overig wezen? De deugdzame verlustigt zich in de ſtilheid, en verheft zich zelven noch zijne waarde niet met brommende grootſpraak. De waare Christen laat zijn *licht* wel ſchijnen voor de menſchen, ten einde deze, zijne goede werken ziende, hunnen Vader, die in de Hemelen is, verheerlijken zouden, maar hij praalt niet, met deze zijne werken, dewijl nederigheid en ootmoedige beſcheidenheid de hoofdtrekken van zijn Karakter uitmaken. De *Christen* zoekt niet de toejuiching der menigte, maar bezit het ſieraad van eenen ſtillen geest, hij betracht de deugd, niet uit hoogmoed, en zelfsbehagen, maar, omdat dit zijn pligt, omdat dit de wil van zijnen Hemelſchen Vader is, en dus vindt hij dan zijne beloning in die ſtille weltevredenheid des gemoeds, die Godlijke vrede, welke alle verſtand te boven gaat, waar van wij, in een vorig Nommer, geſproken hebben.

Het lust mij, hier, de woorden over te nemen van eene schrandere Schrijfster, die dit Onderwerp, opzetlijk, behandeld heeft. Zij vraagt, op hare beurt, den *Deïst* en Ongelovigen aanſprekende: „ Dan, is het, in „ de daad, wel zoo ſlecht met het Christendom gelegen, als door u zoo ſtout beweerd wordt? Kent *gij* „ de Christenen genoeg, om zoo beſlisſend te oordeelen? — Welke menſchen noemt gij Christenen? Zulken, die van het Christendom zoo weinig weten, als „ gij? — Kunt gij nu vergen, dat de Christelijke Godsdienst zijne werking doen zal op menſchen, die niets „ van denzelven kennen, niets van denzelven willen „ kennen? Zult gij de krachteloosheid, het onnutte, van „ de *Kina* tegen koortzen bewijzen, door de menigvuldige voorbeelden, die er voorhanden zijn, dat de „ *Kina* in de koortzen geen nut gedaan heeft aan lieden, die dezelve weigerden te gebruiken? Zoudt gij „ wel zoo onrechtvaardig zijn, van ſtaande te houden, „ dat alle die ſchriften, waar door *uw* VOLTAIRE de verdraagzaamheid heeft zoeken te verdedigen en te bevorderen, laf en van alle gronden van overtuiging en „ overreding ontbloot waren, omdat mannen, die dezelven nooit wilden overwegen, inzien, of lezen, „ hunnen vervolgzieken geest behouden hebben? Waarom dan de Leere van *onzen* JESUS, als onvoldoende „ ter bevordering van deugd en geluk, uitgekreten, op „ geenen anderen grond, dan dat zij, die dezelve nooit „ onderzochten, zich nooit met dezelve wilden bezig „ houden, niet deugdzamer en gelukkiger zijn, dan zij, „ die deze Leere voor de vuist verwerpen?" —

„ Maar, verſtaat gij, door Christenen, die edele zielen, welken de waarheid van den Christelijken Godsdienst, met allen ijver, naauwkeurigheid, en waarheidliefde, onderzochten, die, uit volkomene overtuiging,

„ het

„ het Christendom omhelsden, die in ſtaat zijn, om, te
„ allen uure, des gevergd, rekenſchap te geven, van de
„ hoope, die in hun is? dan durve ik, vrijmoedig, be-
„ weeren, dat zij, in deugd en geluk, alle (zelfs de beste)
„ *Naturalisten*, en alle Belijders van eenen anderen Gods-
„ dienst, verre overtreffen. Dit zou de gantſche wereld
„ in het oog vallen, indien zij niet, door andere men-
„ ſchen verſpreid, leefden, maar een rijk, gemenebest,
„ ſtad, of genootſchap, op zich zelven, uitmaakten.
„ En dit kan, dit moet nu elk opmerkzame zien, in elk
„ Huisgezin, het welk alleen een getal van zulke Christe-
„ nen uitmaakt. — Is het u, in de daad, ernst, wenscht
„ gij ééns zulke *Christenen* te ontmoeten? Zij zijn er,
„ God zij gedankt! nog in deze zoo zeer verwilderde
„ als Wijsgeerige eeuw; zij zijn er nog, in weêrwil van
„ al het vergif, door uwe geſprekken en geſchriften, in
„ de menschlijke harten verſpreid; zij zijn er nog, en
„ dat wel in alle ſtanden."

Wanneer men, *ten laatſten*, vraagt: waar in toch de voortreflijkheid der deugd van eenen Christen zou kunnen beſtaan, boven die van den eerlijken deugdzamen, die de voorſchriften der Natuurlijke Zedeleer opvolgt? is het antwoord ligt. Ik zal niet aanmerken, dat, door de zedelijke verdorvenheid van het menschdom, welke toch niet ontkend kan worden, niemand de voorſchriften der Zedeleere beleven kan op deze wereld, men zou dit misſchien houden, voor eene vooringenomenheid met het ſamenſtel der Christenleere, maar, voor een oogenblik toegegeven zijnde, dat iemand deugdzaam leefde, volgends de natuurlijke Zedeleere, dan beweere ik nog, dat de deugd van den waaren *Christen* oneindig uitmunt, boven die van den deugdzaamſten *Naturalist*. Men beſchouwe in de eerſte plaats de bron van de *Christelijke* deugd. Zij vloeit voort uit het *geloof*, en het recht

edel

edel en eenig zuiver beginzel van dankbaarheid jegens God; zij wordt geöefend in vertrouwen op Hem, als *Vader*, als *verzoend* Vader; en zij eindigt, niet in den mensch zelven, als of hij door zijne deugd iet wilde verdienen; maar in God, wien hij wil verheerlijken, als den alwijzen en algoeden. Hoe gelukkig is de *Christen!* Hij gelooft, op gronden, dat God met hem verzoend is, zoodat genade en rechtvaardigheid, in JESUS, op het luisterrijkst zijn verheerlijkt. Hij gelooft, met eene zekere hoop, niet alleen dat hij eeuwig leven zal, maar ook naar het ligchaam, eens weder zal herleven, in eene zalige onsterflijkheid en onverderflijkheid. Deze zekerheid, deze grond van hoop, kan de Rede aan niemand geven. — Strafwaardigheid en verbindenis tot straf kunnen in het zederijk niet gescheiden worden, waar is dan de hoop op vergeving? — Maar de Christen, deze hoop bezittende, reinigt zich geheel van alle ondeugd, gelijk God rein is. De liefde van God en CHRISTUS dringt hem tot wederliefde, en hij legt zich met ijver toe, om de deugd in die volmaaktheid te betrachten, welke de volmaakte Zedeleere van JESUS voorschrijft.

„ De Christen alleen heeft het vermogen, om eenparig, overäl, in alle omstandigheden; zonder inmengzel van ijdele eere, groot te handelen. — De waare Christen kent alle edele verrichtingen, bij ondervinding. In zijne stille, en nooit bekend wordende deugden, is hij allerverhevenst; hij behaalt dagelijks overwinningen, die de Engelen verbazen, en waar over hij de goedkeuring der Godheid, in zijn binnenste, op de zaligste wijze, gevoelt."

Zoo edel zijn de waare Christenen! Doch, om menschen, zoo diep in zedelijk verderf verzonken, te verlossen, en tot deze hoogte te verheffen, om ééns waardige Hemelburgeren te zijn, was eene Godlijke krachtige werking nodig. Dat men, dit overwegende, ophoude te zeggen, dat de gewrochten in dezen niet geëvenredigd zijn aan de Godlijke schikkingen en toebereidzelen, en dat men de wijsheid van God, de wijsheid van JESUS, als Hervormer, eerbiedige en aanbidde!

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

D E

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 10.

STILLE VERGENOEGDHEID.

De vergenoegdheid is, in de daad, des menſchen hoogſte goed op deze wereld. Zij beſtaat in die gelatenheid, welke ons doet berusten in het beſtuur van eenen wijzen God, en ons zoo wel voor- als tegenſpoed in derzelver rechte waarde leert beſchouwen; wanneer men, naamlijk, overtuigd is, dat geen geluk op deze wereld, zelfs het grootſte, hetgeen men zich kan voorſtellen, recht heeft, om ons, in den hoogſten graad, te verheugen, zoo min als eenig ongeluk, hoe groot het ook ſchijnen mag, recht zou kunnen hebben, om ons, op eene uitſtekende wijze, te bedroeven.

Een beſtendig geluk is, op deze wereld, volſtrekt onmogelijk; dewijl ons gantſche leven, in eene afwisſeling van geneugten en verdrieten, wordt doorgebracht.

Wij worden daaglijks van dezelfde zon beſchenen,
Daar 't één ſaizoen begint, als 't ander is verdweenen.
Wij voelen, beurtelings, dan hitte of ſcherpe kou.
Zoo volgen vreugd en rouw.
't Is de Opperwijsheid, die, door beurtverwisſelingen,
De tijden en natuur bindt aan veränderingen.
Zoo is 't, dus moet het zijn. Geen ſchepzel kan beſtaan,
't Moet op en ondergaan.

In het toekomend leven, mogen wij alleen een bestendig, een wezenlijk genoegen verwachten, en van dat geluk kunnen wij, in dit leven, reeds den voorsmaak genieten, door *stille vergenoegdheid*.

Een redelijk mensch, een *Christen*, welke overtuigd is, dat hij, in den hemel, eene volmaakte zaligheid te hoopen heeft, zal nimmer durven eischen, dat de Godheid, hem ten gevalle, de aarde in den hemel zou veranderen. Ook blijkt hier van de onmogelijkheid, zoo lang de ziel met het ligchaam, en het ligchaam met deze wereld verknocht is, uit welk verband eene geduurige afwisseling van rampen en geneugten onvermijdlijk voortvloeit. Indien nu een Christen, door God, op deze wereld, in eenen staat van volkomene zaligheid, gesteld zou worden, moest zijne ziel, noodzaaklijk, van het ligchaam, of zijn ligchaam van de wereld, afgezonderd, of liever verheerlijkt worden. Dus zou men niet kunnen zeggen, dat zoodanig mensch meer onder ons verkeerde; en, schoon hij ook, op aarde, onzichtbaar, met zijn verheerlijkt ligchaam omwandelde, zou hij zich toch in den hemel, dat is, in den staat van volmaakt geluk, en dus niet meer op of in de wereld, bevinden; en op deze wijze, worden, daaglijks, op den wenk der Godheid, vele menschen tot de zaligheid overgebracht. Maar, die zaligheid, op deze wereld, te willen genieten, ware even zoo ongerijmd, als, in den middernacht, den glans der middagzon te eischen.

Het moet, natuurlijker wijze, in ons opkomen, waarom toch de wijze God den mensch aan eene zoo moeilijke aanëenschakeling van smarten en geneugten heeft onderhevig gemaakt? En wij kunnen hier van, voornaamlijk, deze twee redenen vinden: *Vooreerst*, om hem, tegen de verschrikkingen des doods, te wapenen: *Ten tweeden*, om zijn verlangen naar de eeuwige zaligheid te

ster-

ſterker aan te ſporen. Immers ſchijnt de mensch ongelukkiger dan de beesten, door de bewustheid van zijnen dood, gelijk deze gelukkiger ſchijnen, omdat hun hier van niets bekend is. Zij gevoelen den dood ſlechts éénmaal, dan, naamlijk, wanneer zij gedood worden, de mensch, integendeel, gevoelt den dood, zoo dikwerf hij er aan denkt. Indien nu het leven eenen gelukſtaat dulden kan, bevrijd van alle rampen en wederwaardigheden, zou het geen geluk kunnen aanwijzen, hetgeen vermogend was, het ongeluk van den dood op te wegen. Want, hoe grooter dit geluk was, hoe grooter ook de ſmart zou wezen, welke, door den dood veröorzaakt werdt. Men ziet hier uit, ten vollen, dat de *eeuwigheid* eene wezenlijke eigenſchap is van het geluk, en dat eene *tijdlijke* zaligheid, in dien zin, zichzelve tegenſpreekt. Nu beſtaat het leven, uit zulke aanëenſchakeling van voor- en tegenſpoed, dat een mensch, die alles met elkanderen, behoorlijk, vergelijkt, reden heeft, vergenoegd te zijn, ſchoon hij ook, door het gevoel van de ellenden dezes levens, weêrhouden wordt, het zelve al te driftig te beminnen; te meer, daar de Voorzienigheid het zoo wijslijk beſchikt heeft, dat de mensch, op het aannaderen van den ouderdom, geduurig nieuwe gebreken ontdekt, en eene toenemende afkeerigheid van de wereld ontwaar wordt, hetgeen hem den dood, zonder vrees, en zelfs met vreugd, te gemoet doet zien. En, op deze wijze, heeft de goedertieren God den mensch niet alleen bevrijd van die ellenden, waar door hij, beneden de dieren, ſcheen geſteld te zijn, maar zelfs heeft hij hem, boven dezen, met dit voorrecht begunſtigd, dat hem, en ook hem maar alleen, de dood een voorwerp van wezenlijk genoegen kan ſtrekken.

Wat de tweede reden betreft: Hoe zou de mensch zijne gedachten op de eeuwige zaligheid kunnen vestigen, en naar dezelve verlangen, indien hij, op deze wereld, reeds

een volmaakt geluk bezat? Want genoegen, hetgeen, in de daad, geenerleië verdrieten heeft te duchten, is eigenlijk geluk of zaligheid. Wanneer men dit, behoorlijk, overweegt, zal men zich niet meer beklagen, dat de wijze God, in het menschlijk leven, de geneugten en verdrietlijkheden, zoo naauw en onäfscheidenlijk, met elkanderen heeft verbonden.

Dewijl er dan geen wezenlijk geluk, op deze wereld, plaats kan vinden, is de vergenoegdheid het bekwaamste middel, om dit leven aangenaam te maken. Eenige verstandige Heidenen bezaten reeds eene groote mate van deze zeldzame gemoedsgesteltenis, welke zij te minder, door hun vernuft en deugd, verwerven konden, naarmate zij grooter hinderpalen, in het verderf der menschlijke natuur bespeurden. Sokrates en epiktetus beschamen, ten dezen opzichte, menig Christen, welke echter, wegens het einde van zijne roeping en bestaan, veel grooter verlichting heeft, dan deze wijsgeeren. Een Christen heeft veel voortreflijker redenen, om zich te vrede te stellen. Hij weet, dat hij, in deze wereld, zijne gedachten altijd op eene eeuwige, op eene wezenlijke, vrede der ziel kan vestigen. Indien louter vermaak en genoegen, op deze wereld, plaats zou hebben, moest ook de mensch onsterflijk zijn.

Verstand en deugd zijn de eenigste middelen, om die gemoedsgesteldheid te verkrijgen, welke, in het gewone leven, den naam draagt van gelatenheid. Dewijl nu de Godsdienst ons de krachtigste Troostgronden aan de hand geeft, beschrijft men deze gelatenheid, door onderwerping aan den Godlijken wil. De deugd en een gerust geweten zijn, derhalven, de rechte en eenige middelen tot eene waare vergenoegdzaamheid. Fraai zijn, ten dezen opzichte, de volgende aanmerkingen van eenen kundigen man: „ Eene vergenoegde ziel wordt door niets neêrslag-

tig gemaakt, maar gevoelt den krachtigften troost, in het midden der ellenden. Geene armoede, of vijand, of verachting, of ziekte, of verlies van vrienden, of wat het ook zijn mag, is vermogend, haren gelukkigen ftaat te ftooren. Zij verheft zich boven alle deze wederwaardigheden, dewijl zij, met eene volle verzekering, gelooft, dat alles, op deze wereld, haar ten besten moet dienen. Geduld is het anker, waar op zij zich verlaat, en beftendige gerustheid de kring, waar in zij zich beweegt. Zij acht die genen het gelukkigst, aan welken, in dit leven, de minst aanzienlijke rollen zijn toegedeeld; hen, integendeel, het ongelukkigst, welke op grootfche toneelen moeten verfchijnen. Zij zoekt fteeds de eenzame plaatzen; zij bemint de ftilte; zij ontwijkt, zoo veel haar doenlijk is, het gewoel der wereldfche ijdelheid. Zij dankt den Hemel, dat hij haar bewaard heeft voor die verzoekingen, waar door hare deugd mogelijk zou bezweken hebben. Zij befchouwt de tegenfpoeden, welke haar drukken, als zoo vele tuchtigingen van een' goedertieren God, die hare gelatenheid beproeft en hare hoop verfterkt. De mond zucht wel, maar het hart blijft in eene geruste kalmte. De oogen fchreijen, doch, zij fchreijen vreugdetranen. Wat verwonderen wij ons dan langer over het verrukkend fchoon der deugd, dewijl de vergenoegdheid haar altijd bezielt? Deze maakt onzen geest altijd gerust, wat lot ons ook dreigen of treffen mag. Zij verfchaft ons de krachtigfte troostgronden, om de ijdelheden te verächten, om alle pracht, eere, tijdlijk geluk, en wat dies meer zij, grootmoedig te verfmaden."

„ Ginds treedt een man van aanzien, omftuwd van opwachters en bedienden, in zijne vergulde koets. o Hoe gelukkig ben ik, dat ik dit alles ontbeeren kan! Ik heb gezonde voeten, en behoeve mij niet van paarden te laten voortflepen. Ik ontvlucht het hof, en fmaak het zuiverst ge-

genoegen, in de eenzaamheid van mijn boekvertrek. Maar ook, hoe onbedwongen ben ik niet, in alle mijne bedrijven! Ik ga te bed, wanneer het mij goeddunkt; ik eet, hetgeen mijn disch kan opleveren, en het smaakt mij alles onvergelijklijk beter, dan den Vorst zijne kostbaarste gerechten. Mijne woning is geen paleis, maar het genoegen kan onder een nederig dak huisvesten. Hoe vele wereldgrooten vertonen hunnen rijkdom, in prachtige gebouwen, blootlijk uit het zweet van armen en behoeftigen opgetrokken! Ieder steen in den wand schreeuwt tot God om wraak, over het regtvaardig loon, onder de snoodste voorwendzels, den arbeideren onthouden. Hoe vele rijken worden niet gefolterd, door de tranen dier weduwen en weezen, welke hunne droefheid, op het zien van hunne onbarmhartige beheerschers, onmogelijk kunnen bedwingen. Ik ben vrij van alle deze misdaaden; ik durve mijnen evenmensch, met een gerust geweten, onder het gezicht treden. Bezit ik geen aanzien bij de menschen, ik word ook van hun niet inwendig benijd, of slaafächtig gevreesd. Ik heb rijkdommen noch schatten, ik behoeve ze, derhalven, ook niet met angst te bewaken. Mij ontbreken groote inkomsten, maar te gelijk ook de lust, om, in het samenschrapen van geld, mijn hoogste vermaak te stellen. Ik ben nooit hongerig te bed gegaan, want Gods Voorzienigheid verzorgt mij, daaglijks, van het noodwendige. Ik kan mij niet op adelijke voorvaders, of een aanzienlijke afkomst beroepen, maar dus ben ik ook niet verpligt, ondanks mij zelven, eenen grootschen staat te voeren. Mijn kleed is niet met goud opgelegd, doch het is zindelijk, en genoegzaam, om mijn ligchaam tegen den regen, de lucht, en de zon, te beschermen. Ik mag mij, in de wereld, op geen groot geluk beroemen, doch, dit bewaart mij voor de verzoekingen van hoogmoed en boosheid. Ik moet onder vele wederwaardigheden zuchten,

maar,

maar, even dit leert mij bidden. De tegenspoed leidt mij op tot God, en deze heeft mij het vermogen gegeven, dat ik mij, in mijne omstandigheden kan te vrede stellen. Die tegenspoed wordt mij zelfs tot zegen, en ik kan ze, te recht, met den Dichter, noemen:

— — — Gods vaderlijke hand
Den zegenrijken vloek, en de eerelijke schand:
Den waard-geächten smaad; den vreugdelijken druk;
't Alhebbende gebrek, en 't zalig ongeluk.

Tot de vergenoegdheid wordt ook een behoorlijk overleg en schranderheid van geest vereischt. Hier door worden onze driften beteugeld; hier door kunnen wij alles, wat ons, op deze wereld, voorkomt, op de beste wijze, tot onzen welstand bestuuren. Een onvergenoegd mensch toont altijd zijn onverstand. Eer, vermaak, en rijkdom, zijn de beulen, welke hem gestadig folteren.

Dewijl nu al dit ongenoegen der menschen, over hunne omstandigheden, wezenlijk geboren wordt uit onverstand, blijkt ten klaarsten, hoe noodwendig men naar een behoorlijk inzicht en de vereischte kundigheden streven moet, om dus eene der krachtigste middelen tot vergenoegdheid magtig te worden. Hier door moeten wij den hoogmoed, de begeerlijkheden, de ingewortelde vooröordeelen, en dwalingen te keer gaan, welke ons van het rechte spoor doen afwijken, en ons hart, door geduurigen onrust, kwellen. Kan het voor een verstandig mensch eene reden van trotsheid zijn, dat hij schoner, rijker, of in hooger aanzien is, dan vele anderen? Kan het voor hem eene reden van droefheid zijn, dat hij dit alles moet ontbeeren? Het verdorven hart en de verkeerde neigingen der meeste menschen stellen op deze voorrechten al te groote waarde. Zij vergeten, dat het bezit daar van ras vergangkijk is, eene zwaare veräntwoording na zich sleept, en ons den eenigen weg tot een eeuwig genoegen, met doornen en distelen, bezaait. Ellendige stervelingen! wat toch is rijkdom? Een goed, hetgeen ons is toevertrouwd, om anderen gelukkig te maken, om de deugd te ondersteunen, om de ondeugd te onderdrukken, en voorál, den grooten Weldoener te verheerlijken, die er ons mede heeft beschonken. Hoe verschriklijk zal niet de veräntwoording zijn voor hun, die dit aanvertrouwde pand, zoo min

tot nut van zich zelven, als van anderen, hebben aangelegd! Wat is eere? Niets anders, dan een gunſtig voorkomen, in de oogen der menigte; welke doorgaands alleen van het uiterlijke oordeelt. Wat de ſchoonheid betreft, deze is van alle de goederen des geluks, mogelijk, de allernietigſte. Zij is even onbeſtendig, als moeilijk te bepalen. — Of zouden wij ons op magt en aanzien iet kunnen verbeelden? Maar, welk toch was het einde der aanzienlijkſte mannen? Mogelijk zijn verſtand en geleerdheid alleen geſchikt, om ons leven waarlijk gelukkig te maken. Maar, hoe naauw beperkt is niet het eerſte, en hoe ijdel de laatſte? Alles, wat in deze wereld buiten den mensch is, kan nooit voor hem eenig wezenlijk geluk aanbrengen; behalven, dat wij zoo dikwerf gevaarlijk mistasten, in hetgeen, in de daad, tot ons geluk of ongeluk behoort, waar over Hij, die in den hemel gezeten is, en ons lot beſtuurt, alleen onfeilbaar kan oordeelen:

Wie kan den hogen weg der hoogſte Wijsheid vinden?
Zij kent ons waar belang, wij dwaalen hier als blinden.
'T Is al geen zegen, daar ons hart zijn heil in ſtelt:
'T Is al geen ſtraf, dat bij de ſtraffen wordt geteld.
Kunt gij hier 't goed van 't kwaad naauwkeurig onderſcheiden?
Kunt gij bepalen, welke u 't heilzaamſt zij van beiden?
Wie weet of 's Hoogſten gunst niet krachtigst voor u waakt,
Wanneer 't u toeſchijnt, dat zijn oog in gramſchap blaakt?

Daar zijn nog meer middelen, welke ons kunnen behulpzaam zijn, om gelatenheid en ſtille vergenoegdheid in het in Gods beſtuur berustend hart aan te kweeken. Een behoorlijk gebruik gemaakt van vrees en hoop, ons menſchen natuurlijk eigen. Eene behoorlijke vergelijking van goed en kwaad, in alle voorvallen, die ons bejegenen. Maar bijzonder de vertroostingen, en wijze lesſen, die de Godsdienst van JESUS aan de hand geeft. Doch, dit verdient, een weinig meer uit één gezet, en nader overwogen te worden, het welk, in het volgende Nommer geſchieden zal.

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat, het zesde Huis van de Vischſteeg, Noordzijde.

DE ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 11.

(*Vervolg van No.* 10.)

STILLE VERGENOEGDHEID.

Eén der voornaamste middelen, tot vergenoegdheid, is; dat wij van de vrees en hoop, die ons menschen allen natuurlijk eigen zijn, een gepast en behoorlijk gebruik maken. Een al te kleinhartig mensch dwaalt zoo wel, als hij, die zich geduurig een uitstekend geluk belooft; hetgeen hem met rijkdom of eere zal overladen. Onze wenschen zijn niet zelden de uitwerkzels van onredelijke begeerten. Dezen maken ons te hongeriger, naarmate wij haar meer voedzel geven. De mensch heeft alleen in zoo verre gebrek, als hij begeert. Hoe minder hij begeert, hoe rijker hij is; en hoe minder hem ontbreekt, hoe nader hij is bij de Godheid, die niets behoeft. Doorgaands bekommeren wij ons het laatst, om dat geen, het welk ons het noodzaaklijkst is, waare godsvrucht naamlijk, om volgends Gods wet en wil te handelen. Wij vreezen altijd het meest voor zoodanige vijanden, welke ons nooit van de wezenlijkste goederen kunnen beroven. Dewijl alle vrees en bekommering hare betrekking heeft tot eenig toekomend kwaad, is het onze pligt, wel te onderzoeken, of er ook eenige middelen voorhanden zijn, om dat gevreesde kwaad voor te komen; zijn die middelen binnen ons bereik, laat er ons gebruik van maken; zijn zij niet in onze magt, laat dan deze waarheid ons te vrede stellen,

dat er, buiten den Godlijken wil, geen enkel haair van ons hoofd kan vallen. Geene verſtandige vrees is er mogelijk, tenzij zij iet uitwerkt tot onze zekerheid. Waar voor moeten wij derhalven vreezen? Niet voor hetgeen enkel mogelijk, maar alleen voor hetgeen waarſchijnlijk is, en voor hetgeen ons vergenoegen, in dit leven, of onze zaligheid na dit leven, kan verhinderen. — Wat moeten wij hopen? Niets dan hetgeen ons tijdlijk vergenoegen, en onze eeuwige zaligheid, kan uitwerken. Daarënboven, moet de vergenoegdheid alleen bezield worden, door eene verſtandige hoop, die, wanneer zij hare wenſchen en verwachting niet ziet vervullen, echter nooit ontäart in eene murmurering over het beſtuur van den alwijzen God. Wij menſchen zijn ras genegen, wanneer iet niet naar onze verbeelding uitvalt, dit aan ons bijzonder ongelukkig lot toe te ſchrijven. Dit fraaje woord is geduurig in den mond der ſtervelingen, maar hoe weinigen hechten er zulk een denkbeeld aan, als er wezenlijk aan gehecht moet worden, indien wij niet tegen de Voorzienigheid willen morren, en ons omtrent de ſchikkingen van het volmaakt wijze en goedertieren Opperwezen bezondigen. Zekerlijk is er een God, die de wereld, naar de beste regelen zijner wijsheid, beſtuurt. Ik noem derhalven eigenlijk ons lot, die voorwaardlijke noodzaaklijkheid der wereldſche voorvallen, welke van hunne vooräfgegane oorzaken afhangen; niet in dien zin, als of het volſtrekt onmogelijk was, dat eenige andere gebeurenisſen zouden kunnen plaats hebben, maar in dien zin, dat, wanneer de eerstgebeurde oorzaken ſtand grepen, ook deze uitwerkingen moesten volgen. Alles, wat ons overkomt, is gewis het beste, niet alleen met betrekking tot den algemeenen ſamenhang der dingen, maar ook tot onze bijzondere omſtandigheden, en hier aan kunnen wij geen oogenblik twijfelen, zoodra wij ons gezicht vestigen, op de eenige en eeuwige Oorzaak van alles.

Wat

Wat treurt ge dan, o mensch! daar de albeschouwende oogen
Der waakende Oppermagt u gaêslaan uit den hoogen;
Daar zij een' schutsvrouw is der onderdrukte deugd;
Daar zij u 't onheil zelv' een bron doet zijn van vreugd?

Immers houden wij niet zelden die voorvallen van ons leven, voor ongelukken en verdrieten, welke, in de daad, ons heil, op de krachtigste wijze, bevorderen: gelijk wij dat geen, hetwelk ons ongeluk verhaast, maar al te dikwerf, voor de gelukkigste gebeurenissen, aanzien. Hiervan worden wij, daaglijks, door de ondervinding overtuigd. Wij bedroeven ons over het verlies van dingen, waarvan het bezit ons wezenlijk ongeluk zou bevorderd hebben. Damon werdt erfgenaam van eene rijke nalatenschap. Zoo lang hij slechts een middelmatig vermogen bezat, was hij liefdaadig, deugdzaam, en een menschenvriend. Nu veränderde hij ten eenemale van gedrag. Hij werdt trotsch, uitsporig in zijne vermaken en lusten, achterhoudend jegens zijne vorige vrienden, en een last der samenleving. Doch, eene opëenstapeling van rampen, waar onder hij eerlang moest zuchten, bracht eene merklijke verändering in zijn hart te wege. Een buitenlandsch Koopman beroofde hem van eene aanzienlijke som; een vreeslijke brand vernielde zijne woning; weinige dagen daarna overleedt zijne beminlijke vrouw in het kraambed. Welke slagen van een ongelukkig lot! Deze rampen echter hadden voor damon de heilzijkste gevolgen. Hij verminderde zijne prachtige huishouding; hij zorgde voor de zekerheid van zijn overgebleven vermogen; hij leefde in rust, en stierf eindelijk in de armen van eenen vriend, die hem, zoo standvastig in zijn ongeluk, als in zijnen voorspoed, getrouw was gebleven. Indien damon, voor deze ongelukkige gebeurenissen, door den dood, was overvallen, hij zou nimmer

in die zalige gesteldheid, maar, als een wellustige doorbreuger of een woekerende gierigäart gestorven zijn. Alle wederwaardigheden kunnen den menschen wezenlijk tot geluk gedeijen. Zij onttrekken ons aan de ondeugden, en maken ons aangenaam in de oogen van het Opperwezen. God bedient zich van dezelven, om de verhevenste oogmerken te bereiken, om de verbazendste gebeurenisfen, op deze wereld, voort te brengen, en zijne schepzelen, onder de gedaante van rampen en onheilen, in de daad, zegen toe te voegen:

Hij, wiens volmaakte liefde, in de opperheerlijkheid,
Een geestlijk erfdeel voor zijn' kind'ren heeft bereid,
Gedoogt rechtvaardig, dat hen zwarigheden drukken,
Om hun de steunzels van 't verdorven vleesch te ontrukken:
Ja, brengt genadig, in de slagen van zijn roê,
Naar zijne goedheid, hun de grootste weldaên toe.

Ja, het is onbetwistbaar, dat de Almagtige van droevenisfen en bezoekingen gebruik maakt, als van de eigenlijke middelen, om ons voor grooter onheilen te behoeden; om ons aan te zetten, om de deugd op haren rechten prijs te schatten, en de aanlokzelen der ondeugd te ontvlieden.

Het is ook nodig tot onze vergenoegdheid, dat wij, in alle voorvallen, het goede en kwaade met elkanderen vergelijken. Alle kwaad, hetgeen ons genoegen stooren kan, is of vermijdelijk of onvermijdelijk. Nu kunnen wij, door voorzichtigheid, deugd, en een verstandig gebruik van de vrees en hoop, een groot getal van ellenden verhoeden of afwenden. Hoe eer wij ons tijdlijk geluk en ongeluk, op hunne rechte waarde, leeren schatten, met hoe veel te meer gelatenheid en moed wij ook de onvermijdlijke tegenspoeden weêrstand zullen kunnen bieden. Het is natuurlijk, dat wij, zoo veel mogelijk,

alles, wat ons verdriet en ongenoegen baart, trachten te vermijden; maar, waar dit vermijden onmogelijk is, is het wijslijk gehandeld, indien men, tot zijne vertroosting, alle de heilzame gevolgen dier tegenſpoeden tracht uit te vinden.

Ontelbaar zeker is het getal der wederwaardigheden, waar uit de wijze man nut en troost kan trekken. Verſcheiden toevallen, die ons in 't begin bitter voorkomen, leren wij, in 't vervolg, als werklijke oorzaken van ons geluk kennen. Hoe velen zouden niet van een aanzienlijk geluk verſtoken zijn gebleven, indien zij er geene aanleiding toe gekregen hadden, door eenig ſchijnbaar ongeluk! God heeft geluk en ongeluk zoo naauw met elkanderen verknocht, dat het ééne niet zelden het andere voortbrengt. Geen ramp is er mogelijk, welke niet den *Christen* tot voordeel moet verſtrekken, en wanneer voor hem ook al het tijdlijke verloren is, ontbreekt het hem echter nooit aan gunſtige uitzichten van zijne geestelijke, van zijne eeuwige, belangen. Gelijk onze begeerten aan het hollen ſlaan, wanneer het geluk haar den teugel viert, zoo worden zij door het treffend ongeluk terug gehouden, en den menſchen wijsheid en godsvrucht ingeboezemd. Het geluk is een ſnood raadsman, alleen toeleggende, op het vleijen der driften; maar, het ongeluk ſpreekt haar tegen, en leert, naar de reden, vonnis vellen. Dit verheft onze gedachten tot God, en dwingt den ſterveling, zijnen toevlugt te nemen tot 's Heeren Heiligdom. Worden wij dan met tegenſpoeden bezocht, laat ons den toeſtand, waarin wij ons bevinden, vergelijken met dien van anderen, welke nog veel ongelukkiger zijn. Laat ons zorgvuldiger handelen met de goederen, welke ons zijn toebetrouwd. Laat ons overwegen, dat die dingen, welke wij verliezen, ons niet toebehoren, maar, dat alleen de ziel en hare geestlijke ſchatten ons waarlijk eigen zijn. Alle verlies, al 's

ſchade, welke ons kan treffen, raakt alleen het ligchaam: de eigenlijke mensch, de ziel, is aan de ſlagen van het ongeluk niet onderworpen, hierōm is ook door 's wereelds Heiland gezegd: *Vreest niet voor de genen, die het ligchaam dooden, en de ziel niet kunnen dooden.*

Niets is bekwamer, om ons waarlijk vergenoegd te maken, dan de verzekering van eene toekomende zaligheid. De Christenen alleen zijn voor die vertroosting vatbaar, en alleen de edele zielen, onder de Christenen, kunnen haar gevoelen. Alles, wat het vernuft kan uitleveren, is te zwak, om waare vergenoegdheid in ons voort te brengen. HORATIUS mogt, als een Heiden, zeggen:

Sed ſatis eſt orare Jovem, qui donat et aufert:
Det vitam, det opes: aequum mi animum ipſe parabo.

Het is genoeg, *Jupijn* te ſmeken om het leven
En om beſtaan; de deugd zal ik mij zelven geven.

Waare Christenen kunnen op een beter vergenoegen roemen. Dit hangt bij hen niet alleen van deze wereld af. Zij zijn vergenoegd met hunne tegenwoordige omſtandigheden, zonder zich om het toekomende in dit leven te bekommeren, dewijl zij, door het getuigenis van hun geweten, de troostrijke verzekering ontvangen, dat zij in het Boek des levens zijn aangetekend. Zij kennen de menschlijke natuur, en dewijl deze niet alleen zwak, maar ook aan de veränderingen van den wil is onderworpen, bevlijtigen zij zich, om alles, wat toevallig is, met een gelaten oog te beſchouwen. Zij vermijden de ledigheid, en trachten, zoo veel goeds te verrichten, als in hun vermogen is. De dankërkentenis van eenen behoeftigen, dien zij onderſteunen, de bekeering van eenen roekelozen, wiens gedrag zij, door hunne ernſtige vermaningen, verbeterden, en dergelijke andere werken van een daadlijk Christendom, geven veel beter voedzel aan hunne gelukkige ver-

ge-

genoegdheid, dan alle de aanbiedingen, liefkozingen, en voorrechten van de wereld. *Zij* zijn door God, met gezondheid, rijkdom, en andere weldaaden van dit tijdlijk leven, beschonken, zij verheerlijken, met dankbare zielen, den Gever van alles goeds: zij besteden deze voordeelen, tot hunnen eeuwigen welstand, en het geluk hunner medemenschen. Dewijl God deze wereld, niet tot een verblijf van ellende, maar van genoegen, voor den mensch geschikt heeft, zal een Christen haar ook altijd, op die wijze, gebruiken; gelijk alle zegeningen recht kunnen genoten worden, naamlijk, met mate, en met de vuurigste dankbaarheid jegens den goedertieren Schepper. Hij keert altijd, na het genot der tijdlijke goederen, weder tot het volmaakt Opperwezen, dewijl hij ten vollen overtuigd is, dat alle de geneugten der wereld, als een droom, als eene schaduw, voorbijgaan. Hier uit ontstaat die vrede der ziel, welke standvastig duurt en blijft, ondanks alle aanvallen van oproerige driften, felle tegenspoeden, kwaadaartige vijänden, en snoode lasteraars.

De overtuiging, door den Geest van God, in onzen geest gewrocht, dat wij Gods kinderen zijn, deze overtuiging, kan ons hart, in alle rampen, te vrede stellen; zij schenkt aan alle edele zielen die gelaten dapperheid, welke aan Christen-helden voegt, en hun den grootsten lof verwerft:

Naakt u dan lijden, houd u koen;
God wil u daarmeê eer aan doen:
Hij stelt u op zijn lijdensveld;
Verdraagt gij wel, gij zijt een Held,
Een held, dien God met vreugde toont,
Aan 't Hemelsch volk, dat met hem woont:
Een held, dien God met lof verhoogt,
En voor zijn heilig heir op boogt.

KAMPHUIZEN.

Zulk

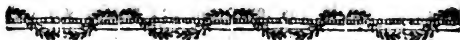
Zulk een gelaten hart heeft een allerlevendigst gevoel van de Godlijke liefde. Wij beminnen God om de weldaaden, welke hij ons bewijst, maar wij beminnen Hem ook, als waare Christenen, om zijne oneindige volmaaktheden, als den eenigen volmaakt wijzen, rechtvaardigen, goedertieren, en oneindigen Geest, welke ons, tot heeren der fchepping, heeft aangefteld, en ons zijn verloren evenbeeld, door geloof, heiligheid, en gerechtigheid, weder wil deelächtig maken. Eéne der voornaamfte vruchten van deze Godlijke liefde is de vrede en gerustheid van een goed geweten. Dit verzekert in ons allen troost, alle hoop op eene eeuwige zaligheid. De inwendige overtuiging, dat wij wel gehandeld hebben, is fterker dan alle befchuldigingen en lasteringen, welke men den onfchuldigen aanwrijft. Indien deze overtuiging bij ons ontbreekt, doemen wij ons zelven, fchoon ons de geheele wereld voor onfchuldig verklaarde. Deze zijn de voornaamfte oorzaken van zulk een gerust geweten. De voorftellen, dat ook de geringfte zonde doemenswaardig is, en ons van Gods liefde berooft, zou vele menfchen van hunne wanbedrijven te rug houden, indien hunne harten niet, door het gewoel der wereld, gevoelloos wierden. De verächting der tijdlijke goederen, de oefening in de pligten van een waarächtig Christendom, de ijver tot het gebed, en de opmerkzame overweging van Gods dierbaar woord, alle deze middelen tot een gerust geweten, geven ook tevens, in deze wereld, eenen voorfmaak der toekomende zaligheid. Deze overwint alle de ellenden van dit leven, en fchenkt ons die vergenoegdheid, welke hier, van dag tot dag, toeneemt, ons tot aan de grenzen des doods verzelt, en in het rijk der heerlijkheid voor eeuwig wordt bekroond. *(Het vervolg en flot in No. 12.)*

Te Amfteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesftraat.

DE
ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 12.

(*Vervolg en slot van No.* 11.)

STILLE VERGENOEGDHEID.

Stille Vergenoegdheid en geduldige Lijdzaamheid in alles, wat ons overkomt, in dit leven, is een pligt voor den Mensch en *Christen*; en gelukkig is hij, die dezen pligt, behoorlijk, volbrengt. Dit had ik nog, over dit gewigtig onderwerp, ter bemoediging van mijzelven en mijne Medechristenen, te zeggen.

Vergenoegd te zijn, in die omſtandigheden, waar in de wijze Voorzienigheid ons heeft geplaatst, en te vrede te wezen, met het lot, dat ons is toebedeeld, is een pligt, zoo gelukkig voor ons, dat wij, zonder denzelven, geen vermaak zouden kunnen vinden in iet, hoe genaamd: want, gelijk de waare Vergenoeging altijd gepaard gaat met een dankbaar gemoed; zoo kan een ondankbaar mensch nooit vergenoegd wezen: daar is, mogelijk, geen ongelukkiger ſtaat, dan die van onvergenoegdheid, omdat men daar in, eigenlijk geſproken, niets geniet, dewijl men het niet, op de rechte wijze, geniet. Hoe kan het alleräangenaamſte ſchepzel ons ſmaaklijk zijn, zo wij dat, met ongenoegen en murmurering, ontvangen, en gebruiken? en hoe kunnen wij de zoetigheden des levens ſmaken, indien de bronwel geſtopt is, waar uit zij voortvloejen? Indien de wijze Schepper ons niet meer gaf, dan wij, volſtrekt, nodig

hadden, om het leven even te kunnen onderhouden, mogten wij wel één s geslingerd worden, schoon te onrecht, om, wegens eene strenge schaarsheid zijner bedeeling, te klagen; doch, daar hij zijne schepzelen eenen ruimen overvloed zijner gaven mededeelt, is er niets onnatuurlijker, dan onvergenoegd te zijn, daar wij meer hebben, dan ons nodig is. Zo wij, in eenen armen, lagen, en geringen staat zijn geplaatst geworden, en daar door vele genoeglijkheden in ons leven missen, missen wij ook tevens vele onäangenaamheden, die aan eenen grooteren staat verknocht zijn; ja, hoe grooter iemand in de wereld is, hoe moeilijker het hem valt, de waare vergenoeging deelächtig te worden. Doch, wanneer de Godlijke goedheid ons, in eenen onbekommerden stand, doet leven, en alles schenkt, wat, tot betaamlijk vermaak en verkwikking, verstrekken kan, is het ongerijmd, onvergenoegd te zijn, daar ons niets ontbreekt, om het tegendeel te kunnen wezen.

Gelijk nu alle de gemelde redenen tonen, dat een onvergenoegd mensch ongelukkig is, zoo volgt uit het tegenövergestelde van die zelfde redenen, dat een vergenoegd mensch gelukkig is, en dat de betrachting van zijnen pligt, om vergenoegd te zijn, een uitnemend middel kan wezen, om geluk te smaken. Alles, wat hij ontvangt, geniet hij blijmoedig, en hoe gering het schijnt, dit is echter zeker, dat de weldaad groot is; want, naardien God de verzorger van alles is, zal hij den mensch geene weldaad verlenen, of zij is zijne hooge goedheid waardig. De staat, waar in zich de *Christen* bevindt, is de allergepaste, om aan Gods wijze oogmerken te voldoen, en daaröm schept hij er behagen in, daar mede vergenoegd te zijn. Hoe meer hij zich toelegt, om in dezen pligt te vorderen, hoe aangenamer zijn leven zijn zal: want, dewijl de meerderheid van genoegen voortspruit uit eene volkomener onderwerping aan den God-

lij-

lijken wil, zal zijn geluk te grooter worden, omdat hij Gode alleen onderworpen is, en aan niemand anders onderworpen begeert te zijn; ja, de vergenoegdheid verdubbelt de aangenaamheid zijns levens, want, daar hij leeft, en Gods weldaaden geniet, ondervindt hij tevens de blijdschap en het hartstreelend vermaak, hetgeen, in het rechte genot daarvan, gevonden wordt, en aan een onvergenoegd hart onbekend is. Met één woord, vergenoegd te zijn, in de bedeeling van God, geeft den *Christen* het voorrecht, van zijne zegeningen zoo te genieten, dat het genot daarvan tot zijn geluk medewerkt, daar het anders een middel wordt, tot zijn bestendig verderf.

De stille Lijdzaamheid met vergenoeging is insgelijks een pligt, wiens betrachting zeer zeker geschikt is, om ons gelukkig te maken; trouwens, lijdzaam te zijn, onder alles, wat ons overkomt, sluit in zich, zich Gode te onderwerpen, op zijne beloften te vertrouwen, en op zijne genade te hoopen; waar nu de ziel zoo gesteld is, kunnen wij zeker zijn, dat alwat ons gebeurt, ons ten besten strekken zal. Bijäldien de Godlijke Voorzienigheid ons dan iet toezendt, dat smartlijk is, kunnen wij ons ongeluk doen gedeijen tot ons waaráchtig heil, omdat wij, daar door, genoopt worden, de deugd van lijdzaamheid te oefenen, waar toe wij anders geene gelegenheid zouden gehad hebben, immers niet, in zoo groote mate; want, zo het zeker is, dat vele, indien niet alle, deugden, op bijzondere tijden en plaatzen, op eene meer of min uitstekende wijze, kunnen geöefend worden, is het niet min zoo gelegen, omtrent dezen pligt van lijdzaamheid, welks betrachting nooit luisterrijker uitschittert, dan in de allertreffendste droefheid. Ik beken, het is veel gemaklijker, omtrent de beöefening van dezen pligt, te redenen, dan dien, in den nood, te betrachten; maar, dit verändert de voortreflijkheid van de-

dezen pligt niet, integendeel vergroot het zijne uitmuntendheid, want, indien hij wel betracht wordt, is de volbrenging des te voortreffelijker, omdat zij zoo moeilijk was. Welk voorregt is het dan niet, wanneer God ons bezoekt, dat Hij ons tevens Lijdzaamheid schenkt! Onverduldig te wezen, in tegenspoed, vermeerdert ons ongeluk, maar de Lijdzaamheid ontduikt de geweldigste slagen; het ongeluk, dat ons overkomt, geschiedt niet, buiten de Godlijke Voorzienigheid; de Lijdzaamheid, die wij mogten bezitten, hebben wij ook van God ontvangen, en Hij, die ons kastijdt, omdat Hij ons liefheeft, zal ons daarom ook grooter mate van Lijdzaamheid toevoegen, als Hij ons zwaarer kastijdt. Hier in is nu het voordeel gelegen, dat uit de betrachting van dezen pligt spruit, dat onze smarten verminderen, ons vertrouwen vergroot, en onze hoop verlevendigd wordt. De straf van onzen rechtvaardigen Richter valt ons te beurt, neen! de goedertieren Hemelvader kastijdt ons, trouwens, hij richt ons niet naar onze zonden, hij straft ons niet naar onze ongeregtigheden, door onze geduldige onderwerping wordt zijn medelijdend vaderhart getroffen. De kennis, die wij hebben van de goedheid van onzen God, vermeerdert ons vertrouwen op hem, omdat hij niet alleen magtig, maar ook gewillig is, om ons te helpen, en de belofte, van eene eeuwige vergelding na dit leven, wekt niet alleen onze hoop op, maar doet ons de smarte als gering achten; er is toch geene evenredigheid tusschen het zwaarste lijden hier, en de heerlijkheid hier namaals. Ja, dit is ons vertrouwen, dat, voor een kort lijden, in dit leven, ons milliöenen van eeuwen, vol heerlijkheid, zullen vergolden worden.

Laat ons, ten besluite, kortlijk, zien, hoe de betrachting en uitöefening van dezen pligt, van stille vergenoegdheid en gelatenheid in het Godsbestuur, den *Christen*, op het einde van zijn leven, tot troost en waar geluk, kan strekken.

Thans

Thans voelt hij, dat zijn einde nadert. Hij weet, dat hij geboren is, op voorwaarde, dat hij sterven moet, en dat hij, daardoor, niet altijd, verpligt zou zijn, in deze wisselvallige wereld, kommervol, om te zwerven; hij overweegt, dat dit eene gunst is, der oneïndige Goedheid waardig, en tevens bezeffende, dat hij, in CHRISTUS, de hoop heeft van eeuwig te zullen leven, in een eindeloos genot van allerzaligste hemelzegeningen, zinkt zijn hart weg, in aandoening, verwondering, aanbidding. Hij gelooft en vertrouwt, dat eene onafgebroken storeloze gelukzaligheid zijn deel zal worden, als een loon uit genade van eenige weinige jaren levens, gericht, uit het beginzel van geloof, naar de wetten van eenen heiligsten, billijksten, genadigsten Wetgever, wiens geboden *liefde* waren, en zijn eeuwig welzijn bedoeld hebben, omdat, zonder die geboden en derzelver betrachting, geen geluk te vinden is. Nu herïnnert hij zich, hoe hij, in de uitvoering van hetgeen hij verpligt was, zich gekweten heeft, en schoon hij, met een hartelijk leedwezen, erkent, dat hij niet getrouw daar aan was, troost hem echter de bewustheid, dat hem, in zijn leven, niets zoo zeer tot blijdschap heeft gestrekt, dan dat hij zijnen God mogt behagen, en wetende, dat God in zijne beloften waarächtig is, vertrouwt hij vastelijk, dat die God hem, om JESUS CHRISTUS wil, zal genadig zijn. Dus is hij dan, op het einde van zijn leven, het allergelukkigst! Straks staat hij ontslagen te worden van die pligten, die hem hier het moeilijkst waren te betrachten, en die, welke in de eeuwigheid nooit ophouden, staan door hem vervuld te worden, in de grootste volmaaktheid. Daar zal hij, in de liefde, die hij Gode, en zijnen zaligen Verlosser, en den Geest, die hem geleidde en vertroostte, in dit tijdlijk leven, zal toedragen, als verzwolgen worden. Daar zal hij den Schepper, naar eisch, kunnen eerbiedigen, omdat hij Hem, van nabij, zal kennen. Daar zal hij eeuwige lofzangen en dankzeggingen aanheffen. Ja, daar

daar zal hij zich nooit genoeg kunnen verwonderen over de oneïndige goedheid van God, die hem, in den tijd, reeds onder de verpligting bracht, om tot zijn eigen heil mede te werken, en die hem daar toe zijnen Geest gaf, om hem, langs dezen weg, eeuwig gelukkig te maken.

Met toeſtemming van den Lezer, plaats ik hier nog het volgend Dichtſtukjen, aan de *Vergenoegdheid*, van welke tot hier toe geſproken is:

VERGENOEGDHEID.

O Vergenoegdheid! die, in 't menſchelijk gemoed,
Eene onuitputb're bron van blijdſchap doet ontſpringen;
Die, in het Hemelhof, bij eng'len opgevoed,
Op aard' wordt toegejuicht, door 's hemels gunſtelingen,
Waar houdt gij uw verblijf? waar is 't gelukkig oord,
Dat zich gezegend vindt door uw' gewenschte ſchreden?
Onthoudt gij u in 't Oost, in 't West, in 't Zuid, of 't Noord?
Gij wordt alöm gezocht, begeerd, en aangebeden.
De Hovaardij doorloopt, om u, den gantſchen kring,
Waar in zich eer, en ſtaat, en praal, en pracht, bewegen:
De vrekke Gierigäart, de ſnoodſte ſterveling,
Drijft ſtout, dat ge in 't bezit van ſchatten zijt gelegen.
De fiere Waaghals ploegt, om u, de ontrouwe zee,
Niet afgeſchrikt door 't woên van golven of van winden;
Maar, eind'lijk afgemat, gekeerd op de oude reê,
Begrijpt hij, dat ge u niet langs 't waterſpoor laat vinden.
Zwaargeestigheid, door angst, door droefheid, aangerand,
Tracht u, maar ook vergeefs, in de eenzaamheid te ontdekken.
Zij drentelt langs den vliet, doorkruist het vruchtbaar land;
Doch voelt, door de eenzaamheid, zich nieuw verdriet verwekken.

Het

Het waar geluk beftaat niet in een purp'ren kleed;
't Is niet in 't kennen van het ftarrenheir gelegen,
Of, dat men 't wandelfpoor der wond're Dwaalers weet,
En kennis van al 't rijk der fchepflen heeft verkregen.
De rust, hier door gezocht, heeft duurzaamheid, noch ftand:
De kennis doet alszins naar meerder kennis dingen:
En, krijgt die drift, te veel gevierd, ééns de overhand,
Men kiest, voor kundigheid, in 't einde, twijfelingen.
O Vergenoegdheid! keer, keer weder bij den mensch!
Zijn' dankbaarheid zal u met lofgezangen loonen!
Voldoet gij aan zijn' beê, volbrengt gij zijnen wensch,
Deeze aarde zal welhaast een Paradijs vertonen!
Maar, welk een zacht gezuis zweeft door de blad'ren heen?
't Is echter alles ftil; ik voel geen windjen blazen.
't Geluid komt nader bij... Ik blijf nogthans alleen...
Ik hoor: „ Laat u mijn' ftem, ô fterfling! niet verbazen.
„ Zij, die gij zoekt, beveelt u 't breid'len van uw' wil.
„ Zij eischt, dat gij uw drift, uw tochten in zult binden,
„ En leeren uwen geest, gerust, bedaard, en ftil,
„ Wat blijdfchap in den dienst der Godheid is te vinden.
„ Dan zal, al wat gij ziet, verand'ren van natuur.
„ Dan zult gij alles op zijn' rechte waarde ftellen:
„ Dan blaakt, eerlang, uw hart van zuiver hemelvuur,
„ En vergenoegdheid zal, waar ge u bevindt, verzellen."
Verrukkelijke taal!... Ontdek u aan mijn oog,
Profeet of Profeetes, die mij hebt aangefproken!
Maar, niemand komt!... gewis, die ftem is, van omhoog,
Tot vord'ring van mijn heil, door 't vlotte zwerk gebroken.
Ontvang, ô Opperheer! ontvang mijn' dankbaarheid!
Ik zal mij naar uw' wil, naar uw' bevel, gedragen!
Geef aan mijn' poging kracht, verftand aan mijn beleid!
En doe, door wakkerheid, mijn' ijver onderfchragen!

Dan

Dan klaagt mijn medemensch mij nimmer bij u aan,
Om wreed geweld, bedrog, of ſnoode handelingen;
Maar, ſteeds gereed, om nood, om armoê, bij te ſtaan,
Begrijp ik 't recht gebruik van uwe zegeningen.
Met u, ô God! vernoegd, zal mij geen hooge ſtaat
Van and'ren 't hart, door nijd of wreev'len afgunst, plagen.
Uw liefde alleen, die 't all' zeer ver te boven gaat,
Blijft de eindpaal van mijn wensch, mijn eenigst welbehagen.
O Bladenrijk geboomt', dat mij met ſchaduw ſtreelt!
O Beemden, die mijn oog betovert door uw' kleuren!
O Heuvelen, die mij uw' koeltjens mededeelt,
En tevens mij vergast op de aangenaamſte geuren!
Bekoorlijk Beekkristal, dat ſtroomt met zacht geluid!
O Vog'len, die mijn oog door telg en tak ziet ſpringen!
Getuigt van mijn geluk, getuigt van mijn beſluit!
Hoort mij, voortaan, den lof des grooten Scheppers zingen!
Nu zal het zonnelicht, dat van den hemel ſtraalt,
Dat groei en vruchtbaarheid in de aarde kan verwekken;
Dan weêr de maan, die met geleenden luister praalt,
Of 't flonk'rend ſtarrenheir mijn' zang tot voorwerp ſtrekken.
Nu zal mij de oceaan verrukt de luit doen ſlaan,
En op'nen 't groot toneel van wond'ren voor mijne oogen;
Dan zullen berg en dal mij weêr ten rei doen gaan,
En tonen blijk op blijk van 't gunstrijk Alvermogen.
De gantſche ſchepping zal, waar ik mijn voeten zet,
Altijd van dankbaarheid mijn zwang're borst doen zwellen,
Totdat ik, door den dood niet in mijn vaart belet,
Met de Eng'len 's Hoogſten lof zal op mijn' ſnaaren ſtellen.
O dwaaze wereldling! geef aan mijn raad gehoor,
Verzaak uwe ijdelheid; laat af een' droom te minnen;
Volg Vergenoegdheid na, zij baant een effen ſpoor,
En doet op de aard' de vreugd der Eeuwigheid beginnen.

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat, het zesde Huis van de Viſchſteeg, Noordzijde.

D E

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 13.

DE CHRISTEN VEILIG IN ALLE OMSTANDIGHEDEN DES LEVENS.

Niets is gewoner onder de menſchen, dan dat zij geneigd zijn, om over iemands deugd en de oprechtheid van zijn beſtaan te oordeelen, uit zijne lotgevallen. In alle eeuwen zijn en worden dezelfde gevolgtrekkingen en beſluiten opgemaakt, hoedanige de Jooden, in het Euangelie, maken, en waarover zij van den grooten Leeraar van het menschdom beſtraft worden; omdat eenige *Galileërs*, bij eenen oploop, door de ſoldaaten van PILATUS waren nedergeſabeld, in den voorhof van den Tempel zelven, omdat achttien menſchen het ongeluk hadden, van onder den val van *Siloa's* toren verpletterd te worden, moesten de ééne en anderen grooter zondaars zijn, dan andere menſchen — Ondertusſchen zoo gemeen deze wijze van redenkaveling onder de menſchen is, zoo onwijsgeerig en ongegrond is zij tevens; van nabij beſchouwd, en door het welwikkend oordeel getoetst, verraadt zij de zwakheid van den menschlijken geest, die in de geheimen der Godheid wil indringen, zonder door godlijk licht beſtraald, en door verhevener wijsheid geleid te wezen.

Het is waar, het ontbreekt niet aan ſchijngronden voor deze ſoort van redenkaveling. Alle menſchen, trouwens, die het beſtaan der Godheid geloven, en haar beſtuur

over de wereld en de lotgevallen der redelijke ſchepzelen erkennen, hebben tevens een denkbeeld van de hoogſte rechtvaardigheid van den Regeerer der wereld, zij weten, dat gerechtigheid en een billijk oordeel de zuilen zijn van den troon van God.

Ver zij, o ver van God alle onrechtvaardigheid!
Van de allerhoogſten ver, dat hij zou ſnoodheid plegen!
Neen! hij vergeldt den mensch, naar dat zijn werk verdient;
Naar elks gedrag wordt ook van God zijn lot beſchikt.
Neen waarlijk! God kan nooit, nooit onrechtvaardig hand'len;
De allerhoogſten nooit verdraajen 't heilig recht! (*)

Deze eeuwige waarheid wordt ten grondſlag gelegd, en nu daar uit het gevolg, doch te dikwijls verkeerd en te voorbarig afgeleid; wanneer men iemand in nood en ongelegenheid ziet geraken, wanneer hij moet kampen met tegenheden en wederwaardigheden, dan verdenkt men al ras zijne deugd, men trekt de oprechtheid zijner godsvrucht in twijfel, de deugdzaamſte wordt voor eenen huichelaar aangezien.

Ik ben niet voornemens, breedvoerig de verkeerdheid van deze gevolgtrekking aan te tonen, ik wil thans niet, met vele woorden, betogen, dat de ſtelling, God beſtuurt de wereld naar de ſtrikſte regelen van rechtvaardigheid, zeer wel beſtaanbaar is, met die waarneeming, welke men, daaglijks gelegenheid heeft om op te merken, „ dat deugdzamen en wijzen, en hun gantſche lot, „ van Gods magt afhangen, ook liefde en haat, [voor- „ en tegenſpoed], en dat niemand weet, wat lot hem „ genaakt — Hetzelfde lot wedervaart allen gelijklijk; „ eenerlei lot wedervaart den deugdzamen en den god- „ lozen, den goeden en reinen zoo als den onreinen,

„ hem,

(*) JOB XXXIV: 10-12.

„ hem, die offert, en die niet offert, den goeden en „ den zondaar, den roekelozen zweerer, en hem, die „ den eed eerbiedigt." (*) — Niets was, anders, ligter dan dit betoog, wanneer iemand zich flechts te binnen brengt, dat de oneindige Wijsheid oogmerken heeft, die voor ons onnagaanbaar zijn, en hare grootheid en heerlijkheid openbaart, door het gebruik van middelen, die wij, kortzichtige ftervelingen, niet in ftaat zijn te beöordeelen, maar welke die oogmerken, ontwijfelbaar, bevonden worden te bereiken, zo wij flechts het geduld hebben, om het einde te verbeiden. Op het einde toch maakt God alles heerlijk! Eenmaal komt de tijd, wanneer het gantfche plan der Voorzienigheid volbracht zijnde, een geheel zal opleveren van de fchoonfte orde en juiste evenredigheid, wanneer God alles zijn zal en in allen.

Dan, ik wil, in dit Nommer, ten einde de verkeerdheid van de bovengewaagde oordeelsvellingen in het licht te ftellen, en mijne medemenfchen voor dezelve te waarfchuwen, de aandacht mijner Lezeren bepalen, tot den toeftand van den Christen, die *veilig* is, in alle de omftandigheden, welke hem in dit tijdelijk leven kunnen of mogen overkomen. Deze zijne veiligheid, welke hem, in nood en dood gelaten en getroost maakt, zijn hart verruimt en vervrolijkt, zelfs in de treurigfte en bekommerendfte lotgevallen, opgemerkt zijnde, zal den opmerkzamen genoeg overtuigen, dat het Godsbeftuur wijs, goed, en heilig, blijft, alfchoon den deugdzamen Christen onheilen bejegenen, dewijl deze veiligheid zekere gerustheid baart, en den deugdzamen Christen voortreffelijker maakt boven zijnen evenmensch, wanneer die, deze vertroostingen van deugd en godsdienst misfende,

ins-

(*) PREDIKER IX: 1, 2.

N 2

insgelijks door tegenspoed en rampen wordt aangevallen.

Zong een Heidensch Dichter van den deugdzamen, die zich in zijne deugd inwikkelt, en met dezelve dekt

Si fractus illabatur Orbis
Impavidum ferient ruinæ.

„ Indien de aardkloot in duigen spatte, en op zijn „ hoofd nederploste, zullen de bouwvallen der wereld „ hem treffen, zonder hem te vertzagen," omdat hij, naamlijk, in zijn vlekkeloos en onschuldig geweten eenen koperen muur heeft, die hem tegen alle kwaad beveiligt. Met ongelijk meer recht en vaster grond, beweere men van den ongeveinsden CHRISTEN, dat hij veilig is tegen alle kwaad, dat geene rampen in staat zijn hem te vervaren.

Als een *ongeveinsd Christen*, immers, is hij een deugdzaam mensch. Deugdzaam te zijn is toch het karakter van den waaren *Christen*, deugd te beöefenen is zijn werk, zijne bezigheid, zijne bedoeling was steeds een goed en onbevlekt geweten zuiver te bewaren, voor God en menschen. Heeft dan het onbevlekt geweten, heeft de bewustheid van deugd en onschuld, zelfs naar het oordeel van Heidensche Wijzen, uit de ondervinding opgemaakt, het zielvertroostend vermogen, om den vriend der deugd te beveiligen, in het barnen der gevaren, hem, als eene rots, die het klotzen der golven, welke aan haren voet breken, onbeweeglijk verduurt, vast te doen staan, zoo is dan de *Christen*, wiens deugd uit zuiverer bronnen voortvloeit, en van hemelsche afkomst is, gerust, te midden van alle droevenisfen, zoo ondervindt de Christen, in het gevoel van zijne onschuld eene stille kalmte, en geen geloei van stormen en onweders, die over zijn hoofd overdrijven, verhinderen hem

hem de haven van zaligheid veilig en zeker te besteven.

Dan neen! de ongeveinsde *Christen* vestigt zijn vertrouwen niet, in eenen volstrekten zin, op zijne deugdzaamheid, en oprechtheid, in deze, hoe zeer zij bij hem gevonden worden, hoe zeer zij hem gerust stellen, omdat hij nooit lijdt, als een kwaaddoener of booswicht; hoe zeer zij hem vrijmoedig maken, om tot den troon der Godheid toe te treden, en zijne zaak aan den Opperregerer van alles aan te bevelen; een voorrecht, het welk de snoodaart en de huichelaar missen. Trouwens,

Wat kan de huichelaar, hoe wel 't hem ga, verwachten;
Al overlaadt ook God zijn leven met geluk?
Zal God wel zijn geroep, zijn smekend bidden, hooren,
Als angst hem overvalt? —
Kan hij ooit zijn vermaak in de Allerhoogsten vinden?
Kan hij, ten allen tijd', God smeken om zijn gunst?

In deze zijne deugdzaamheid en oprechtheid echter zoekt de Christen zijne veiligheid niet, ten minsten niet op haar zelve aangemerkt, omdat hij weet, dat zijne deugdzaamheid, hoe oprecht ook, niet zonder feilen en gebreken is, omdat hij overtuigd staat, dat hij, hoe zeer dan ook bij de menschen rechtvaardig, niet onzondig is voor God. *Zijne* deugdzaamheid en oprechtheid beveiligt hem alleen in eenen betreklijken zin, voor zoo ver zij hem blijken zijn, dat de geest van CHRISTUS in hem woont, die geest, welke hem met geloof en hoop op God vervult, die geest, welke hem, als een kind des Alvaders, bezielt, en God met vertrouwen als zijnen *lieven* en *ontfermenden* Vader leert betrachten en aanspreken.

Te weten, de ongeveinsde *Christen* is een gehoorzaam leerling van JESUS, den zoon van God, welke, hij

hij de waarächtige en getrouwe getuigen, verklaard heeft: „ Elken hoorer van mijne woorden en lesfen, die ze „ tevens beöefent, vergelijk ik bij een' wijs en voor- „ zichtig man, die zijn huis op een' rotsfteen gebouwd „ hadt. En, daar viel een plasregen, de rivieren ftroom- „ den over, ftormwinden borsten los, en vielen gewel- „ dig op dit huis aan, zonder dat het omver geworpen „ werdt; nademaal het op eene rots gegrondvest „ was." (*) — Zoo heeft de ongeveinsde Christen het huis van zijn heil en zaligheid gebouwd op JESUS, den onwankelbaren rotsfteen, op Hem, in wien God de wereld met zich verzoend heeft, op hem, die onze zonden op het kruis gedragen, en alle gerechtigheid vervuld hebbende, aan Gods rechtehand ten troon van het Heel-al verheven is, en alle magt in hemel en op aarde ontvangen heeft.

Door het geloof in dezen Godlijken perfoon is de ongeveinsde *Christen* veilig, tegen alle befchuldigingen der Wet; God is hem een verzoend Vader, en er is nu geene verdoemenis meer, voor de genen, die in CHRISTUS JESUS zijn, die niet naar het vleesch leven, maar naar den geest. God, de algenoegzame, is zijn vriend, en, zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn? De *Christen* was altijd een mensch, en hadt zijne feilen, maar zijn geweten moge hem deswegens veröordeelen, God is meer, en kent alle dingen, en God heeft hem, om CHRISTUS, genadig, zijne overtredingen vergeven, zijne zonden bedekt. „ Wie zal of kan de uitverkozen [lie- „ velingen] van God befchuldigen, en voor het gericht „ dagen? — God? die hen rechtvaardigt en vrij fpreekt? „ — Wie zal of kan hen veröordeelen? — CHRISTUS? „ — die geftorven is? — ja, dat meer is, die opge-

„ wekt

(*) MATTH. VII: 24, 25.

„ wekt is? — die ook aan Gods rechte hand is? — „ die zelfs voor ons bidt?"

Is nu de *Christen* van deze zijde *veilig*, is hij een vriend en kind van God, dan is hij ook van alle kanten *veilig*? Ja, de Godsdienst, „ de waare wijsheid heeft „ altijd hare dienaren verlost en uitgered — zij" om de woorden over te neemen van eenen ouden schrijver (*) — „ Zij geleidde den deugdzamen [JAKOB], „ op rechte paden, die zijns broeders toorn ontvluchtte, „ toonde hem het rijk van God, gaf hem kennis van „ heilige dingen, zij maakte hem voorspoedig in zijnen „ arbeid, en vermogend in zijne moeilijke bezigheden — „ zij stondt hem bij in de gierigheid van hun, die hem „ geweldaadig behandelden, en maakte hem rijk — zij „ bewaarde hem voor de vijänden, en beveiligde hem tegen hen, die hem lagen legden; zij deedt hem, in „ den harden strijd, den prijs behalen, opdat hij zou „ weten, dat de godzaligheid magtiger is dan alles — „ zij verliet den deugdzamen [JOSEF] niet, die verkocht „ werdt, maar bevrijdde hem van zonde — zij daalde „ met hem neder in den put — zelfs in de boejen verliet zij hem niet" enz.

De *Christen* is *veilig* tegen de verleidingen en bekoringen, der wereldsche goederen, eerzucht, gierigheid, en zinlijke lusten Zij kunnen hem niet overmeesteren, noch tot slaaf maken, hem, die boven het zinlijke verheven, der godlijke natuur deelächtig, en naar het beeld van God herschapen is, hem, die, door den geest van zijnen grooten Meester geleid, in de voetstappen van zijnen Meester treedt, en niet op het zichtbare, maar op het onzichtbare oogt, dewijl het zichtbare tijdelijk, maar het onzichtbare eeuwig is. (†)

De *Christen* is *veilig* tegen alle rampen en wederwaardigheden, zij kunnen hem geen leed aanbrengen, daar Gods Engelen zich rondöm zijne dienaars en aanbidders schaaren, daar Gods almagt hem bewaart. God zal hem nooit boven vermogen bezoeken, maar het kwaad paal en perk stellen, eene blijde uitkomst schenken, het kwaad in goed, het onheil in heil verkeeren. Zoo luidt de Godspraak (§):

De-

(*) *Boek der Wijsheid* X: 10-14. (†) 2 KOR. IV: 18. (§) PSALM XCI: 14.

Dewijl hij mij bemint, zal 'k altijd hem bevrijden,
Hem ſtellen op een rots, wijl hij mijn grootheid eert.
Zoo vaak hij tot mij roept, zal ik hem gunſtig hooren,
Hem in den bangen nood verzellen met mijn hulp,
Hem redden uit gevaar. —

De ervarenis heeft dit, in alle eeuwen van het Christendom bevestigd. Veilig was de oprechte *Christen* zelfs dan, wanneer hij geroepen werdt, om met zijn bloed en leven de waarheid van zijne belijdenis te bevestigen. Dan zelf juichten zij zegevierend, met den Apostel (*): „ Waarlijk, ik ben verzekerd, dat noch dood noch leven, „ noch engelen, noch overheden, of aardſche magten, „ noch tegenwoordige, noch toekomende dingen, noch „ hemel noch hel, noch eenig ander ſchepzel, ons zal „ kunnen ſcheiden van de Godlijke liefde, die in CHRISTUS JESUS, onzen Heer, is!"

Ja, mijn God en Vader! *veilig* ben ik, wanneer uw opzicht mijnen geest bewaart, wanneer uw geest mij geleidt op den rechten weg van deugd en Godsdienst. *Veilig* leg ik mij neder, op mijne legerſtede, en ſlaap onbekommerd, onder uwe hoede. Veilig bewandel ik den levensweg, al licht geen zon, al ſchijnt geen maan, al omringen mij de dikſte duisternisſen. „ Wie uwe leere, met die „ lijdzame ſtandvastigheid, welke zij eischt, bewaard „ zal hebben, dien zult gij ook bewaren," zoo luidt uwe belofte, „ ten tijde van die beproeving, welke over „ de geheele wereld plaats zal hebben, wanneer de be„ woners der wereld zullen beproefd worden." (†) Ja, veilig zal ik zijn, wanneer de Engel des doods, op uw hoog bevel, de hand aan mij leggen, en van mijn leven op aarde eens een einde zal maken. *Veilig* zal ik, ziende op den overſten leidsman mijner zaligheid, JESUS, die mij is voorgegaan, de doodsvallei doorſtappen, want dan zullen alle gevaren, alle rampen, alle verdriet, alle moeite een einde neemen, dan zal de ſtrijd volſtreden zijn, dan zal de beloofde zegepraal, naar uw onfeilbaar woord, in de gewesten van eindeloos heil, het deel wezen van mij, en van allen, die met CHRISTUS zullen overwinnen.

Moet ik éêns door doodſche dalen —
— zwerven, 'k vrees nogthans geen kwaad;
Daar gij mij ſteeds blijft verzellen —
— troost me uw ſtok en herders ſtaf.

(*) ROM. VIII: 38, 39. (†) OPENB. III: 10.

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 14.

JESUS OPSTANDING.

Morgen viert het Christendom weder de jaarlijksche gedachtenis der verrijzenis van onzen Zaligmaker JESUS CHRISTUS uit de dooden. Mijne Lezers verwachten, ongetwijfeld, van mij, in dit weekblad, deze of gene aanmerkingen over deze zoo heuglijke en belangrijke gebeurenis. Dan, dewijl ik, meermalen, gelegenheid gehad heb, van dezelve, in mijne Schriften te spreken; het zij, dat ik de geloofwaardigheid van het Euängelieverhaal, ten dezen, betoogde, of tegen de aangevoerde twijfelingen en tegenwerpingen verdedigde, het zij, dat ik de noodzaaklijkheid, gelijk van JESUS dood, dus ook van zijne opstanding uit de dooden, benevens de genadevolle oogmerken der Godheid, en de heilrijke gevolgen aanwees, welke hier behoren waargenomen te worden, wil ik, ten einde niet te herhalen, het geen, bij andere gelegenheden, gezegd is, daar van thans niet gewagen. Ik zal alleen, voor tegenswoordig, mijne Lezers in de omstandigheden van JESUS Opstanding doen opmerken, hoe deze verrijzenis van onzen Zaligmaker, waardoor hij over dood en hel zegevierde, toen gebeurde, wanneer, naar menschlijken oogschijn, de nood op het hoogst, alle verwachting te leur gesteld, alle hoop zijner leerlingen verdweenen was, ten einde zij leeren,

de wondere wegen der godlijke Voorzienigheid, met lijdzaamheid, te bewandelen, dien God, die in de donkerheid woont, te eerbiedigen, en wanneer het rondom duister voor hun is, met een onwrikbaar geloof en hoop op Hem te vertrouwen, die uit de zwartste duisternis op ééns het licht hervoortbrengt.

Laat ons ons zelven dan verplaatzen, in onze verbeelding, op dien zaturdag, welke inviel tusschen den vrijdag van JESUS dood, en den zondag zijner verrijzenis. Laat ons, naauwkeurig, alle de bijzonderheden van dien dag gadeslaan, en uit het geschiedverhaal der Euangelisten opdelven. Des vrijdags te voren, hadt JESUS, aan het kruis den laatsten adem uitgeblazen, en het leven afgelegd. Aan zijnen dood kan niemand twijfelen; de steek, die hem het hart doorboorde, hem door éénen der krijgsknechten toegebragt, duldt niet, eenigen den minsten twijfel te voeden, of hij ook waarlijk gestorven was. Zijn lijk was, onder vergunning van den Romeinschen Stadhouder, door twee van zijne vereerers, ter aarde bezorgd, en in het graf nedergelegd, het welk zij met eenen zwaaren steen gesloten hadden. Zijne leerlingen, door vrees en ontsteltenis vertzaagd hadden, van alle hoop ontzet, dat hij, hun Heer en Meester, het rijk van DAVID zou herstellen, zich verstrooid, en hielden zich in hunne huizen te *Jerusalem* verborgen. Hun meester was bezweken voor de magt des doods: het geen hij van zijne opstanding voorheen gezegd hadt, hadden zij niet verstaan, omdat zij zijne voorzegging van zijn lijden en dood niet geloofd hadden: welke uitzichten waren hun overig? Dat dooden, door Profeeten, onder het Oude Testament, waren opgewekt, hadden zij gelezen in de Heilige Geschiedboeken; dat JESUS, hun meester, door zijn magtwoord, insgelijks aan overledenen het leven hadt wedergeschonken, hadden zij, als oog-

ooggetuigen, aanschouwd maar, dat God, onmidlijk, iemand levend maakte, dat iemand, door eigen vermogen, uit de dooden verrees, daar van was geen enkel voorbeeld voor handen.

Hoe bange dag was, bijzonder, de zaturdag, vóór JESUS verrijzenis! Men weet, dat dit de *Sabbath*, de rustdag, der Jooden is. Nu rustte JESUS ontzielde ligchaam in het graf; maar, schoon zijne leerlingen dezen dag, volgends het godlijk gebod, rusteden van allen ligchaamlijken arbeid, gelijk ons dit, van de vrouwen, JESUS vriendinnen, die hem, bij zijn leven, verzelden, en ook, in zijnen dood, niet verzaakten, uitdruklijk, wordt bericht, in hunnen geest was geene rust, kon geene rust plaats hebben, daar zij door zoo vele ontmoedigende gedachten bekommerd en geslingerd werden. Hij, van wien zij hoopten, dat hij *Israel* zou verlossen, lag in het stof des doods te neder. Met hem is hunne hoop ten grave gedaald. Het is waar, hij heeft gesproken van een opstaan uit de dooden, op den derden dag: maar zij twijfelen, hoe men deze woorden moet opvatten — naar de letter? of in eenigen anderen zin? Daar bij komt de onrust in het gemoed, dat zij hem, hunnen Meester, wien zij beloofd hadden, ook in den dood te zullen verzellen, wien zij verzekerd hadden, met hem te willen sterven, door menschenvrees verlaten, en zich, door de vlucht, geborgen hadden, tot behoud van zich zelven. Wie zal, in 't bijzonder, naar eisch, den onrust beschrijven in 't gemoed van PETRUS, die Hem tot drie malen toe hadt verloochend, en die nu zijne misdaad, maar niet min den dood van zijnen Meester, te droef met bittere tranen beweende?

Voor de vrouwen, JESUS vriendinnen, was ook geene rust, op dezen rustdag, te vinden. Zij verlangden, dat dezelve voorbij mogt gelopen zijn, alzoo haar op het

O 2 hart

hart lag, om het dierbaar lijk de laatste eer te bewijzen, en het naar behoren te balsemen. Naauw is ook Zaturdag avond de Sabbath voorbij, of zij spoeden zich, om de daartoe nodige specerijën te kopen en te bereiden, ten einde, den volgenden morgen, met het krieken van den dag, zich grafwaards te begeven, en haren geliefden Heer te balsemen.

Onder deze omstandigheden, welke de uitzichten van hoop voor JESUS lievelingen en volgers zoo duister maakten, waren zijne vijänden, de leden van den *Joodschen* Raad, bedacht, om volstrekt alles voor hun hopeloos te maken — Zich bij PILATUS vervoegd hebbende, verzochten zij om eene wacht, ter bewaring van het graf, waar in JESUS lag. Zij wendden voor, dat zij alle opschuddingen wilden voorkomen, welke zouden kunnen ontstaan, indien JESUS leerlingen, misschien, zijn doode ligchaam, steelswijze, uit het graf namen, en dan uitstrooiden, dat hij weder levend was geworden, gelijk men wist, dat hij voorzegd hadt, dat hij, op den derden dag, na zijnen dood, uit de dooden zou opstaan. De Stadhouder stondt hun verzoek toe, en nu begaven zij zich, zaturdag avond, na het eindigen van den Sabbath, naar het graf, waar zij het lijk nog vonden, en het graf met eenen grooten steen gesloten, op welken zij hun zegel stelden, en er voords de wacht bij plaatsten, waanende, nu alles wel bezorgd, en in alles voorzien te hebben, gelijk het ook, door deze voorzorge, onmogelijk gemaakt werdt, dat menschen hier eenig bedrog konden plegen, dewijl het graf in eene rots uitgehouwen, en dus van alle kanten, behalven aan den ingang, ongenaakbaar was; zonder nog te zeggen, dat de vreesächtige leerlingen van JESUS niet eens op de gedachten konden komen, om het lijk van hunnen Meester weg te nemen, en dan voor te wenden, dat hij was opgestaan,

ten einde dus het volk gaande te maken, en bewegingen te veröorzaken.

Zie daar alles hopeloos, indien wij naar den mensch zullen oordeelen! Maar, wie keert het besluit en den wil des Allerhoogsten? JESUS moet, en zal herleven!

Zou hij, die van de hel den sleutel draagt,
En 't zwaar gebouw der wereld onderschraagt,
Verrotten, daar de worm het vleesch doorknaagt
Van ADAMS neven?
Geenszins! Schep moed, schep eenmaal moed; hier is
Het tegenbeeld der grafgelijkenis
Van JONAS, en den duikelenden visch,
Naar strand gedreven.
O Heem'len, ziet eens neêr! MARIA's zoon,
De Rechter zelv' van levenden en doôn,
Staat op, en zal den hoogsten starrentroon
Wel haast bekleden.

Naauw verrijst de zon, op den volgenden zondag, in het oosten, of JESUS verlaat levend het graf; die Heil-zon verheft het glansrijk hoofd met hemelstralen uit de kimmen des doods. Een Engel, bekleed met de Majesteit des hemels, daalt neder, wentelt den steen weg, verdrijft de doodlijk verschrikte soldaten, en de Vorst des levens stapt uit den grafkelder, als overwinnaar van den dood. De vrouwen, zijne vriendinnen, zijn thans op weg naar het graf, nog vol bekommeringen, wie haar den zwaaren steen zal wegwentelen, die voor den mond des grafs ligt? Zij voelen den schok der aardbeving, die het graf ontsluit, zij naderen en zien den steen weggerold, en hemellingen bij en in het graf, die haar berichten, dat JESUS leeft, dat zij hem vergeefs onder de dooden zoeken, dewijl hij is opgestaan — JESUS zelve vertoont zich aan haar, gelijk, nog dien zelfden dag, herhaalde keeren, aan zijne lievelingen, en des avonds

aan het gantſche gezelſchap van zijne Apostelen, uitgezonderd THOMAS, die afwezend is, maar aan wien hij zich, vervolgends, ook heeft geöpenbaard. Nu ſtijgt, zoo onverziens, na alle de bekommeringen van den voorgaanden benaauwenden zaturdag, de blijdſchap ten top:

Hoe wies de lust in ieder Godgenoot!
Maar wie zou, nu de Dooder van de dood,
Nu 't Leven weêr in 't leven treedt, zoo groot
Een' vreugd ontvouwen?

Zoo is de Godheid gewoon te handelen. De Jooden hebben een ſpreekwoord: Wanneer de tichelen vermenigvuldigen, dan is MOSES nabij! Zij willen daar mede aanduiden, dat, wanneer de nood op het hoogst geklommen is, God gewoon is, uitkomst en redding te ſchenken. Dus wil de godlijke Majeſteit de eere hebben, wanneer alle menschlijke middelen falen. Dus wil God zijne aanbidders leeren, op Hem te blijven vertrouwen, en nooit, in welke ongelegenheden ook, den moed te verliezen.

Dezen weg hieldt de Voorzienigheid vaak, met bijzondere perſonen, maar ook met gantſche volken. Een JOSEF moet door zijne broederen, tot ſlaaf verkocht worden, hij moet, in *Egijpte*, onſchuldig in den Kerker geraken, en daar van allen vergeten worden. Maar dan wordt de edele en deugdzame jongeling, op 't onverzienst, uit den kerker ontſlagen, en tot den hoogſten eerepost in *Egijpte* verheven. Een DAVID, door SAUL vervolgd, moet tot die engte gedreven worden, dat hij bij den Koning der *Filiſtijnen*, *Israëls* erfvijanden, buiten zijn Vaderland, den toevlucht moet nemen, toen hij, door SAULS nederlaag en dood, gelegenheid krijgt, om na *Hebron* te keeren, alwaar hij door *Juda's* ſtam, tot Koning wordt aangenomen en erkend.

Men doorbladere de geſchiedenisſen des Joodſchen volks, in de rol der Heilige Schriften, bijzonder in het

Boek

Boek der Richteren, meermalen zal men dit volk tot het uiterste gebracht zien, doch, wanneer de zaken hopeloos stonden, en aller menschen hulp ijdel was, redde de Almagtige zelve het hem gewijde volk uit de magt hunner vijänden, en deedt hen zegevieren. Zelfs, in de laatste tijden van dat volk, als de magtige Koning van *Sijrië*, ANTIOCHUS EPIFANES, eene zwaare vervolging om den godsdienst aanrichtede, waardoor vele Jooden, getrouw aan hunne voorvaderlijke wet en zeden, het leven moesten verliezen, en de openbaare Tempeldienst drie en een half jaar stilstondt, gaf God uitkomst, door den moed te ontvonken van éénen man, den Priester MATTATHIÄS, die zich tegen den uitvoerer van des Dwingelands bevelen verzette. en wiens zoon, Held JUDAS, de *Makkabeër*, of *Strijdhamer* genoemd, met eene kleine magt door bijkans ongelooflijke daaden van dapperheid, in vertrouwen op zijner vaderen God, de grondslagen der vrijheid in God dienst en Burgerstaat legde, zoodat de Jooden het juk der *Sijrische* heerschappij afwierpen, en weder een onäfhanglijk volk wierden, gelijk hunne voorvaderen.

Leert hier uit, Christenen! op God vertrouwen, en niet op menschlijke wijsheid, menschlijke magt, menschlijke middelen, uwe hoop vestigen. Moeilijk zeker is dit voor den mensch, die geneigd is, om zijne rekening. van het geen hij te wachten heeft voor het toekomstige, op te maken, naar evenredigheid van de middelen, welke hij in zijne magt meent te hebben, om zijn geluk te bevorderen. Nogthans is niets zekerer dan dit, dat hij meermalen in deze rekening zich zelven bedriegt, opdat hij leere, God, als den bestuurder van zijn lot, te erkennen, en hem als zoodanig de eere te geven.

Leert, Christenen! onwrikbaar vast te houden, aan uw geloof en hoop op God, wiens goedertierenheid hooger

is

is dan de hemelen, wiens woord en belofte nooit zullen missen, die beloofd heeft, u niet te zullen begeven noch verlaten. Voor de kerk van JESUS zijn nog zwaare tijden op handen, waar omtrent wij, in de Schriften der Profeeten, in de redenen en voorzeggingen van JESUS zelven, gewaarschuwd worden, maar bizonder in de Openbaring van JOÄNNES, een boek, dat ten onrecht verguisd wordt van zulken, die het niet gelezen hebben, noch verstaan, omdat het voor hun een verzegeld Boek is. Doch, vreest niet, o Christen! Gedenkt, wat de Godspraken beloven, dat God magtig en getrouw is, om te volbrengen. Ja

Het zal een dag zijn, dat 't noch heller licht zal wezen,
Noch donk're duisternis; een zonderlinge dag,
Gautsch eenig in zijn soort, bekend slechts aan JEHOVAH;
Het is noch dag noch nacht; maar, in den avondtijd,
Als men den nacht verwacht, zal 't hellerst licht verrijzen.

En, waaröm zoudt gij vertzagen? Gij gedenkt immers, op het feest van Paaschen, de Opstanding van JESUS ten leven, en hoe, op den vreeslijken dag, geduurende, welken hij in 't graf besloten lag, een blijde morgenstond daagde, in welke men juichte van vreugde. Gij weet immers, JESUS leeft, leeft eeuwig! Gelijk hij gestorven is om onze zonden, zoo is hij opgewekt om onze rechtvaardigmaking; hij leeft, om voor ons te bidden. Hij leeft, als Koning van zijne Kerk, als Beheerscher van het Heelal, hij zal dan de zaak zijner Kerk handhaven en redden, haar doen zegepralen, en zijn Koningrijk, het rijk van waarheid, liefde en deugd, onder alle volken uitbreiden, zoodat zij allen hem zullen hulde doen. JESUS leeft! Niets, o *Christen!* kan dan uw vertrouwen doen wankelen, zelfs niet de dood, die door JESUS overwonnen is, die gij, door de magt van JESUS, ook éénmaal zult overwinnen, wanneer ook gij uit het graf zult verrijzen, wanneer uw ligchaam zijn verheerlijkt ligchaam gelijkvormig zal wezen, wanneer gij, in den hemel opgenomen, daar bij JESUS eeuwig leven, eeuwig met hem heerschen, eeuwig met hem zalig zijn zult!

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat, het zesde Huis van de Vischsteeg, Noordzijde.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 15.

JESUS, HET EENIG OPPERHOOFD ZIJNER KERK.

„ Jesus leeft, als Koning van zijne Kerk, als Beheer- „ scher van het Heel-al, hij zal de zaak zijner Kerk „ handhaven, en redden, haar doen zegepralen, en zijn „ Koningrijk, het rijk van waarheid, liefde en deugd, „ onder alle volken uitbreiden, zoodat zij allen hem zul- „ len hulde doen."

Dus schreef ik, in het slot van het voorgaand Vertoog, deze woorden behelzen, wanneer zij nagedacht, en de denkbeelden, in dezelven opgesloten, ontwikkeld worden, verscheiden gewigtige en belangrijke waarheden, welke waardig zijn, in nadere overweging genomen te worden, gelijk zij tevens strekken, om eenen *Christen* in zijn geloof vast te stellen, en hem te bewaren, dat hij niet door elken wind van leere geslingerd, en her- en derwaards gedreven worde.

De eerste stelling, in deze gezegden vervat, is: Jesus is het Opperhoofd, het eenig Opperhoofd, van zijne Kerk, en als zoodanig de Beheerscher van het Heel-al. Deze wil ik, in dit Nommer, behandelen, en eenigzins wijdlopiger uit één zetten.

Jesus is, na zijne *Opstanding*, door zijnen Hemelschen Vader verheerlijkt, en, gelijk hij aan zijne Leerlingen verklaarde: Hem is alle magt gegeven, in hemel

en op aarde. Allen, die geloven, erkennen en belijden Hem, voor hunnen Heer en Meester, en doen dezen Zoon van God, als den gezalfden Koning van het Godsrijk, hulde.

Ondertusfchen is dit Koningrijk, deze Heerfchappij, van JESUS niet uitwendig, niet aardsch, zijn Koningrijk is niet van deze wereld. Neen, deszelfs natuur is oneindig verhevener, dan de aart van alle wereldfche Regeringen. JESUS, die zijnen troon in den Hemel heeft, heerscht, in het hart van zijne onderdanen. Gelijk hij, als de Zoon van God, harten kent, harten gebiedt, harten buigt, zoo moet hij ook, met het hart, gediend, gehoorzaamd, en vereerd worden. Uitwendige eerediensten, uitwendige gehoorzaamheid, aan zijne wetten bewezen, kunnen, indien er het hart niet mede gepaard gaat, hier niet voldoen. Een waar onderdaan van JESUS vereert hem, met het verftand, en op eene redelijke wijze, hij heeft de rechte denkbeelden van JESUS, dien hij zijnen Koning noemt, rechte denkbeelden van deszelfs voorfchriften, en van zijnen pligt, als JESUS onderdaan. Deze denkbeelden zijn zuiver, zijn duidelijk, zijn behoorlijk ontwikkeld. Volgends dit opgeklaard verftand, vereert hij JESUS, met zijnen wil, die een heilige, een deugdzaame wil is, en zich uitftrekt en toelegt, om, volvaardig en gewillig, verftandig en ftandvastig, dat alles te doen en waar te nemen, en alles zoo te doen en te verrichten, het geen, en zoo als JESUS het, als den Godlijken wil, heeft bekend gemaakt. Te weten, JESUS regeert zijn rijk en kerk, door zijn Woord en door zijnen Geest. — Hij heeft de volmaaktfte zedeleere bekend gemaakt, en voorgefchreven, hij heeft aangewezen, hoe dezelve te betrachten zij, tot heil van zijne onderdanen, en tot eere van den Hemelfchen Vader, te weten, uit het beginzel

van

van geloof in Hem, van edele dankbaarheid, en erkennende liefde jegens de eeuwige liefde van het ontfermend Opperwezen. — Maar ook, JESUS Geest bezielt zijne onderdanen, en wekt hen op, ſtelt hen in ſtaat, door zijne invloeden, om hem te gehoorzamen; doende hen alle moeilijkheden en hinderpalen, zoo van den kant van hunne zedelijk bedorven natuur, als van buiten aangebracht, die de volmaaktheid van hunne deugd in den weg ſtaan, meer en meer te boven komen en overwinnen.

Dit Koningrijk van JESUS is, volgends deze tekening van hetzelve, het Koningrijk der vrijheid, der deugd, en des waaren geluks. Trouwens, dewijl JESUS niets beveelt, dan het geen het geluk en de zaligheid zijner onderdanen moet bevorderen, en zij, gewillig, en hartlijk, hem onderworpen zijn, zoo is hunne vrijheid volmaakt, hun geluk verzekerd, en zij zijn de waare en echte deugdgezinden.

Maar ook vloeit, uit deze beſchrijving van de natuur van JESUS Koningrijk, voort eene tweede ſtelling: JESUS is het *eenig* en *alleen* hoofd van zijne Kerk. Immers, tot eene regering, die zich tot het hart uitſtrekt, is niemand in ſtaat, dan Hij, die als de Zoon van God, alwetend, altegenwoordig, en algenoegzaam is. Op de regering en het beſtuur van het Zedenrijk, kan niemand aanſpraak maken, dan alleen God. — Ook behoeft dit Rijk geen ander Hoofd, geen' anderen beſtuurer. Waar de Vorst zelve tegenwoordig is, en alle rijksbezigheden zelve kan en wil verrichten, hoe zou hij daar eenen ſtaatsdienaar of ſtadhouder behoeven?

Het geen dus uit den aart der zaak reeds blijkt, behoeft geen verder betoog. Alleen, kan het in bedenking komen, of er niet een *zichtbaar* Hoofd der Kerk nodig zij, die, als JESUS, Stadhouder op aarde, het mid-

denpunt van *éénheid* der Kerk behoort uittemaken, en de richter der verschillen zal wezen, welke in de Kerk ontstaan, en welke anders, onmogelijk, schijnen te kunnen beslist worden, maar tot in het oneindige dreigen voort te duuren (*)? En wij weten, hoe, onder de Christenen, in het Westen, in later eeuwen, de Bisschoppen van *Rome* zich hebben aangematigd, de Stadhouders van JESUS, het zichtbare hoofd der Kerk op aarde, en de Richters der verschillen onder de Christenen te wezen, aan wier onfeilbare uitspraak de Christenen verpligt zullen zijn, zich te gedragen, te weten, wanneer, en zoo dikwijls zij, in hunne hoedanigheid, niet als bijzondere personen, maar als het zichtbaar hoofd der Kerk, uitspraak doen.

Wanneer wij de geschiedenis der Christen Kerk raadplegen, zullen wij bevinden, dat deze eisch der *Roomsche* Bisschoppen eerst later is opgekomen, en dat dezelve hun altijd door een aanzienlijk gedeelte der Christenen is betwist geworden. — Ten tweeden, dat zij, die zelfs den Roomschen Bisschop, of den Paus, als het zichtbaar hoofd der Kerk, erkennen, nogthans onderling ver of na niet éénstemmig zijn, nopens de onfeilbare magt, welke deze Pausen zich van tijd tot tijd hebben aangematigd en toegeeigend. En, wanneer dit alles geschiedkundig is uitgemaakt, dan zal nog elk, die denkt, die geregeld denkt, naar het bewijs, naar de volmagt vragen, welke aan deze Bisschoppen recht geven, om te vorderen, dat zij als JESUS Stadhouders, zichtbare hoofden der Kerk, en richters der verschillen, erkend worden.

Het is blijkbaar, uit de schriften der Apostelen, dat de-

(*) *Wij zullen, het geen men, ten opzichte van de* Eenheid *onder de Christenen, en den Richter der verschillen, inbrengt, in 't vervolg, bij gelegenheid behandelen.*

dezen, in hunnen leeftijd, aan geen zichtbaar Hoofd der Kerk hebben gedacht, men vindt er in alle de Schriften en Brieven van deze eerste Gezanten van JESUS geen titel van, niets, dat er naar zweemt, maar wel blijken van het tegendeel. — In de eerste eeuwen na der Apostelen tijd, terwijl de Christenen te worstelen hadden, met de vervolgingen, der Heidenen, geduurende den strijd, tusschen het Christen Geloof en Heidensch Bijgeloof, hadden de Christenen noch tijd noch gelegenheid, om aan eene Opperhoofdigheid in de Kerk op aarde te denken, hoe zeer wij reeds vroeg vinden, dat de gevoelens en uitspraken van den Bisschop van *Rome*, uit hoofde, dat deze stad de zetel des Keizerrijks, en de gemeente der Christenen aldaar talrijk en aanzienlijk, was, van tijd tot tijd, van grooten invloed waren. Het was niet, dan nadat het Christendom door de Keizers zelven, zedert KONSTANTYN den Grooten, werdt beleden, dat men, van den kant der Bisschoppen van *Rome*, begon aanspraak te maken, eerst op eene *eerstheid* onder de overige Bisschoppen, en zelfs onder de Patriärchen der Christen Kerk, vervolgends op de heerschappij, als zichtbaar hoofd der Kerk, terwijl het bestuur der Christen Kerk zich vormde naar de gesteldheid der regering in het Romeinsche Keizerrijk. Ondertusschen werdt niet alleen de eisch der *Raomsche* Bisschoppen, om als het zichtbaar hoofd der Christen Kerk erkend te worden, maar zelfs deze *eerstheid*, aan hun betwist, bijzonder door de Patriärchen van *Konstantinopolen*, welke stad door Keizer KONSTANTYN was gesticht, en werwaards hij den zetel des Rijks hadt overgebracht. De Patriärchen van deze nieuwe hoofdstad meenden, zoo veel rechts op de *eerstheid* onder de Bisschoppen te hebben, als die van *Rome*, ja zij beweerden zelfs, indien er een zichtbaar hoofd der Kerk op aarde zijn moest, dat zij daar toe ten minsten zoo goed gerech-

 tigd

tigd waren, als die van *Rome*, en zeker is het, dat de Oosterſche of Griekſche Kerk zich, eindelijk, van de *Roomſche* en Westerſche heeft afgezonderd, en tot den huidigen dag toe beſtendig geweigerd heeft, zich aan de uitſpraken van den *Roomſchen* Paus te onderwerpen.

Maar, ten tweeden, die Christenen zelve, welke den Paus te *Rome* als het zichtbaar hoofd der Kerk belijden te erkennen, zijn het onderling, omtrent de palen van zijn gezag, en het gewigt, welk men aan zijne uitſpraken moet hechten, ver of na niet ééns. Men weet, welke Vrijheden de *Gallikaanſche* Kerk, of de Kerk in *Frankrijk*, zich altijd hebbe voorbehouden. Men weet, hoe hevige twisten in de *Roomſche* Kerk, op onderſcheiden tijden, gevoerd zijn, over het gezag van de *Conciliën* of Kerkvergaderingen, en of men in deze, dan wel in den Paus, de onfeilbaarheid, aan de Kerk toegeſchreven, te plaatzen hebbe. Trouwens, de *Roomſche* Christenen zijn niet min onderling verdeeld, dan de Protestantſche ooit geweest zijn, of hebben kunnen wezen.

En waar is toch, na dit alles, het bewijs en de volmagt, waarbij blijkt, dat iemand, wie ook, en dus in 't bijzonder, dat de Paus van *Rome* door JESUS tot zijnen Stedehouder op aarde, en tot het zichtbaar hoofd der Kerk, is aangeſteld en verördend geworden? Dit bewijs, deze volmagt, behoorde, in eene zaak van zoo veel gewigt, allerklaarst en ontegenſpreeklijk te wezen. Maar welk bewijs, welke volmagt heeft nu de *Roomſche* Paus? Alles komt neder, op het geen JESUS tegen PETRUS, bij zijne belijdenis, dat hij en zijne Medeäpostelen JESUS voor den waaren MESSIÄS hielden, afgelegd hadt, zeide, MATTH. XVI: 18, 19. „ Nu zeg ik u ook, gij zijt in „ naam en daad PETRUS; op dezen *Petra* (rotsſteen) „ zal ik mijne gemeente ſtichten, en geen geweld van „ hel of dood zal tegen haar iet vermogen. Ook zal ik

„ u

„ u de sleutels geven van het Rijk des hemels. Al wat „ gij op aarde binden of losmaken zult, zal in den he- „ mel gebonden of losgemaakt worden." Maar, zal dit nu de volmagt zijn, uit hoofde van welke men den *Roomschen* Paus, als het zichtbaar hoofd der Kerk, zou moeten eerbiedigen? Vooreërst, al wilde men onderstel- len, dat JESUS, met deze woorden, PETRUS hadt aan- gesteld, tot het zichtbaar hoofd der Kerk op aarde, hoe veel hapert er dan niet aan de gevolgtrekking, welke dit voorrecht van PETRUS, die een Apostel was, zou willen toepassen op de Bisschoppen van *Rome*, of op eenig ander mensch? Maar, wie kan bewijzen, dat de woorden: „ ik zal mijne gemeente stichten op dezen *Pe- tra* of rotssteen," moeten en zullen betekenen: „ U, PE- TRUS stel ik, mids dezen aan, tot mijnen Stedehouder op aarde, en tot het hoofd mijner gemeente?" Beteke- nen zij, volgends alle regelen van gezonde uitlegkunde iet meer, dan: „ Uwen dienst zal ik, in het stichten mij- ner gemeente, eerst en vooräl gebruiken?" En geven de woorden van *vs.* 19 wel iet anders te kennen, dan de magt, om te leeren, om, in den naam van JESUS, als deszelfs Apostel, onfeilbaar te leeren, wat de Christe- nen te geloven en te betrachten hebben? Gelijk dan, eindelijk, uit het verband ook blijkt, dat dit gezegde van JESUS, schoon tot PETRUS bijzonder gesproken, echter tevens tot de overige Apostelen behoort, het welk, uit vergelijking van andere plaatzen in de Euän- geliën, onloochenbaar bevestigd wordt.

Neen, de Christen Kerk heeft geen hoofd op aarde nodig, daar zij JESUS tot haar hoofd heeft, wiens be- loften zijn, dat hij, haar ter hulpe, altijd bij haar is en blijft, tot aan de voleïnding der wereld, (MATTH. XXVIII: 20.) En door deze aanmerking wordt niet alleen het aan- gematigd gezag van den *Roomschen* Bisschop, maar ook alle menschlijk gezag van *Conciliën*, *Kerkvergaderingen*, *Sijnodens*, of wat naam men zou willen noemen, onder welken menschen, in het stuk van den Godsdienst, over de gemoederen der menschen zouden willen heerschen, wederlegd en verworpen. Menschen, het zij elk op zich zelven, het zij in eene Vergadering bij een geko- men, kunnen en mogen vaststellen en verklaren, wat *zij* voor waarheid houden, hoe *zij* het Christendom, de leere van JESUS, beschouwen, zij mogen met allen, die het met hun ééns zijn in gevoelen, zich nader vereëni- gen,

gen, gelijk overeenstemming van gevoelens altijd eene nadere vereeniging der gemoederen met zich brengt, maar zij mogen zich nooit aanmatigen, voor andere menschen te willen denken, veel min over de gewetens hunner medemenschen te willen heerschen, en die te verpligten of te noodzaken, om in hunne uitspraken in te stemmen, en dienvolgends te geloven. — Neen! een ongeveinsd *Christen* erkent, ten opzicht van zijn geloof en Godsdienst, geen menschlijk gezag. JESUS alleen is zijn Heer, zijn Wetgever, zijn Koning!

Eindelijk, deze JESUS, het eenig en alleen Hoofd zijner Kerk, heeft in alles de hoogste magt ontvangen, dat is, al het geschapene, de geheele reeks der gebeurenisfen, door alle eeuwen, staat, onder zijn gebied, als Gods Zoon, en de thans verheerlijkte Middelaar, ten dienste van de belangen van zijne Kerk, en van het heil en de zaligheid der genen, die in hem geloven en hem dienen. Dus is hij een Koning van alle Koningen, een Heer van alle Heeren! Dit breeder uit te halen, laat mijn bestek niet toe, te min, dewijl ik oordeelde, het voorgaande eenigzins breder te moeten voordragen; alleen wil ik de Christenen het gevolg van deze waarheid, dat JESUS alles regeert, doen opmerken, te weten: Dus kunnen wij verzekerd zijn, dat alle gebeurenisfen en voorvallen der wereld, zelfs dan, wanneer wij het tegendeel meenen te ontdekken, moeten uitlopen, om het rijk van JESUS uit te breiden, en aan deszelfs belangen voordelig te wezen, tot het, eindelijk, zijne volmaaktheid en bestemming zal verkregen hebben. Wij kunnen deze bemoedigende waarheid uit de geschiedenis van vorige eeuwen, duidlijkst, staven, en de beloften en uitspraken van God, en van JESUS zelven, gevoegd met onze overtuiging van Gods waarheid, magt en trouw, laten ons geenen twijfel over, of éénmaal zal, bij de zegepraal van JESUS Kerk, blijken, dat, waarlijk, alle gebeurenisfen der wereld daar toe hebben medegewerkt.

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 16.

DE KERK VAN JESUS.

Hebben wij, in het voorgaande Nommer, JESUS, als het eenig Opperhoofd, als den Koning zijner kerk, en ten dezen, opdat alles aan de belangen van dit Godsrijk zou dienstbaar wezen, tevens als den Vorst van Engelen en Menschen, ja van al het geschapene, beschouwd, thans lust het mij, het oog te wenden, op zijn Rijk zelve, dat is, op zijne onderdanen, welke aan zijn gebied onderworpen zijn, hem hulde doen, door hem bestuurd en gelukkig gemaakt worden. Wij spreken hier bepaaldelijk van die zijne onderdanen, welke de Kerk, de gemeente van JESUS uitmaken, en niet van andere wezens, redelijke en redenloze, die aan Hem onderworpen zijn, om de belangen van zijne Gemeente.

Deze overweging zal hare nuttigheid kunnen hebben, om meer dan ééne reden. Vooreerst, indien het waar is, dat JESUS zijne onderdanen gelukkig maakt, in en na dit leven voor eeuwig, dan zal het nodig wezen, dat men een onderdaan van Hem is, ten einde in de zegeningen en voorrechten zijner onderdanen te deelen. Men heeft, meermaalen, onder de Godgeleerden gezegd: *Buiten de Kerk is geene zaligheid!* Men heeft dezen stelregel vaak misbruikt, en velen hebben, even om dit misbruik, zich aan denzelven gestooten. Wel verstaan zijn.

de, is hij nogthans waarächtig, en Ik twijfel niet, of het geen ik nopens de Kerk te zeggen heb, zal ons den rechten zin en mening van dezen regel ontvouwen, en te gelijk van deszelfs waarheid, mids wel begrepen, overtuigen. Dit dan onderfteld zijnde, is het voor ons van het uiterst aanbelang, de onderfcheidende natuur en kenmerken van deze Gemeente van CHRISTUS, of de Kerk, recht te kennen, opdat wij, ons zelven beproevende, weten mogen, tot onzen troost, dat wij tot zijn rijk en onderdanen mede behoren.

En zulks zoo veel te meer, omdat, in de *tweede* plaats, zoo verkeerd van velen over dit onderwerp gefproken wordt. Alle *Christenen* belijden te gelooven *ééne heilige*, *algemeene* (of Katholijke,) *Christelijke* Kerk, en ondertusfchen zijn de Christenen, in alle eeuwen, na de tijden der Apostelen, maar bijzonder in de laatfte eeuwen, in verfcheiden gezindheden, verdeeld geweest, ieder van welken zich juist deze eigenfchappen der Kerk van JESUS toefchrijft, en zich de *ééne*, *heilige*, *algemeene*, *Christelijke*, *Kerk* noemt, en de overigen, met min of meer fectengeest, daar voor weigert te erkennen. Het is ons belang, dat wij hier voor ons zuivere en klare begrippen van dit onderwerp vormen, opdat wij niet, door woorden misleid, den blooten fchijn voor het wezen omhelzen, terwijl wij, ons verbeeldende onderdanen van JESUS rijk te zijn, misfchien, in de daad, flechts leden van deze of gene gezindte der Christenen zouden wezen, en zulks ligtlijk, om geene andere reden, en op geenen anderen grond, dan dat wij, in het één of ander kerkgenootfchap, geboren en opgevoed werden.

Vooräf moet ik eene aanmerking maken, welke over dit geheele onderwerp een hellerst licht zal verfpreiden. Zij is deze: JESUS, gelijk wij gezien hebben, in het vorig Nommer, is een geestlijk en hemelsch Koning, die door

zijn

zijn woord en geest in de harten zijner onderdanen regeert, dat is, met andere woorden: JESUS is een Koning, die tevens de groote Profeet en Leeräar van de menschen is. Zijne leere, die hij, op aarde, onder de menschen verkeerende, heeft gepredikt, was zoo ver af van onderschei-den te zijn van, of te strijden met, het geen de oude Propheeten en Leeräars hadden geleerd, dat hij zich, integendeel, op hen, gestadig, beriep, als die, in hunne Heilige Schriften, eenparig, van hem getuigden, zoodat hij hunne leere bevestigde, verklaarde, en volmaakte, gelijk hij hunne voorzeggingen van Hem, door zijne daaden, lijden, dood, en verheerlijking, volkomen vervuld heeft. Derhalven, een onderdaan van JESUS te wezen, of een leerling te zijn van dezen grooten Leeräar, zijn bewoordingen, die, in de daad, en op de keper beschouwd op hetzelve uitkomen, en zaaklijk dezelfde betekenis hebben, zodat, wanneer wij weten, welke de eigenschappen zijn der leerlingen van JESUS, zullen wij ook niet kunnen mistasten, omtrent de eigenschappen van zijne onderdanen.

Een leerling van JESUS, dan, weet, wat hij geleerd, wat hij, in den naam van zijnen hemelschen Vader, gepredikt en voorgeschreven heeft, als de middelen, tot verlichting van het verstand en verbetering van het hart, een leerling van JESUS verstaat den wezenlijken zin van JESUS leere, en geloopt dezelve, dat is, houdt ze, bij eene redelijke overtuiging, voor waarächtig, en bevlijtigt zich, om dezelve ook te betrachten en te beöefenen. Gevolglijk, leerlingen van JESUS zijn de waare wijzen, de oprechte geloovigen, en de echte deugdzamen, die de Koninglijke Wet, dat groote Hoofdgebod, van LIEFDE, in alle hunne gesprekken, en handelingen, ja zelfs met hunne gedachten, in praktijk en oefening brengen — De leerlingen van JESUS hebben, door zijnen Geest gedreven,

den zin en het gevoelen van JESUS, zij zijn beminnaars der waarheid, die hun dierbaar is. Overtuigd, dat hij de waarheid geleerd, en den weg tot het leven en de zaligheid, in zichzelven, heeft aangewezen, geloven zij in hem, en vertrouwen, dat alle de beloften van God in hem, ja en amen zijn. Dus verzegelen zij het Godlijk getuigenis, dat hij van zijnen Zoon, dien hij in de wereld heeft gezonden tot heil van het menschdom, gegeven heeft, en in JESUS naam, gerechtvaardigd door het geloof in hem, vereeren zij God als hunnen hemelschen Vader, jegens wien zij, als zijne kinderen, nederig, maar tevens vertrouwend, zich gedragen. In deze gezindheden van waare wijsheid en geloof, gehoorzamen zij verders, uit het edel beginzel van dankbaarheid, JESUS lessen van deugd en menschenliefde, zich bevlijtigende, om aan Hem gelijkvormig te worden in deugd en heiligheid, en zijne voetstappen op den weg des heils te drukken. Dus zijn deze leerlingen van JESUS zijne onderdanen, die Hem met hun verstand en hart vereeren, en door zijn woord en Geest laten bestuuren, terwijl zij hun lot in zijne handen toebetrouwen, en door het geloof in hem met God verzoend zijnde, erfwachters zijn van eene eeuwige gelukzaligheid.

Zie daar eene schets van de eigenschappen en hoedanigheden van JESUS leerlingen en onderdanen. Allen, in welken dezelve gevonden worden, en in wier boezem oprechtheid huisvest, zonder huichelarij en geveinsdheid, maken te samen het rijk van God, de Gemeente of de Kerk van JESUS, de Maatschappij der waare Hemelburgers, het geestelijk *Ziön*, de stad van God, uit. En hier behoeven wij niet te schromen, dat wij mistasten, dewijl JESUS zelve, herhaalde keeren, verklaard heeft, dat dezen zijne waare leerlingen zijn, die zijne woorden en redenen hooren, en verstaan, die in hem geloven, en doen, het geen hij zegt,

dat

dat is, die den wil van God volbrengen, die alles, ja zich zelven, verloochenen en opöfferen aan de waarheid, zoo als die in hem, JESUS, is. Terwijl hij verklaart, dat hij, zelfs in den grooten dag des algemeenen oordeels, allen, wier verstand niet verlicht, wier hart niet oprecht, wier daaden niet deugdzaam geweest zijn, niet voor zijne leerlingen of onderdanen van zijn rijk zal erkennen, maar als werkers van ongerechtigheid, voor Engelen en menschen, ten toon stellen, en als zoodanigen van zich afwijzen zal, alschoon zij dan ook zich mogten beroemen, dat zij Hem, met woorden beleden, met uitwendig kerkgebaar vereerd, en zelfs voor zijnen Godsdienst geijverd hebben.

Deze is dan de Kerk van JESUS, die wij geloven, dat bestaat, bestaan heeft, en bestaan zal op deze wereld, tot aan de voleinding van alles, wanneer zij onmidlijk de heerlijkheid en zaligheid van den verheerlijkten JESUS deelachtig, en het Godlijk plan in alles voltooid zal wezen.

Deze kerk geloven wij, dat *één* is. Hoe zeer het menschdom verdorven, en het getal der godlozen, der haters en versmaders van waarheid en deugd, groot is, echter, dank zij der Godlijke Voorzienigheid, er zijn altijd duizenden deugdgezinden, beminnaars van waarheid en oprechte aanbidders van God, geweest, zij zijn er, en zullen er door alle eeuwen zijn. In eenen betreklijken zin, mogen zij eene kleine kudde wezen, echter, zoo gebiedt ons het Euängelie en de schriften der Apostelen van de Godlijke liefde te denken, op zich zelve maakt deze Gemeente eene groote menigte uit, grooter, dan men misschien zou vermoeden, wanneer men het onrecht, het geweld, en de onderdrukkingen beschouwt, waarmede, van eeuw tot eeuw, de snoodheid en de ondeugd de lijdzame deugd heeft mishandeld en vertrapt, omdat, naamlijk, de waare wijsheid nooit zich zelven roemt, de nederige deugd voor zich stil voortwerkt, zonder praal en pronk, even daarom

 wordt

wordt zij niet altijd in de wereld gekend en waargenomen, en nogthans heeft plaats, het geen gebeurde, in de tijden van den Profeet ELIÄ, toen hij meende, alleen overgebleven te zijn in *Israël*, van alle waare aanbidders van God, en toch kon hem de Godſpraak verzekeren, dat er, onder dit geheel diep vervallen volk, nog 7,000 waren, die hunne knieën voor *Baal* niet gebogen hadden. Alle deze waarheidminnaars, en deugdbetrachters, hoe talrijk, zijn *één*. Zij hebben éénen zin en gevoelen, zij worden door éénen Geest, den Geest van CHRISTUS, dén Geest van geloof en heiligmaking, gedreven, daar door zijn zij met JESUS verëenigd, als het ligchaam met het hoofd, en onderling met elkanderen, gelijk alle de leden van één ligchaam, in het natuurlijke, maar één ligchaam uitmaken; zij zijn, als kinderen van den Hemelſchen Vader, onderling broeders; hebbende één hart en ééne ziel, zij hebben één en hetzelfde voornemen en bedoeling, den lof van God hunnen Zaligmaker, ééne en dezelfde werkzaamheid, den arbeid der *liefde*: Der Godlijke natuur deelachtig, voor zoo ver zij ſtreven, om volmaakt te zijn, gelijk God volmaakt is, zijn zij onderling en met JESUS één, zoo gelijk hij met den Hemelſchen Vader één is.

En wie zal aan deze waarheidminnaars en deugdbetrachters den eernaam van *Heilig* weigeren, daar zi van alle onwaarheid, ondeugd, en zonde gereinigd, en af keerig, aan God gewijd, eene Heilige Priesterſchaar voor God en JESUS uitmaken, eerwaardig bij Engelen en menſchen, en zelfs voor God welbehaaglijk, dewijl zij, door JESUS Geest, naar Gods evenbeeld vernieuwd, en met het hemelsch gewaad van JESUS gerechtigheid en onſchuld bekleed zijn?

Deze Kerk is *algemeen* of katholijk. Alle waarheidminnaars en deugdgezinden uit alle eeuwen, onder alle volken, over de geheele aarde, behoren hier toe. Al wie onder

der den gantſchen hemel gerechtigheid werkt, is Gode aangenaam. Ik wil met niemand twisten over de zaligheid der Heidenen; ik kan met VOLTAIRE niet los weg, den Muzelman, den Jood, den Kaffer, mijn broeder groeten, maar dit zeg ik Schoon ik, daar de Christenen, onderling, in verſcheiden gezindten en genootſchappen geſcheiden zijn, mij het naast voege met dat genootſchap; welks belijdenis en leere, mij, na onderzoek, blijkt, het naast met de eigenlijke leere en zin van JESUS overëen te komen, even gelijk een koopman in paarlen, op eene markt derzelve, de ſchoonſte en beste uitkiest en koopt, welke gelijkenis JESUS zelve gebruikt heeft, evenwel, in welk Christen genootſchap, ja al ware het ook buiten het zelve, ik iemand ontdek en ontmoet, die oprecht genegen is naar waarheid, wien het om heil en waare deugd te doen is, als Christen ben ik gereed, hem de hand aan te bieden van vriendſchap en deelneming. — Ik zal mij verpligt rekenen, met hem de waarheid naar te ſporen, hem mijne kundigheden mededeelen, hem de leere van JESUS te ontvouwen, verzekerd, dat, zo hij genegen is, om den wil des Hemelſchen Vaders te doen, hij van deze leere bekennen zal, dat zij, in de daad, Godlijk is. Ik zal met hem, door de beöefening der liefde, den weg der deugd bewandelen. En is zijn en mijn hart oprecht voor God, dan zal de Geest van JESUS ons dra in de waarheid leiden, en geen verſchil van uitwendig Kerkgenootſchap of menschlijke benaming zal onze harten ſcheiden van de verëeniging, in den dienst van God. Op deze wijze is de Kerk aan geen' tijd, plaats, naam van menſchen, of andere dergelijke omſtandigheden gebonden, maar in den volſten zin algemeen of katholijk.

Eindelijk, deze Kerk is *Christelijk*. Zij erkent JESUS voor haar hoofd als den Leeraar van God gezonden, als den grooten Middelaar tusſchen God en de menſchen,

als

als den overſten Leidsman en Voleinder van ons geloof. Zij wil zich niet aan eenig menschlijk gezag onderwerpen, niet naar eenen menschlijken naam genoemd, niet door Sectengeest gedreven worden, maar zich alleen door den Geest van CHRISTUS laten leiden. En kan het anders? De waarheidminnaar zoekt waarheid, waarheid prijst zich aan het geweten aan, door overtuiging, niet door menschlijk gezag. De beminnaar der deugd jaagt geene beuzelingen na, die, hoe zeer zij den ſchijn en gedaante van godzaligheid hebben, de kracht derzelve verloochenen; hij beijvert zich, niet om geboden van menſchen, maar den goeden, welbehaaglijken, en volmaakten wil van God te gehoorzamen.

Wij kunnen hier bij nog het volgende voegen: Deze Kerk is, zo men wil, *onfeilbaar*. Voor zoo ver zij den zin en het verſtand van JESUS heeft, door zijnen Geest gedreven wordt, door 't geloof in hem, op God vertrouwt, die niet liegen kan, en den naauwen eenigen weg der deugd bewandelt, zal zij niet feilen, maar zeker en gewis, éénmaal, het einde van haar geloof, de zaligheid der ziel, deelächtig wezen.

Ja, deze waarheidminnaars en deugdzamen zijn in ſtaat, dewijl zij het woord en den Geest van JESUS hebben, om, zonder dat zij eenen menſchelijken richter behoeven, om beſlisſend uitſpraak te doen over de verſchillen onder de belijders van het Christendom, zelve voor zich zelven te beſlisſen: anderen mag, anderen kan een Christen niet beoordeelen; maar deze wil ook, bewust van zijne edele waarde, zich door niemand, dan alleen door den Heere, laten beoordeelen. Dus ſpreekt PAULUS hier van: „ De „ geestlijke mensch beöordeelt alles, terwijl hij zelve bo„ ven alle beöordeling verheven is. *Want wie kan den „ zin en het verſtand van God kennen? Wie kan hem „ onderwijzen?* — Maar, wij hebben den zin en het ver„ ſtand van CHRISTUS.

(*Het vervolg in N°. 17.*)

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat, het zesde Huis van de Viſchſteeg, Noordzijde.

DE
ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 17.

(*Vervolg van No. 16.*)

DE KERK VAN JESUS.

De waarheidminnaars en deugdbetrachters, welke oprecht in JESUS gelovende, en zijne lessen volgende, de waare Kerk of Gemeente van JESUS uitmaken, gelijk wij in het voorgaande Nommer hebben aangewezen, zijn menschen, welke, hier op de wereld, onder de menschen verkeeren, tot zij, bij hunnen dood, in de gewesten der zaligheid worden overgebracht, om daar, als overwinnaars, die den goeden strijd volstreden, en het geloof behouden hebben, eeuwig met JESUS, over alle onheilen en rampen, over dood en verderf, te zegevieren, en zijner heerlijkheid mede deelachtig te zijn.

Wanneer wij dezen, als menschen, nu niet in het afgetrokken denkbeeld van waare gelovigen, maar in het saamgevoegde van menschen, die onder de menschen verkeeren, beschouwen, beschouwen wij hen uit een ander gezichtpunt, en hier op is gegrond de verdeling, welke de Godgeleerden maken, tusschen de *zichtbare* en *onzichtbare* Kerk. De laatste wordt uitgemaakt, door die edele menschen, welker bestaan en hoedanigheden wij, in het voorgaande, hebben aangetoond. Over het algemeen, is het, door de droevige ervaring, meer dan

te veel bekend, hoe valschheid en huichelarij het mom van waarheid en deugd weet te gebruiken, en hoe vaak de snoodäart zich het voorkomen van eenen waarheid en deugdbeminnaar weet aan te nemen, waar bij het allermoeilijkst, ja, omdat wij geene kenners van het hart van onzen evenmensch zijn, meestäl onmogelijk is, het echte van het nagebootste, het zuivere van het geveinsde, te onderscheiden. Wij kunnen de leden der gemeente of kerk van JESUS alleen kennen, uit het geen zij *belijden*, en uit het geen zij, daadlijk, *betrachten*. Dit laatste echter verëischt zoo veel waarneming en omzichtigheid; dat wij ons, doorgaands, met het eerste moeten te vrede houden. — In dit laatste opzicht dan noemen wij de Kerk van JESUS *zichtbaar*.

Uit het geen tot hier toe gezegd is, kan men de volgende twee vragen gemaklijk beäntwoorden: Vooreerst, dewijl er onder hen, die belijden, beminnaars der waarheid, en deugd, en leerlingen van JESUS, te zijn, zoo velen, ten allen tijde, gevonden worden, die zulks niet, in de daad, zijn, dewijl zij noch de waarheid oprecht beminnen, noch het waar geloof in de liefde en deugd betrachten, moeten en kunnen deze gerekend worden, mede tot de Kerk en Gemeente van JESUS te behoren? Niemand, die het bevorens gezegde begrijpt, zal eenige bedenking maken, om deze vraag ontkennender wijze te beäntwoorden: Neen! zij behoren niet tot de gemeente of kerk van JESUS. Zij mogen den naam hebben, dat zij leven, zij zijn waarlijk, in dezen zin, dood. Men kan hen even min onder de leden van JESUS Kerk rekenen, als men onkruid, schoon op denzelfden akker, onder het koorn groeiënde, voor koorn houden zal. En het kan alleen gebrek aan duidelijke onderscheiding van denkbeelden omtrent de Kerk van JESUS wezen, wanneer

men

men zou beweeren, dat zoodanige lieden waare leden derzelve zouden uitmaken.

Maar, het is eene tweede en geheel onderscheidene vraag: Hoe wij ons moeten gedragen, jegens zulken, die *belijden*, dat zij *Christenen* zijn, en dus voor leden der Kerk willen gehouden wezen? Wij, die, gelijk gezegd is, het hart niet kennen, wij, aan wien het oordeel over onze medemenschen niet toekomt, wij zijn verpligt, ten zij ons wel deeglijk, door het gedrag, het tegendeel blijken mogt, hen, op hun woord, te geloven. Wanneer zij derhalven belijden, waarheid te beminnen, en JESUS te erkennen voor de *waarheid* en het *leven*, wanneer zij belijden, de deugd en godzaligheid te willen beöefenen, tot verheerlijking van God, zijn wij verbonden, hen als onze broeders, als onze vrienden, te achten en te behandelen. De veräntwoording, indien zij, onöprecht en valsch, te werk gaan, komt voor hunne rekening, dewijl zij wel menschen, maar niet God, bedriegen en misleiden kunnen. Al wat wij doen kunnen, is, dat wij tegen onöprechtheid, geveinsdheid, en het ongenoegzame van eene bloote belijdenis met den mond, en van eene enkel uitwendige godsdienstigheid, ten ernstigsten en getrouw waarschuwen, maar verder mag men niet gaan, noch onderscheid maken tusschen personen. En, hier hebben ons de Apostelen van JESUS voorgegaan, in hunne redenen en brieven, daar zij alle de belijders van JESUS, als geroepen heiligen, als gelovigen, als hunne broeders, aanspreken en behandelen, alhoewel zij wisten, en zich daaromtrent ook, ter waarschuwing, verklaarden, dat er onder deze belijders zich vermengd hadden lieden, die het niet oprecht met waarheid, deugd en godsdienst, meenden. Trouwens, men weet ook, hoe JESUS gewaarschuwd heeft, dat men zich wachten zou tegen zoodanige onderscheiding van personen, in de gelijkenis van het on-

 kruid

kruid onder de tarwe, hetwelk niet toegelaten wordt uit te roejen, opdat men het goede niet mede zou uittrekken, maar dat men moet laten tot den oogst, tot den tijd der onderscheiding en der vergelding. En, indien men, op deze zijne les, altijd behoorlijk acht hadt geslagen, zou, meen ik, menige verdeeldheid en scheuring onder de Christenen geene plaats hebben gehad, zoo als nu, tot ergernis van velen, en nadeel der waarheid, meer dan te veel geschied is.

Ik verzoek, dat mijne Lezers deze aanmerkingen in overweging nemen, zij zullen, op het geen, in het vervolg, gezegd zal worden, eenen gewigtigen invloed hebben.

Doch, laat ons nu deze *zichtbare* Kerk, dat is, de Kerk of Gemeente van JESUS, voor zoo ver wij haar, daar zij uit menschen bestaat, uit derzelver belijdenis, en levenswandel, kennen, meer van nabij beschouwen.

JESUS zelve, toen hij op aarde onder de menschen zijn gewigtig ambt waarnam, leerde de menschen, riep hen tot zaligheid, door een redelijk geloof in hem, gepaard met waare deugdsbetrachting, in het volbrengen van den Godlijken wil. Doch, hij zelve, geduurende zijn leven, stichtede geenen afzonderlijken aanhang van menschen, die hij tot een genootschap vormde, zelfs legde hij er zich niet op toe, om *proselyten* te maken van zijne leere, integendeel vermaande hij de menschen, eer zij besloten, om hem te volgen, dat zij alles behoorlijk zouden overwegen, of zij berekend waren, met verzaking van alles, in Hem te geloven en den naauwen weg der deugd stipt te bewandelen, met volstandigheid. Alleen verkoos hij twaalf Apostelen of Zendelingen om door hen zijne leere allerwegen in de wereld te verbreiden, gelijk hij, behalven dezen nog 70 andere leerlingen ten dien einde, zoo als gelezen wordt, gezonden heeft. Maar, verders vinden wij

niet,

niet, dat het volk, het welk hem opzocht en volgde, om zijne leere te hooren, door hem werdt afgezonderd van de overige Jooden, leden der Joodsche Kerk, integendeel, gelijk hij zelve, dus bleven zijne Apostelen na zijne verheerlijking, nog lang den *Joodschen* eeredienst bijwoonen en waarnemen. Geen wonder, JESUS rijk is niet van deze wereld, JESUS rijk heeft niets gemeens met de burgerlijke Maatschappij, maar is bestaanbaar, onder alle Volken, onder die allen trouwens kunnen waarheid- en deugdgezinden leven, en zich van hunne pligten jegens God, zich zelven, en hunne medemenschen, kwijten. Eindelijk, JESUS bedoelde niet min, dan *alle* menschen tot de kennis der waarheid, en het genot van heil, te brengen.

Maar, wanneer de Jooden het Euangelie der zaligheid, het welk hun de vergeving der zonde, de genade en liefde van God in JESUS aan het menschdom bewezen, de geheimen der Godlijke waarheid, en de verpligting tot waare, en den uitwendigen eeredienst hun door MOSES voorgeschreven overtreffende, en vervullende deugd, verwierpen, en de Apostelen dus aanleiding kregen, om dat Euangelie onder de Heidenen te verkondigen, volgde er eene afscheiding, en de belijders van JESUS vermenigvuldigende, verzamelden zich tot eene gemeente, tot een genootschap, het welk bestondt uit beminnaars van waarheid en deugd, welke oorspronglijk Jooden of Heidenen waren, en die zich naar CHRISTUS, met den onderscheidenden naam *Christenen* genoemd hebben. Deze afscheiding bestondt echter niet daar in, dat de Christenen zich afscheidden van den Burgerstaat, als een partij of aanhang in den Staat, neen, als burgers, bleven zij leden, de Jooden van de Joodsche, en die uit andere volken, elk van hunne Burgermaatschappij, zelfs bleven de Christenen uit de Jooden de Kerkgebruiken van hun volk

waarnemen, en den eeredienst in den Tempel van God bijwonen, omdat deze, naamlijk, met een geestlijk oog beſchouwd, het voorbeeld, de ſchaduw of ſchets was, van het Euängelie der vervulling; het welk heeft plaats gehad, niettegenſtaande de ongelovige Jooden, meermalen, de leerlingen van JESUS in den ban deeden, niet alleen, en uit hunne Synagogen wierpen, maar ook vervolgingen, zelfs ter dood toe, tegen hen aanrichteden, tot dat, door de verwoeſting der Stad en Tempel van *Jeruſalem*, door de *Romeinen*, de Joodſche Burgerſtaat, die met de inrichting van hunnen Godsdienst, als eene Theocratie of Godsregering verbonden was, een einde nam.

Zoodra de uitwendige of zichtbare Gemeente der Christenen zich afzonderde van de Jooden, die hen uitdreven, en van de Heidenen, met wier bijgeloof zij geene gemeenſchap konden hebben, waren zeker ſchikkingen nodig, ter regeling van die zaken, welke hen algemeen betroffen, als ook van hunne godsdienstverrichtingen. JESUS zelve hadt reeds zorge gedragen, dat het hun aan onderwijs, aanhoudende leering, vermaning en opwekking, niet zoude ontbreken. „ Hij heeft," zegt PAULUS, (EFEZ. IV: 11 enz.) „ ſommigen aangeſteld tot Apostelen, anderen tot Profeeten, anderen tot Euängelisten, „ anderen tot Herders en Leeräars; om het welzijn der „ Heiligen [Christenen] te bevorderen, ten einde, door „ hunne ambtsbedieninge, het gantſche ligchaam van „ Christenen tot zijne volkomenheid opwasſe, tot dat wij „ allen ééns ſamen geraken tot éénheid van het geloof, en „ de kennis van den Zoon van God, tot dat zij, die deze gemeente van den CHRISTUS uitmaken, volwasſen „ mannen geworden zullen zijn, en de volkomene grootte, welke hun voegt, bereikt zullen hebben; zoodat „ wij niet langer kinderen behoren te zijn, die even als „ de baaren door elken wind van nieuw-opkomende lee-

„ re

„ te her- en derwaard geslingerd en beroerd worden." — Dus heeft JESUS buitengewone maar ook gewone Leeraars verördend, en de Apostelen hebben, alomme, waar zij Gemeenten van Christenen stichteden, Opzieners en Oudsten aangesteld, om door leere, vermaning, vertroosting of bestraffing, de belijders tot kennis, geloof, en deugd optewekken, of daar in te bevestigen, om de Godsdienstige samenkomsten te regelen, en de Bondzegelen, door JESUS ingesteld, te bedienen, terwijl zij ook al spoedig, *diakonen* of armverzorgers verördenden, om de liefdegaven, ten behoeve der armen behoorlijk, en pligtmatig, te bestuuren en uit te reiken. —

Het was er verre af, dat deze verördening eene *Hiërarchie*, of Geestlijke Heerschappij, in de eerste en zuiverste tijden van het Christendom, zou hebben uitgemaakt, of immer hadt behoren uittemaken. Neen, het uitwendig Christendom is verbasterd, en van zijne oude vorm afgebracht geworden, zoodra deze Opzieners en Leeräars in Bisschoppen en Priesters veranderden, die zich als de *Representative* Kerk aanmerkten, en zich als zoodanig magt en gezag aanmatigden. Het Christendom werdt dra naar de Burgerlijke Maatschappijen ingericht, eerst wel naar de Monarchale vorm van het Romeinsche Keizerrijk, maar in later tijden, zedert de Kerkhervorming, volgde hetzelve ook in vele landen, de Regeringsvormen derzelve landen. Neen, het Euängelie noch de Brieven der Apostelen kennen geene *representative* Kerk, kennen geene heerschappij van *Geestelijken*. Alle Christenen zijn, als waarheid en deugdbetrachters, Priesters van den hoogen God, en aan hem toegewijd. De Opzieners, Leeräars, Oudsten, Diakonen waren dienaars der gemeente, niet om haar te regeren, veel min om ooit, of op eenigerleië wijze, över de gewetens der menschen te heerschen, maar om voorbeelden der gemeente te wezen, te leeren, te raaden, ten einde elk Christen meer en meer tot volmaaktheid gebracht zou worden.

Hoe gelukkig zou het Christendom geweest zijn, indien het daarbij hadt kunnen blijven, indien dus de uitwendige gemeente steeds getrouw ware geweest aan den echten aart der waare inwendige Kerk, dat is, met één woord, indien de Christenen één hart, en ééne ziel, hadden blijven uitmaken, indien het allen zuiver en oprecht te doen ware geweest, om waarheid, om genade, om

om deugd. Indien men alleen geijverd hadt, om elkanderen voorbij te ſtreven in geloof en godzaligheid.

Doch, helaas! hoe ſpoedig is deze eenvouwigheid verloren geraakt! hoe ſpoedig heeft eer- en heerschzucht veröorzaakt, dat velen, niet om de waarheid, maar om zich eenen naam te maken, zich in beſpiegelingen inlieten van leerſtukken, die zij niet verſtonden, en zich eenen aanhang vormden, welke zich afzonderde, ja, zedert de Hervorming, die, indedaad, nodig was, omdat de Christen Kerk, als 't ware, niet meer in de Christen Kerk gevonden werdt, zijn er verſcheiden genootſchappen van Christenen ontſtaan, welke, het geen vreemd is, zich elk de eigenſchappen en hoedanigheden der waare Kerk hebben aangematigd. Elk noemt zich de *ééne, heilige, algemeene, Christelijke* Kerk, elk ſpreekt van den voorſpoed of het gevaar der Kerk, naarmate de omſtandigheden van zijn genootſchap geſteld zijn, enz.

Volgends de gronden nogthans, in het voorgaande gelegd, zal een doorzichtig Christen oordeelen, dat men geene reden heeft, om te geloven, dat alleen, en met uitſluiting van alle de overigen, de waare Kerk van JESUS ſlechts in dat genootſchap van Christenen zou te vinden zijn, waarvan hij een lid uitmaakt. Neen, hij houdt zich verzekerd, dat in alle genootſchappen, die JESUS eerbiedigen, oprechte menſchen kunnen gevonden worden, die in JESUS geloven, en zich, hartlijk, toeleggen, om naar zijn woord, door zijnen Geest, te wandelen; en hij meet den voorſpoed of het gevaar der Kerk af, niet naar de lotgevallen van zekere gezindte, maar naar mate hij liefde tot waarheid, eerbied voor God en zijnen Zoon, en wezenlijke hoogachting van de deugd, onder de menſchen beſpeurt en verneemt. Wanneer deze dingen ontbreken, voornaamlijk, wanneer zij verguisd en verſmaad worden, dan ziet hij, met beving, de geduchte gevolgen te gemoet, waarmede verſmaadde deugd en godsdienst zich zelven gewoon is te wreken.

Gebrek aan plaats gebiedt mij, het overige tot een volgend Nommer te beſparen.

(*Het vervolg en ſlot in No.* 18.)

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 18.

(*Vervolg van No. 17.*)

DE KERK VAN JESUS.

Thans moet ik nog ſpreken van de *magt* der Kerk, waar van zoo veel geſproken, waar over zoo veel getwist en geſtreden is; men noemt ze doorgaans *de magt der Sleutelen*, en deze zullen twee zijn, de één de ſleutel der *kennis*, waar door het Koningrijk van God den gelovigen geöpend, den ongelovigen geſloten wordt, de ander, de *Ban*, of uitſluiting uit de gemeente, waar door de ongelovige uitgeſloten, de berouwhebbende weder toegelaten wordt. De leere nopens deze magt der Kerk grondt zich op twee plaatzen in het Euängelie, MATTH. XVI. 18, 19, en XVIII. 17, waarbij misſchien nog gevoegd wordt JOÄNN. XX. 22, 23. Met deze leere, nopens de magt der Kerk, is de uitſpraak allernaauwst verbonden: *Buiten de Kerk is geene zaligheid!* Na alles, wat in het voorgaande gezegd is, twijfel ik niet, of elk, die zich, door ſchijn, niet laat bedriegen, zal gemaklijk te overreden zijn, wat er van deze magt der Kerk, en van de zoo dikwerf misbruikte, en nogthans waare, uitſpraak zij: *Buiten de Kerk is geene zaligheid!*

Wij moeten gewis, hier, onderſcheiden, en de Kerk beſchouwen, in hare wezenlijke aart en geſteldheid, zoo als zij alle waare beminnaars van waarheid en deugd bevat,

en, gemeenlijk, onzichtbaar genoemd wordt, of voor zoo ver de belijders van waarheid en deugd voor de Kerk gehouden, en de zichtbare Kerk genoemd worden.

In den eersten zin heeft de Kerk eene groote, eene *onfeilbare* magt, en niets is waarächtiger, dan dat buiten hare gemeenschap geene zaligheid, noch waar geluk, voor eenig redelijk schepzel, plaats heeft.

De eerste sleutel is de sleutel der kennis — dat is, de waare en echte Christenen bevlijtigen zich, om de waarheid, zoo als Rede en Openbaring die leeren, zelve meer te vatten, daar in vorderingen te maken, en tot de volmaaktheid voort te varen, zoo ver het den mensch mogelijk is. Als echte zoonen der wijsheid, onderscheiden zij, wat waar of valsch is, en schiften de zuivere waarheid van menschenvonden, en van alle vruchten der verbeelding en der vooröordeelen. Hun richtsnoer, waar naar zij zich gedragen, is, het geen Rede en Schrift leert, dat is, het geen JESUS, het zij in persoon, het zij door de Profeeten en Apostelen, door zijnen Geest geleid, geleerd en voorgedragen heeft. — Dewijl zij beminnaars der waarheid zijn, houden zij derzelver licht niet verborgen, maar ontsteken hetzelve voor allen, die lust hebben, om in het licht te wandelen, en wel op deze wijze, dat zij aan dezen die waarheid niet opdringen, als eene magtspreuk, welke men op hun gezag zou verpligt zijn aan te nemen, zonder eenig verder onderzoek; dit ware tegen de natuur der waarheid, welke aan niemand wil opgedrongen worden, maar die zich door hare eigene klaarheid en door overtuiging meester van het verstand en hart maakt. Even min derhalven, als zij zich door menschlijk gezag of aanzien, iet, als waarheid, laten opdringen, zonder eigene inwendige redelijke overtuiging, even min begeren zij zulk gezag ook omtrent anderen te oefenen. Zij leeren de waarheid, door dezelve te belijden, en er steeds

ſteeds voor uit te komen, maar voornaamlijk, door dezelve te beleven, en hun gedrag, volgens de grondbeginſelen der Hemelſche Wijsheid, in te richten. — Op deze wijze begrepen is deze magt van leeren, welke aan de Kerk, dat is, aan alle waarheidminnaars en deugdbetrachters, echte navolgers van JESUS, toekomt, *onfeilbaar*, omdat de waarheid, zonder eenigen twijfel, onfeilbaar is, en niets met de onwaarheid gemeen heeft. — Op deze wijze begrepen, heeft elk lid der waare Kerk, uit hoofde van derzelver *éénheid*, de magt van dezen ſleutel der kennis, en heeft niet alleen het recht, maar hij is verpligt, om dezen ſleutel te gebruiken, en toe te zien, dat, noch hij zelve, noch zijn medemensch, door zijne ſchuld, van het licht der waarheid verſtoken blijft. Ja, gij ongeveinsde Christen! gij zijt, elk naar uwe mate, een profeet en leeraär van God, gij zijt verpligt, elk naar uw vermogen, uwe gaven, uwe bekwaamheden, tot verlichting van uwen evenmensch, gewillig en met vreugde, naar de regelen der waare Wijsheid, aan te wenden, en te beſteden. Ouders! om één voorbeeld voor allen op te noemen, van uwe handen zal het geëischt worden, of gij de waarheid liefhebt, en die ook aan uwe kinderen, van de tedere jeugd af, beminlijk maakt.

Om mijne Lezeren te doen voelen, hoe groot de magt der Kerk, in het gebruiken van dezen ſleutel, is, zoo neme men het volgende in acht.

De echte en ongeveinsde Christen doet voor zich en zijne medemenſchen de uitſpraak: Het is eene waarheid, daar is een God, de Oorſprong van ons beſtaan, de Schepper van het Al. Deze waarheid is overëenkomſtig Rede en Schrift. Bij tegenoverſtelling, doet hij tevens voor zich en zijne medemenſchen de uitſpraak: Wie zonder God is, is zonder hoop op eenig waar geluk, in deze en de toekomende waereld.

Dus ook: Deze eerste Oorzaak en Schepper van alles, is de Bestuurer van al het geschapene, die, met eene wijze, heilige, en hoe zeer voor ons, in de bijzonderheden, onnagaanbare, echter altijd goede en rechtvaardige Voorzienigheid, de daden en lotgevallen der menschen bestuurt, en op zijnen tijd vergeldt.

Insgelijks, daar niemand der menschen leeft, die niet zondigt, heeft God zijnen Zoon, JESUS, gezonden, om het menschdom, allen, die in hem gelooven, te behouden, door zijnen dood en opstanding, vergeving van zonde, en eeuwig heil te verwerven, en hen dus weder tot God te brengen, opdat zij, door zijnen Geest, naar Gods beeld vernieuwd, het voorbeeld van JESUS volgende, hunne pligten, jegens God, zich zelven, en hunnen evenmensch, vervullen, de waarheid in liefde betrachten, en alle deugden uitoefenen zouden, waarbij zij de gegronde hoop genieten, van in dit leven godzalig en gelukkig, ook, na den dood, zalig, volmaakt, en eeuwig, voor God te zullen leven.

Wanneer hij deze en dergelijke waarheden leert, en in derzelver kennis grondige en meer ontwikkelde vorderingen maakt, in alles zich houdende, aan de Openbaring en Rede, dan doet niet zoo zeer hij, als wel de Openbaring en Rede zelve, deze uitspraak, dat zoo velen dezen grondregel opvolgen, op hen alle heil en barmhartigheid rusten zal, als op het echte *Israël* van God. (GAL. VI. 16.)

Zie daar, den zin van JESUS woorden aan PETRUS, MATTH. XVI. 19. „ Ook zal ik u de sleutels geven van het rijk des hemels, [en volmagt, om hetzelve voor de menschen te ontsluiten]: Al wat gij op aarde binden of losmaken zult, zal in den hemel gebonden of losgemaakt wezen; [welke uitspraken gij in mijnen naam doen zult, zullen, door God zelven, bevestigd worden.]" — En geen wonder! Waarheid is ééne, onveranderlijk dezelve, in het geheele Rijk van God.

Dus

Dus ontsluit de waare Christen voor zich en voor allen, die met hem de waarheid achten en eeren, het rijk van God, met dezen sleutel der kennis. Dit is zijne wijsheid, dit zijn geloof, dit zijne hoop.

Doch, er is ook, in de daad, een tweede sleutel, welke het Godsrijk sluit voor de onwaardigen, waar van de magt, insgelijks, aan de Kerk is toebetrouwd, welke magt ongeveinsde Christenen daadlijk uitöefenen. Omtrent deze verdient alle oplettendheid gebruikt te worden, uit hoofde van de misbruiken, die hier, in alle eeuwen van het Christendom, hebben plaats gehad.

Ten aanzien van dit onderwerp, moet men, behalven het onderscheid van *onzichtbare* en *zichtbare* Kerk, nog in het oog houden het onderscheid tusschen karakters, zeden en daden, en tusschen personen. Ten opzichte van de eersten kan niemand deze waarheid loochenen, dat, zoo min er gemeenschap kan zijn tusschen licht en duisternis, er even min overëenstemming kan plaats hebben, tusschen een waarheid-minnend en waarheid-hatend karakter, tusschen deugd en ondeugd, tusschen godzaligheid en verachting van den Godsdienst. Gevolglijk, in zoo verre afkeer van waarheid, ondeugd, en ongodsdienstigheid betreft, zegt de *ongeveinsde* Christen: Zou ik niet haten, o God! die u haten? Ik haat hen met eenen volkomen haat, tot vijänden zijn zij mij!

In de daad, hij, die de waarheid eerbiedigt, waar hij die op zijnen weg ontmoet, hij sluit den leugenaar, den spotter met het Heilige, uit zijn gemeenzame verkering, en kan de verächting der waarheid bij zich niet dulden. — Hij, die eerbied voor God en den Godsdienst heeft, sluit den Godslasteraar en Godloochenaar uit zijn gezelschap, en kan noch wil met hem iet uitstaande hebben. — Hoe zou de eerlijke beminnaar der deugd in zijnen vertrouwden omgang kunnen dulden den schurk, en huichelaar, die

 al-

alle prijswaardig gevoel van eere en deugd, elk oogenblik, gereed ſtaat, op te offeren, aan zijn eigen belang, aan zijne inzichten van geld- of heerschzucht, of aan de begeerten zijner wellustige zinnen? Zou de oprechte menschenvriend deel kunnen nemen aan de ſtreken van den onderdrukker en geweldenaar? Zijn deze karakters niet onderling ſtrijdig, zoodat het één onmogelijk met het ander kan beſtaan? — Moet niet elk, die den eed vreest, eenen afkeer hebben, van het ſchenden van eed en trouw? en wat al meer hier zou kunnen worden opgenoemd.

Een oud Schrijver (*Boek der Wijsheid* II. 12. enz.) heeft reeds zeer juist opgemerkt, dat er, naar den aart der zaak zelve, geene *harmonie* kan gevonden worden, tusſchen den vriend der deugd en den roekelozen deugniet, daar hij deze laatſten, onder anderen, dus ſprekende invoert: „ Laat ons loeren op den deugdzamen, dewijl hij ons lastig is, en onze daaden wederſtreeft, en ons de overtredingen der wet verwijt, en ons laakt, van wegen de misdaaden van ons ſamenſtel. — Hij ſtrekt ons tot eene wederlegging van onze gevoelens. — Hij is zelfs moeillijk voor ons, om aan te zien, dewijl zijne levenswijze van anderen verſcheelt, en zijn gedrag is geheel zonderling. — Wij worden van hem geacht voor zilverſchuim, en hij vermijdt onze wegen en gedrag, als onreinheden."

En, onfeilbaar is het banvonnis van den deugdzamen, over de ondeugden, zoo onfeilbaar als het vonnis van God! Want, de Godlozen hebben geene vrede, dat is, geen heil, geen geluk, geene uitzichten van hoop, zoo ſpreekt mijn God!

Alleen, wanneer de ongeveinsde Christen op de perſonen ziet, dan wacht hij zich van oordeelen of verdoemen, dit komt hem niet toe, hij beöordeelt ſlechts de daaden en gezegden; omtrent de perſonen, verkondigt hij aan berouwhebbenden, aan zulken, die zich van ſnoode daa-

den

den bekeren, vergeving, en ook dit zijn vonnis wordt door God en JESUS zelven bekrachtigd: „ Aan wien gij de zonden vergeven zult, dien zullen zij vergeven zijn, maar aan wien gij de zonden houden, en niet vergeven zult, dien zullen zij niet vergeven worden." Zoo heeft JESUS gesproken!

Indien het geval daar is, dat soortgelijke personen en karakters hem, den ongeveinsden Christen, in 't bijzonder, beledigen, dan is hij, de navolger van den barmhartigen God, de echte leerling van JESUS, en getrouwe navolger van dezen zijnen grooten Meester, steeds gereed, om de hem aangedane beledigingen te vergeven, niet slechts zevenmaal, maar, onbepaald, zeventigmaal zevenmaal, dan beproeft hij alle mogelijke middelen, om, met bescheidenheid, zonder laagheid, zijnen belediger deszelfs mishandelingen onder het oog, en hem tot belijdenis derzelven, en tot berouw te brengen, en dan zelfs, wanneer niets kan baten, maar de belediger halstarrig, in zijne boosheid, blijft volharden, mijdt hij wel alle gemeenzame verkering met denzelven, maar blijft hem nog, als zijnen medemensch en natuurgenoot, behandelen, volgens dien regel, welken JESUS niet slechts geleerd, maar, met zijn voorbeeld en oefening, bevestigd heeft: Alles, wat gij wilt, dat u de menschen doen, doet hun, onder gelijke omstandigheden, insgelijks! Dit toch is JESUS eigen voorschrift:

„ [Volg gij het voorbeeld van den Hemelschen Vader, en] indien uw broeder, en medemensch, tegen u misdaan en u beledigd heeft, ga dan heen, en breng het hem nadruklijk onder het oog, tusschen u en hem alleen; zo hij u gehoor geeft, dan hebt gij uwen broeder behouden, en een' aanzienlijke winst gedaan; maar, geeft hij u geen gehoor, neem dan nog één of twee vrienden met u, om dat, naar de uitspraak van twee of drie getuigen,

hier

hier alles beslist wordt. Doch, weigert hij ook naar dezen te hooren, zoo geef het aan de gemeente te kennen; maar volhardt hij in zijn kwaad, zoo dat hij ook aan de geheele gemeente geen gehoor geeft, dan zij hij u als de Heiden en de Tollenaar." Dat is: Dan kunt gij geene naauwe broederlijke verkeering met hem houden, hoewel gij hem altijd als mensch blijft beschouwen en bejegenen. —

Zie daar! zoo heerschen echte en waare Christenen met JESUS, hunnen Koning, op zijnen troon, zoo zijn zij leeraars en profeeten van God, priesters van den Eeuwigen, en geestlijke Koningen! Achtbaar en eerbiedwekkend is de deugd. Een ACHAB eerbiedigde den voor God ijverenden ELIÄ, terwijl hij hem vervolgde, HERODES hieldt den boetgezant JOÄNNES in waarde, terwijl hij hem vreesde. Hier komt geene bijzondere gezindte, van belijders van het Christendom, in aanmerking, deze magt, van welke wij hier spreken, behoort tot de ééne, algemeene, heilige, en Christelijke Kerk, tot de gemeente der waarheidminnaren en deugdbetrachteren. Maar deze magt is, in dit opzicht, ook zoo groot en onfeilbaar, dat hier de uitspraak geldt: *Buiten de Kerk is geene zaligheid!* Zeker, wie de waarheid niet lief heeft, wie de deugd niet beöefent, en God, naar zijnen heiligen wil, verëert, door het geloof, kan niet gelukkig, kan niet zalig wezen. „ Onrechtvaardigen zullen geen deel hebben aan het rijk van God!"

Nu zou ik nog moeten spreken van de *zichtbare Kerk*, en derzelver recht en gezag, omtrent het gebruik van deze magt der sleutelen van het rijk des Hemels, dan dewijl de plaats ontbreekt, en ook dit onderwerp bijzonder onze aandacht vordert, zal ik het vertoog hier over tot eene nadere gelegenheid bespaaren.

(*Het vervolg en slot in N°. 19.*)

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat, het zesde Huis van de Vischsteeg, Noordzijde.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 19.

(*Vervolg en ſlot van No. 18.*)

DE KERK VAN JESUS.

Heeft de Gemeente, die JESUS belijdt, voor zoo ver men haar beſchouwt, *in concreto*, dat is, zoo als zij anders de *uitwendige* of *zichtbare Kerk* genoemd wordt, ook *de magt der ſleutelen*, waar van wij in het voorgaande Nommer geſproken hebben? en van hoedanigen aart is deze magt der Kerk? Zie daar de beide vragen, die wij nog te behandelen overig hebben, om het geen tot de Kerk van JESUS behoort, als in een geheel voor te dragen.

De eerſte *ſleutel*, gelijk wij gezien hebben, is de ſleutel der kennis, of de magt, om te *leeren* en te *onderwijzen*. Heeft elk Christen, als liefhebber van waarheid en deugd, niet alleen magt, maar is hij zelfs verpligt, gelijk wij in het voorgaande hebben aangetoond, zijne kundigheden aan anderen mede te deelen, de waarheid voort te planten, en zijne medemenſchen te verlichten, niemand kan dan twijfelen, of de zichtbare Kerk van JESUS, alle de belijders van zijnen Godsdienst, die ſamen een genootſchap uitmaken, hebben dit recht, ja dezen pligt, om waarheid te verkondigen, en het rijk der waarheid uit te breiden. Indien alle hare leden zoodanigen waren, als zij behoorden te zijn, zou elk derzel-

ven zich ook getrouw en behoorlijk van dezen pligt kwijten, en niet alleen zich zelven maar ook elkanderen steeds in de waarheid oefenen, en het licht der kennis en wetenschap zou groot zijn. En, in de daad, dit verwachten wij nog éénmaal op aarde, volgends de Godlijke beloften, daar van in den Bijbel voorkomende.

Tot hier toe echter zijn die tijden van waare verlichting nog niet daar. Velen hebben nodig, in de leere van het Christendom onderwezen te worden, zoo dat er, ten einde de verval van kennis, en uit onkunde ontstaande Dweepzucht, Bijgeloof en Ongeloof, te verhoeden, openbaar onderwijs nodig is. Zulks eischt ook de tegenwoordige toestand van het Christendom, welke in hem, die een Leeräar van anderen wezen zal, meer bijzondere kundigheden vordert, een door oefening der H. Schrift, en van wetenschappen, meer toegerust, en rijp verstand, ten einde niet alleen de leere van het Christendom en de waarheid voor te dragen, maar ook tegensprekers, met bescheidenheid, doch te gelijk met ernst en overtuiging, te wederleggen. Niet min brengt de goede orde, zoodra men de Christenen als eene Maatschappij of Genootschap beschouwt, mede, dat, in eene vergadering van Christenen niet allen te gelijk spreken, maar dat één, daar toe bekwaam, het woord voere.

Tot hier toe heeft dit dan geene zwarigheid; ook zal men het daar in, onder allen, die de rechten van den mensch en Christen kennen, zonder bedenken, ééns wezen, dat zoodanig onderwijs niet moet geschieden met menschlijk gezag van den Leeräar of Spreker. Geen Leeraar in het Christendom heeft recht, om van iemand te eischen, dat hij hem, blindeling, op zijn woord geloove. Het Christendom vergunt niet slechts, maar beveelt onderzoek, of het geen gezegd en geleeräard wordt, ook op gronden steunt, en Christenen, die onderwezen worden,

den, zo zij wel en wettig te werk gaan, geloven, niet, om den Spreker, maar om de overtuigende redenen en bewijzen uit Rede en Openbaring, aan de Waarheid.

Doch, nu ontſtaat de vraag: Heeft de zichtbare Kerk ook magt en recht, om zekere bepalingen te maken, omtrent de waarheden, die hare leeräars moeten leeren? Heeft zij recht, om die leeräars, als ook hare overige leden, aan zekere Voorſchriften of *formulieren*, gelijk men ze noemt, *van éénheid* te verbinden? Over deze vraag is zeer veel getwist, en ik zal mij wel wachten, van mij in dezen twist te mengen, alleen zal ik eenige aanmerkingen hier te nederſtellen, welke, mijns achtens, over dit onderwerp licht zullen verſpreiden.

Vooreërst, niemand kan twijfelen, of een leeräar van het Christendom, van die Kerk, welke belijdenis van de *waarheid* doet, is verpligt, om *waarheid* te leeren en te prediken. Het is zijne zaak, voor zich zelven *waarheid* boven alles dierbaar te achten, en niets te leeren, dan overeënkomſtig de *waarheid*.

Dat is, in het geen wezenlijke leerſtukken betreft, het geen hij voor *waarheid* houdt, waar van hij, in zijn gemoed, verzekerd is. In ſtukken, die ſomtijds hooger gaan, en welke niet zoo onmidlijken invloed op het geloof en de zeden hebben, zal hij, met nederigheid, voorſtellen; hoe en op welken trap van min of meer zekerheid dezelve geſteld zijn, met ontvouwing van de redenen en gronden, daar voor dienende, alles met aanprijzing en aanbeveling van elks onderzoek, ten einde, zonder kwetzing van de liefde, ook in zulke ſtukken meer tot volkomene zekerheid te geraken.

Indien de Christenen aan dit eerſte zich altijd hadden gehouden, indien zij, niet twistgierig, maar liefderijk, hunne kennis hadden uitgebreid, zonder de verkeerde neiging in te volgen, om meer voor zich en hunne ge-

voelens, dan wel voor de waarheid, aanhangelingen te maken, de boven voorgestelde vraag zou nodeloos geweest, en de twisten over dezelve vermijd hebben kunnen zijn. Immers, dan zou Rede en Openbaring alleen genoegzaam geweest zijn, om den Leeräaren van het Christendom een Voorschrift der leere te geven, waar aan zij zich alleen, maar ook waar aan zij zich met alle veiligheid, hadden kunnen houden.

Maar, helaas! vroeg reeds, zelfs al in de tijden der Apostelen, begon men te twisten over deze en gene bijzaken, en te verschillen in denkwijze over dezelve, waarbij men niet de liefde der waarheid, maar eene zucht, om aanhang te maken, om uit te munten, of andere bijëinden tot zijne drijfveeren en oogmerken hadt. De onfeilbare Geest, die de Apostelen bestuurde, voorkwam echter, in hunnen tijd, de kwaade gevolgen, en het besluit dezer waardige mannen (HANDEL. XV.) is een voorbeeld, het welk verdiend hadt, nagevolgd te worden, toen zij, onpartijdig, de redenen voor en tegen wikkende en wegende, eene uitspraak deeden, waar in de beide verschillende partijën, zo zij waarheid beminden, konden en moesten berusten. Te weten, zij zelven kozen geene partij, maar hielden alleen de waarheid vast.

Spoedig nogthans zag men het tegendeel gebeuren; ontstonden er twisten over zekere leerstukken en gevoelens, de leeräars der Christenen kozen zelve partij, en zij, éénmaal hunne onpartijdigheid verliezende, moesten er noodwendig scheuringen ontstaan, welke dikwijls op zoodanige wijze gedempt en geheeld zijn geworden, die den belijderen van het Christendom weinig eere aandeedt.

Eindelijk, deeden zich, bij de Kerkhervorming, mannen voor, die het recht en de verpligting der Christenen, om, onäfhanglijk van menschlijk gezag, zich als Christenen, dat is, beminnaars der waarheid, te gedragen,

voorſtonden, en, met recht, beweerden. — Doch, alzoo ook toen het menschlijke zich hier onder mengde, en men niet alleen verſchillende meningen te berde bracht, maar voor dezelve partij koos, volgde daar uit eene ſchifting, zelfs van die Christenen, die rechtmatig dachten en ſpraken over het recht van onderzoek, den Christen toekomende, in onderſcheiden gezindheden, welke hare gevoelens in ſamenſtellen brachten, en nu elke voor haar ſamenſtel, met gelijken of meer ijver, ijverden, dan voor de waarheid van de Christenleere in 't gemeen.

Daar dit nu éénmaal zoo is, dat er zich verſcheiden gezindheden van Christenen gevormd hebben, volgt nu eene tweede aanmerking: Gelijk elk Christen, *als* Christen, verpligt is, om zijn geloof te belijden, zoo kan niemand aan eenige dezer gezindten van het Christendom het recht betwisten, dat zij, in zekere formulieren, de belijdenis van haar geloof, ten aanzien van het geen zij voor waarheden van het Christendom houdt, vervatte, en tevens verklare, dat zij alleen die genen voor leden van haar genootſchap erkent, welke daar in met haar overëenſtemmen, en vooräl zou het een onbillijke eisch wezen, als men van zoodanig genootſchap zou vergen, dat zij aan iemand vrijheid zou kunnen geven, om tegen deze hare belijdenis aan te leeren, en zich tevens te gedragen, als ware hij een leeräar, tot haar behorende. *Zelfs* acht ik, dat niemand, die doordenkt, een Leeräar van die gezindte zal willen zijn of blijven, van welke hij wezenlijk in de belijdenis der waarheden verſcheelt. — In dit opzicht dan kunnen wij in geloofsbelijdenisſen en formulieren van éénigheid geene ongeöorloofdheid of onbeſtaanbaarheid ontdekken; noch ook aan eene gezindte de magt ontzeggen, om iemand, die openlijk, en voor de vuist zegt, met hare beloofsbelijdenis over het geheel zich niet te kunnen verëenigen, te verklaren, dat zij hem dan ook

voor, geen lid, veel min voor een Leeräar, van haar genootſchap houden of erkennen kan.

Alleen, dan zal elk genootſchap de palen van zijn billijk recht te buiten gaan, wanneer het 1) deze zijne belijdenis, zijn ſamenſtel, door bloot menschlijk gezag, aan iemand zou willen opdringen, zonder hem eigen en vrij onderzoek te laten of te veröorloven. 2) Wanneer het zoo ver zou gaan, van zich te vermeten, dat andere Christen gezindheden, omdat zij de geloofswaarheden uit een ander gezichtpunt, in een ander verband, beſchouwen, even daarom buiten de zaligheid geſloten zouden zijn. 3) Wanneer het zou wanen, dat ſamenſtel tot dien trap van volmaaktheid en onfeilbaarheid gebracht te hebben, dat er geheel geene plaats voor verbetering, meerder volmaking, en zelfs verändering, in deze en gene bijzonderheden, zou overig wezen. Hoe zeer de waarheid ſlechts éénc zij, evenwel gelijk de Latijnen zeggen *dies diem docet*, (de ééne dag leert den anderen, zoo kan en behoort men, uit hoofde van de menschlijke zwakheid en feilbaarheid, daar wij toch ſlechts *ten deele*, en niet dan onvolmaakt, hier in dit leven, kennen, ſteeds niet voor zijn ſamenſtel, maar voor de waarheid te ijveren, daar voor gronden van zekerheid te vermeerderen, en daar van meer duidelijke, meer ontwikkelde denkbeelden te verkrijgen. Het gevolg hier van zou wezen, indien alle de gezindheden der Christenen dus met zuivere waarheidsliefde te werk gingen, dat zij met den tijd de waarheid, als het middenpunt, ſteeds nader komende, ook nader tot elkanderen gebracht, en eindelijk zich, ten minſten, daar in als Broeders, veröenigen zouden, dat zij allen de waarheid zoeken, de waarheid boven alles ſchatten, en volgends die waarheid, tot eere van het Christendom godzalig en deugdzaam leven zouden.

Zoo veel van den eerſten ſleutel, den ſleutel der kennis. Wat nu den tweeden ſleutel betreft, dien men den *Ban*, of uitſluiting uit de gemeente gewoon is te noemen; ook de magt van dezen ſleutel kan men aan de zichtbare Kerk niet ontzeggen, mids dat dezelve weder binnen de behoorlijke palen beperkt, en recht begrepen worde. Zij behoort niet verder te gaan, dan dat zij eene verklaring is, dat zulken, welke de waarheid niet eerbiedigen, maar die verloochenen, en voornaamlijk zulken, die godsdienst en deugd, door hun levensgedrag,

drag, verſmaden en met voeten treden, door de gemeente of het genootſchap van Christenen, niet voor Christenen erkend worden, dat zij met hun geene naauwe gemeenſchap kunnen of mogen oefenen, en bijzonder, dat zij met hun niet kunnen gemeenſchap oefenen, bij het Heilig Avondmaal, dat liefdemaal, bij het welk de Christenen, den dood van hunnen Zaligmaker gedenkende en verkondigende, zich onderling, als Broeders, voor het oog van God verbinden, om als menſchen, die, door de kracht van JESUS dood, der zonde afgeſtorven, door de kracht zijner opſtanding, als nieuwe menſchen door den Geest van God levend gemaakt zijn, dien volgends voordaan hun gedrag, woorden, gevoelens en daaden zoo in te richten, dat zij overeenkomen met den Heiligen wil van den Hemelſchen Vader, met zijne wet, en de voorſchriften van deugd en ongeveinsde godsvrucht.

Dus, wanneer iemand zich voor een Christen zou willen uitgeven, en ondertusſchen er openlijk voor uitkwam, dat hij noch het beſtaan van God, noch een leven na dit leven, noch de waarheid van het Euangelie van JESUS geloofde, en wat dergelijke hoofdwaarheden meer zijn, wie zou de Christen Kerk het recht betwisten, om te verklaren, dat zij zoodanig iemand niet voor haar medelid erkende? — Insgelijks, wanneer iemand zich wilde veröorloven alle ondeugden te plegen, en zich aan het gebied der deugd te onttrekken, (wij ſpreken hier niet van de zwakheid der menſchen, waar door ook de besten menigmalen feilen in de betrachting der deugd, maar wij ſpreken van een moedwillig en dartel verächten van dezelve,) en wanneer zulk iemand nogthans den naam van Christen wilde voeren, het zij, om daardoor eenige aardſche voordeelen of oogmerken te bereiken, of wel dat hij verkeerdelijk zich verbeeldde, als of de leere van het Euangelie zelve aanleiding gave tot godloosheid en zorgeloosheid, waarlijk! wie den aart van een Christen genootſchap kent, zal niet alleen aan hetzelve de magt toekennen, om zulken, door verklaring, uit te ſluiten uit hare gemeenſchap, maar zelfs wenſchen, dat de Christenen daar omtrent ſteeds gemoedelijk gehandeld, en van dezen ſleutel gebruik gemaakt hadden, zonder op tijdelijke voordeelen te zien, of menſchen te willen behagen. Zeker, het geen de Christen Kerk in aantal van belijders, of in uitwendigen voorſpoed mogt verloren hebben, zou zij vergoed hebben

ben gevonden, in de wijsheid, in het geloof, in de deugd, en waare ongeveinsde godsvrucht van hare leden.

Dus zien wij, dat de Christelijke Ban, of deze uitsluiting van onwaardigen uit de gemeenschap der Kerk niet heeft, noch kan hebben, de gedaante van eenige straffe of van eenige vervloeking. — Het strijdt met het wezen van het Christendom, Ketters en Ongelovigen te willen straffen, vervloeken of verdoemen; zij, die brandstapels hebben opgericht, en Ketters, door de hand der Overigheid, ten vuure gedoemd, wie zij ook zijn, hebben daarin gehandeld tegen het Christendom aan, niet wetende, door welken geest zij gedreven werden — zelfs ondeugenden straft de Christen Kerk, als zoodanig, niet. Zij scheidt zich van dezelven af. — Indien ondeugenden de rust der Burgermaatschappij en derzelver welzijn stooren, is het straffen derzelve het werk der Burgerwet — en voor zoo ver zij tegen de wetten van het Godsrijk zondigen, zal God, de richter van allen, hen oordeelen.

Ondertusschen, indien deze beide sleutelen door de Kerk behoorlijk werden gebruikt, naar de bovengemelde billijke bepalingen, zou deze magt van het hoogste gewigt zijn. In de daad, het is niet gering, van een genootschap van menschen, in wijsheid, in waarheidsmin, in godzaligheid, in deugd, en menschlievendheid uitmuntende, verklaard te worden, hunne gemeenschap onwaardig te wezen. En, gelijk de waarheidminnaar en deugdbetrachter den ijdelen Banbliksem veracht, die tegen den aart van het Christendom wordt uitgeschoten; zoo zal elk, die niet geheel zedelijk ongevoelig is, prijs stellen op de achting en vriendschap van waarheidminnaars, van wijzen, van deugdzame menschen, en zich zoo gedragen, dat hij derzelver gemeenschap waardig kunnen gerekend worden.

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 20.

JESUS TEN HEMEL GEVAAREN.

Laat ons onze verbeelding thans den teugel vieren, en ons, in dezelve, verplaatzen, op den Olijvenberg, buiten *Jerusalem*, van welks top JESUS, onze Verlosser, alles op aarde verricht hebbende; wat Hem, tot reiniging van onze zonden, door zijnen Hemelschen vader te doen was aanbevolen, alles, wat hij, de grootste menschenvriend, gewillig, op zich hadt genomen, te volbrengen, ten hoogen Hemel, tot zijnen Vader wederkeerde, om het Koningrijk te aanvaarden, den loon van zijnen arbeid, en, aan 's vaders rechtehand, te heerschen, tot dat alle zijne vijänden, alle tegenstand tegen het Rijk van waarheid en deugd, overwonnen, en God alles en in allen zijn zal.

Daar gaat de groote Leeraar, die nu veertig dagen lang, na zijne opstanding uit de dooden, zijne leerlingen en aanhangers met onloochenbare en veelvuldige kenmerken bewezen heeft, dat hij leeft, van hun verzeld, *Jerusalem* uit, naa den *Olijfberg*, en beklimt met hun onder gesprekken van wijsheid, waarheid, en genade, die van zijne heilige lippen vloejen, gelijk de daauw des hemels, deszelfs top. Voor ruim zeven weken, wandelde hij, met zijne leerlingen, den avond voor zijnen dood, dienzelfden weg, tot aan den voet des bergs, in *Gethsema-*

ne's hof. Welk onderfcheid! Toen fprak hij van zijne op handen zijnde dood, toen waren de harten zijner lievelingen beklemd, door bange en moedeloze treurigheid, daar hij hun, liefderijk, waarfchuwde, dat zij nog dien zelfden nacht aan hem geërgerd, en aan het grootfte gevaar, van hem te verzaken, blootgefteld zouden worden, dewijl zij hem in de magt zijner vijänden zouden zien overleveren, en zijn leven eindigen aan het kruis. Maar, thans, welk onderfcheid! thans hebben zij hem wederlevend bij zich, en drinken met volle teugen zijne troostvolle redenen, waarmede hij hun de geheimen van het Godsrijk verklaart, hun beveelt, *Jerufalem* niet te verlaten voor dat zij den godlijken Geest zouden ontvangen hebben, die hun beloofd was, en dan zijne getuigen te wezen, niet alleen in het *Joodfche* land, maar zelfs in de verst gelegen gewesten der wereld.

Hoe hoog rijst thans hunne hoop! Hunne verwachting verftout hen, om hunnen meester te vragen: of hij in dezen tijd het rijk van *Israël* zou oprichten? En hij bemoedigt hunne hoop, door hen, onderftellende, dat dit rijk zal opgericht worden, alleenlijk te leeren, dat het hun niet toekwam, de tijden en gelegenheden te weten, welke de Hemelfche Vader voor zich wil behouden. Eénmaal dan zult gij, Godlijke JESUS! het Rijk van *Israël* oprichten, éénmaal zal dat heil het menschdom gelukkig maken, dat uwe Heerfchappij zal worden erkend, dat waarheid, liefde, en deugd zullen worden beöefend, door alle volken, en ook door het oude volk van God, de Israëliten! O dat dit rijk des Hemelfchen Vaders kome! Dit hebt gij zelve ons leeren bidden! Het is waar, eeuwen zijn verlopen, en nog, nog zien wij dit rijk niet in zijne heerlijkheid, hoe zeer het, door alle die eeuwen, in ftilte, heeft gewerkt, en kracht geöefend, daar gij heerfcht in het hart van uwe onderdanen, de vrienden

van

van godsvrucht, deugd, en liefde, die in uwen naam geloven. Met dit alles willen wij niet vertragen in ons gebed, niet verflaauwen in onze hoop, niet bezwijken in ons geloof. Wijs zijn de wegen der Voorzienigheid, onnagaanbaar voor den mensch, maar van achteren altijd bewonderenswaardig en aanbidlijk! Voor ons gaat de ſtap der Voorzienigheid langzaam, maar bij den Eeuwigen, bij wien duizend jaren aan éénen dag gelijk zijn, bij den Eeuwigen is geene vertraging, neen! geduld, langmoedigheid over het menschdom, opdat *allen* tot bekering komen, die in alle eeuwen daar toe beſtemd zijn, en die Gods waarheid, door geloof, verzegelen. Groote gewrochten vereiſchen groote toebereidzelen. O hoe groot zal dan die heerlijkheid ééns zijn, wanneer het godlijk plan met het menschdom voltooid zal wezen! Wanneer de menſchen, vermoeid van hunne vruchteloze pogingen, om zonder God en JESUS heil en vrede te verkrijgen, zich tot God wenden, hunne vrede met God maken, en in JESUS gelovende, die gerechtigheid, welke uit God is, door het geloof, zullen aannemen, waar door zij den Regeerer van alles nu niet meer als een ſtreng Rechter, met ſlaafſche vrees, ontzien en ontvlieden, maar als een verzoend en liefderijk Vader, die alle hunne wenſchen voorkomt, kinderlijk liefhebben, vertrouwen, en dankend, met hart, mond, en daaden, roemen zullen.

Doch, keeren wij, na deze vlucht van geestdrift, terug na den Olijfberg, met onze beſpiegelingen. — Terwijl de vrienden van JESUS geheel oor, geheel aandacht zijn op zijne redenen, ſtaat hij op ééns ſtil, heft de handen op, en zegent hen, afſcheid van hun nemende, en op dat eigen oogenblik, wordt hij van den top des Olijfbergs, voor hun gezicht, om hoog opgeheven, en vaart ten hemel. Wie verbeeldt zich, naar waarheid, hunne verwondering, hunne verbazing, hunnen eerbied, terwijl hij opwaards vaart? — Spoedig ſchiet eene wolk tus-

ſchen beiden, en onttrekt hem aan het ſtaarend oog. Waarſchijnlijk een donderwolk, de ſluijer der Majeſteit van den God des donders, hoedanig drie van hun op den berg der verheerlijking aanſchouwd hadden, in welke daar MOSES en ELIä ingingen, terwijl de Godsſtem klonk: Deze is mijn zoon, de geliefde, hoort hem!

Nog ſtaart hun oog hunnen Meester na! Hunne gedachten verzellen hem, hunne harten volgen hem, met den wensch, om nooit van hem geſcheiden te worden, wanneer, onverziens, twee mannen, twee hemelboden, afgezanten van God, bij hen ſtaan, en hun zacht en vriendelijk onder het oog brengen, dat zij, hier niet ſtaan blijven, zich niet in dit hemelwaards zien vergeten, dat zij handelen en werkzaam zijn moesten, afwachtende de vervulling van JESUS belofte, en den last, hun opgedragen, om van hem te getuigen, volbrengende. — Tevens ontvangen zij de vertroostende toezegging, dat deze JESUS, die van hun in den hemel thans zoo glorierijk was opgenomen, éénmaal zoo zal wederkomen, gelijk zij hem naa den Hemel hadden zien heenen varen.

En nu werpen zij zich, met eerbied, ter aarde, en gelovig en blijmoedig hun gebed, met dankzegging, gedaan hebbende, keeren zij weder naa *Jeruſalem*.

Zullen de leerlingen van JESUS, toen zij hunnen zegevierenden Meester door lucht en wolken naaröogden, deze of dergelijke gedachten verblijd, vertroost, en met liefderijk ontzag jegens Hem vervuld hebben: Daar keert de vriend van ons hart ten Hemel, tot zijnen en onzen God en Vader! Nu beklimt hij den troon der majeſteit, en ontvangt de kroon, die hem toebehoort, uit 's Vaders hand! Ja, hij verlaat ons, ons weerlozen en zwakken in ons zelven, op deze wereld, maar hij zal ons geene wezen, niet zonder opzicht en beſcherming, laten. Wij herdenken zijne woorden. Hij gaat ons voor, om ons eene plaats te bereiden in het huis en paleis van

zij-

zijnen Vader. Hij zal ons zijnen en 's Vaders Geest, ten leidsman en onderwijzer, zenden, en met zijne genade steeds bij ons tegenwoordig wezen! In den Hemel zal hij bij en op den troon der genade onze voorspraak, de handhaver van onze belangen, de bezorger en bestuurer van allen, eeuwig zijn en blijven, die in Hem geloven, die op Hem vertrouwen! En wij kunnen, met alle gronden van zekerheid, op zijne woorden staatmaken, als waarächtig en getrouw. Immers, wij hebben hem gezien, met onze oogen aanschouwd, met onze handen getast, levende uit de dooden, gelijk wij thans met onze oogen hem van ons hebben zien opnemen ten hemel. — Zullen, zeg ik, deze en dergelijke gedachten den geest des Leerlingen hebben vervuld; voor ons, die geloven, schoon wij niet zien noch met ligchaamlijke oogen aanschouwen, is deze groote gebeurenis eene rijke bron van heilbespiegelingen!

Onze Heiland is ten Hemel gevaren! Hij is dan de waarächtige getuige van God, die zijnen oorsprong uit den Hemel heeft, die, de Zoon van God, als de gezant des Eeuwigen, van den Hemel is gekomen, om op aarde Gods genadevollen wil aan het menschdom bekend te maken, en ons waarächtig en eeuwig zielsheil uit te werken. Zijn werk is volbracht op aarde, en draagt de goedkeuring weg van God, zijnen Vader, die hem met eere en heerlijkheid bekroont, voor 't oog van 't Heel-al. Mijn JESUS is voor mij, en voor allen, die geloven, ten onzen beste ten Hemel gevaren! Op Hem mag ik nu veilig mij verlaten. Op den troon der almagt gezeten bestuurt hij zijne kerk, het heilige volk, de aanbidders van God in zijnen naam, de betrachters en beöefenaars der deugd. Van den Hemel zendt hij zijnen Geest, en woord, zijn licht en waarheid, om ons op de gebaande wegen van heil te geleiden naar de gewesten van zaligheid. Daar,

schen beiden, en onttrekt hem aan het staarend oog. Waarschijnlijk een donderwolk, de sluijer der Majesteit van den God des donders, hoedanig drie van hun op den berg der verheerlijking aanschouwd hadden, in welke daar MOSES en ELIÄ ingingen, terwijl de Godsstem klonk: Deze is mijn zoon, de geliefde, hoort hem!

Nog staart hun oog hunnen Meester na! Hunne gedachten verzellen hem, hunne harten volgen hem, met den wensch, om nooit van hem gescheiden te worden, wanneer, onverziens, twee mannen, twee hemelboden, afgezanten van God, bij hen staan, en hun zacht en vriendelijk onder het oog brengen, dat zij, hier niet staan blijven, zich niet in dit hemelwaards zien vergeten, dat zij handelen en werkzaam zijn moesten, afwachtende de vervulling van JESUS belofte, en den last, hun opgedragen, om van hem te getuigen, volbrengende. — Tevens ontvangen zij de vertroostende toezegging, dat deze JESUS, die van hun in den hemel thans zoo glorierijk was opgenomen, éénmaal zoo zal wederkomen, gelijk zij hem naa den Hemel hadden zien heenen varen.

En nu werpen zij zich, met eerbied, ter aarde, en gelovig en blijmoedig hun gebed, met dankzegging, gedaan hebbende, keeren zij weder naa *Jerusalem*.

Zullen de leerlingen van JESUS, toen zij hunnen zegevierenden Meester door lucht en wolken naaröogden, deze of dergelijke gedachten verblijd, vertroost, en met liefderijk ontzag jegens Hem vervuld hebben: Daar keert de vriend van ons hart ten Hemel, tot zijnen en onzen God en Vader! Nu beklimt hij den troon der majesteit, en ontvangt de kroon, die hem toebehoort, uit 's Vaders hand! Ja, hij verlaat ons, ons weerlozen en zwakken in ons zelven, op deze wereld, maar hij zal ons geene wezen, niet zonder opzicht en bescherming, laten. Wij herdenken zijne woorden. Hij gaat ons voor, om ons eene plaats te bereiden in het huis en paleis van

zij-

zijnen Vader. Hij zal ons zijnen en 's Vaders Geest, ten leidsman en onderwijzer, zenden, en met zijne genade steeds bij ons tegenwoordig wezen! In den Hemel zal hij bij en op den troon der genade onze voorspraak, de handhaver van onze belangen, de bezorger en bestuurer van allen, eeuwig zijn en blijven, die in Hem geloven, die op Hem vertrouwen! En wij kunnen, met alle gronden van zekerheid, op zijne woorden staatmaken, als waarächtig en getrouw. Immers, wij hebben hem gezien, met onze oogen aanschouwd, met onze handen getast, levende uit de dooden, gelijk wij thans met onze oogen hem van ons hebben zien opnemen ten hemel. — Zullen, zeg ik, deze en dergelijke gedachten den geest des Leerlingen hebben vervuld; voor ons, die geloven, schoon wij niet zien noch met ligchaamlijke oogen aanschouwen, is deze groote gebeurenis eene rijke bron van heilbespiegelingen!

Onze Heiland is ten Hemel gevaren! Hij is dan de waarächtige getuige van God, die zijnen oorsprong uit den Hemel heeft, die, de Zoon van God, als de gezant des Eeuwigen, van den Hemel is gekomen, om op aarde Gods genadevollen wil aan het menschdom bekend te maken, en ons waarächtig en eeuwig zielsheil uit te werken. Zijn werk is volbracht op aarde, en draagt de goedkeuring weg van God, zijnen Vader, die hem met eere en heerlijkheid bekroont, voor 't oog van 't Heel-al. Mijn JESUS is voor mij, en voor allen, die geloven, ten onzen beste ten Hemel gevaren! Op Hem mag ik nu veilig mij verlaten. Op den troon der almagt gezeten bestuurt hij zijne kerk, het heilige volk, de aanbidders van God in zijnen naam, de betrachters en beöefenaars der deugd. Van den Hemel zendt hij zijnen Geest, en woord, zijn licht en waarheid, om ons op de gebaande wegen van heil te geleiden naar de gewesten van zaligheid. Daar,

waar JESUS is, daar is mijn fchat, daar zij dan ook mijn hart. Wel dan

'tOog om hoog! het hart naar boven,
Hier beneden is het niet,
'tRechte leven, lieven, loven,
Is flechts, daar men JESUS ziet.

O hoe verlangend verwacht ik mijnen Heer en Verlosfer, tot hij komen zal, om mij tot zich te nemen, op dat ik daar zijn moge, waar hij is.

Doch, gelijk het den naaröogenden leerlingen gebeurde, dat een wolk hunnen zegevierenden Heiland aan hun ftarend oog onttrok, hetzelfde, helaas! gebeurt ook vaak mij. Hoe vaak benevelen wolken van zwaarmoedig ongeloof mijn zielsgezicht, en verhinderen mij, den Koning, mijnen Verlosfer, in zijne heerlijkheid, met volle klaarheid te befchouwen. JESUS heerscht in den Hemel, en ik ben op aarde zoo aardsgezind! Zoo dikwijls bezig met de aardfche dingen, in plaats van de hemelfche te bezinnen, waar JESUS aan Gods rechtehand zit. JESUS heerscht in den hemel! Die hemel is mijn waar Vaderland, daar hoor ik t'huis, en ik gedraag mij zoo fchaars als een burger des hemels, ik ontëer zoo dikwijls deze mijne hooge waardigheid, die met edele gezindheden mijne ziel verheffen, en aan mijn gantfche karakter vastigheid moest geven. JESUS heerscht in den Hemel! en ik laat mij zoo vaak, wanneer tegenfpoeden mij hier treffen, door knellende zorgen flingeren, even of ik allen toevlucht, of ik eene alvermogende befcherming, ontbeerde; ik laat mij, door dubbende bekommeringen, wegflepen, wanneer ik, op deze wereld, ondeugd en geweld zich zie verheffen, en deugd en godsdienst vertrappen, even of JESUS zijne dienaren zou vergeten, of magteloos zijn, om hen te behouden.

Met

Met dit alles nogthans, eere zij aan de godlijke Goedheid toegebracht! verlaat JESUS mij niet, neen! hij verlaat zijne beminden niet. Die hij lief heeft, heeft hij lief tot het einde toe. Terwijl ik, zelfs door deze tusschenschietende wolken, aan mijn geloof, hoe zwak dan ook, vasthoude, en JESUS naaröog, ontvang ik, tot mijne vertroosting en bestuuring, onderricht door het woord en den Geest van mijnen JESUS. Deze leeren mij, dat ik, nog hier op aarde levende, pligten te vervullen heb, jegens mij zelven, en jegens mijne medemenschen, zoo ver de kring mijner werkingen zich moge uitstrekken. Ja, ik moet den Hemel aanmerken, als mijn Vaderland, maar wil en zal ik voor den Hemel leven, dan moet ik mij tot een hemelsch leven voorbereiden, dan moet hier mijn geloof beproefd en geöefend; mijne deugd gelouterd worden. Hier is het strijdperk, hier moet ik kampen en overwinnen, gelijk JESUS hier gestreden en overwonnen heeft. Ik ben mensch, ik ben echtgenoot, ik ben vader, ik ben een lid der menschlijke Maatschappij. Alle deze betrekkingen schrijven mij pligten voor, in welken ik mij getrouw moet kwijten; kwijten, met dit verheven oogmerk, om allerwegen, zoo veel mogelijk goet te doen, geluk te verbreiden, ja ook anderen benevens mij voor te bereiden, tot deelgenoten van de zaligheden des Hemels. — *Zalig die Christen, welke ten dezen getrouw zal bevonden worden.*

Dat Woord en die Geest van JESUS vertroosten mij, tevens, bij allen moeilijken arbeid in dit leven, ook dan wanneer donkere wolken mijn zielsöog benevelen, met deze gewisse waarheid: JESUS is ten hemel gevaren! daar heerscht hij over alles! Derhalven zal alles ten besten medewerken, voor hun, die Hem getrouw blijven aankleven. Het moge dan zijne kerk vaak in dit leven zuur en moeilijk vallen, het moge gebeuren, dat godsdienst

dweep-

dweepzucht, dat deugd huichelarij genoemd worde, JESUS handhaaft zijne zaak, de zaak der waarheid; en geen geweld der Hel zal de kerk, die ſtad van God, die op eene rots geſticht is, ooit kunnen overmogen. Laat den Christen, in dit leven, wederwaardigheden treffen, dat hij geſmaad, ja zelfs mishandeld, dat hij van zijne liefſte vrienden, van echtgenote en kinderen, geſcheiden worde, geen nood! De Hemel ſtaat voor hem open, daar heeft hij den vrijen toegang. Van JESUS, die in de Hemel heerscht, van zijnen Hemelſchen Vader, die Hem met zijne trouw en genade nabij is, van de Godlijke liefde, kan niets hem ſcheiden! Ja, éénmaal, dit verzekeren mij de Hemelſche getuigen, éénmaal zal die zelfde JESUS, die opgenomen is in den Hemel, van daar, in alle de heerlijkheid van God, wederkomen, dan zal hij, als de Richter van allen, elk vergelden naar zijne werken; wee dan hun, die zich tegen Hem hebben aangekant, maar zalig, zalig, allen, die in Hem geloofd, en aan hunne oprechtheid hebben vastgehouden!

Mijn ziel vindt, door 't geloof, ver boven 't aardsch gewemel,
U, in uw' Heerlijkheid, naaröogend, haren lust,
Van uwe menſchenmin, mijn JESUS! zich bewust:
Dus heerscht gij in mijn hart, ik met u in den Hemel.

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat, het zesde Huis van de Vischſteeg, Noordzijde.

DE ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 21.

PINKSTERFEEST.

Morgen is weder een Feestdag der Christenen, een Feestdag ter gedachtenis, dat JESUS zijn woord bevestigd, dat de Hemelſche Vader zijne belofte vervuld, en zijnen godlijken Geest over het menschdom heeft uitgeſtort. Op dezen Feestdag, erkennen wij met blijdſchap, hoe de Christenkerk op aarde is gevestigd, en hoe, door de ontzagbarende gewrochten van den godlijken Geest, duizenden JESUS als den Mesſias erkend hebben, en in zijnen naam gedoopt zijn geworden.

Ik zal, bij deze gelegenheid, de geſchiedenis zelve van de nederdaling des Heiligen Geestes, ik zal de geloofwaardigheid van dezelve, ik zal de merkwaardige omſtandigheden, onder welke dit wonderwerk gebeurde, niet behandelen, daar over is veel gezegd en geſchreven, het welk ik thans niet nodig achte te herhalen. Ik wil alleen de aandacht mijner Lezeren bepalen tot de volgende Hoofdzaken:

I. Wanneer de tijd daar is, vervult God ook zijne beloften.

II. Het waare Christendom beſtaat, niet in uitwendigheden, maar in de kracht van den Geest.

III. Daar deze Geest de Christenen bezielt, is niets vermogend, om de Kerk van JESUS te benadeelen.

IV. Wanneer deze Geest krachtig werkt, bloeit het Christendom; daar door alleen kan het dat toppunt van luister bereiken, waar toe het door God bestemd is, en ook éénmaal op aarde geraken zal.

I. Wanneer de tijd daar is, vervult God ook zijne beloften. Eeuwen waren verlopen, zedert de schepping der wereld en den doodlijken val van het eerste menschenpaar, maar ook eeuwen waren verlopen, zedert de belofte der Godlijke ontferming eenen Redder en Verlosser van het menschdom beloofd hadt. Geduurende deze eeuwen werdt alles, door de Godlijke Voorzienigheid, voorbereid, tot de voltooijing van zijn plan, en als nu de *volheid* des Tijds, de bepaalde en geschikte tijd, daar was, zondt God zijnen Zoon, die uit eene vrouw, onder de wet, geboren werdt, opdat hij de wet volbrengen, derzelver eischen voldoen, en ons onze zaligheid verwerven zou. Jesus volbracht dit alles, en legde den grond van ons eeuwig geluk, terwijl het Joodsche volk, over het geheel, diep bedorven en zedeloos was, en de overige wereld, alle volken, aan het afgodisch Bijgeloof verslaafd was. Zijne prediking en wonderen hadden bij de Jooden opzien verwekt, maar zijn dood bij het volk in 't gemeen deze aandoeningen en gewaarwordingen weder uitgewischt. Hij verrees op den derden dag uit de dood, en verzekerde zijne leerlingen, van zijn leven uit de dood. De Joodsche Raad kreeg van zijne verrijzenis bericht, door de wachters, maar vijftig dagen verliepen, zonder dat men openlijk iet meer van hem vernam. Hij openbaarde zich alleen aan zijne lievelingen, geduurende veertig dagen; toen voer hij ten hemel, en nog tien dagen hielden zij zich stil, in godvruchtige oefeningen, in den Tempel op, en traden nog niet te voorschijn, als getuigen zijner Opstanding, omdat zij den Geest des hemelschen Vaders,

die

die hun beloofd was, en die hen in ſtaat moest ſtellen, om hunnen opgedragen last behoorlijk waar te nemen, nog niet ontvangen hadden. Nu was alles ſtil, in *Jeruſalem* en het Joodſche land, en over het algemeen dacht men niet meer aan JESUS, maar elk nam, in het Burgerlijke en Kerklijke, de gewoone verrichtingen van den dag waar, zonder zich om den Mesſias JESUS te bekommeren.

Maar, nu was de bepaalde tijd daar. Op het Pinkſterfeest, werdt, onverwachts, maar tevens op eene luisterrijke wijze, de beloofde Geest aan JESUS Kerk geſchonken, en zijne leerlingen van den hemel toegerust en in ſtaat geſteld, om hunnen arbeid aan te vangen, en hun getuigenis van JESUS opſtanding uit de dooden, met nadruk, aan de menſchen af te leggen.

Zoo handelt de Godheid! Zij zal alles, op haren tijd, goed maken. o Weest dan niet te zeer bekommerd, gij, die godsdienst, waarheid, en deugd bemint, en ongeveinsd het Christendom belijdt! Daar zijn beloften van God en JESUS, dat éénmaal de Geest van God in die mate over de Kerk zal worden uitgeſtort, dat het Rijk van God heerlijk in de wereld komen en zich openbaren zal. Deze beloften zullen, ongetwijfeld, vervuld worden, doch op haaren tijd, en onverwachts; zoo onverwachts, zegt JESUS zelve, maar ook zoo luisterrijk en heerlijk, als de bliksem in het ruime luchtgewest onverwachts en majeſtieus uitſchiet, en door al het uitſpanſel blikkert. De toebereidzels tot deze komst van het Godsrijk zijn zichtbaar voor de wijzen, die de tekenen der tijden kennen. 't Is waar, naar de gebeurenisſen des tijds te oordeelen, zou men duchten, dat de komst van dit rijk, de vervulling der Godlijke belofte, vertraagd, achter uit gezet, en zo niet hopeloos, ten minſten, zeer moeilijk wordt. De zeden zijn geheel bedorven, godsdienst, gerechtigheid, deugd, delven het onderſpit, terwijl ver-

warring, twist, geweld, allerwegen het hoofd verheffen. Dat echter geen Christen den moed verlieze! — De Godspraken der oude Profeeten hebben deze laatste tijden geschilderd. Zoo spreekt toch JESAIA, onder anderen (HOOFDST. LIX: 13 — 15.)

Afvalligheid van God, en liegen voor JEHOVA,
Verlaten van den dienst en wet van onzen God;
Op onderdrukking en oproer'gen afval roemen,
't Hart zwanger van bedrog, op valsche taal bedacht!
Ach! daaröm wijkt het recht! gerechtigheid is verre!
De waarheid struikelt, ach! ter plaatze des gerichts,
Daar kan 't onkreukbaar recht, helaas! geen ingang vin-
De waarheid, laas! ontbreekt — (den!
Die zich van 't kwaad onthoudt, wordt ligt een prooi van and'ren.

Met dit alles vervolgt de Voorzienigheid haar plan, en gaat voort, zonder dat de wereld dit opmerkt, haare voorbereidingen voort te zetten, en juist dan, wanneer het menschdom, zorgeloos, op dit rijk van God niet meer let, geen geloof meer slaat aan de komst van JESUS, wanneer men zich zal vleijen met vrede, en zich nu verbeeldt, geen gevaar meer te hebben, wanneer, met één woord, alle verwachting op de heerlijkheid van het Godsrijk te niet zal schijnen gekomen te zijn, dan, op zijnen bestemden tijd, zal God, onverwachts, zijne belofte waarmaaken. Dus toch, vervolgt dezelfde JESAIA:

Dit zag JEHOVA God! Hij zag het, met verdriet,
Dat er geen recht meer is — Hij ziet — Helaas! — dat niemand —
En Hij ontzet zich zelv' — dat niemand spreken durft!
Dies zal zijn eigen arm hem éénmaal recht bezorgen,
Daar zijn gerechtigheid hem schraagt en ondersteunt.

Doch,

Doch, het is tijd, dat ik tot mijn II. Aanmerking kome, welke ik uit de gebeurenisſen van het Pinkſterfeest afgeleid heb: „Het waare Christendom beſtaat niet in uitwendigheden, maar in de kracht van den Geest." Het geen bij de Jooden de openbare of zichtbare Kerk uitmaakte, en den Godsdienst oefende in den Tempel, was geheel, was diep, vervallen, ten aanzien van het zedelijke. Maar het rijk van waarheid en deugd werdt, in dien zelfden diepvervallen tijd, in het hart van weinige naar 't uiterlijke onäanzienlijke lieden, gevestigd, welke, toegerust met den Heiligen Geest en deszelfs gaven, nu zouden uitgaan, om het gantſche menschdom te verlichten, en Ongeloof en Bijgeloof te overwinnen. Zeker! wanneer wij de Kerkgeſchiedenisſen nalezen, zullen wij, in alle eeuwen, bevinden, dat men de Christenkerk dan niet uitmuntend kon noemen, wanneer haar uitwendige toeſtand voorſpoedig was. Integendeel, wanneer de Christenkerk de Godsdienst van den Staat, of gelijk men gemeenlijk ſpreekt, de *heerſchende Godsdienst* was, vondt men doorgaans, dat de waare geest van 't Christendom verflaauwde of wel geheel ontbrak. Het vuur van waagen en zuiveren ijver voor waarheid, wijsheid, deugd, en godzaligheid werdt uitgedoofd. Integendeel, menigten, zich bij de Kerk vervoegende, om mede in hare aardſche voorrechten te deelen, verſpreidden eenen voor den Godsdienst verderflijken geest, velen belachten niet zelden den Godsdienst, welken zij beleden, omdat zij, zonder die belijdenis, tot geene eereposten of waardigheden gerechtigd waren, velen zelfs wierpen zich tot leeräars en priesters op, om hunne heersch- of hebzucht te voldoen, terwijl zij, om voor iet groots bij het volk geächt te worden, het Bijgeloof, in plaats van manlijke Godsvrucht, voorſtonden. Dan, dan alleen munt het Christendom uit, wanneer het rijk is, in vruchten van

den hemelſchen Geest, kennis, waarheidsmin, liefderijke gezindheid, beſcheidenheid, oprechtheid, eerlijkheid, met één woord, in alle deugden. Maar, dezen hadden doorgaands plaats, in gevalle de Christenkerk verdrukt, ja vervolgd werdt. En geen wonder! Bij alle beproevingen, zuivert zich het echte van het valſche, het wezenlijke van hetgeen enkel ſchijnvertooniug was. De wijze, de waarheidminnaar, de deugdzame houdt ſtand, in beproevingen, maar de huichelaar valt af. Christenen! deze waarneming zij aan uwe overdenking aanbevolen. Het is tijd, dat de Kerk van JESUS gezuiverd wordt, dat blijke, wie enkel, om eigen voordeels wil, het met haar gehouden, en wie, uit overtuiging der waarheid, met ſtandvastigheid zich bij haar gevoegd heeft. — Even gelijk, op den eerſten Pinkſterdag, zich die waare *Israëliten* begonnen te openbaren, en zich van het geheel verdorven Jodendom aftezonderen, zoo onderſcheiden zich ongeveinsde Christenen, in het midden der tegenſpoeden, door den invloed van den Godlijken Geest, die hen bezielt, en het Christendom munt uit, wanneer het geloof op de proeve geſteld wordt.

Is dit zoo, gelijk de ondervinding van alle eeuwen het bevestigd heeft, dan zal ook mijne III. Aanmerking blijken gegrond te zijn. „ Daar deze Geest de Christenen „ bezielt, is niets vermogend, om het Christendom te „ benadeelen." In de daad, het Christendom is niet veilig, door eene menigte van Belijders, wanneer het grootſte gedeelte derzelven zulks ſlechts voor een' tijd is, en gereed, om, bij elke beproeving, hun geloof te verlaten, en aan hunne belijdenis ontrouw te worden. Het Christendom is niet veilig, wanneer het op uitwendige voorrechten, eere, vermogen, aanzien, zich verheft. Dit alles toch kan niets uitwerken, het is niet beſtaanbaar tegen de veranderingen, aan welke de aardſche dingen onderworpen zijn.

Maar, wanneer de Geest van God de Christenen bezielt, en zij naar het geleide van dien Geest handelen en wandelen, als Wijzen, als Godvruchtigen, als ongeveinsde Christenen, als Deugdzamen, dan moge het Christendom gesmaad, bespot, veracht, onderdrukt worden, elk dezer *ongeveinsde Christenen* staat vast en onbeweeglijk. Zoo staat de diepgewortelde eik! Zoo groeit de palmboom! Zoo onbeweeglijk is eene rots! Het goed geweten en de gunst van het Opperwezen stelt hem in alles gerust. En, hoe vermogend is dan de menigte van wijzen en deugdzamen, om eerbied zelfs bij vijanden te verwekken! Hoe vermogend, om allen tegenstand tegen de waarheid te overmeesteren! Niet door aardsche wapenen, maar door den godlijken Geest, door geestelijke wapenen van overtuiging, en van eenen onstraflijken levenswandel. — Dit was het geval, in alle tijdperken, in welke de Christenen, uitwendig, zwak en gering, maar wezenlijk vol waren van den Heiligen Geest! Zoo was het op den eersten Pinksterdag der Christenen — zoo was het, onder de vervolgingen der Heidenen — zoo bij de Hervorming der Kerk — zoo moet het zijn, in dat uur der verzoeking, en beproeving, daar de Profeeten en oude Godspraken van gewaagd hebben. Trouwens, waarheid en ongeveinsd geloof en deugd mogen gedrukt, nooit kunnen zij onderdrukt worden. Wanneer de Geest van God de Christenen bezielt, zijn zij een Tempel, aan de Godheid gewijd, maar wee hem, die aan den Tempel van God heiligschendende handen zou durven slaan.

Eindelijk IV. „ Wanneer deze Geest krachtig werkt, „ bloeit het Christendom; daar door alleen kan het dat „ toppunt van luister bereiken, waartoe het door God „ bestemd is, en ook éénmaal op aarde geraken zal." Ja! wanneer de Christenen, door den Geest van wijsheid en kennis, zich reine en waardige denkbeelden van God, van zijne eigenschappen en volmaaktheden, van zijne wijsheid, rechtvaardigheid en goedheid, eigen maken; wanneer zij hunne pligten kennen, hoe zij matig, rechtvaardig en godzalig, behoren te wandelen in deze wereld, dan zal deze Geest der Wijsheid hen op den echten weg ter zaligheid leiden, en zij zullen *Wijzen* zijn!

Wanneer de Geest van Geloof op de *Christenen* rust, dan zullen zij alle de beloften van God in CHRISTUS voor waar erkennen, uit kracht dezer beloften, op God vertrouwen, en in alles zich aan de Godsregering onderwerpen,

pen, gelijk kinderen den liefhebbenden Vader, met vertrouwen, vereeren.

Wanneer deze Geest de Christenen opwekt, tot alle deugdsbetrachting, hun daartoe moed inboezemt, en krachten schenkt, gedragen zij zich als edele menschen, die jegens alle hunne medemenschen zich als Broeders bewijzen, die zelfs vijanden weten lief te hebben, en diegenen kunnen zegenen, die hen vervloeken; in voorspoed dankbaar jegens de Voorzienigheid, zijn zij geduldig in tegenspoed, zonder tegen God te morren, zij zijn boven het lot der stervelingen als verheven, daar zij altijd denzelfden gelijken moed blijven behouden, even ver van trotschen waan, als van vertzaagde laagheid — Met één woord, door dezen Geest van Heiligmaking zijn zij heiligen en heerlijken op aarde, in welken God zelve zijn welbehagen vindt.

Die Geest werdt op het eerste Pinksterfeest in eene ruime mate aan de lievelingen van JESUS geschonken, die Geest zal ééns, op de gebeden der oprechten, wederöm in rijke mate aan de Kerk geschonken worden, dan zullen die gezegende tijden daar zijn, in welke alle volken, ook het Joodsche Volk, in heilige geestdrift ontstoken, God oprecht en ongeveinsd zullen vereeren, dan zal die heerlijke staat, dat koningrijk van heil, in de wereld, plaats hebben, waar JESUS, onmidlijk, zal heerschen, en godsdienst, deugd en waarheid, zal doen zegevieren.

O beijveren wij ons dan, om dezen Geest deelächtig te worden! Bidden wij om zijnen invloed over ons! Volgen wij zijn geleide! Gehoorzamen wij aan zijne opwekkingen, en wachten wij ons, dat wij hem, door ongeloof of verflaauwing in godsdienst en deugd, niet voor ons in eenen vijänd verkeeren. Onder zijne bestuuring, heiliging en vertroosting, zullen wij, door alle gebeurenissen van dit leven, veilig den heilweg bewandelen, tot wij het doel onzer bestemming bereikt, en aan den raad en het bestek van den Eeuwigen voldaan zullen hebben.

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 22.

HET GEWETEN.

Bestaat er in de daad zulk iet, dat men, gemeenlijk, het *Geweten* noemt, en het welk men als eenen Richter van 'smenschen daaden, in 'smenschen hart, zegt plaats te hebben, belonende met eene stille goedkeuring, en alle bezef te bovengaande inwendige vreugde, elke goede en deugdzame verrichting, maar straffende, door inwendige foltering met zwaarer smarten, dan ooit een menschlijk gericht van buiten kan aandoen, de snoode daaden, door welke de deugd en hare wetten vertrapt en geschonden worden? Of moet men het *Geweten* enkel tellen onder de zwakke vooroordeelen uit de kindsheid der wereld, welke de sterke geest, in deze verlichte en wijsgeerige eeuw, ontwassen en te boven gekomen is?

Indien men het gedrag en de handelwijze van vele stervelingen beschouwt, die, alle regelen van deugd en recht ter zijde stellende, alleen naar hun goeddunken, te werk gaan, en geene middelen te snood of godloos rekenen, om hunne oogmerken te bereiken, zou men, ja, dikwijls in verzoeking gebracht worden, om te twijfelen, of zulke booswichten ook een *Geweten* hebben, het welk zij echter moeten hebben, indien dit aan den redelijken

mensch eigen is, en hem tot eenen Richter zijner daaden door de Godlijke voorzienigheid gegeven is, en hetwelk, integendeel, indien zij het hebben, hen schijnt te moeten afschrikken van zulke euveldaden te bedrijven, als er dagelijks onder de zon en maan gepleegd worden.

De vraag is, intusschen, van het uiterste gewigt — Laat ons aan derzelver onderzoek eenige oogenblikken besteden. Vooräf wil ik echter aanmerken, dat, onder alle volken, in alle eeuwen, door alle goede en wijze lieden, het bestaan des *Gewetens*, en deszelfs kracht, erkend is geworden. Heidenen, Jooden, en Christenen stemmen hier in overeen, en verzekeren ons eenparig, van het bestaan van een Geweten, het welk, in ons binnenste, eer eene daad door ons bedreven wordt, met betrekking tot dezelve, een vermaner is, die het bedrijven of nalaten der daad beveelt; die goede verrichtingen aanraadt, en van kwaade afschrikt. Indien men iet heeft uitgevoerd, is het Geweten, volgends het eenparig getuigenis van alle deze goede en wijze lieden, een getuigen of richter, oordeelende, of men goed of kwaad gedaan hebbe: en een beloner, vervullende hem, die goed gedaan heeft, met genoegen, blijdschap, en hoop, daar het hart van den misdadigen en boosdoener door berouw, schaamte en vreeze, ontrust wordt.

Ik zal hier, ten einde dit eenparig getuigenis van alle volken te doen opmerken, ééne of twee plaatzen van Heidensche Schrijvers bijbrengen, die van het *Geweten* spreken, als van eene bestaande zaak, die door niemand in twijfel getrokken kan worden. Dus herinnert de welsprekende Redenaar CICERO, in zijne redevoering ter verdediging van MILO, de Richters, hoe *groot* de kracht van het Geweten zij, groot in het één en ander opzicht: zoo dat de genen, die geen kwaad bedreven hebben, ook nergens voor vreezen; maar integendeel zij, die misdoen, zich altijd de straf van hunne euveldaden voorstellen, als

voor

voor hunne oogen zwevende. — Dus hooren wij JUVENALIS van het *Geweten:*

De misdaad maakt het hart met angst en fchrik beladen.
Is dit geen ftrafs genoeg voor fchreeuwende euveldaaden?
De haatlijke ondeugd ftrekt zich zelve een wreede beul;
't Geweten wondt; de ziel vindt nergens troost of heul.
Zij, die de fchimmen voor hun ftrenge rechtbank dagen,
Doen de ongelukkigen geen zwarer ftraffen dragen,
Dan 't kwellend hart gevoelt, dat, van zijn fchuld bewust,
Bij dag geen' blijdfchap duldt, bij nacht geen zoete rust
Tot zijn' verkwikking kent. —

Met één woord, de Heidenen hebben krachtig en nadruklijk van het Geweten gefproken. Bij hun was een gerust gemoed eene wapenrusting en borstwering, een koperen muur, en deszelfs getuigenis van grooter waarde, dan alle fchatten der aarde. Maar, een kwaad geweten, was een befchuldiger, dien de ongelukkige altijd met zich draagt: een pijniger, eene Furie of Razernij, met een geesfel van flangen gewapend, en de vervloeking donderende in het oor van den misdaadigen; een beul, die den fchuldigen aanhoudend pijnigt; eene Godlijke *Nemefis*, of Wraakgodin, die de boozen de wraak der getergde Goden doet ondervinden.

Dat de gewijde Boeken der Jooden en Christenen, van het beftaan van het *Geweten*, en deszelfs kracht, bijkans op elke Bladzijde fpreken, van de gedachten, die ons befchuldigen of ook ontfchuldigen, van die ftille tevredenheid, welke het gevolg der deugd en ongeveinsde godzaligheid is, gelijk van den knagenden worm, die nooit fterft, in gevalle van ondeugd en fnoodheid, is te over bekend, dan dat men er plaatzen toe behoeft bij te brengen.

Men heeft zich ook, ten allen tijde, op de ondervinding en voorbeelden beroepen. Slechte lieden, en deze niet alleen geringe misdaadigers, die misschien voor de Wet en de wraak der menschen vreesden, maar zulken, die zelve een schrik van anderen waren, en die zich boven de wet verheven achteden, hebben het *kwaad* geweten, dat hen veröordeelde, vaak zoo ondraaglijk gevonden, dat hun het leven tot een last was, en goede lieden, vrienden der deugd, wilden liever den dood, de pijnbank, en allerleië soort van wederwaardigheden, ondergaan, dan iet te doen, het geen hun geweten voor onwettig verklaarde. Men heeft meermalen opgemerkt, dat dwingelanden en vervolgers der onschuld, in het eigen oogenblik, dat zij hunne geweldddadigheden uitöefenden, sidderden, en de trekken eener inwendige ontrustende wroeging, op het ontsteld gelaad en in de bevende leden, openbaar maakten, terwijl de verdrukte onschuldige in stille en bedaarde lijdzaamheid, met den blos der vrijsprekende zelfsbewustheid op het vrolijk wezen, vast stondt, als eene rots, die het slaan der golven, als een eik, die het geweld der stormwinden belacht. Men make slechts de vergelijking op tusschen SOKRATES en zijne Richters, tusschen JESUS en de leden van den Joodschen Raad, als ook PILATUS.

Indien dan het algemeen gevoelen, zo de ondervinding van alle tijden eenige kracht heeft, om het bestaan eener zaak geloofbaar te maken, dan zullen wij moeten erkennen, dat er een *Geweten* is, het welk in den mensch over den mensch oordeelt, alschoon hij anders ook boven de beöordeling van andere menschen zich verheven of daar van bevrijd moge rekenen, het zij, omdat hij in magt verre boven hen verheven is, of, omdat hij zijne euveldaden in het geheim pleegt, of, met een vernis van schijndeugd weet te bedekken.

De-

Dewijl zich echter, in onze dagen, lieden, die zich Wijsgeeren noemen, vermeten hebben, om ook het *Geweten* weg te redeneren, zonder zich aan het algemeen gevoelen der menschen, dat zij vooröordeel noemen, te kreunen, of de ondervinding te eerbiedigen, welaan, laat ons zien, welke gronden dit algemeen gevoelen en deze ondervinding voor zich hebbe.

Door het *Geweten*, gelijk zelfs de naam reeds aanwijst, verstaan wij eene *wetenschap*, eene *bewustheid* van onze *zedelijke* verrichtingen, en derzelver *hoedanigheid*, of zij goed of slecht, deugdzaam of ondeugend zijn, en de beöordeeling van deze onze daaden, ten opzichte van derzelver prijs- of strafwaardigheid.

Zedelijke daaden of verrichtingen noemen wij zulke, welke wij, niet door uitwendigen en vreemden dwang, maar vrijwillig, uitöefenen, waar toe wij zelve de redenen opzoeken en billijken, en waarmede wij *onze* eigene bedoelingen en oogmerken hebben, maar waarömtrent wij dan ook *veräntwoordelijk*, en rekenschap verschuldigd zijn. Hier in, dat wij zedelijke daaden, met bewustheid, kunnen uitöefenen, bestaat onze voortreflijkheid, als redelijke menschen, boven het redenloze vee, het welk wij nooit aanmerken, als *zedelijk* werkende, of veräntwoordelijk, omdat het alleen door *Instinct*, door natuurdrift, gedreven wordt, en daar naar handelt.

De *zedelijke* verrichtingen zijn goed of slecht, deugdzaam, of ondeugend, en dit groot onderscheid derzelven is niet gelegen, in den willekeur van menschen, noch in eenige menschelijke wet, maar in de natuur der dingen zelve, en in die wet, die den grond van alle menschlijke wetten moet uitmaken, en voor alle menschlijke wetten voorgaat, die wet, die wij niet geleerd, niet van onze ouders ontvangen, niet van elders verkregen hebben, maar die in onze harten is ingeschapen, die

die ons is aangeboren, met één woord, de wet der natuur, die den Godlijken wil, als den regel en het richtsnoer van onze daaden, in zich bevat.

Ik weet wel, dat HOBBES, en na hem anderen, dit eeuwig onderscheid der *zedelijke* daaden hebben bestaan te betwisten, ja te loochenen, doch, men behoeft weinig diepzinnigheid van vernuft, om deze waarheid tegen hunne kibbelingen en drogredenen te verdedigen en te handhaven. Hoe! is het in zich zelve, en buiten betrekking der Burgerwet, hetzelfde: God te loochenen en te lasteren, of hem te belijden en te vereëeren? Is het hetzelfde, den dolk te wetten, om daar mede het hart eenes vaders te doorboren, of het leven van den vader, met gevaar van eigen leven, te beschermen en te redden? Is het hetzelfde, het Vaderland te verraden en onder het juk van dwinglandij te brengen, of hetzelve gelukkig te maken? Is het hetzelfde, de moordenaar en onderdrukker zijner medemenschen, of de edele menschenvriend te wezen, die een' ander behandelt en aan hem doet, zoo als hij wenscht behandeld te worden?

Te recht zegt zeker Wijsgeer: „ Indien voor de Burgerwet geen grond in de onderwerpen zelve gelegen is, dan zijn wetten ijdele namen — dan kan men, met even veel voegzaamheid, gehoorzaamheid of wederspannigheid, getrouwheid en meineedigheid, weldaadigheid jegens de burgers, of moord en doodslag, gebieden; ja, er zou een gebod kunnen uitgaan, dat men, het geen voor de gezondheid schadelijk is, voor nuttig moest houden. Dan zijn de wetten, of het willekeurig geweld van de sterkeren, en de wreede dwang der zwakkeren; of zij zijn luchtverhevelingen, door welken alleen domöoren verschrikt worden."

Op deze gelegde gronden kunnen wij voortredenen. — Elk mensch moet zich bewust zijn, dat hij sommige daaden

den of verrichtingen goedkeurt, omdat zij hem toeschijnen, goed en recht te zijn, en zoo als zij moesten gedaan wezen, en dat hij andere daaden afkeurt, omdat hij denkt, dat zij kwaad, verkeerd, en niet, zoo als het behoorde, gedaan zijn. Op dezelfde wijze beöordeelen wij, natuurlijk, ook onze eigene zedelijke daaden en verrichtingen. — Dit laatste noemt men bijzonder het *Geweten*, sommigen spreken zelfs van een *zedelijk gevoel*, doch over de namen lust het mij niet te twisten, indien de zaak zelve in het oog wordt gehouden. — Wat er zij, van het *zedelijk gevoel*, zeker is dit. Wij zijn ons van onze daaden en handelingen bewust, wij kennen de natuurwet, en het onderscheid van goed en kwaad, deugd en ondeugd, van het geen geöorloofd en ongeöorloofd, prijs- en laakwaardig is. Ja onze bewustheid van onze *zedelijke* daaden gaat verder, dan die van de daaden van anderen. Wij kunnen het hart onzer medemenschen niet beöordeelen. De drijfveeren en beweegredenen hunner handelingen zijn, even als hunne waare bedoelingen, dikwijls, onbekend en verborgen; maar integendeel, wanneer wij als redelijke menschen handelen, kunnen wij de gesteldheid van ons hart kennen, wij kennen onze geheime drijfveeren, en weten, wat wij met onze handelingen bedoelen. Van daar, dat wij ons zelven dikwerf moeten veröordeelen, zelfs dan, wanneer andere menschen ons lofwaardig keuren. Wanneer de *Farizeër* aalmoessen doet, om zich eere bij menschen te verwerven, moet zijn eigen hart den huichelaar veröordeelen, omdat het zich bewust is, dat zijne beginzelen onzuiver, en zijne bedoelingen ondeugend zijn. Wanneer een CROMWEL, wegens zijnen betoonden ijver voor Vrijheid en Vaderland, de toejuichingen der menigte ontvangt, moet hij bij zich zelven bloozen, omdat hij weet, dat zijn oogmerken waren, onder den titel van *Protector* of Beschermer, zijn volk te overheerschen.

Op dat nu blijke, dat deze *bewustheid*, dit *Geweten*, waarlijk, plaats hebbe, sla elk slechts de natuur gade. Het kind, dat iet kwaads in den zin heeft, schuwt ook de tegenwoordigheid van die genen, die hij anders niet vreest; en de daad volbracht hebbende, verbergt het zich; daar over ondervraagd, brengt het schijngronden bij van zijne onschuld; of het liegt, en bloost tevens. Het onderscheidt, behoorlijk, onwetendheid en onächtzaamheid van opzetlijke boosheid; en weet zeer wel, of het

de

de kastijding, verdiend, of onverdiend, ondergaat. Dien uit het hart verneemt het eene ſtem, die het of veroordeelt of vrijſpreekt;

De ſtem, die 't kwaade laakt, maar ook het goede roemt,
't Geweten, dat zijn doen of vrijſpreekt of verdoemt.

En, zijn misſchien de jongelingen, de mannen, de grijsäarts van eene andere natuur? Neen zeker! Men moge met woorden dit gevoel ontkennen, met daaden kan men zulks niet altijd doen. Niemand is in ſtaat, om het zoo te onderdrukken, dat het zich niet nu en dan, zelfs tegen wil en dank, in zekere handelingen, openbaart. In de oogenblikken van nadenken, wanneer men op zich zelven en zijn gedrag acht geeft, zal dit gevoel te voorſchijn komen, verlegenheid en ſchaamte verwekken, het hart met angstige gedachten vervullen, en met de gevolgen, welke ſnoode handelingen gewoon zijn naar zich te ſlepen, reeds vooräf ontrusten en pijnigen.

Het tot hier toe bijgebrachte zijn aanmerkingen, die elk waarnemer van menſchen en menschlijke gedragingen zal moeten erkennen, in de menschlijke natuur gegrond te zijn; elk, die ooit opmerkzaam geweest is, om zich zelven te leeren kennen, zal het ondervonden hebben, dat hij wel met zich zelven te vrede en voldaan was, wanneer hij iet goeds verricht, maar integendeel door onrustbarende nagedachten geſlingerd werdt, wanneer hij eenige ongeöorloofde daad gepleegd hadt. Ik mag, derhalven, veilig beſluiten, het algemeen getuigenis van alle Wijzen en Goeden, en de ondervinding, op welke zij zich beroepen, dat het *Geweten* en deszelfs vermogen waarlijk iet wezenlijk, en geen vooröordeel of herſenſchim zij, rust op redelijke en vaste gronden van waarheid.

In het volgend Nommer zal ik dit gewigtig onderwerp vervolgen.

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat, het zesde Huis van de Vischſteeg, Noordzijde.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

No. 23.

(*Vervolg van No.* 22.)

HET GEWETEN.

Wij vervolgen ons onderwerp, het welk wij, in het voorgaand Nommer, hebben onder handen genomen.

Dat de menschen, in de daad, een *Geweten* hebben, het welk hen in zich zelven beschuldigt of vrijspreekt, blijkt bijzonder uit het onderscheiden gedrag, het welk zij houden, wanneer rampen en wederwaardigheden hen treffen. — Beschouwt den deugdzamen, vervolgd wordende, zonder zijne schuld, gehoond, gesmaad, in gevangenis geworpen, afgescheurd van zijne vrienden, echtgenote en kinderen. — Hij, echter, in het midden van deze, voor de menschlijkheid, voor zijne gevoelige ziel, zoo treffende omstandigheden, bewaart zijne gelijkmoedige bedaardheid; zijn wijsheid verlaat hem niet; maar blijft hem verzellen, in de boejen. — Hij zwijgt, waar hij oordeelt, dat de zaak zijner onschuld zelve spreekt, en de tegen hem ingebrachte lasteringen zich zelven, door haare ongerijmdheden, wederleggen. — Hij spreekt, met deftigheid en nadruk, wanneer hij zich moet verdedigen; en openbaart een standvastig en waarlijk verheven en eerwaardig karakter, het welk zijne vervolgers en verdrukkers verbaast, verwart, en verlegen maakt. — Zoo ge-

droeg zich SOKRATES in den kerker. — Maar volmaakt is het gedrag van onzen gezegenden JESUS!

Integendeel, iemand geraakt, om eenige misdaad, waarmede hij niet ongegrond beschuldigd wordt, in hechtenis, en hij is of geheel mismoedig en neêrslagtig, of wel hij raast en tiert, en zoekt, door vele woorden, ja zelfs niet zelden door schelden en vloeken zijne onschuld aan te tonen. Hij roept over de boosheid van zijne lasteraars en beschuldigers, en vloekt over de onrechtvaardigheid van zijne Richters. Van waar dit onderscheid, dan alleen van het geweten? Het vrijsprekend geweten des onschuldigen stort kalmte in de ziel, bewaart hem voor laagheid en wraakzucht, daar hij alles overlaat aan God, den Richter van allen, die de vergelding en de straf der onrechtvaardigheid voor zich heeft behouden, en die, hoe langzaam ook de stap der Voorzienigheid ons moge toeschijnen, des te gewisser en zwaarer zal straffen; want God kan geen onrecht dulden, geene godloosheid onverschillig aanschouwen.

Maar, zijn deze dingen zoo, is het geweten aan den mensch door de Voorzienigheid gegeven tot een' bestuurer van zijne daaden en gedrag, hoe komt het dan, dat men zoo vele menschen zoo gewetenloos ziet handelen, en de snoodste euveldaden roekeloos plegen? Eene nadere beschouwing van de wijze van handelen der menschen zal ons hier de oplossing aan de hand geven.

Men heeft onder de Wijsgeeren en Godgeleerden getwist, of het *Geweten* des menschen een onfeilbaar Richter ware dan niet? Hevig en dikwijls niet zonder hatelijkheden is deze twist gevoerd. De gemoederen van de hitte des strijds bedaard zijnde, heeft men bemerkt, dat hier eigenlijk niet meer dan een verschil over woorden was, en geenszins over de zaak. Voor zoo verre het *Geweten* betrekking heeft tot de onveranderlijke Wet der

natuur omtrent de zedelijkheid onzer daaden in 't gemeen, en het eeuwig onderfcheid tusfchen goed en kwaad, deugd en ondeugd, is het geweten gewis onfeilbaar! Immers dit onderfcheid is in de natuur der dingen gegrond, en dus onveränderlijk waarächtig. Maar, voor zoo ver het *Geweten* betreklijk gemaakt wordt tot onze wetenfchap en bewustheid, zoo van deze Natuurwet, als van onze handelingen, en vooräl voor zo ver het ook betekent ons oordeel over onze handelingen en daaden, is het voor meer dan eene onderfcheiding vatbaar. De kennis en waare verlichting van het verftand is bij alle menfchen niet dezelfde, niet even groot. Geen wonder dan, dat niet alle menfchen ontwikkelde en evenredige begrippen hebben van de Natuurwet, fchoon allen in 't gemeen een denkbeeld van goedheid, rechtvaardigheid en betaamlijkheid, bezitten. Hier door kan het gebeuren, dat de menfchen over zekere bijzondere onderwerpen in hun oordeel verfchillen, of zij dezelve goed of kwaad zullen noemen, te meer, omdat de grenslijnen van goed en kwaad, recht en onrecht, betaamlijk en onbetaamlijk, niet zelden, ten minften in fchijn, zeer in één lopen, of, gelijk men het in 't gemeen uitdrukt, omdat de uiterften elkänder raken. Wien zal het nu verwonderen, wanneer hij leest, dat fommige menfchen iet voor goed en betaamlijk keuren, het welk anderen als kwaad en onbetaamlijk niet billijken, ja, dat dit zelfs gevonden en opgemerkt wordt in de zeden en gevoelens van onderfcheiden volken? Maar, kan men hier uit iet befluiten tegen het wezenlyk onderfcheid van goed en kwaad? O neen! dit befluit zoù zoo verkeerd als overhaast zijn. Het beftaan van dit onderfcheid, deszelfs kennis, en opvolging, zijn drie onderfcheiden zaken, die wel van elkanderen niet behoorden afgefcheiden te worden, maar echter, ten onge-

gelukke van het menschdom, niet dan al te dikwijls, van elkanderen afgezonderd zijn.

Een voorbeeld zal de zaak klaar maken. — Wie weet niet, hoe verfchillend de menfchen van het *fchoone* oordeelen? Het geen den éénen behaagt, mishaagt den anderen, en omgekeerd. Geheel anders oordeelt de Kunstkenner dan de onkundige. — Maar zou daar uit volgen, dat er geene *fchoonheid* beftaat? Dat 'er geene regelen van het waare fchoone voorhanden zijn? Hebben wij ooit, zelfs maar één eenig mensch, onder het onwetende volk, gevonden, die niet in het voorwerp zelve eene zekere hoedanigheid eischt, opdat hij het met fchik *fchoon* kon noemen? De toepasfing is gemaklijk.

Wanneer de mensch eene meer ontwikkelde wetenfchap heeft van de Natuurwet en derzelver geboden, dan noemt men zijn geweten een *verlicht* geweten. — Zoodanig is het geweeten van den Christen, verlicht door de Rede en door de Godlijke openbaring beide. — Waar dit licht niet behoorlijk gevolgd wordt, kan het *geweten* dwalen, wanneer het naamlijk, in zijne beöordeeling, mistast, en een gebod der zedelijke wet verkeerd toepast, te ver uitftrekt, of te naauw bepaalt. Dus kan het geval plaats hebben, bij voorbeeld, in het ftuk van den *ijver* voor den Godsdienst. Deze is op zich zelven een voorfchrift van de zedewet, welke onverfchilligheid en laauwheid voor den Godsdienst afkeurt, maar wil, dat men dien met warmte van geest zal beöefenen. Ligtlijk echter gebeurt het, dat het *Geweten* dwaalt, en ijver voor Godsdienst noemt, die eigenlijk een ijver is voor zekere gezindte of famenftel van Godsdienst, of ook wel de behoorlijke paalen en hoedanigheden van den waaren ijver niet kennende, zonder verftand ijvert, en Gode waant eenen dienst te doen, wanneer zij, die voor ketters ge-

hou-

houden worden, worden vervolgd en ten vuure gedoemd.

Dus kan ook een *twijfelend* geweten plaats hebben, dat is, men kan fomtijds omtrent eenige bijzondere daad in twijfel ftaan, of zij al dan niet geöorloofd zij; daar van fpreekt PAULUS, en fchrijft te recht aan de Christenen voor, om, in foortgelijke gevallen, de daad, aan wier geöorloofdheid men twijfelt, niet te verrichten, dewijl alles, wat niet uit het gelove, dat is, met zekere overtuiging, dat men wel en niets ongeöorloofds doet, gefchiedt, zonde is.

Nog ééne menschkundige aanmerking, die echter niet nieuw, maar voorlang gemaakt is — Over het algemeen is het oordeel der menfchen over ééns anderen handelingen en daaden juister, dan dat, het welk zij over hunne eigene vellen. Men kent de oude fabel, van den zak, met de verrichtingen van anderen gevuld, welke wij voor ons op de borst, en eenen anderen, met onze eigene verrichtingen vervuld, welke wij op den rug dragen, en dus maar zelden in oogfchouw nemen, terwijl wij den eerften fteeds voor oogen hebben, of, gelijk de groote Menfchenkenner JESUS dit beeld te pas gebruikte, wij zien den fplinter in het oog van onzen medemensch, terwijl wij den balk niet ontwaren, dien wij in ons eigen oog dragen. De toegevendheid, welke men jegens zich zelven gebruikt, laat men zelden aan anderen te nutte komen. Men weet heel wel, wat in het gedrag van den naasten lof en wat berisping verdient; en voelt zich dikwijls tegen zijnen wil gedwongen, om in den vijand de deugd te achten, en in den vriend de ondeugd te haten. Dit gaat zoo ver, dat geen menschlijk hart, indien het flechts niet al te bedorven is, de kracht der natuurlijke fchoonheid, welke aan de deugd, die der natuurlijke affchuwlijkheid, welke aan de ondeugd eigen is, kan wederftaan. Geen menschlijk hart kan het gevoel van liefde en eerbied jegens

de eerfte, of van haat jegens de laatfte, geheel onderdrukken. Maar voor zich zelve is men partijdig, de eigenliefde doet ons, wanneer het geweten onze daaden afkeurt, allerhande uitvluchten en verfchoningen opzoeken, om, zoo veel mogelijk, ons zelven te ontfchuldigen, en de verwijtingen van het geweten te vrede te ftellen.

Voeg hier bij, dat de menfchen vaak gewoon zijn de infpraken van hun geweten te leur te ftellen, doordien zij hunne hartstochten, driften, en begeerten, gehoor geven, en dienvolgends hun geweten trachten te bevredigen. Dus zal de heerschzuchtige, bij voorbeeld, de fpreuk van CÆSAR overnemen

Si violandum eft jus, regnandi gratia
Violandum eft; in cæteris
Pietatem colas.

„ Als men het recht moet fchenden, moet zulks ge„ fchieden, om te heerfchen, doch in andere opzichten „ moet men de deugd en billijkheid beöefenen." Wanneer dan hun geweten hun lastig valt, omdat zij, het geen recht is, verdraaijen, of verkrachten, veröntfchuldigen zij zich bij zich zelven, met redenen van Staat. By voorb. het behoud des lands hangt 'er van af. Immers men kent den regel van den fnooden KAJAFAS, Hoogenpriefter en Voorzitter van den Joodfchen Raad: Het is beter, dat één mensch, al ware hij dan ook de onfchuld zelve, fterft, dan dat het gantfche Volk verloren gaat. Met deze uitfpraak poogde hij zijn geweten, en het geweten zijner Ambtgenoten, te bevredigen, toen het luid fprak tegen de vervolging, welke men bedacht was, den Zaligmaker aan te doen. — Eigenbaat fpeelt hier ook haren hoofdrol. Het geweten wordt van velen verkracht, door de aanmerking, dat hun voordeel en belang er mede gemoeid is,

en

en men mag toch zijn voordeel voorſtaan, en het beſtaan van zijn huishouden bezorgen. Dit gaat zoo ver, dat ik zeker ben, dat zelfs de ſtruikrover geen bedenken zou maken, om zijn godloos leven met een deugdzaam te verwisſelen, indien hij daar bij ook dat voordeel vondt, het welk hij thans geniet. Trouwens

De deugd, inwendig ſchoon, bezit bekoorlijkheid,
Die 't hart des kenners trekt, hem tot haar' liefde leidt:
Maar de ondeugd draagt het merk van innerlijk afgrijzen,
Waar voor het menschlijk hart, op 't eerst gezicht, moet ijzen.

Na deze menschkundige aanmerkingen zijn, dunkt mij, vele bedenkingen opgelost, die men gewoon is, tegen het beſtaan van het *Geweten* in te brengen. Het moge, door al zulke uitvluchten, voor eene poos in ſlaap geſust worden, maar met dit al het beſtaat; het ontwaakt ook van tijd tot tijd, en éénmaal zal het geheel ontwaken, wanneer alle die verſtrooijingen, alle die uitvluchten, waarmede het nu geſtreeld wordt, voor den mensch een einde nemen, én hem ontvallen bij de aannaderende dood en eeuwigheid. Niemand trekke ook van een onverlicht en dwalend geweten, van de verborgenheid der inwendige goedheid of kwaadheid der zedelijke verrichtingen, in bijzondere gevallen, een beſluit tot de onverſchilligheid dezer handelingen, alzoo het genoeg is, om het wezenlijk onderſcheid derzelven te beweren, dat dit onderſcheid in zekere gevallen duidelijk zichtbaar is. De onkunde van vele lieden, bewijst niets meer, dan gebrek van behoorlijke oplettendheid, welke of uit aangeboren traagheid, of uit eene onmatige neiging tot zinlijkheid, of uit een gemis van onderwijs ontſtaat, want toch meermaals wordt er onderwijs vereischt, om zelfs anders gemaklijke en klaare waarheden in te zien.

De meetkundige waarheden zijn aan geheele Natiën onbekend, maar, zijn zij daaröm min zeker, min bevatlijk? Is er daaröm geene inwendige evenredigheid der meetkundige figuuren? Leer deze menſchen ſlechts overwegen; zet hun deze waarheden duidelijk uit elkanderen, terſtond zullen zij er hunne toeſtemming aan geven.

Dit is het lot van de Wilden in *Amerika*, *Afrika*, en andere. Van kinds af gewend, om enkel zinlijke voorwerpen te beſchouwen; enkel hun ligchaam te bezorgen; en enkel de dierlijke lusten na te jagen; leeren zij nooit

hun

hun gemoed verheffen, onzichtbaare dingen opmerkzaam overdenken, en afgetrokken waarheden zich zelven duidelijk voorstellen. Wat wonder derhalven, dat zij het oorspronglijk onderscheid tusschen goed en kwaad bijna geheel niet erkennen?

Bijna geheel niet, zeg ik. Want, die genen dwalen zeker, die beweeren willen, dat deze onbeschaafde volken in eene volkomene onwetendheid van goed en kwaad leven. Neen! Dit is niet waarschijnlijk: zij beminnen toch ook hunne kinderen, en worden weder van dezen bemind; ook zij oefenen getrouwheid jegens elkanderen; ook zij erkennen een zeker soort van heerschende magt en bestuur van alles; ook zij bloozen menigwerf; zij zoeken verborgen sluipwinkels voor hunne euveldaaden; en worden meermaals, na het plegen derzelven, van eene inwendige schaamte, vreeze, en berouw, gepijnigd.

En zouden nu, na dit alles, zulke aterlingen, als van welken ik in 't begin van 't voorgaande Nommer gesproken heb, die geene regelen van deugd en recht achten, die, met moeite en door gestaag herhaalde pogingen, welke in heblijkheid verbasterd zijn, hun geweten, als met een brandijzer, hebben toegeschroeid, zoodat zij geenen eerbied meer schijnen te koesteren, voor het gevoel van het publiek, ten minsten van alle wijze en goede lieden, ons verhinderen, in het opmaken van ons besluit, voor het bestaan van het geweten? Zulken, die, in welken staat zij zich ook bevinden, al hadden zij zich, voor eenen tijd, ook van het oppergezag meester gemaakt, en het geweld in handen, éénmaal gewis ten toon gesteld worden voor de wereld, en met die schande overdekt, welke hen hunne euveldaaden waardig maken? Te meer, daar het zeker is, dat zij door gestadige vrees gedreven, geene waare rust smaken; dat zij, door gedurige verstrooijingen, zich zelven moeten ontvlieden, en zich voor zich zelven verbergen, ja, daar het bij de ervaring blijkt, dat eindelijk hun geweten, zich niet langer latende bedwingen, gelijk dit van eenen NERO en meer zijns gelijken bekend is, hun in 't verschrikte aangezicht vliegt, zijne verkrachting met verdubbelde wroegingen betaald zet, en hen dus aan eindelooze straffen overlevert?

(Het vervolg en slot in No. 24.)

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 24.

(*Vervolg en slot van No.* 23)

HET GEWETEN.

Wij zullen ons Vertoog over het *Geweten* met eenige aanmerkingen besluiten.

Eerste aanmerking: Onze ligchaamlijke begeerten te wederstreven, ons van spijze te onthouden, als wij honger, van drank, als wij dorst hebben, en van alle dergelijke zinlijke voldoeningen, wanneer begeerten of lusten ons aanprikkelen, kan dikwijls niet alleen onschuldig, maar ook zelfs prijslijk wezen; maar tegen het geweten te handelen, te verwaarlozen, het geen ons redelijk vermogen verklaart, onze pligt te zijn, is altijd laakbaar. Iemand wordt genodigd, om te eten, maar — hij wil niet — is een gezegde, dat geene wezenlijke berisping in zich vervat; ja dat iemand dikwijls moet doen, om zijne gezondheid, in welk geval hij prijswaardig zal zijn; maar — zijn geweten dringt hem, om zich te onthouden, doch, hij wil niet — geeft een misdaadig gedrag te kennen; en niemand wordt ooit gelaakt, omdat hij volgens zijn geweten gehandeld, of geprezen, omdat hij er tegen aangehandeld heeft. Daar kunnen gevallen bijgebracht worden, in welke alle soort van

zelfsverloochening recht zal wezen, maar het geweten tegen te gaan, of te versmaden, is in alle mogelijke gevallen verkeerd. Dit is het gevoelen van alle menschen, bijzonder, van alle wijze en goede lieden. Dit gevoelen is gevolglijk allerredelijkst. Derhalven, het grondbeginzel van het Geweten is natuurlijk meer dan onze ligchaamlijke begeerten, en moet dezelve regelen en gadeslaan.

Tweede aanmerking: Lelijkheid boven schoonheid, wanklank boven harmonie, laffe navolgingen boven eigen goed werk, de Psalmberijming van DATHEEN boven de nieuw ingevoerde te stellen, is alleen een bewijs van slechten smaak, die onschuldig of onverschillig kan wezen; en iemand, die dus te werk gaat, kan echter, over het geheel, een waardig man zijn: maar eene daad, welke ons eigen geweten veröordeelt, te verheffen boven een andere daad, welke het goedkeurt, bedrog boven eerlijkheid, boosheid boven goedwilligheid, godslastering boven godsvrucht, onbeschaamdheid boven zedigheid, te stellen, is een blijk van een laag hart, hetwelk ieder mensch van gevoel en deugd moet veröordeelen, als laakens — ja zelfs strafwaardig. Zijn dan de uitspraken van het geweten niet heiliger, en van meer gezag, dan de beginzels van smaak?

Derde aanmerking: Handelen in de onderstelling, dat de drie hoeken van een driehoek kleiner zijn, dan twee rechthoeken, of dat de geschiedenis van JULIUS CÆSAR eene fabel is, of dat de zon en de starrenhemel rondöm de wereld draait, zou ongegrond zijn, en eene blijk van onwetendheid, maar kan onschuldig wezen, en een Wetgever zou dwaas te werk gaan, als hij het koesteren van zulke gevoelens wilde verbieden, op straffe van gevangenis en banning. Maar, te handelen in de onderstelling, dat, het geen het Geweten voorschrijft, niet gedaan moet wor-

worden; dat ondankbaarheid en meinëed pligten zijn, of, ooit bij mogelijkheid zijn kunnen; of dat een mensch niet verbonden is tot godsvrucht, goedwilligheid, en het ſtipt nakomen van zijn gegeven woord en verbindenis, die hij vrijwillig op zich genomen, en waar aan hij éénmaal plegtig verklaard heeft, zich te zullen houden, kan nooit in een redelijk wezen onſchuldig zijn — Ik zeg daar mede echter nog niet, dat verkeerde en valſche gevoelens, in onderwerpen van geleerdheid, *altijd* onſchuldig *zijn*; ik zeg ſlechts, dat zij zulks *kunnen*, en in de daad *dikwijls* zijn. Maar te handelen tegen het Geweten, of deszelfs uitſpraken te verſmaden, is *altijd* eene blijk van een ſlecht hart, en *altijd* laakbaar.

Vierde aanmerking: Het voldoen van honger en dorst, ſchoonheid boven lelijkheid achten, handelen overëenkomstig geſchied- en wiskundige waarheden, is recht; maar wij onderſtellen niet, dat iemand beloning of lof verdient, omdat hij dus gehandeld heeft. Maar, wanneer wij doen, wat het zedelijk vermogen, dat wij *het Geweten* noemen, beveelt, en ons onthouden, van hetgeen hetzelve verbiedt, zijn wij bewust, en iederéén erkent het, dat wij beloning waardig zijn, of ten minsten lof, welke eene ſoort van beloning is. Iemand is een man van ſmaak, een vernuftig wiskunstenaar, een ſchrander geſchiedkenner, in de ſtarrenkunde ervaren, en grondig in zijne ſtaatkundige denkbeelden — Dit alles is zekerlijk goed. Evenwel kan iemand dit alles zijn, alſchoon hij tevens godloos, onrechtvaardig, en onmatig is; en gevolglijk, offchoon hij niets bij de Maatſchappij verdient, en geene gegronde hoop kan vinden op de zaligheid in een toekomend leven. Maar hij, die handelt overëenkomstig de zedelijke waarheid, en de uitſpraken van zijn Geweten gehoorzaamt, heeft aanſpraak op de goedkeuring en achting van zijne medemenſchen, en kan, uit hoofde der Godlijke goedheid en genade, hoop voeden op toekomende vergelding; alhoewel

wel hij, flechts onvolmaakt, of geheel niet, kundig is in menschlijke wetenfchappen — Is dit geen bewijs, dat er in de uitfpraken van het Geweten, eene bijzondere heiligheid en voortreflijkheid gelegen is, die ze van andere infpraken der menschlijke natuur onderfcheidt?

Vijfde aanmerking: Meermalen dringt zich het Geweten bij ons op tegen onzen wil, en maakt den zondaar, in het midden van uitwendigen voorfpoed, rampzalig, in fpijt van alle pogingen, om het te fmooren: en nooit is is het zoo ftout en hevig in zijne verwijtingen, dan wanneer een flecht mensch komt te fterven, en nu niet meer voor menfchen te vreezen heeft. Zeker, daar moet iet heel bijzonders in dit vermogen zijn, het welk eenen zoo krachtigen invloed heeft op het geluk van eenen mensch, en dat zoo gemaklijk, en zoo nadruklijk, over de ondermaanfche zaken kan zegepralen. Zoo hoog is het gezag van het Geweten, in het verklaren van de verdiensten van deugd of van ondeugd, dat verftandige lieden, niet vindende, dat de éénе eene behoorlijke beloning, of de andere eene evenredige ftraffe in deze wereld ontvangen, door het licht der natuur opgeleid zijn, om voor uit te zien op een toekomend leven van meer volmaakte vergelding.

Het Geweten derhalven is ons voornaamfte en opperfte vermogen. Wij zien, dat alle de overige vermogens van onze natuur daar aan onderworpen moeten zijn; en dat het fterker is dan zelfs onze liefde tot het leven, of onze affchrik voor fchande. En, wanneer dit het geval is, erkent iederéén, dat het niet ftrenger is, dan het moet zijn, en deszelfs natuurlijk recht medebrengt; nademaal, in het inwendig famenftel, indien eenige andere hartstocht, beginzel of geneigdheid, zoodanigen invloed verkreeg, of zoodanig gezag aannam: de wanörde de overhand zou krijgen, en het verwaarlozen van onzen

plig-

pligt den loop der menschlijke daaden zou ontſtellen. Zelfs, indien wij aan de liefde tot geleerdheid, (ik laat ſtaan van eenige misdaadige of ſlechte onderneming) eenig ander belang opöfferen, zouden wij met recht berispt worden. Maar te gemoedelijk kunnen wij niet zijn; de beste van ons is het nooit genoeg; en, indien alle menſchen zulks zoo waren, als zij moesten zijn, zou er niets ontbreken, om de menschlijk ſamenleving gelukkig te maken.

Zesde aanmerking; Dat is deugd, wat het verlicht geweten goedkeurt, dewijl nu het geweten het hoogſte beſtuurend grondbeginzel is der menschlijke natuur, zoo volgt, dat *deugd* het groot oogmerk van ons doen en laten moet zijn. Verders, wanneer wij volgends het *geweten* en *gemoedelijk* handelen, handelen wij, volgends de wet en het doel van onze natuur. En nu zien wij, in welk opzicht, een leven der deugd kan gezegd worden, gelijk ſommige oude zedenleeräars het genoemd hebben, een leven *volgends de natuur* te zijn. Ik ſpreek hier van den *aanleg* van onze *natuur*, en van onze *geheele natuur*. De inwilliging van eenige zinlijke lust of begeerte kan genoemd worden eene *natuurlijke* inwilliging, maar, te handelen volgends de uitſpraken van dat zedelijk vermogen, het welk wij het *geweten* noemen, is volgends de algemeene bedoeling van onze *geheele natuur*, als zijnde overëenkomſtig met het hoogſte beginzel van het menschlijk ſamenſtel. Sommige gebreken kunnen *natuurlijk* genoemd worden, omdat er in onze hartstochten iets is, dat ons tot dezelven aanport, en een beginzel van bederf of verbastering, dat onze inſchikking aan dezelven aanzet; maar geen gebrek of ondeugd kan gezegd worden, overéénkomſtig te zijn met onze geheele natuur; omdat niets zoodanig is, behalven hetgeen het geweten, ons opperst beſtuurend grondbeginzel, goedkeurt.

Zevende aanmerking: Men heeft gezegd, dat een deugdzaam, gemoedelijk, leven een leven is van zelfsverloochening en geduurigen ſtrijd. En niets is waarächtiger, niettegenſtaande, over het geheel, zoodanig leven allergelukkigst moest zijn, omdat het, volgends de voorgaande *aanmerking*, overéénkomſtig is met onze *geheele* natuur. Maar, des menſchen natuur is rampzalig bedorven — Misdaadige driften eiſchen toegevendheid, en er worden groote pogingen gevorderd, om ze te wederſtaan: Misdaadige gewoonten moeten overwonnen worden; en dit is een werk van langen en moeilijken arbeid. Zaken, die, door hare aangename hoedanigheden, onze kennisneming tot zich trekken, en ons welgevallen winnen, leggen ons dikwijls een ſtrik; en er wordt eene aanhoudende waakzaamheid gevorderd, om ze te ontgaan, of, als zij ons op onzen weg voorkomen, haren invloed op onze aandoeningen te verhinderen. De beste lieden vallen in overtredingen, die bij goede menſchen altijd door berouw achtervolgd worden, en berouw, hoe zeer heilzaam tot verbetering, en in zijne uitwerkzelen, gaat altijd verzeld met groote zielskwelling. Hoe vele gevaren en teleurſtellingen moeten die genen beſtrijden, die zich tot een werkzaam leven begeven! Evenwel, zoodanig een leven is ongelijk gelukkiger dan gerustheid met ledigheid. Even dus mag de deugd een geſtadige ſtrijd wezen, zij is, nogthans, over het geheel, zoo wel gelukkig als eerwaardig, en mist nooit, met overwinning en eeuwige vrede gekroond te worden; maar, de ondeugd is insgelijks een ſtrijd, doch zij is noch eerwaardig, noch gelukkig, en eindigt noodzaaklijk in ſchande en ſtraffe.

Achtſte aanmerking: Weinige gevoelens zijn meer gemeen aan het menschlijk hart, dan dit, dat de ondeugd ſtraffe, en de deugd beloning verdient. Doch, dat men zich hier wel in acht neme, ten einde alle misvatting

voor

voor te komen. Als men eigenlijk zal spreken, is onze deugd alleen verdienstelijk bij de menschen. De mensch, beschouwd in zijne betrekking tot het Opperwezen, is, wanneer hij zijn best mogt gedaan hebben, niet meer dan een onnut dienstknecht. Maar, daar te boven, alle menschlijke deugd is zeer onvolmaakt, en de beste mensch op aarde zal, volgends zijn geweten, moeten belijden, geen' dag zijns levens door te brengen, zonder de godlijke wet, met gedachten, woorden, of daaden, te overtreden. Daar zijn naauwlijks eenige menschlijke handelingen, hoe deugdzaam zij voor het overige mogen *schijnen*, en hoe verdienstelijk zij voor het overige, ten aanzien van onze medemenschen, mogen zijn, van welken de daader, indien hij een man van verstand en gevoel is, niet gereedlijk zal erkennen, dat zij, in het oog van den Schepper, moeten voorkomen, als bezoedeld met onvolmaaktheden, en dat wij altijd reden hebben, om, met ootmoed en vernedering, te bidden, dat God ons, het geen verkeerd of gebrekig is, wil vergeven, zelfs in onze beste pogingen. Ons *geweten* beschuldigt ons derhalven, en ons eigen hart veröordeelt ons, voor de vierschaar van God, die het hart kent. Nademaal derhalven alle menschlijke voortreflijkheid zoo gebrekig is; nademaal zelfs de beste menschen zoo groote overtreders; nademaal tevens de voordeelen, die de deugd met zich voert, in dit leven, hoe onvolkomen zij dan ook beöefend wordt, zoo voortreflyk zijn; wat mensch is 'er dan, die kan zeggen, dat zijne deugd hem *recht* geeft, om eenige beloning van God te vorderen, dien hij gedurig beledigt, aan wiens goedheid hij ieder oogenblik onuitspreeklijke verpligting heeft, en met wiens volmaakte zuiverheid, alles wat de mensch bereiken kan, in dezelfde evenredigheid staat, als zwakheid met almagt, eindigheid met oneindigheid, en tijd met eeuwigheid? Van de vergevensgezindheid van onzen Rechter, die onze boosheid

heid kent, mag de rede, niet verlicht door de Openbaring, misschien den berouwhebbende mensch bemoedigen, om op vergeving te hopen; maar, eenen schuldigen te vergeven en hem weder in gunst aan te nemen, zijn onderscheiden zaken, en, in alle gevallen, welke evenredigheid is er tusschen menschelijk deugd, vernederd, gelijk zij is, door ondeugd en dwaling, en eenen staat van nooit eindigende gelukzaligheid in het toekomend leven? Kunnen wij, daar ons Geweten ons veroordeelt op dezelve, met eenigen grond, hoopen? Zeker, deze beschouwing zou ons in eenen doolhof van twijfelingen moeten voeren, ten ware het geen de Openbaring nopens de Godlijke vergeving verklaart. Zij verklaart, dat God ons niet alleen vergeving maar ook eene eeuwigduurende gelukzaligheid, geschonken heeft, niet uit aanmerking van onze eigene verdiensten, die niets zijn, maar uit hoofde der oneindige verdiensten van onzen Zaligmaker, die, van den hoogheerlijken hemel nedergedaald, gewillig de straf gedragen heeft, door den Zondaar verdiend, die deze verheven voorrechten van rechtvaardigheid, heiligheid en zaligheid, verworven heeft voor allen, zoo velen in hem geloven, en de lessen, door hem aan het menschdom verkondigd, gehoor zullen geven. Dus schenkt ons het geloof in JESUS eene blijde en gegronde hoop op een eeuwig zalig leven, terwijl het, te gelijker tijd, het Geweten zuivert van doode werken, om den levenden God te dienen.

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat, het zesde Huis van de Vischsteeg, Noordzijde.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 25.

TROOST AAN EENEN VADER, BIJ HET STERVEN VAN ZIJN OUDSTE ZOONTJEN.

Ja! fel is de flag, mijn Vriend! treffend, bijna meer dan de krachten van eenen mensch kunnen wederftaan! Ontzettend bericht voor u! Onverwachts, den dood van een beminlijk kind te vernemen, een zoontjen, in wien voor u en zijne waarde moeder de hoop ontlook, van in hem een vorig verlies van een ouder zoontjen vergoed te zien. Het heeft u, door de rampen des algemeenen Vaderlands, van huis en huisgezin afgefcheurd, niet mogen gebeuren, het ftervend kind den laatften vaderkus op de verbleekte lipjens te drukken, niet mogen gebeuren, het beklemde hart der beängfte moeder, in perzoon, te vertroosten. — Mijn hart bloedt met en over u; ik fta verftomd, en zwijg, met deelnemende tranen uwen zieleftrijd aanfchouwende Vergeefsch zoek ik naar troostgronden, om uw grievend leed in de eerfte en zwaarfte oogenblikken eenigzins te verzachten, en deszelfs moordend geweld te lenigen — Helaas! zelve diepst getroffen, en uwen akeligen toeftand geheel gevoelende, vind ik geenen troostgrond gereed, geëvenredigd aan de grootheid van uwe ellende; alleen mijn hart verheft zich, voor u in ftille zuchten tot dat

Wezen, wiens naam Ontfermer, dat enkel Liefde is, en dat een Godlijk mededogen heeft, met alle ellendigen, verdrukten, en nedergebogenen.

Ach! hoe woelt die Vaderboezem! Hoe worstelt en kampt het lijdend Vaderhart! Geef lucht, mijn Vriend! geef lucht; laat aan uwe tranen, aan uwe klagten, den vrijen loop, opdat de droefheid u niet verstikke! Die tranen en klagten zullen uwen mannenmoed, waarmede ik u het treffendst onheil zag verduuren, niet ontëeren: zij zullen bij mij, en bij allen, die een menschelijk hart omdragen, edel wezen, en eenen besten Vader waardig zijn. Ik zal met u weenen, en uwe klagten met de mijne verzellen.

Dank zij den Hemel! daar leekt eene traan! Daar biggelt een traanenvloed over het misvormd gelaad! — Verhinder ze niet, poog niet ze te bedwingen, die tranen; zij zullen de overkropte borst verwijden, zij zullen de smartelijkste zielswond zuiveren, zij zullen opening geven, om den balsem der vertroostingen, ter verzachting, toe te dienen.

Ik zie, de zwoegende boezem heeft zich eenigermate ontlast; eene stille treurigheid vervangt de jammerende uitboezemingen der eerste hevige hartstogt. Thans wil ik de menschlievende wet der vriendschap gehoorzamen, en, mijne pogingen inspanningen om mijnen Lotgenoot, in zijne droefheid, te onderschragen, op te beuren, en, is het mogelijk, te bemoedigen. — Niet, dat ik mij verbeelde, iet te zullen kunnen bijbrengen, het welk u, mijn Vriend! onbekend zou wezen, daar gij een man van jaren, van wereldkennis, van verstand, maar bovenäl, daar gij een Christen zijt, die van

den

den zielzaligenden Godsdienst van JESUS belijdenis doet. Dan, deze is de uitwerking der droefheid, dat zij onzen geest beneveld, dat zij dien belemmert, om zich, het geen tot vertroosting dienen kan, te herinneren, en klaar voor te ſtellen. Aangenaam is, om die reden, ik ſpreke uit eigene ervaring, de dienst van eenen vriend, die ons opwekt, die onze gedachten bepaalt tot die onderwerpen en gronden, welke de kalmte in het zwaar geſokerd hart kunnen herſtellen!

Gij beweent dan, tederminnende Vader! den vroegen, en in der menſchen oog zoo ontijdigen, dood van uw waarde kind. Ik heb ook een lief kind beweend, en nog ontrolt mijn oog eene traan, zoo dikwijls ik aan haar gedenk, aan mijne dochter, die de blijdſchap, de wellust was van mijn hart. Maar! beminden wij onze kinderen niet? Wenschten wij niet om hun geluk? Was het niet onze geſtadige zorg, onze onvermoeide ijver, dat wij hen voor gevaren behoeden en in veiligheid ſtellen mogten? Wel nu, gelukkig zijn de Overledenen, gelukkig de kinderen, die in hunne vroege jeugd uit deze wereld worden overgebracht. Wat is toch de wereld, bijzonder in tijden, hoedanigen wij beleven? Waarlijk eene onſtuimige zee, op welke de ſtormen woeden, eene woestijn, waar deugd en onſchuld, door de boosheid der menſchen, geene veiligheid genieten! Uw kind is een gelukkig Reiziger, die alle gevaren ontkomen is, en eene veilige haven in tijds beſtevend heeft. Hem zullen geene holgaande golven van wisſelende hoop en vreeze ſlingeren, geene loejende orkanen met ſchipbreuk en ellenden, dikwijls rampzaliger dan de dood, bedreigen.

Niet alleen dit. De Godsdienst en Rede, mijn Vriend! bevelen ons onderwerping. — Onderwerping niet aan

willekeurige en geweldadige bevelen en mishandelingen, zoo als menschen, in alle eeuwen, vaak jegens hunne medemenschen en natuurgenoten, die nogthans gelijke onvervreemdbare rechten met hun bezitten, zich verstouten uit te oefenen. Neen! onze God is geen dwingeland, geen tiran! Onderwerping aan eenen wijzen, billijken en goedertieren Vader, die in alles, wat hij ons voorschrijft, en doet wedervaren, voor ons de beste oogmerken en bedoelingen heeft, gelijk wij, hoe zeer het voor ons voor het tegenwoordige duister en onbegrijpelijk zij, echter, indien wij opmerkzaam op Gods wegen letten, in vervolg van tijd en van achter ervaren, ja, die wij thans zelfs met eerbied zouden goedkeuren en roemen, indien het voorhangzel voor ons weggeschoven, en wij met een inzien in het geheime Heiligdom der Voorzienigheid verwaardigd wierden.

De Godsdienst, de Godsdienst van JESUS, opent ons, door het Geloof, deze Heiligdommen. — Uw kind is, door zijnen dood, gelukkig — Of meent gij, mijn vriend! dat de Godheid dit plantjen hier voor zoo korte oogenblikken, zonder oogmerk, geplant, en, daar het naauw begon te ontluiken, zonder oogmerk, weder zou uitgerukt hebben? Neen! Dit teder plantjen, het welk hier aan zoo menige guure windbui blootgesteld zou geweest zijn, is door onzen Hemelschen Vader slechts verplant, om een staatlijke Ceder te wezen in den Hof van God. Uw kind is overgebracht in den staat der volmaaktheid, waar deszelfs verstand rijp, deszelfs deugd zuiver en veilig, deszelfs geluk eeuwig verzekerd is.

Deze voorstellen zijn geene uitwerkzels van dweepzucht, geene ijdele hersfenschimmen van eene verrukte verbeelding! Neen, zij bevatten waarheid en gezond verstand.

ſtand. Dit weten wij, dit moet elk weten, die zich, als Christen, zijnen doop, met welken hij in zijne kindsheid als een lid der Christenkerk werdt ingewijd, en zijne kinderen liet inwijden, te binnen brengt, en dien doop niet heiligſchendig verloochent. Toen, bij den doop, ſprak de Eeuwige, onder zinlijke tekenen, als een zegel van zijne beloften: Ik, ik de algenoegzame ben uw God en Weldoener, de God en Weldoener van uw kroost. Het groot offer toch voor de zonde is éénmaal, tot handhaving van het Godlijk recht, en tot herſtelling der gebroken orde in het beſtuur van het zedenrijk, geöfferd; het dierbaar bloed is geſtort ter verzoening van de wereld; het gewigtig offer en dierbaar bloed, omdat beiden gepaard gingen met de volmaaktſte onderwerping en gehoorzaamheid aan de godlijke wet. Bij mij is, op dien grond, vergeving, opdat ik geëerbiedigd worde. Op dezen grond, beſchouw ik allen, die geloven, als met JESUS, wien ik daar toe in de wereld zond, éénmaal voor de zonde geſtorven, en met hem tot een nieuw leven opgeſtaan, om voor mij eeuwig te leven en gelukkig te zijn, waar toe ik ook mijnen Geest, den levendmakenden, onderwijzenden, heiligenden, en vertroostenden Geest aan U geſchonken heb. Dus ſprak de Eeuwige, de Onbegrijpelijke, Vader, Zoon, en Heilige Geest, die drie Getuigen in den hemel, die één zijn! — Dat wij deze godlijke beloften voor waar erkenden, door het geloof, hebben wij beleden, voor het oog van Engelen en menſchen, en daar op ons kroost aan God opgedragen en toegewijd. — En zouden wij nu eenigzins twijfelen, door ongeloof, of God ook getrouw en waarächtig zij? dat zij verre van ons! Zoo is dan God de God en Weldoener van ons en onze kinderen! Zoo zijn dan onze kinderen, vroeg ſtervende, gelukkig, en leven in de gewesten van zalig-

 heid,

heid, als kinderen van den hemelschen Vader! — Gelijk wij voor ons die zekerheid des geloofs hebben, dat God, de onveränderlijke, die ons, bij den aanvang van ons leven, dus weldaadig ontmoette; ons ook niet zal verlaten, wanneer de ouderdom en grijsheid nadert, maar, zo wij Hem vertrouwend blijven verëeren, geleiden zal tot aan ja over den dood, wanneer Hij ons eenen staat van volmaaktheid deelächtig zal maken, van welken niemand in dit leven vermogend is, zich evenredige denkbeelden voor te stellen. Eénmaal zullen wij tot onze kinderen en vrienden, die ons zijn voorgegaan, ook komen; en hoe zalig, wanneer die ons, met opene armen, zullen verwelkomen in storeloze blijdschap, zonder dat wij ooit van hun gescheiden zullen worden. Hoe eerbiedwaardig, hoe heilig, hoe vertroostend is de Doop, die ons zoodanige uitzichten opent, die ons zulke verzekeringen geeft, die ons met zoo blijde hoop vervult!

O mijn Vriend! laat deze troostgrond uwen verslagen geest opbeuren, en schraagen. — Daar zijn meer troostredenen, die ik zou kunnen aanvoeren; ik zou u kunnen onder 't oog brengen, hoe kinderen een geschenk van God zijnde, maar een geschenk, bros en sterflijk, wij ons niet te zeer behoren te bedroeven, wanneer zij ons ontnomen worden. — Ik zou U kunnen bepalen, tot het voorrecht, dat gij nog niet geheel kinderloos gelaten zijt, maar nog andere lieve kleinen overig hebt. O dat God ze u late behouden, en u doe ondervinden, dat zijn zegen op hen rust! dat zij u en uwe echtgenote eene bestendige vreugde aanbrengen! Maar geene dezer redenen is zoo boven alle uitzondering, als die, welke onze Godsdienst, en onze Doop, ons aan de hand geeft. Deze, wel betracht en beöefend, is genoegzaam, onder de invloeden van Gods vertroostenden Geest, om de felste

ziels-

zielsſmarten te verzachten, en, in 't midden van 't gevoel van 't treurigst verlies en onheil, ons tot het eerbiedigen van den Godlijken wil op te leiden.

Ik beken, de omſtandigheden verzwaren voor u den geduchten ſlag. — Hard is het, geſcheiden te zijn van echtgenote en kinderen! Hard, dat gij het ſtervend kind niet met uwe tegenwoordigheid hebt mogen verkwikken, en uwe echtgenote vertroosten! Wat zal ik hier op zeggen? —— Dit — Een goed geweten, de bewustheid van onſchuld, het getuigenis van ons hart, dat geen *vloek* op ons rust, o hoe veel wordt door zulk een geweten vergoed! Laat ons opmerken, mijn Vriend! Gij hebt mij gulhartig den Brief van uwe Echtgenote medegedeeld. Ik heb dien gelezen, en met hoogächting hare ſtille christelijke gelatenheid en berusten in den wil van God, haren moed, waarmede zij u vertroost en bemoedigt, bewonderd. —— Ook gedenk ik met blijdſchap, dat gij, in de rechtmatige ontroering, in het hooggaande van uwe droefheid, nogthans bewaard zijt gebleven, van tegen God en zijne Voorzienigheid te murmureeren. Met blijdſchap zie ik, uwen Geest van lieverlede zich bedaren, en grootmoedig aan het Godlijk welbehagen onderwerpen. Met blijdſchap beſpeur ik, dat gij de troostgronden van den Godsdienst erkent, uw hart daar voor ontſluit, en aan de Euangelielesſen het oor leent. Zijn deze niet zoo vele blijken, dat de Eeuwig goedertieren Vader uwe ſmarten lenigt, dat er onder uwe zwaarſte en moeilijkſte lotgevallen mengzelen zijn van zijne gunst, en dat hij de genen, die hunne zaak aan Hem aanbevelen, nooit verlaat?

Wat kan u dan verder hinderen, dat gij niet, mijn Vriend! met bedaarde en manlijke gelatenheid in het beſtuur der Voorzienigheid berusten, en uwe ziel in lijd-

zaamheid zoudt bezitten? In deze ſtille bedaardheid beſtaat toch de ſterkte der deugdzamen! — Zoo vermetel zullen wij nimmer wezen, dat wij het waaröm? de redenen van de Godlijke handelwijze jegens de menſchen, bijzonder jegens de deugdzamen, in alle bijzonderheden, tegenwoordig zullen willen weten en naarſporen? Genoeg is het, dat wij het, in 't gemeen, als eene onloochenbare waarheid weten, dat de Voorzienigheid wel oppermagtig, naar hare voor ons onbereikbare hoogheid, maar nooit willekeurig, nooit zonder wijze, billijke en goede, redenen en oogmerken, handelt. Genoeg is het, dat wij verzekerd zijn, dat den beminnaren van den Godsdienst, den vereerers en aanbidders van God alles, wat het ook zij, moet ten beste medewerken, dat de grootſte onheilen zelve vaak bronnen worden, waar uit wezenlijk geluk voortvloeit, en dat, eindelijk, de deugd éénmaal zal zegevieren. — „Ja, de hoop der Godlo-
„zen is als een vezeltjen, dat door den wind gedre-
„ven wordt, gelijk een dunne rijm, die van eenen
„wervelwind gejaagd, gelijk rook, die van den wind
„weggewaaid wordt, of gelijk de gedachtenis voorbij-
„gaat van eenen gast, die ſlechts éénen dag bij ons
„vertoefd heeft. Maar, de deugdzamen leven in eeu-
„wigheid, en hun loon is bij het Opperwezen; de Al-
„lerhoogſte zorgt voor hun!" (*)

(*) *Boek der Wijsheid* V: 15, 16.

* * *

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat.

D E

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 26.

GODS OOGMERKEN IN ZIJNE VOORZIENIGHEID ALTIJD GOED EN HEILIG.

„Zoo vermetel zullen wij nimmer wezen, dat wij „het waaröm? de redenen van de Godlijke han„delwijze jegens de menschen, bijzonder jegens de „deugdzamen, in alle bijzonderheden, tegenwoordig „zullen willen weten en naarsporen." Dus schreef ik, omtrent op het einde van het voorgaande Nommer, dus schreef ik, met overleg en beraad. Zeker het zou vermetelheid zijn, indien wij, stervelingen, wier kennis en verstand zoo naauw beperkt is, den Oneindigen, als 't ware, wilden te recht stellen, Hem, die geene rekenschap geeft van zijne daaden, indien wij Hem wilden bevatten, die een ontoeganglijk licht bewoont, dien God, die in de donkerheid wandelt; indien wij zijn werk der Voorzienigheid, waar van wij slechts een zoo onnoembaar klein gedeelte ervaren, beöordeelen, dat wijd uitgestrekt geheel overzien, en naar dat weinige, het welk wij ervaren en ontdekken, wilden afmeten. Gewis, dwaas zijn de stervelingen, en nogthans in alle eeuwen, hebben zij zich, meer of min, aan deze dwaasheid schuldig gemaakt, wanneer zij de verborgen geheimen des Albestuurers hebben willen doorgronden, met elkanderen

hebben gestreden, tot vervolging en dood toe gestreden, over onderwerpen, veel te hoog voor hun kortziend gezicht, ver boven het bereik van hun zwak redevermogen; zij hebben met elkanderen getwist, en elkänderen veröordeeld, wegens het wezen der Godheid, en het geen de Openbaring leert van den Vader, Zoon, en Heiligen Geest, hoe onbegrijpelijk ook voor ons het Godlijk wezen is; zij hebben getwist, over de Godlijke Raadsbesluiten, over Prædestinatie, verkiezing en verwerping, hoe ondoorgrondelijk ook deze ontwerpen der Godheid voor hun zijn. — En dit deeden zij, terwijl zij, het geen hun duidelijk geöpenbaard en voorgeschreven was, de waarheid, die voor onze voeten ligt, voorbijzagen, het geloof, het welk de wereld overwint, verwierpen, en de deugd, die ons naar het evenbeeld van God, door heiligmaking, vernieuwt, verwaarloosden. Met één woord, zij gedachten niet aan de uitspraak van den wijzen Koning: (*) „ 't Verbergen van zijn plan is „ eer' voor 't Opperwezen," — zij vergaten de belijdenis van PAULUS (†) „ O onpeilbaar diepe en rijkvolle wijsheid „ en wetenschap van God! Hoe ondoorgrondelijk zijn „ zijne besluiten en oogmerken! Hoe onnagaanbaar zijne „ wegen en werken! Want, wie kan Gods gedachten „ kennen? Wie kan zijn raadgever zijn? Of wie heeft „ hem iet te vooren gegeven, waarvoor hij wedervergelding zou kunnen wachten? —— Alles is toch uit „ Hem, en door Hem, en tot Hem. Hem zij eere en „ lof tot in eeuwigheid! *Amen!*"

Maar, waaröm neme ik dan thans ten voorwerp van mijne overdenkingen, *Gods oogmerken in zijne Voorzienigheid?* Of ben ik onbestaanbaar met mij zelven? wil ik

(*) SPREUK. XXV: 2. (†) ROM. XI: 33—36.

ik wonderſpreuken (*Paradoxen*) voortbrengen? — Ter opheldering, Lezer! diene het volgende! Gelijk in genoegzaam alle zaken, dus ook zijn, in dit onderwerp, de uiterſten te mijden. Gelijk het, aan den éénen kant, de grootſte roekeloosheid is, de Godlijke oogmerken te willen doorgronden, voornaamlijk in de bijzondere lotgevallen, die den menſchen, in dit leven, bejegenen, zoo is het aan den anderen kant niet min dwaas, wanneer men geheel achteloos zou zijn, omtrent de bedoelingen der gebeurenisſen, die in het beſtuur der wereld, in 't gemeen, in het beſtuur van ons leven in het bijzonder, voorvallen, en voornaamlijk, wanneer men daar toe zou vervallen, dat wij zouden wanen, als waren wij menſchen zonder eenig oogmerk of doel door God op deze wereld geplaatst, als gebeurde alles bij geval, zonder eenig ontwerp, zonder eenig einde. — Indien wij, in 't algemeen, niet zeker zijn, dat God, in alles wat het menschdom in 't gemeen, en ons in 't bijzonder, overkomt, oogmerken en plan heeft, en dat deze oogmerken wijs, goed, en heilig zijn, kunnen wij nooit een gerust, een liefderijk vertrouwen vestigen op het Opperwezen, van wien wij geheel afhangen, zullen wij ons niet beſtendig, met volkomene overgeving, aan zijn beſtuur onderwerpen, en, bij het dwarlen der gevaren en rampen, den waaren en wezenlijken troost ontbeeren. — Wij kunnen de ſtille rust van 't hart, die alleen ons geluk op aarde kan uitmaken, de gemoedsvrede, die ons verruimt, en in God doet roemen, niet ſmaken, indien wij niet weten, dat God niet ons verderf en kwaad, maar dat hij altijd ons geluk ons beste wil. — Eindelijk, wanneer wij van de wijsheid en goedheid van Gods oogmerken ons verzekerd houden, zullen wij, bij de aandachtige beſchouwing van het wereldbeſtuur, hoe zeer de bijzonderheden voor ons verborgen blijven, over-

het algemeen nogthans die wijsheid en goedheid, in het ſaamgevatte geheel, opmerken en aanbidden, en in onze bijzondere lotgevallen lesſen tot onze verbetering, ſpooren tot dankbaarheid in voorſpoed, en geduldige lijdzaamheid, met vertroosting, in tegenſpoed kunnen opzamelen. — Laat ons dit belangrijk onderwerp nader ontvouwen.

Zoodra wij eenen God gelooven, die wijs, goed, en heilig is, gelijk hij zijn moet, zal hij God, dat is, het oneïndig volmaakt wezen zijn, eenen God, die de Schepper en Beſtuurer van de wereld is, dan kunnen wij niet anders, of wij moeten uit deze zijne eigenſchappen ook tot wijze, goede en heilige oogmerken, in alle Gods daaden, en dus ook in de lotgevallen der wereld en des menschdoms, beſluiten, dewijl anders God zich zelven zou verloochenen, en zich in zijne werken niet zou openbaren, gelijk hij is, maar veeleer met zich zelven en zijn wezen ſtrijdig zou handelen, hetwelk te willen vermoeden de hoogſte ongerijmdheid wezen zou.

Neen! God ſchiep dit Heel-al niet zonder oogmerken en bedoeling; alles in 't gemeen, elk deel van dit uitgebreid geheel, in 't bijzonder, heeft zijn einde, waar toe het is voortgebracht, waar toe het dienen moet, en gelijk alle deze deelen, tot in 't oneïndige vermenigvuldigd, onderling in een *harmonisch* verband ſtaan, om ſamen één geheel uit te maken, zoo lopen alle de bijzondere bedoelingen en oogmerken eindelijk tot één algemeen oogmerk van het geheel uit. — Dus is het ook met de gebeurenisſen der wereld, en der bijzondere menſchen — Dit hoofd-oogmerk, het groot einde van alles, kan niets anders wezen, dan opdat God alles en in allen zij, gelijk PAULUS zich uitdrukt, of dat God zich in zijne werken openbare, gelijk hij is. En dit is, het geen de Godgeleerden willen verſtaan hebben, wanneer zij

zij Gods heerlijkheid als het oogmerk, gelijk van Gods Schepping, dus ook van zijne Voorzienigheid, opgeven.

Openbaart God zich, gelijk hij is, in het fcheppen en beftuuren van het Heeläl, loopt tot dit hoofd- en eindöogmerk alles eindelijk, als in één middenpunt, famen, dan moeten noodzaaklijk, dewijl God wijs, goed, en heilig is, ook de Godlijke oogmerken zoodanig wezen — Hier ftemmen Rede en Schrift volmaakt overeen, om ons van deze waarheid, waar van al ons geluk afhangt, verzekering te geven. Beiden leeren ons, dat, gelijk God alles *goed* gefchapen heeft, hij dus ook alles met wonderbare wijsheid, goedheid, en heiligheid, beftuurt, zoodat wij ons, veilig en gerust, daar op kunnen verlaten, en vertrouwen.

Wanneer wij, in de overtuiging dezer waarheid, het godlijk beftuur der wereld aandachtig opmerken, en op de gebeurenisfen en lotgevallen van het menschdom, door alle eeuwen, tot onzen tijd toe letten, en daar mede vergelijken de uitzichten, die de godlijke openbaring ons in het toekomende, tot aan de voltooijing van het godlijk plan met het menschdom toe, hebben geöpend, vinden wij ook deze waarheid in allen opzichte bevestigd. God fchiep alles goed, zegt ons de gewijde Schrift, dat is, voldoende aan zijn oogmerk, ook den mensch, tot zijn beeld op aarde, naar zijne gelijkenis — Met dezen goed gefchapen mensch handelde hij wijs, goed, en heilig, hij onderwees en voedde hem op, gelijk een Vader zijnen Zoon — 's Menfchen geheele aanleg, en de handelwijze der Godheid met hem was gefchikt, om den mensch gelukkig te maken — Doch, de mensch was mensch, een redelijk, vrij werkend wezen, de mensch miskende het godlijke oogmerk, betoonde zich ongehoorzaam aan de godlijke wet, en werdt dus oorzaak van zijn ongeluk — Des niettegenftaande, hoe zeer

nu de orde in het zedenrijk verbroken, de fchakel van geluk was losgemaakt, echter waren Gods oogmerken wijs, goed en heilig — God beftuurde zelfs het zedelijk kwaad ten besten. De mensch kende nu het groot onderfcheid tusfchen goed en kwaad, zoo in het natuurlijke als zedelijke, bij ervaring, en, indien hij opmerkte, leerde hij, dat in het verlaten van God, door het overtreden van zijne geboden, en dus in het verkiezen der ondeugd, met verlating van de deugd, rampzaligheid gelegen is, en dat geen redelijk fchepzel geluk of heil kan ondervinden, dan in de gemeenfchap met God, en het beöefenen der deugd — De overtuiging dezer waarheid, bekrachtigd door de ondervinding, dat niemand der menfchen in ftaat is, om de door de zonde te weeggebrachte wanörde te herftellen, dat geene middelen van 's menfchen zijde daartoe voldoende zijn, maar integendeel, dat het zedelijk bederf éénmaal in de wereld ingebracht, als een voordëtende kanker fteeds verder om zich grijpt, en zich meer en meer verbreidt, deze overtuiging zelve moest den mensch als voorbereiden, om aan zijn eigen pogingen tot herftel van zijn geluk wanhopende, van Gods gunst en genade alles alleen te gemoet te zien, en, indien deze aan hem werdt gefchonken, aan God alleen alle de eere van zijne behoudenis toe te brengen — Hoe zeer ook de mensch zich zelven en zijn nageflacht hadt bedorven, nogthans bleef het wijs, goed en heilig oogmerk met den mensch onverānderlijk hetzelfde. God hadt het ontwerp van eeuwigheid gevormd, het welk hij in de volheid des tijds, dat is, op den rechtgefchikten tijd, door het zenden van JESUS, Gods zoon, zoo heerlijk en genadig heeft ten toon gefpreid, een ontwerp, waar in, door godlijke wijsheid, zijne goedheid en heiligheid, faamveréénigd, zich op het luisterrijkst verheerlijkt hebben. In dat ontwerp wordt alles, wat de zaligheid

van

van menfchen, nu zondaren door eigen fchuld, betreft, alleen tot God gebracht, tot God, die als heilig verheerlijkt is, door den gehoorzamen dood van JESUS, die, als de goedertierene, als de hemelfche vader, de zonde vergeeft, en door zijnen heiligen Geest, met verbazende wijsheid, den mensch tot geloof, bekering en deugd wederbrengt — Dit ontwerp is met wijsheid voortgezet. Met wijsheid ontving het menschdom in de vroegfte eeuwen genoegzame ontdekking van dit godlijk ontwerp, opdat de menfchen door geloof daar in berusten, en dus in Gods gunst herfteld, weder deugdzaam en gelukkig zouden wezen — Maar tevens was deze ontdekking zoo ingericht, dat *alles onder de zonde* befloten werdt, dat is, alle inrichtingen, zelfs de geheele fchikking van de *Mozaifche* huishouding, dienden daartoe, om de menfchen het onvolkomene en ontoereikende van alle hulpmiddelen tot herkrijging der verbeurde zaligheid, op zich zelven te doen opmerken, en dus was de Wet van MOSES voor de Israëliten een' tuchtmeester, die hen tot CHRISTUS, den grooten Middelaar tusfchen God en de menfchen, moest leiden. Terwijl alle overige heidenfche Volken aan zich zelven gelaten, dat is, niet vereërd met eene godlijke openbaring, door hun voorbeeld bewezen, hoe ver het zedelijk bederf, zoo van verftand als hart, den zondigen mensch brengt, en hoe onmogelijk het zij, in den tegenwoordigen toeftand des menschdoms, dat de menfchen, door de Rede, en derzelver voorfchriften alleen, herfteld, en tot waar en duurzaam geluk worden opgeleid — Op deze wijze werden alle volken voorbereid, tot de komst van den grooten Verlosfer der wereld, nademaal allen, die eenige nagedachten hadden, allen, die het verband van zaken en de beftemming van den mensch ter harte namen, met den wijzen SOKRATES, moesten belijden, dat de Godheid zelve den mensch daar omtrent verlichten moest,

moest, zou hij in zijne dubbende onzekerheden eenige gerustheid ontvangen — Door de gebeurenisfen, in den loop der eeuwen, was nu alles gefchikt, om, wanneer het godlijk ontwerp van 's menfchen zaligheid door JESUS in het licht werdt gebracht, hetzelve heilbegerig aan te nemen, gelijk dan ook daar uit de fnelle voortgang van het Euängelie, gezag hebbende door de wonderkrachten van den heiligen Geest, kan verklaard en opgehelderd worden.

Na deze groote gebeurenis van JESUS komst en verrichtingen op aarde, zijn weder eeuwen verlopen, tot aan onzen tijd, en nog is het groote eindflot van alle deze gebeurenisfen niet daargefteld, het welk ons echter door de godlijke profeeten en door JESUS zelven is voorzegd en beloofd, de heerfchappij van het Godsrijk, het rijk van deugd, liefde, en waar geluk, waar in de heerlijkheid van God op het volkomenst zich zal openbaren; ondertusfchen zijn alle de lotgevallen van het menschdom, even gelijk vóór JESUS komst, dus ook na zijne verfchijning in het vleesch, zoo ingericht, dat zij wederom die groote waarheid inboezemen: De menfchen kunnen hun eigen geluk niet bewerken! Integendeel zij vermoejen zich met hunne pogingen, en verzwaren flechts hunne rampen! Het verlangen van alle vrienden van den Godsdienst wordt even daar door te meer aangevuurd naar de komst van dat Godsrijk, en bij de openbaaring van hetzelve zal God alleen de eer hebben.

(*Het vervolg in No. 27.*)

Te Amfteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesftraat, het zesde Huis van de Vischfteeg, Noordzijde.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 27.

(*Vervolg van No.* 26.)

GODS OOGMERKEN IN ZIJNE VOORZIENIGHEID ALTIJD GOED EN HEILIG.

De Wijsgeeren, die den loop en aanëenschakeling der lotgevallen van het menschdom naargespoord, en daarvan, bijzonder in de laatste jaaren, meer opzetlijk hun werk gemaakt hebben, meenen, dat het menschdom, van eeuw tot eeuw, tot meer beschaafdheid en volkomenheid merkbaare voortgangen maakt, zij hebben zelfs grootsche denkbeelden gevormd van den trap van kunde en volmaaktheid, welke onze eeuw, die zij, bij uitnemendheid, de *verlichte* en *wijsgeerige* genoemd hebben, hunnes achtens, bereikt heeft. — Anderen, en onder dezen schijnen wij ook den thans vermaarden Duitschen Wijsgeer KANT te moeten rekenen, meenen, even gelijk in de natuurlijke, dus ook in de zedelijke wereld, eene geduurige *werking* en *tegenwerking* te moeten opmerken, waar door het gebeurt, dat het menschdom, dan voorwaards gaat in kunde en deugd, maar dan weder even zoo sterk teruggaat, en tot vorige onkunde of zedeloze onbeschaafdheid vervalt. Terwijl zij echter oordeelen, dat bij de gewigtige schokken, die, van tijd tot tijd, de zedelijke wereld schudden en beroeren, de volmaaking

van het menschdom, bij flot, winst doet, en nader tot zijn toppunt gebracht wordt. Waar op zij dan hunne hoop vestigen, dat éénmaal de toeftand van het menschdom, na zoo menigvuldig herhaalde pogingen, indien niet geheel, ten minften zoo veel des mogelijk is, volmaakt zal wezen.

Deze verwachting van eenen gelukkigen toeftand van het menschdom, welke éénmaal plaats zal hebben, is dus onder de menfchen, die denken, vrij algemeen. — Ik mag mij, derhalven, vleijen, dat, wanneer ik op den vasten grond der beloften, in den Bijbel vervat, dezelfde hoop koester, ik, met geen fchijn, voor eenen Dweeper gehouden kan worden. Doch, wat aanbelangt de voortgangen, die de menfchen, door hunne pogingen, maken, ten einde dien gelukkigen ftaat te naderen, daar omtrent ben ik met de hedendaagfche Wijsgeeren niet alszins van het zelfde gevoelen. Hoe zeer ik erken, dat de gefchiedenis der menschheid ons leert, eene werking en tegenwerking, eene ebbe en vloed in de zedelijke wereld, zij leert echter den opmerkzamen befchouwer geenszins den geftadigen voortgang der menschlijke wijsheid, en gevolglijk, des menschlijken geluks.

Integendeel, merk ik uit de jaarboeken der volken, en den ftaat zelven der tegenwoordige eeuw, die wij beleven, ten duidelijkften op, dat de Godlijke Voorzienigheid wel haare goede oogmerken, ter volmaking van de menfchen, openbaart, in het daarftellen en aanwenden van fteeds meer krachtige en voegzame hulpmiddelen ten dien einde, maar, dat even zoo dikwijls en naar evenredigheid de menfchen, van hunnen kant, werken en zich vermoejen, met hunne averechtfche pogingen en verkeerdheden, waardoor alle deze Godlijke hulpmiddelen worden krachteloos gemaakt; ja geheel te leur zouden gefteld worden, indien de wijsheid en goedheid van het

Op-

Opperwezen daar tegen niet gunstrijk wilde voorzien.

De Vader der menfchen fchiep den mensch *goed*, en tot zijn beeld op aarde, maar de mensch miskende het Godlijk oogmerk; het eerfte ouderenpaar overtradt de Godlijke wet, en zonde en dood ftorteden in de wereld in. Vóór den zondvloed, gelijk ons de gewijde gefchiedenisfen berichten, vergat het menschdom al vroeg God hunnen Schepper, de deugd en godsdienst werden geheel verwaarloosd, onrecht en geweld namen alöm de overhand, en een Zondvloed was de ftraffe der fchuldigen. Met NOÄCH, den deugdzamen, die in een vaartuig, gemeenlijk de *Ark* genoemd, met zijn huisgezin, door God zelven bewaard was gebleven van het algemeen verderf, vernieuwde God zijn weldadig Verbond; nu zou men hebben mogen verwachten, dat de menfchen, door ervaring geleerd, zich beter gekweten en God geëerbiedigd zouden hebben, doch het tegendeel gebeurde: het geen te weinig gedaan was, vóór den Zondvloed, in het ftuk van den Godsdienst, daar deedt men thans te veel. — Afgoderij, Beeldendienst, en Bijgeloof werden alöm op den troon gezet, en verpesteden de zeden, verdreven de éénsgezindheid en liefde. Zie daar het menschdom weder verbasterd, zoo verbasterd, dat de Godheid, onmidlijk, tusfchenbeidekomen, en zich éénen oprechten dienaar, ABRAHAM, moest afzonderen, in wiens huis en nagellacht de kennis en dienst van den waaren God óp aarde zou bewaard en de deugd beveiligd blijven. — Door onmidlijke Godlijke Openbaringen en onderwijs, werdt deze groote man, gelijk ook zijn zoon en kleinzoon ISAÄK en JAKOB geleid en gevormd tot het waar geluk, te vinden langs den weg van Godsdienst en deugd, en desniettegenftaande, vinden wij de nakomelingen dezer groote mannen, fpoedig, weder verdorven, en de *Ifraëliten* vervielen in *Egypte* tot den laagften ftaat van dienstbaarheid, waar in zij ook den gemoedsaart en de zeden van flaven aannamen.

Op nieuw gedacht de Onveränderlijke aan zijne barmhartigheden. Onder groote wonderen verloste God de *Ifraëliten*, door MOSES, uit hunne flavernij, en vormde hen tot een volk, aan het welk hij zelve wetten en eene Staatsregeling voorfchreef, door welker opvolging zij en godsdienftig en deugdzaam en gelukkig zouden geleefd hebben. En hoe heeft zich toen het menschdom gedragen? Wij kunnen van dien tijd af de Heidenfche wereld

 en

en de Israëliten onderscheiden beschouwen. Onder de Heidenen nam het Bijgeloof meer en meer de overhand, de zeden werden hoe langer hoe meer verdorven. De burgerlijke beschaafdheid zelve was niet duurzaam, zij scheen wel zich te willen verspreiden, onder de onderscheiden volken, maar zij verviel weder van tijd tot tijd, en eene zoo veel slechter soort van onbeschaafdheid keerde weder, naar mate de beschaafdheid en zeden hooger top scheenen bereikt te hebben. Het wegens zijne beschaafdheid alöm vermaarde *Griekenland* kan hier van ten bewijze strekken. Het volk van *Atheenen*, dat zich zoo veel op zijne beschaafdheid, wellevendheid, vaderlands- en vrijheidsliefde liet voorstaan, verviel onmidlijk daar op tot slavernij onder dwingelanden, door welken het zich liet overweldigen, bracht mannen, als SOKRATES, wreed en onrechtvaardig ter dood, en werdt dra met alle zijne geleerdheid en zogenaamde Wijsgeerte, eene verächting voor andere volken.

Hoe muntte bij de Romeinen de eeuw van AUGUSTUS uit, in den roem van beschaafdheid, geleerdheid, wellevendheid enz en die zelfde *Romeinen* lieten zich terstond daar op door eenen TIBERIUS, KALIGULA, NERO en andere snoode en dwaaze dwingelanden beheerschen, en offerden kunde, vrijheid, deugd, en zeden op, indien hunne dwingelanden hen slechts met hunne openbare spelen en met eenige kleine uitdeelingen van koorn, op 's lands kosten, vermaakten en begoochelden.

De reden van zoodanig diep verval in het zedelijke en godsdienstige, hetwelk van den val en vernedering van den Burgerstaat pleegt verzeld te gaan, was bij deze, gelijk bij alle andere Heidensche Volken, volgends de juiste aanmerking van den Apostel der Heidenen PAULUS, dat zij, zich verbeeldende wijs te zijn, in de daad toonden dwaas te wezen, door den waaren God, den Schepper en Bestuurer der wereld, wiens onzichtbaar wezen, zedert de Schepping van het Heel-al, uit zijn maakzel en werken beschouwd en opgemerkt kan worden, naamlijk, zijn eeuwig alvermogen en godlijke heerlijkheid, niet goedvonden in gestadig aandenken en erkentenis te houden, waar door zij, naar een rechtvaardig oordeel van God, tot ongodisterij, of schandelijk en wreed bijgeloof, en tevens tot de allersnoodste en ongebondenste levenswijze en zeden vervielen, waar van deze Apostel ons eene zo zwarte als waarächtige tekening geeft in den Brief aan de *Romeinen* (I. 19 32.)

Laat

Laat ons, met onze befchouwingen, tot de Jooden wederkeeren. Dit volk werdt, gelijk boven gezegd is, door de Godheid zelve, met eene godlijke wetgeving en ftaatsregeling befchonken, welke hen, in hun land, dat het Opperwezen hun ter bewoning uitgelezen hadt, en onder hunne omftandigheden en betrekkingen jegens naburige volken, een wijs, achtbaar, en gelukkig volk moest maken, indien zij dezelve getrouw waren gebleven. Dit was het werk der Godheid! Maar, hoe gedroegen zich de *Israëliten!* Zij misbruikten dra hunne voorrechten, en niet vergenoegd met het Godlijk onderwijs, volgden zij liever de zeden van naburige Heidenfche volken. Voor de wegvoering na *Babel* lieten zij zich telkens misleiden en vervoeren door eenen geest van Bijgeloof, door eene neiging tot afgoderijën, waar van het gevolg was, eene verwaarlozing van hunne ftaatsregeling, een bederf van zeden, en de ondergang van hunnen Staat.

Na 70 jaren, in ballingfchap, te hebben doorgebracht, werden zij, door het bijzonder beftuur der Voorzienigheid, weder in hun Vaderland herfteld, en de achtbaarheid en het gezag van MOSES wetten vernieuwd. Zij waren thans, door rampen geleerd, vijanden van den afgodendienst, en deeden belijdenis van den eenigen waaren God, den Schepper van het Heel-al. Doch, weldra waren zij op nieuw werkzaam, om zich te bederven, in den waan, dat zij veel verbeterden. Niet te vrede, met de eenvouwigheid van het Godlijk onderwijs en voorfchrift, bedachten zij menfchenvonden, en de *Farizeën*, een hoop huichelaars en geveinsden, verwierpen het wezen van den Godsdienst, en bleven aan nietige uitwendigheden hangen, terwijl de *Sadduceën*, deze menfchenvonden, met recht, veráchtende, te gelijk, met onrecht, in dat uiterfte ftortteden, dat zij de heiligfte waarheden loochenden, zonder welke geen Godsdienst beftaan kan. Nu namen alle flechte zeden, twisten en verdeeldheden, oproeren en onderdrukkingen de overhand, en vervulden het land met rampen op rampen — Het Joodfche volk was, in plaats van éénen onreinen geest, thans van zeven anderen, boozer dan die eerfte, als bezeten, en hun laatfte erger dan hun eerfte, gelijk JESUS van hun naar waarheid getuigde (LUK. XI. 24–26.) dus ging het fteeds van kwaad tot erger, tot dat, ten laatften, het Joodsch gemeenebest, door den oorlog met de Romeinen, in bloed en verwoesting een einde vondt.

Inmiddels hadt die God, wiens gedachten en ontwerpen niet zijn als der menfchen gedachten en ontwerpen, noch zijne handelwijze, als de handelwijze der menfchen, door zijnen grooten Zoon, onzen Zaligmaker JESUS CHRISTUS, de grondflagen gelegd van der menfchen zaligheid, en het Godsrijk werdt, naar zijn' eigen aart en wezen, op aarde gefticht, daar de wet van het Euangelie, de leere des Heils, door hem verkondigd, en daar door onfterflijkheid en zaligheid in 't licht werdt gebracht, hebbende hij onze vrede en verzoening met God, door zijnen dood en gehoorzaamheid, verworven.

Dit volmaakt heilmiddel voor het menschdom werdt, onder vele godlijke wonderen, onder Jooden en Heidenen, door allen, die aandoenlijke en gevoelige harten bezaten, te gereeder omhelsd, naar mate zij, door de ervaring, overtuigd waren, dat het geluk der menfchen eenig en alleen van God en zijne ontfermende goedheid afhangt, en naar mate zij, door de overmate van de ondeugd, geweld en alle wanördens, die onder de menfchen heerschten, naar eene betere orde van zaken verlangend uitzagen.

In 't eerst, zoo lang de Apostelen van JESUS leefden, en de onfeilbare Geest hen geleidde, en met zijne wonderkracht verzelde, bloeide ook, in de daad, het Christendom. Hoe zeer hetzelve, naar het uitwendige, verachtlijk en gehaat was, bij den ongeloovigen Jood en blinden Heiden, het beftondt uit deugdzamen, die de vertroostingen van een goed geweten genoten, en in alle deugdsbetrachting uitmuntende, onderling door waare liefde en oprechte broederfchap hun wederzijdsch en onderling geluk en voorfpoed, zoo in het burgerlijke, als in zedelijke en godsdienftige volmaking, bevorderden — Doch, helaas! zeer fpoedig begonnen weder de menfchen, met het godlijk eenvouwige niet te vrede, en door het zedelijk verderf geen bezef hebbende van het wezenlijk geluk, hun verftand en hunne werkzaamheden ook in het Christendom in te brengen — Vele Christenen uit de Jooden behielden hunne Joodfche vooröordelen, velen uit de Heidenen brachten hunne begrippen en kundigheden uit het Heidendom mede over in het Christendom, hetwelk zij aannamen, terwijl vele Christen Leeräars, ten einde, zoo zij waanden, het Christendom dienst te doen, hetzelve meer en meer fchoeiden op den leest van Heidenfche Wijsgeerte en Schoolgeleerdheid.

En

En welk was hier van het gevolg? Reeds vroeg was het Christendom bedorven, en nam de gedaante aan van eene aardsche maatschappij, die ook met alle de gebreken der aardsche maatschappijën bezoeteld werdt. Priesterheerschzucht, kerktwisten, krakeelen over leerpunten, verdrongen het geloof, de liefde, en deugd, ja zelfs alle kennis ging verloren, en eene zoo groote onkunde en zedeloosheid nam de overhand, dat men de middeleeuwen de eeuwen van barbaarschheid, de ijzeren eeuw, met recht genoemd heeft.

Bij de Kerkhervorming ging een nieuw licht op, en schoon de Godheid niet met onmidlijke wonderen tusschen beiden kwam, echter ontdekt het opmerkzaam oog, in den oorsprong en loop der Hervorming, de godlijke werking tot heil des menschdoms allerduidlijkst. Menschen van geringen staat waren de werktuigen, die een werk tot stand brachten, waar aan groote en aanzienlijke mannen vergeefsch hadden geärbeid — Het middel, het welk zij gebruikten, was de Bijbel, de Godlijke Openbaring, deze werdt, door vertaling, onder de gemeente meer bruikbaar gemaakt en in omloop gebracht, en werdt krachtig genoeg bevonden, om waare verlichting te ontsteken, en de list en 't geweld van Geestlijke heerschzucht en zielendwang te fnuiken. Dan ook bij de Kerkhervorming stremden de menschlijke driften al spoedig de gehoopte uitwerking, zoodat het gezegend werk onvoltooid, en vele landen van *Europa* van deze gelukkige verlichting verstoken zijn gebleven — Met dit al zag men zedert geleerdheid en beschaafdheid van zeden herleven, kunsten en wetenschappen bloejen, ontslagen van het prangend juk, en tevens door eerbied voor den Godsdienst onderschraagd.

Eindelijk heeft het menschdom zich zoo hoog opgebeurd, dat het zich beroemd heeft, eene wijsgeerige, eene verlichte eeuw, de eeuw der Rede, te hebben voortgebracht. Zedert is de achting en eerbied voor den geopenbaarden Godsdienst verminderd, men waant, zonder denzelven wijs te kunnen zijn, tot zaligheid Men verbeeldt zich rijk te zijn, en schatten te bezitten, en geen gebrek aan iet te hebben (OPENB. III. 17.) en ondertusschen is men, zonder zulks te weten, ellendig; een voorwerp van medelijden, arm en blind, naakt en bloot. Men overweegt te weinig, dat geleerdheid, kunsten en wetenschappen, hoe voortreflijk ook op zich zelven, en

en wijsheid, dat wijsgeerige Bespiegelingen, stelregels, of beginzelen, en daadlijke beöefening van deugd en pligt, geheel onderscheiden zaken, en dat zonder Godsdienst niemand op aarde waarlijk gelukkig kan zijn.

Met eene merkwaardige plaats van onzen vermaarden DE GROOT zal ik dit Nommer besluiten, waar na ik in het volgende mijne aanmerkingen tot mijn hoofd-onderwerp zal overbrengen, om de *Oogmerken der godlijke Voorzienigheid* in dit alles te doen opmerken, als *wijs, heilig en goed* De woorden van GROTIUS zijn dezen: „ Alhoewel sommigen, met veel ophefs, zeggen, dat *de* „ *deugd om haar zelve beminlijk is*, nogthans is het „ geweld der zienlijke en zinlijke dingen zoo groot, „ dat bijäldien wij niet te gelijk hebben een vast ge- „ loof en overtuiging van de Godlijke Voorzienigheid, „ en wel, zoo als zij de daaden der menschen vergeldt, „ en te gelijk zekere wetten, welke de menschen op den „ rechten weg leiden, het onmogelijk is, of zij dwalen „ buiten het spoor, en wel dikwijls heel zeer, gelijk de „ *Stoïcijnen* tot ontucht met mannen vervielen; gelijk „ de *Romeinen* niets onrechtvaardig oordeelden, waar „ hunne heerschappij door toenam, en vermaak schep- „ ten in het bloed, dat redenloos in den schouwburg ver- „ goten werdt, als of dit eene spoor was tot deugd. „ Trouwens, de menschlijke Rede, wanneer de driften „ en zeden, die de driften vleijen, mede in het spel ko- „ men, vindt ligtelijk, voor snoode zaken, voorwendze- „ len, en staat zich zelve tegen, tot zij geheel doof en „ blind wordt.

„ Men mag dus die genen *ijdel* noemen, die de kennis „ van God en zijne Voorzienigheid niet zorgvuldig bewa- „ ren, maar de gevoelens daaromtrent aan eens ieders „ goedvinden overlaten, daar er niets zo verderflijk, ik „ zal nu niet zeggen, voor de goede zeden, maar voor „ den Staat en het Gemeenebest, kan gevonden worden."

(*Het vervolg en slot in No. 28.*)

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat, het zesde Huis van de Vischsteeg, Noordzijde.

D E

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 28.

(*Vervolg en slot van No. 27.*)

GODS OOGMERKEN IN ZIJNE VOORZIENIGHEID ALTIJD GOED EN HEILIG.

Uit de algemeene schets van het beloop der lotgevallen van het menschdom, in het groot beschouwd, door ons in 't voorgaande Nommer opgegeven, blijkt, ten duidelijksten, dat de volmaking en voltooijing van der menschen geluk geheel van God afhangt, alleen Gods werk is, ja zelfs, dat, wanneer menschen daar aan, in de verbeelding, dat zij, door hunne Rede en verstand, iet aan dit geluk kunnen toebrengen, werkzaam willen worden met eigene menschlijke pogingen, buiten en onäfhangelijk van God en zijn onderwijs en invloed, zij verdwaasd worden, zoo dat zij, in plaatze van het geluk te bevorderen, rampen op rampen vermenigvuldigen. Is dit de slotsom dezer geschiedkundige waarheden, dan moet ook te gelijk volgen, dat dit het groot hoofd-oogmerk en de bedoeling der Godheid in hare Voorzienigheid is, de menschen, door de ondervinding der eeuwen, te leeren: Zonder God kunt gij niets doen! God is alles en in allen! God is de oorzaak, werker en voltooijer van der menschen geluk. — Met één woord, onze waarneming is dezelfde, die PAULUS gemaakt heeft (ROM. XI; 30—32), wanneer hij de onderscheidene handelwijze van God met de *Jooden*

en *Heidenen* voordragende, zegt: „ Gelijk gijlieden, (Hei-
„ denen,) eertijds aan God ongehoorzaam en ongelovig
„ waart, maar nu zijne ontferming deelächtig zijt ge-
„ worden, bij gelegenheid van hun (der Jooden) on-
„ geloof en ongehoorzaamheid, op gelijke wijze zijn zij
„ nu integendeel ongelovig en ongehoorzaam, bij gele-
„ genheid van de ontferming, die gij deelächtig zijt, en
„ dus zullen zij ook ééns ontferming genieten. — Want,
„ God heeft alle menschen, [eerst de Heidenen, nu de
„ Jooden] onder de ongehoorzaamheid en het ongeloof
„ [als] besloten, opdat hij ééns over allen ontferming
„ bewijze."

Opdat hij ééns over allen ontferming bewijze! Deze is dan de hoofd-bedoeling der Godheid! Dit zoo zijnde, wie zal dan nog twijfelen, of Gods oogmerken in zijne Voorzienigheid zijn goed en heilig, daar zij allen in dit middelpunt samenlopen: God alles en in allen, opdat hij over allen ontferming bewijze? Aan dit hoofd-oogmerk is zelfs ondergeschikt, volgends de aanmerking van Petrus (2 Petr. III: 9) dat eeuwen verlopen, voor dat het groot werk van 's menschdoms geluk door God voltooid wordt: „ de Heere," zegt deze Apostel, éénstemmig met Paulus, zijnen ambtgenoot, „ de Heere is niet
„ traag, in zijne beloften te vervullen, (gelijk sommigen
„ het daar voor houden,) maar hij oefent langmoedigheid
„ met ons, en wil niet, dat er iemand verloren ga, maar
„ dat allen zich [tot den waaren godsdienst] bekeeren."
Te weten, wanneer, door het diep verval van de zeden der menschen, en de rampen, welke hen treffen, door hunne eigene dwaasheid, terwijl zij zich verbeelden wijs te zijn, en eene *Eeuw der Rede* te bezitten, het menschdom zich zelven ongelukkig zal vinden, en reikhalzend naar betere tijden zal uitzien met verlangen, erkennende, dat menschen-pogingen ijdel en vruchteloos niet alleen, maar

ook

ook verkeerd en doelmisſende zijn, zal de godlijke Voorzienigheid, ten laatſten, haar werk, op eene godlijk heerlijke wijze, voltooijen. Wanneer of hoe? is ons onbekend, maar, gewis, luisterrijk, en onverwachts, met alle de blijken van godlijke tusſchenkomst en majesteit. Jesus zal ééns in heerlijkheid geöpenbaard worden, en het menschdom onder zijnen ſcepter het toppunt van geluk, door het genot van vrede, vrijheid, deugd, en liefde, bereiken.

Dit zij thans genoeg, aangaande de oogmerken van God in zijne Voorzienigheid, over het geheel genomen, om ons te overtuigen, dat dezelve heilig, wijs en goed, zijn. Laat ons nu ook het zelfde opmerken, met betrekking tot de lotgevallen van bijzondere volken en perſonen. Laat ons leeren, ten opzichte van ons zelven: Gods oogmerken zijn altijd goed, altijd heilig!

De Bijbel draagt overäl, zoo in het Oude als Nieuwe Testament, deze groote en gewigtige waarheid voor: God is de Regeerer der volken, de Koning van het Heeläl, de Richter en Beſtuurer der menſchen, ook der bijzondere perſonen. De Bijbel leeräart op elke bladzijde, dat het Opperwezen, als zoodanig, naar het heiligst recht, en tevens met de hoogſte goedheid, de lotgevallen der ſtervelingen beſtuurt, en ſtraffen en beloningen uitdeelt; en dus dat alle Gods oogmerken in dezen heilig en goed zijn, en de volmaking der menſchen bedoelen.

Ik zal, het geen de Bijbel hier omtrent leert, en met voorbeelden der geſchiedenis ſtaaft, zaaklijk bij een ſtellen, op dat wij, met één oogs-opſlag, het geheel overzien, en met onze eigene waarnemingen vergelijken, ten einde waare wijsheid te leeren, om Gode de eere te geven, en zelve nader en nader tot volmaaktheid en waar geluk te geraken.

Over het gemeen leert de Bijbel, dat God een iegelijk vergeldt naar zijne werken, en wel, vaakmaal, volgends

 de

de wet der evenredigste vergelding, zoo dat goede daaden met zegeningen bekroond, kwaade met rampspoeden en onheilen gestraft worden, rampspoeden en onheilen van dezelfde natuur, als 't ware, welke aan de gepleegde misdaad eigen was, dus vonden de Egyptenaars met hunnen koning FARAO in 't water der Roode Zee hunnen dood, die, op eene onbarmhartige wijze, zoo menig onnozel Hebreeuwsch wicht door het water hadden doen omkomen. — Op gelijke wijze: DAVID hadt zich bezondigd door overspel en moord, aan BATHZEBA en URIä, en hij werdt gestraft, door bloedschande, gepleegd door zijne zoonen AMNON en ABSALOM, waar van de één zijne zuster THAMAR ontëerde, de ander zijns vaders bijwijven besliep. Zijn begane moord aan URIä werdt vergolden, door den moord van AMNON, en vervolgends door zoo veel burgerbloed, als er in den opstand van ABSALOM vergoten werdt, en door den dood van dezen en van anderen van DAVIDS zonen en nakomelingen zelve. — Heilig en rechtvaardig is onbetwistbaar deze handelwijze der Voorzienigheid, maar tevens goed en weldadig hare oogmerken. De stervelingen, indien zij wijs waren, zouden hier op acht geven, de heerschappij van God belijden, op zijne rechtvaardigheid en goedheid vertrouwen, en zich wachten van alle kwaad, het welk dus naar evenredigheid, éénmaal, vroeg of laat, gestraft zal worden. Dan, het is onze schuld, mijne waardste Lezers! dat deze goede en heilzame oogmerken der Godheid zoo zeldzaam door ons, ten onzen besten, bereikt worden. Wij zijn te onöplettend wij zijn te zuim- en vergeetächtig, en vergelijken te weinig onze en onzer medemenschen daaden, met derzelver gevolgen, onze eerste met onze laatste lotgevallen, dus blijft deze heiligheid en goedheid voor het menschdom miskend. De wijze PREDIKER schreef desäangaande reeds (PREDIK. VIII: 11.) „ Te weten, omdat de straffe „ niet schielijk op de booze daaden volgt, daaröm zijn „ de stervelingen roekeloos in het kwaaddoen. — Nog„ thans " (vervolgt hij, en de ondervinding van alle eeuwen zet het stempel van waarheid op zijn getuigenis,) „ Nogthans, hoewel de booswicht honderdmaal ongestraft kwaad doet, weet ik echter, dat het den die„ naren van God, die zijne tegenwoordigheid eerbiedi„ gen, wel zal gaan, maar dat het den snoodäart niet „ wel zal gaan, en dat hij zijn leven, het welk als eene

„ scha-

„ schaduw voorbijgaat, niet zal verlengen, omdat hij „ God niet eerbiedigt."

„ Evenwel," gaat hij voort, „ is hier eene ijdelheid, „ in het geen op aarde gebeurt. — Daar zijn, naamlijk, „ eerlijke, deugdzame lieden, dien het lot overkomt, „ het welk de daaden der snoodäarts verdienen; daar en „ tegen zijn er snoodäarts, dien wedervaart, hetgeen de „ daaden der deugdzamen waardig waren. — Dit noem- „ de ik ook ijdelheid." Dat is, wanneer wij dit verschijnzel beschouwen, zonder het oog op de heiligheid en goedheid der Godlijke oogmerken te slaan, en op die geheimen, welke Hij ons daarömtrent geöpenbaard heeft in zijn woord, dan komt het ons voor ijdelheid, en ongerijmdheid, te wezen, en wij kwellen daar mede onzen geest. Maar, wanneer wij met Asaf in Gods heiligdom binnentreden, en het einde verbeidende, alles met elkanderen vergelijken, klaart zich de duisternis voor ons op, en wij roemen Gods heiligheid en goedheid.

Wat dan vooreerst betreft den voorspoed, die aan godloze deugnieten te beurt valt, zoodat zij zich boven hunne medemenschen verheffen, en in gezag en aanzien door geweld plaatzen en staande houden. Deze voorspoed van zedelozen bevreemdt ons menschen, hij komt den Wijsgeer zelven als *ijdelheid* voor, en verwekt moeite voor zijnen geest. Doch, Gods heiligheid en goedheid vertoont zich ook in dezen aan den stillen veréerer der Voorzienigheid. Of, is het geene goedheid, wanneer God zulke zondaren, niet alleen in zijne langmoedigheid draagt, maar ook door den voorspoed, die hun bejegent, als 't ware, met vriendenkoorden, met liefdezeelen, trekt, opdat zij eindelijk edeläartig dankbaar zouden worden, en den grooten Gever van alle zegeningen verheerlijken, door hunnen voorspoed te besteden tot heil en niet tot verdrukking van hunne medemenschen? Wanneer zij, ongevoelig voor deze goedheid, in hunne boosheid volharden en voortvaren, verheerlijkt zich, ten laatsten, de heiligheid van het Opperwezen, dan blijkt het, dat zij zoo hoog verheven werden, opdat hun val te geduchter wezen zou.

God zet hen dus op gladde steilten,
Van waar hij hen in d'afgrond stort!
Eén oogenblik! Zij zijn vernietigd;
Verteerd, vernield, door ijslijkheên!

 Ge-

Gelijk een droom, als men ontwaakt,
Zal 't beeld van hunne glorie wezen,
Als God dat beeld in toorn verſmaadt. (*)

Dan merkt zelfs de onöplettende Gods heiligheid en goedheid op, in zijne Voorzienigheid, en ieder wordt opgewekt, om Gode de eere te geven, en zijnen lof te verheffen. —

Ten opzichte der rampen en tegenſpoeden, welke volken en bijzondere perſonen treffen, kunnen wij ook, door behoorlijke aandacht op dezelve te vestigen, de heiligheid en goedheid van Gods oogmerken ontdekken, voornaamlijk, elk onzer met betrekking tot zich zelven.

Volgens den Bijbel zijn de wederwaardigheden, die den mensch in dit leven overkomen, of onmidlijke gevolgen en ſtraffen van gepleegde euveldaaden, en overtredingen van de wetten der deugd, met oogmerk, om de menſchen van de ondeugd af te ſchrikken, en tot ongeveinsde bekering op te ſporen; of zij zijn wel geene onmidlijke ſtraffen van eenig gepleegd kwaad, maar nogthans komen zij den mensch over, omdat hij van den weg der deugd, in een ander geval, is afgeweken, en er dus, gelijk de Bijbel ſpreekt, een ban op hem ligt, zoodat iemand, in zeker geval, geheel onſchuldig en onverdiend, eenig lijden ondergaat, of eenig onheil ondervindt, terwijl te gelijk eenige verborgen zonde hem het rechtvaardig misnoegen der Godheid heeft veröorzaakt, welke hem daarom deze rampen laat overkomen, opdat hij zijn gedrag oplettend zou nagaan, en, die verborgen ongerechtigheid opſporende, daar over zich voor God veröotmoedige, en zich verbetere. ——— Of zij zijn noodzaaklijk, ten einde geene aanleiding gegeven worde tot ergernis en lastering, en de menſchen niet in den waan geraken, als of God partijdig ware, ten voordeele van zijne lievelingen, en het kwaad in hun als door de vingeren wilde zien. Zoo was het geval met DAVID. Hij hadt zich zwaar bezondigd in de zaak van URIä en BATHZEBA; op zijne ſchuldbelijdenis, ontving hij nu wel vergeving van deze zijne zonden, maar kon echter niet geheel ſtraffeloos vrijgaan, omdat hij de vijänden van God zoo veel gelegenheid gegeven hadt tot lasteren, gelijk zij zelfs nog heden ten dage doen, zoo dikwijls zij dit gedrag van DAVID ſchimpend aanhalen, om, op deze wijze, den Bijbel en den geöpenbaarden Godsdienst te

(*) PSALM LXXIII: 18—20.

te doen voorkomen, als of dezelve in den man *naar Gods hart* zoo groote en ſnoode misdaaden wilde verſchonen. Om die reden, moest die Vorst, ſchoon vergifnis ontvangen hebbende, de zwaarſte en verdrietlijkſte moeilijkheden verduuren, en alle ongeregeldheden in zijn huis, den moord, en den opſtand zijner zoonen, aanſchouwen en ontwaren, ten einde blijken zoude, dat God, even als een wijs en goed Vader, elken zoon, dien hij lief heeft, ook kastijdt en tuchtigt. Hoedanig oogmerk wijs, heilig en tevens goed, erkend moet worden te zijn.

Eindelijk, dienen ook de rampen en tegenheden die de deugdzamen en godzaligen hier op aarde zoo dikwijls treffen, om hun geloof op de toets te ſtellen, om hen te zuiveren en te louteren. Menig groot man zou nooit dien trap van grootheid bereikt hebben, waar toe hij is opgeklommen, indien hij niet door rampen en wederwaardigheden verſterkt en geöefend ware geworden. Ook dienen zij, om hen te bewaren van hoogmoed en zelfsverheffing, die gevaarlijke ſteilte, van waar zoo menig een in den afgrond des verderfs is nedergeſtort, of van zonden en ondeugden, voor welke hij zou hebben blootgeſtaan, volgends de neiging en inrichting zijner natuur en geäartheid, indien niet rampſpoedige omſtandigheden hem daar in hadden verhinderd en belet. — Ten ſlotte, hij moet, door lijden en verdraagzaame onderwerping aan den wil van het Opperwezen, een voorbeeld geven aan zijne medebroederen, opdat ook dezen, in hun geloof, vertrouwen, en deugd, bevestigd worden, en niet wankelen, voornaamlijk, wanneer zij waarnemen, dat het einde van den eerlijken en deugdzamen vrede en heil is. Gelijk het zekerlijk zijn zal, indien hij ſtandvastig blijft in zijn geloof, en ten einde toe volhardt, in den dienst van God. — Zoo hebben wij de voorbeelden in JOSEF, DAVID, en bijzonder in JOB, in welken allen, gelijk in alle de duizenden, die in alle eeuwen op God vertrouwd hebben, gebleken is, dat de oogmerken van God in zijne Voorzienigheid heilig en goed zijn, dat het Opperwezen enkel liefde en ontferming is.

Na de overweging van dit alles zal de ongeveinsde Christen behoorlijk werkzaam kunnen zijn, met deze groote waarheid: Alles wat God doet, is welgedaan, alle zijne oogmerken zijn heilig en goed. Aanſchouwt hij van nabij het treurig en diep verval van het menschdom, treffen hem alle de ellenden zijner natuurgenoten, terwijl zij

zich

zich vermoejen en 'afſloven, om hun geluk op aarde te vestigen, hij leert en erkent, dat de mensch, het menschlijk verſtand, de menſchelijke krachten en vermogens, in het minst niet toereiken, om het menschdom, onafhanglijk van God, gelukkig te maken, of nader tot zijne volmaaktheid te brengen. Tevens echter, verzekerd van de heiligheid en goedheid van Gods oogmerken, met het menschdom, en zich, met een volzeker geloofsvertrouwen, verlatende op de onfeilbaarheid der Godlijke beloften, bidt hij, met de gegronde hoop en uitzicht op verhoring, dat Gods Koningrijk ſpoedig kome, en dat God, door de verlosſing zijner gunstgenoten, uit de verzoeking des boozen, en uit die geduchte uur van beproeving voor de geheele wereld, waar van in de Openbaring van JOANNES geſproken wordt, openbare, dat hem het Koningrijk, de kracht, en heerlijkheid toebehoort tot in eeuwigheid, waar op zijn hart, in eerbiedige verwachting, AMEN zegt.

Uit de lotgevallen, die hem zelven overkomen, leert hij, zich zelven onderzoeken, of hij in voorſpoed behoorlijk dankbaar is, of geweest is, aan God, zijnen weldoener; en wanneer tegenheden hem omringen, ſchudt hij zijn geheele hart voor God uit, en onderzoekt zich zelven ten ſtrengſten, waar mede hij zich bezondigd, en het Godlijk ongenoegen waardig gemaakt moge hebben, en wanneer dan zijn hart hem veröordeelt, troost hij zich daar mede, dat God meer is, en alle dingen weet. Hij bekeert zich oprecht tot God, en laat zich tuchtigen en veröotmoedigen met onderwerping; of is het tot zijne beproeving, dat hem de tegenſpoed bejegent, dan verblijdt hij zich in God, onder een nederig en gelovig gebed, dat God hem niet boven vermogen beproeve, maar met de beproeving eene uitkomst geve, waarbij blijkt, dat deze onheilen, onder Gods wijze en goede Voorzienigheid eene bron voor hem waren van zegeningen, en dat zij, gelijk alles, ten zijnen beste moesten medewerken. Zijn gebed is met DAVID: (PSALM CXXXIX. 23, 24.)

Doorgrond gij mij, o God! en ken, ja ken mijn hart;
Beproef me, en onderzoek mijn binnenſte gedachten, —
Zie, of ik ook den weg des ongeluks betreed;
Ach! woudt gij op den weg, die veilig is, mij leiden.

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat.

DE ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 29.

ONGEVEINSDE GODSVRUCHT, GEENE DWEEPERIJ.

Onverschoonlijk is het, voorål in eene eeuw, die men de *Eeuw der Rede*, de *Wijsgeerige*, de *verlichte Eeuw* noemt, wanneer men dingen, die geheel onderscheiden zijn van aart, ja volstrekt onderling tegenstrijdig, zoodanig met elkander verwart, dat men de ééne voor de andere neemt, aan de ééne de eigenschappen toeschrijvende, welke alleen aan de andere toekomen, en dus toont, geene grondige en onderscheidende kennis van zulke onderwerpen te bezitten, die men zich nogthans vermeet, te beöordeelen — Maar, verderflijk is het vóór het menschlijk geluk, en de vrede der volken, wanneer men dus onbezonnen handelt, omtrent onderwerpen, die den gewigtigsten en uitgestrektsten invloed oefenen op de gedragingen der menschen, en waar van de belangrijkste gevolgen afhangen. En, desniettegenstaande, neemt een opmerkzaam beschouwer van zaken zoodanige ongerijmdheden, ten opzichte van vele voorname onderwerpen, in onze tijden, waar, omtrent welke de menschen een *quid pro quo* nemen, en alles onder één warren. Ik zal mij alleen bepalen tot het geen den Godsdienst en de Zedekunde betreft; ten dezen aanzien, vindt men er alöm, die Godsdienst met Dweep-

zucht, verëering van het Opperwezen met Bijgeloof, vertrouwen op de Goddelijke Voorzienigheid met Geestdrijverij, verwisselen, als waren deze zoo vele benamingen van dezelfde zaken, van onderwerpen, die men het één voor het ander zou mogen nemen.

Hemelsbreedte nogthans zijn deze zaken verscheelende, zij zijn regelrecht tegen elkanderen strijdig — Elk waar menschenvriend wenscht niet alleen, maar hij wil medewerken, en brengt ijverig het zijne toe, dat Dweepzucht tegengegaan, Geestdrijverij beteugeld, en Bijgeloof verlicht worde. Hij weet, en ijst, dat dezen de bronnen van duizend rampen voor het menschdom, de verstoorers van vrede en orde, van liefde en broederschap, de verwoesters van alle menschelijk geluk, geweest zijn, dat zij stroomen bloeds hebben doen vloejen, godsdienst-oorlogen, met alle derzelver ijslijkheden, ontstoken, oproeren en verwarringen verwekt, moordschavotten en brandstapels opgericht, het menschdom tot slavernij aan heerschzuchtige geweldenaars en wreede huichelaars onderworpen, met één woord, dat zij tot werktuigen der hel, in alle eeuwen, gediend hebben, om de rampzaligheden van het menschdom te vermenigvuldigen — Maar, niet min zal elk waar Menschenvriend met kommer en schrik vervuld staan, als hij zou zien, dat iemand, wie hij ook ware, onder den naam van ijver tegen de monsters van Dweeperij, Geestdrijverij, en Bijgeloof, zich tegen den echten en ongeveinsden Godsdienst zou kanten, om deszelfs aanzien en vermogen te verzwakken, of deszelfs invloed te stremmen, daar hij overtuigd is, dat de Godsdienst de eenige steun der menschlijke samenleving, de band der Maatschappij, de weldaadige geleider en vertrooster van elk' bijzonder mensch, en de voorstander van de vrede en zaligheid van allen in 't gemeen is, de handhaver van orde, waarheid, recht,

ge-

gerechtigheid, deugd, goede trouw, en zeden, zonder welken geen Staat ooit heeft kunnen bestaan, noch in 't vervolg, op den duur zal kunnen bestaan — Ik wil dan dit groot en hemelsbreed verschil tusschen ongeveinsde Godsvrucht en Dweeperij aanwijzen, ten einde, zoo veel in mijn vermogen is, die ongelukkige misvatting te verhoeden, en mijne medemenschen voor dezelve, en derzelver doodelijke gevolgen, te waarschuwen.

Laat ons ten dien einde de *Dweepzucht* nader leeren kennen, wanneer wij er de ongeveinsde godsvrucht mede zullen kunnen vergelijken, waarna het groot onderscheid zich van zelve zal openbaren.

Dweeperij, Geestdrijverij, en Bijgeloof zijn onderscheiden wijzigingen van dezelfde zedelijke krankheid of ongesteldheid der menschlijke ziel, ten opzichte van verstand en hart beide, en met betrekking tot de werkingen en daaden daar uit voortvloejende — Wij zullen ze, omdat zij toch in haar wezen overëenkomen, onder den algemenen naam van *Dweeperij* bevatten. De *Dweeper* is dan, in de eerste plaats, verwrikt in zijn verstand, en heeft geene rechte en zuivere denkbeelden van zaken, die tot God, tot zich zelven, en tot zijne medemenschen behoren. Ten opzichte van God, zijn zijne denkbeelden doorgaands zwart en treurig, daar hij zich het Opperwezen voorstelt, als eenen harden en willekeurigen Heer, verwarrende Gods rechtvaardig- en heiligheid, met strengheid en onbuigzaamheid, en zijne onafhanglijke Oppermagt met redenloze willekeurigheid. —

Evenwel behoeft men niet te denken, dat niemand den naam van *Dweeper* verdient, dan die zwartgallige denkbeelden van God koestert, neen! schoon zulks doorgaands het geval is, evenwel dewijl de uitersten elkander raken, is ook die geen van Dweeperij niet vrij te plijten, die zich enkel tot Gods goedheid en liefde bepalende,

 zij-

zijne wijsheid, en rechtvaardigheid geheel uit het oog verliest, en zich zoo ver daaromtrent vergeet, dat zijne gedachten van God vaak fchijnen te dulden, dat het Opperwezen jegens de zonden en ondeugden zijner redelijke fchepzelen, de menfchen, onverfchillig zou wezen — Indedaad, dit op de keper befchouwd wordende, is ook Dweeperij, en herfenfchimmige verbeelding, te meer, omdat, gelijk wij zien zullen, de gevolgen, in de beide gevallen, veelal dezelfde plegen te wezen.

In 't bijzonder holt de Dweeper, Geestdrijver en Bijgeloovige zeer buiten het fpoor, met betrekking tot zijne zelfskennis, en de kennis zijner pligten. God, als een' ftreng Heer en Meester befchouwende, en dien naar zich zelven afmetende, is de *Bijgelovige* er ijverig op uit, om zich tegen den toorn van dien Opperheer in veiligheid te ftellen, door allerhande eerbewijzingen, en plegtigheden; dikwijls, zelfs van eenen laagen en belagchlijken aart, omdat het Bijgeloof naamlijk den mensch te veel nederdrukt, dan dat hij, van de voortreflijkheid der zedelijke en geestelijke uitmuntendheden, en het weinig betekenende van ligchaamsgebaarden, in het ftuk van den Godsdienst, onderfcheiden, en behoorlijk, zou kunnen denken — Op deze wijze dwaalt dan de *Bijgelovige* in de kennis van zich zelven en zijne pligten omtrent den Godsdienst, dat hij, uit flaaffche vreeze, met eenen eigenwilligen Godsdienst, door eigen kracht, eigen verdienftelijkheid bij God waant te kunnen verkrijgen, en daarbij uiterlijke eerbewijzingen en plegtige Kerkgebaren in de plaats van waare betrachting van den Godlijken wil, als Godsdienst aanmerkt.

De Geestdrijver en Dweeper, aan eene andere wijziging van zielskrankheid onderhevig, maken iet groots van zich zelven. Zij zijn de bijzondere, en eenige lievelingen des hemels; zij geloven, dat het geen zij in

den

den naam van het Opperwezen verrichten, aan den Hemel behaagt, en dus ſtellen zij aan hunnen ijver voor God geene palen. Het is niet hun pligt, niet het voorſchrift van godsdienst en deugd, het welk hunne daaden beſtuurt, maar hunne verbeelding van zich zelven, en de waan, dat zij de Godheid daarmede een dienst doen en welbehaaglijk zijn.

Even zeer is hun verſtand bedorven met betrekking tot hunne medemenſchen en natuurgenoten — Dweeper, Geestdrijver, Bijgelovige, kennen niemand als hunnen naasten, dan die met hun van hetzelfde gevoelen, van dezelfde denk- en handelwijze is, alle andere menſchen beſchouwen zij als ver beneden hen, ja zij durven zich in den richterſtoel zetten des Rechters van het Heel-al, en het vonnis der verdoemenis over hen uitſpreken. Nu verfoejen zij niet alleen de booze daaden, en de ſnoodäarts, voor zoo ver zij ſnoodäarts en deugnieten zijn, maar zij verwarren dit denkbeeld met dat van medemensch, en beide onder één ſmeltende, beſchouwen zij allen, die niet met hun medegevoelen, als onwaardig hunne genegenheid, en buiten hunne, maar ook buiten Gods gemeenſchap, geſloten.

Is het wonder, wanneer het verſtand dus verduisterd en gekrenkt is, dat ook het hart van zulke lieden geheel verkeerd geplaatst en bedorven is? Behalven, dat het niet zelden gebeurt, dat dit bedorven hart reeds vooräfgaat, dat hunne onäandoenlijk- hunne liefdeloosheid invloed op hun verſtand en denkwijze heeft, zoodat zij naar de geſteldheid van hun onmedogend en wreed hart zich de Godheid zelve misvormen en aan zich gelijk maken, zoo is het zeker, dat hun bedorven verſtand gewis dien invloed op hun hart heeft en moet hebben — Geen wonder, derhalven, dat zij, met de ongevoeligheid van eenen tijger, hunnen medemensch, verbannen, vervloeken,

ken, en daar zij de magt in handen hebben, naar den brandstapel sleepen kunnen — Daar zij zich toch hier van zelfs eene verdienste bij de Godheid maken, en waanen, iet groots verricht te hebben.

Uit deze aanmerkingen nu kunnen wij ligtelijk redenen geven van de handelwijze en het gedrag van soortgelijke lieden, die aan deze zedelijke zielskrankheid onderhevig zijn. Alle Geschiedboeken van alle Volken, in alle eeuwen, zijn vervuld met de voorbeelden van ijsselijkheden, die zij onder de menschen hebben aangericht, waar door het heil en de rust des menschdoms zoo vaak verwoest, en de voortgangen van waare verlichting en volmaking van het zelve gestuit zijn geworden. Té meer, daar snoode bedriegers van de verkeerde driften, die deze ongelukkigen beheerschten, hun gebruik wisten te maken, om hunne snoode oogmerken van heerschzucht en dwinglandij daar door te bereiken. —

Dat dan al wat menschlievend denkt en gevoelt, zich vereënige, om de Dweepzucht, Geestdrijverij, en Bijgeloof tegen te gaan, en zo mogelijk, onder het menschdom uit te roejen. O alle gij Wijzen! alle gij Menschenvrienden! spant daar toe alle uwe vermogens in, weest weldaadige artzen, en spaart geenen vlijt, om deze zedelijke ongesteldheid van den menschlijken geest te heelen en te genezen. — Maar! draagt, bid ik u, draagt zorge, dat gij nooit noch in eenig opzicht de ongeveinsde Godsvrucht met Dweepzucht en Bijgeloof verwart, of voor het zelfde houdt. Ongeveinsde Godsvrucht is de gezonde toestand van den menschlijken geest, zij is ons waare leven. Schend, verstoor, deze niet, sla geene onheilige handen aan het Heiligdom van God! Daar is, helaas! in onze tijden, menig één, die zich voor eenen arts der ziel opwerpt, maar ongelukkig zich aan dezen doodlijken misslag schuldig maakt, en even gelijk onervaren marktschreeuwers, onkundig, in plaats van ziekten te genezen, de gezondheid verwoest, en zelfs het leven in gevaar brengt.

Trouwens, zoo veel een doodlijk ziek verscheelt van een gezond en welvarend mensch, zoo groot is het onderscheid tusschen den Dweeper, Geestdrijver en Bijgelovigen, en tusschen den ongeveinsden Godvruchtigen Christen. Opdat dit blijke, willen wij zijn beeldenis hier schetzen.

Het verstand van den ongeveinsden Vereërer van den

Gods-

Godsdienst is opgeklaard en verlicht. Rede en Openbaring geven hem zuivere en waare denkbeelden van zaken. Ootmoedig erkennende, dat zijn verstand binnen eenen eindigen en zelfs zeer naauwen kring beperkt is, wacht hij zich wel, van in geheimen, die zijne en alle menschlijke kennis te boven gaan, te willen indringen, maar tevens echter streeft hij naar de kennis van het Opperwezen, van zich zelven, en zijne medemenschen, als ook van zijne verpligtingen en bestemming, en het geen hij daar van kent en gelooft, kent en gelooft hij, op eene *redelijke* wijze. Dus kent hij God, als den Schepper, Onderhouder, en Bestuurer van het Heel-al, die in zijne Schepzelen zijne wijsheid, goedheid, en heiligheid, zoo wel als zijne magt en godlijkheid luisterrijk ten toon spreidt, hij kent hem, als den Koning en Opperheer, maar ook als den Vader van zijne redelijke Schepzelen. Hij dankt dien goedertierenen, omdat die door de Rede, maar ook, daar deze te kort schoot, dewijl de zonde eene verwarring heeft veröorzaakt in het zedenrijk, door zijne Openbaring, zich aan hem heeft bekend gemaakt. Deze Openbaring gebruikt hij, vergelijkt ze met de waarheden der Rede, en waar zij hem hooger Verborgenheden ontdekt, bepaalt hij zich eenvouwig bij hare uitspraken, zonder zich te vermeten, van die Verborgenheden te willen ontwikkelen, en derzelver diepte te peilen. Hij gelooft, volgends deze Openbaring, dat de eeuwige Liefde in den persoon van Jesus, als den Christus, den Zoon van God, en in deszelfs lijden en verrichtingen een middel van zaligheid heeft daargesteld, het welk het verband van alle de godlijke volmaaktheden verheerlijkt, en het welk volkomen voldoet aan het groot oogmerk, het herstel van de vrede en overëenstemming in de zedelijke wereld, en het volmaken van allen, die geloven, door geloof en heiligmaking of deugd, tot zaligheid — Verlicht door deze Godlijke Openbaring, kent hij zich zelven, als een mensch, als een van God afhanglijk, maar nogthans vrij werkend en dus verántwoordelijk schepzel, nederig belijdt hij, niet alleen ver af te zijn van het volbrengen van zijne pligten, maar zelfs, door de zonde en zinlijkheid, steeds genegen tot afwijkingen, doch ook door het geloof dankt hij God, voor de middelen van genade, welke hem opwekken, en bestuuren, om van tijd tot tijd vorderingen te maken, in kennis, geloof, en deugd. Zijn Godsdienst

en

en deszelfs kracht ſtelt hij niet in uitwendigheden, maar in de redelijke verëering der Godheid, en in de uitoefening der pligten, die het Euangelie en de Wet van God hem voorſchrijven.

In zijne medemenſchen beſchouwt hij zijne natuurgenoten en broeders, ſchepzelen van dezelfde waarde als hij, kinderen van denzelfden Vader, jegens welke hij de pligten van menschlievendheid, van rechtvaardigheid, van broedermin, heeft in acht te nemen; die met hem, in de betrekking tot God, en tot de voorſchriften van den Godsdienst, gelijk ſtaan, en over welke hem dus geene meerderheid toekomt, dan die uitmuntender en meer gevorderde kennis, godsvrucht, en deugd van zelve ſchenken.

Met zulk een gezond verſtand, het welk alle onderwerpen, met behoorlijke onderſcheiding, beſchouwt, gaan een gezond hart gepaard. De ongeveinsde godvruchtige is nederig, ootmoedig, niet hooggevoelende, eerbiedig jegens God, dankbaar voor deszelfs onverdiende zegeningen, gehoorzaam aan deszelfs wet en bevelen, zich beijverende, om, ten allen tijde, een onërgerlijk geweten te bewaren voor God en menſchen. Dat hart is oprecht en ongeveinsd voor God, maar ook klopt dat hart voor zijne medemenſchen, om derzelver geluk liefderijk te behartigen, als zijn eigen, en niet met woorden maar met daaden dien gulden regel te volbrengen, dat men zich jegens anderen zoo gedraage, als men, in gelijke gevallen, met recht verlangt, dat anderen zich jegens ons gedragen.

Zeker, indien zulke *ongeveinsde* godsvrucht meer algemeen beöefend werdt, zouden de heuglijkſte gevolgen zich ſpoedig op de wereld openbaren. De menſchen zouden ſamen God verëeren, zonder te kibbelen over bijzondere gevoelens, zij zouden nederig God als den Vader van allen aanbidden en vertrouwen, zij zouden onderling door deugd en liefde verbonden leven, en vrede en heil met recht en gerechtigheid den ſcepter zwaajen.

Van zelve vloeit hier uit voort, dat met zoodanige ongeveinsde Godsvrucht, Dweepzucht, Geestdrijverij en Ongeloof onmogelijk beſtaan kunnen, maar integendeel volſtrekt ſtrijdig, en wij verpligt zijn, even ſterk voor ongeveinsde Godsvrucht in de bresſe te ſtaan, als wij verpligt zijn, om Dweepzucht en Bijgeloof te weeren.

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat, het zesde Huis van de Vischſteeg, Noordzijde.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 30.

DWEEPERIJ EN ONGELOOF.

Ik heb, in 't voorgaande Nommer, eene aanmerking laten invloejen, waarbij ik beweerde, dat niet alleen iëmand, die zwartgallige denkbeelden van het Opperwezen koestert, den naam van *Dweeper* verdient, maar; dat ook die geen van *Dweeperij* niet is vrij te plijten, die zich enkel tot Gods goedheid en liefde bepalende, zijne wijsheid en rechtvaardigheid geheel uit het oog verliest, en zich zoo ver daar omtrent vergeet, dat zijne gedachten van God vaak fchijnen te dulden, dat het Opperwezen jegens de zonden en ondeugden zijner redelijke fchepzelen, de menfchen, onverfchillig zou wezen — Deze aanmerking wil ik, in dit Nommer, wat breeder ontvouwen, en aantonen, dat, daar de ongelovigen, dat is, zulken, die den geöpenbaarden Godsdienst loochenen, doorgaands en vrij algemeen, voor zo ver zij een Opperwezen, afgezonderd van de gefchapen natuur, en derzelver Schepper en Beftuurer, erkennen en belijden, dat Opperwezen gewoon zijn, voor te ftellen, als ware bij het zelve de deugd en ondeugd zijnen redelijke fchepzelen onverfchillig, het *Ongeloof*, in de daad, niet ver af is van Dweeperij, maar dat de *Ongelovigen*, hoe zeer zij gewoon zijn, hard tegen *Dweepzucht* te roepen, om dat zij waanen, op deze wijze, den geöpenbaarden Gods-

dienst der Christenen, tevens te bestrijden, den ongeveinsden Christen, zoo zeer ten onrechte, als in 't voorgaande Nommer getoond is, met den Dweeper en Geestdrijver verwarrende, dat de Ongelovigen, zeg ik, waarlijk in dit gasthuis van zedelijke ongesteldheid krank, gevaarlijk krank, liggen, dat is, dat ongeloof en dweeperij zoo na aan elkander paalen, als het ongeveinsde Christendom van beiden even zeer verwijderd is.

Indien eene wildheid en losheid van gedachten, zonder behoorlijk verband of zamenhang; indien hersfenschimmen als magtspreuken aangenomen, indien onnaauwkeurige en onvoegzame denkbeelden van God en Godlijke zaken, van zich zelven, en van zijne medemenschen en de pligten jegens dezelven, het wezenlijke van Dweeperij, Geestdrijverij, en Bijgeloof uitmaken, dan kan het aan iemand, die de geschriften van Ongelovigen gelezen, en hunne redenen gehoord heeft, niet twijfelächtig voorkomen, of niet velen van deze bestrijders van den Godsdienst, onder het voorwendzel, dat zij de Dweepzucht bestrijden, met recht, van Dweepzucht en Geestdrijverij, ja zelfs van Bijgeloof, beschuldigd kunnen worden.

Het onlangs in onze Taal overgebrachte werkjen van Thomas Paine, *de Eeuw der Rede. Zijnde eene nasporing van ware en fabelächtige Godgeleerdheid*, hoe zeer veel geruchts het elders gemaakt moge hebben, en hoe zeer meer dan één Vertaler en Boekverkoper gemeend heeft, onze Natie eenen dienst te doen, met hetzelve ook onder ons bekend te maken, levert van de bovenstaande stelling meer dan één bewijs op. Het geheel is wildzang, zonder orde, zonder samenhang, zoo als eene vliegende verbeelding den Schrijver gedachten en denkbeelden oplevert, onberaden, te neder gesteld. Hoe veel deze Schrijver met hersfenschimmen opheeft, mogen deze zijne eigen woorden *Bladz.* 93 getuigen: „ Een ie-

„ ge-

„ gelijk," zegt hij, „ die achtgeslagen heeft op den toestand en de vorderingen van 't menschlijk verstand, door dat (*die*) van zijn eigen na te gaan, moet bespeurd hebben, dat 'er twee onderscheiden soorten zijn, van het geen wij *gedachten* heeten; die, welke wij in ons zelven voortbrengen, door *overweging* en *denken*, en die, welke in de ziel *van zelve opkomen*. Ik heb het mij *altoos* tot een' regel gesteld, deze vrijwillige bezoekers beleefdelijk te behandelen, zorgende, zoo veel mijne bekwaamheid zulks toeliet, te onderzoeken, of zij waardig waren getroeteld te worden, en van dezen heb ik meest alle de kundigheden opgedaan, welke ik bezit. Wat de kunde betreft, welke iemand in de Schoole verkrijgt, dezelve dient eeniglijk als een klein kapitaal, om hem op den weg te brengen, ten einde naderhand te beginnen, voor zich zelven kundigheden op te doen." Zie daar, dacht ik, op het lezen dezer woorden, zie daar den Wijsgeerigen Dweeper en Geestdrijver, die, ondankbaar jegens het onderwijs der School, en de ervarenis der voorvaderen versmadende, liever gedachten, die in de ziel van zelve opkomen, en wat zijn deze vaak anders, dan hersfenschimmen, kinderen der verbeelding? beleefdelijk behandelen en *troetelen* wil, even gelijk de Godsdienstige Dweeper en Geestdrijver het onderwijs der Heilige Schrift, met geringächting, behandelt, omdat hij waant, door eenen bijzonderen geest gedreven te worden, de uitspraak des Bijbels misduidende en verdraajende, dat de letter dood, maar de Geest levend maakt — Het is zoo, hij wil *onderzoeken* of deze opkomende gedachten waardig zijn, getroeteld te worden, maar kan onderzoek wel anders geschieden, dan door *denken* en *overwegen?* En wat behelst dan toch 's mans onderscheiding anders, dan verbijsterde wildzang?

Hoe gebreklijk en onvoldoende zijn de denkbeelden

van dezen Schrijver, aangaande God en Godlijke zaaken, daar hij het onderwijs der Godheid aan het menschdom, bepaalt (*Bladz.* 74) „ tot het ten toon spreiden der hooger beginzels van kennis in het maakzel van 't Heel-al — als of de almagtige Onderwijzer tot de bewoners van onzen aardbol gezegd hadt: „ Ik heb een' aardkloot gemaakt voor den mensch, om op te wonen, en ik heb den Starrenhemel zichtbaar gemaakt, om hem in wetenschappen en kunsten te onderwijzen. Hij kan nu voor zijn eigen gerijf zorgen, en leeren van mijne goedertierenheid jegens allen, vriendelijk én goed jegens elkanderen te zijn." " — Geen woord, geene enkele letter van Gods bestuur van de zedelijke wereld, van de eeuwige, ons ingeschapen godlijke natuur-wet, van het onderscheid van zedelijk goed en kwaad, van orde, wijsheid, heiligheid en rechtvaardigheid enz. —

Ik zou bijna lust hebben, om aan PAINE, den Verdediger van de Rechten van den Mensch, te vragen, of hij zich ook *vriendelijk* zou gedragen jegens eenen geweldenaar, of geweldenaars, die in zijn persoon de onvervreemdbaare rechten van den mensch schonden en met voeten trapten? — Nog één gezegde van dezen nieuwerwetschen Wijsgeer, ten blijke, hoe zeer ontsteld zijn verstand zij, een gezegde, het welk hij alleen in eene vlaag van *Dweeperij* of *Geestdrijverij* kan geschreven hebben, ten ware iemand hem van dronkenschap, een zedelijk gebrek, het welk de hersenen bedwelmt, wilde verdenken, op het oogenblik, waarop hij dit schreef: (*Bladz.* 64) „ Wat het Christelijk geloofsstelzel betreft, het schijnt mij toe een soort van godloochening te zijn; een soort van vrome ontkenning van God. Het belijdt eer te geloven in een' mensch dan in God. Het is een samenmengzel van *Manismus* (*Manicheïsmus*) met zeer weinig *Deïsmus*, en komt zoo nabij aan 't *Atheïsmus*,

als

als het schemerlicht aan de duisternis." — Kan wel ooit een Dweeper of raaskallende Geestdrijver iet buitensporiger en zinnelozer gezegd of geschreven hebben?

Doch, dit zij genoeg, tot eene proeve, hoe na Ongeloof aan Dweepzucht grenst, en hoe men ook Wijsgeerige Dweepers en Geestdrijvers heeft. Indien het niet genoeg aan allen, die lezen en denken, bekend ware, zou niets gemaklijker zijn, dan uit de schriften van VOLTAIRE, waar hij den Wijsgeer wil uithangen, de doorslaandste blijken van dezelfde verwilderde Verbeeldingskracht en bedorven verstand, die den Dweeper kenmerken, aan te halen. Ja, hoe ver het ga, ten opzicht van Bijgeloof, mag ons het voorbeeld van eenen der kundigste en beschaafdste Ongelovigen, die tegen de Openbaring geschreven hebben, leeren. Deze, zijn boek tegen het Christendom hebbende opgesteld, nam in bedenking, of hij hetzelve ook in 't licht zou geven, hij badt het Opperwezen, om door eenig teken zijnen wil en welbehagen daaromtrent aan hem bekend te maken. En, wat gebeurt volgends zijn verhaal? Op eenen morgen, werdt hij een bijzonder licht, hetwelk hem omscheen, ontwaar. Dit hieldt hij voor het verlangde teken, dat de Godheid de uitgave zijner Schriften begeerde en goedkeurde, en zijn besluit was nu genomen. — Zeker, indien een vriend der Openbaring op soortgelijk verschijnzel, of verbeelding, zich iet hadt laten voorstaan, zou men hem niet als eenen *Dweeper* beschimpen? Maar, welk onderscheid is hier dan in de zaak als zaak?

Heeft de Dweeper en Geestdrijver doorgaands een menschhatend karakter, zoodat hij, even gelijk de Bijgelovige, alle andere menschen, die niet in denkwijze met hem overëenstemmen, aanmerkt als menschen, die niet *verlicht*, die *vijandig* zijn, meent hij verpligt te wezen, hen te haaten en over schouder aan te zien, waar

toe niet zelden de ſpreuk van den Pſalmdichter zoo grof misbruikt wordt: *zou ik niet haten, Heere! die u haaten? tot vijänden zijn zij mij;* zijn de gevolgen van deze geſteldheid van het hart zoo rampzalig voor de wereld geweest, daar men vervolgingen heeft aangericht, en het menſchenbloed als water heeft vergoten, terwijl men het geweten trachtede te ſtillen, met dat voorwendzel, dat men voor de eere van God ijverde, en dat men de menſchen, ten einde zij in de gemeenſchap der Kerk zouden behouden worden, wilde *dwingen*, om in te gaan, zeker, wanneer wij de gezegdens van vele Ongelovigen in aanmerking nemen, (voor daaden met die gezegdens inſtemmende, bewaare de goede Voorzienigheid het ongelukkig menschdom!) dan vinden wij eene zelfde geestneiging en drift bij hen, die ten dezen aanzien den Godsdienſtigen Dweeper en Geestdrijver bezielt. Zij beſchouwen en behandelen toch in hunne ſchriften en woorden alle overige menſchen, bijzonder de voorſtanders van den geöpenbaarden Godsdienst, als domme, onkundige, onverlichte lieden, als ſtijfhoofden, ja dewijl zij veeläl Godsdienst en Bijgeloof of Dweepzucht verwarren, als gevaarlijke menſchen.

Zij zijn jegens de voornaamſte mannen, die in den Bijbel met lof vermeld ſtaan, in hunne uitvallen onbeſchaafd. Zoo noemt Paine, in het meergemelde werkjen, Paulus eenen *grooten woordendraajer Bladz.* 45. en hij ſchrijft onmidlijk daar op van den Christen Godsdienst: „ Een Godsdienst, welke aldus doorweven is met loopjens, uitvluchten en woordſpelingen, heeft eene ſtrekking, om deszelfs belijders daar in te volmaken, zij krijgen er de hebbelijkheid van, zonder dat zij er de oorzaak van ontwaaren." — Het Christendom is bij hem een bedrog, en alhoewel, volgends zijn ſchrijven, „ het gene men een vroom bedrog noemt, zeer wel, „ ten minſten in bijzondere omſtandigheden, eenig goed „ kan voortbrengen, evenwel het bedrog ééns gevestigd „ zijnde, kan in 't vervolg niet opgeklaard worden, „ want het is met een vroom bedrog als met eene ſlech„ te daad, welke in haren voortgang noodzaaklijk ſlech„ ter wordt."

Men ziet die geestdrift heerſchen, wanneer zij, die eenen Brutus, welke Cæsar in den Romeinſchen Raad hielp ombrengen, den *laatſten der Romeinen* noemen, uitvaaren tegen Ehud, die Eglon, den Koning der *Moäbi-*

liten, den overheerfcher en openbaren vijänd der *Israëliten*, doodde, op het allerhevigst fchelden, en tegen hem tieren en raazen. — Schoon de Bijbel deze daad geenszins prijst, noch laakt, maar alleen naar waarheid als eene historifche daadzaak verhaalt. — Maar, het geen verder gaat, zij, die aan alle tijrannen den oorlog aankondigen, nemen het den waardigen Samuël kwalijk af, dat hij eenen Agag, het hoofd van eenen roovers-ftam, wiens zwaard zo menige moeder kinderloos gemaakt hadt, ter dood bracht, of liet brengen, zij vaaren bij alle gelegenheden bitter uit, zij, de voorftanders der Volksvrijheid, tegen dienzelfden Samuël, dien achtbaren Volksvriend, die zijn beftuur zoo volkomen, ten overftaan van al het volk, rechtvaardigen kon, die het volk waarfchuwde tegen de Koninglijke overheerfching, door aan hetzelve de gewoone handelwijze der Vorsten voor te houden, en die treurde, toen het volk, zijne vrijheid niet kunnende dragen, om eenen Koning riep. — Doch, waar toe hier van meer voorbeelden bijgebracht? Daar het genoeg is, dat iemand in den Bijbel geprezen wordt, om hunne bittere gal te ontfteken, en hen zich daar van in lasteren en fchelden te doen ontlasten.

Alles een overtuigende blijk, dat velen dezer Ongelovigen alle de kenmerken van die zedelijke zielskrankte en ongefteldheid vertonen, die zich in den Geestdrijver, Dweeper en Bijgelovigen openbaart, en dat Ongeloof en Bijgeloof veel nader te famen hand aan hand gaan, dan men oppervlakkig zou verwachten of geloven kunnen.

Eindelijk, de ervarenis heeft ook, door meer dan één voorbeeld geleerd, dat, gelijk een Dweeper en Bijgelovige, den éénen of anderen tijd, zijne ongerijmdheden leerende inzien, en zijne dwaasheden kennende geworden, tot Ongeloof vervallen is, zoodat hij, die te veel geloofd hadt, nu niets geloofde, dus integendeel, zulken, die, wijsgeerig dweepächtig alles hadden weg geredeneerd, ziende, hoe zij daar door tot den ellendigen toeftand van twijfelarij en de kwellendfte onzekerheid waren vervallen, wel hunnen toevlucht tot den Godsdienst hebben trachten te nemen, maar ongelukkig, doch tevens volgends eenen natuurlijken famenhang van oorzaken en gewrochten, juist het Bijgeloof hebben aangegrepen, in plaats van waaren en redelijken Godsdienst, die hen kon behouden en gelukkig maken. Men heeft

zul-

zulken, die van allen geöpenbaarden Godsdienst afkerig waren, om dat zij zich diets maakten, dat er geen Godsdienst ware, ten minsten geen geöpenbaarde Godsdienst, welke niet louter Dweepers en Geestdrijvers van zijne belijders maakte, naderhand tot de ongerijmdste Bijgelovigheden zien vervallen, en alle de Kerkplegtigheden, tot de minste toe, welke hun werden voorgeschreven, zien waarnemen en verrichten; zulke plegtigheden en voorschriften zelfs, die van meer verlichte Christenen en Godsdienstverëerers, en met reden, voor Bijgelovigheden of aanleidingen tot Bijgeloof gehouden worden. Te weten, het verstand éénmaal van het rechte spoor der waarheid, hetwelk tusschen de beide uitersten het midden houdt, afgedwaald zijnde, vervalt natuurlijk van de ééne buitensporigheid tot de andere en tegenovergestelde.

Uit het geen ik tot hier toe in dit Nommer heb beredeneerd, zal het volgende besluit van zelve, allernatuurlijkst, voortvloejen, dat het even zeer noodzaaklijk is, voor het welzijn van het menschdom in 't gemeen, als voor elken mensch in het bijzonder, het Ongeloof tegen te gaan, en zich daar tegen, door de kracht der waarheid en van gezond verstand, te wapenen, als tegen Dweeperij en Bijgeloof te ijveren; trouwens, heeft Dweeperij en Bijgeloof zoo vele rampen in de wereld veröorzaakt, die den Godsdienst echter eerbiedigden, maar dien slechts tot het buitensporige dreven, welke rampen zijn 'er niet te duchten, bijäldien het Ongeloof, een ander soort van Dweepzucht en Geestdrijverij, de overhand bekome, Ongeloof, het welk den waaren en redelijken Godsdienst der Openbaring van God voor Dweepzucht aanziet, en verwerpt, daar echter de Godsdienst, de Godsdienst der ongeveinsde Christenen, zo niet als de eenige, ten minsten als de voornaamste band der Menschlijke en Burgerlijke Maatschappij en samenleving te schatten is!

✿

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 31.

DE ONGEVEINSDE CHRISTEN GEEN MENSCHENHATER.

Daar is onder de christenen gevraagd, en in menige geschriften over en weder behandeld, of een christen een stil bespiegelend leven behoore te verkiezen, en, zich van de wereld afzonderende, geheel en alleen aan heilige overdenkingen, en aandachts oefeningen, toe te wijden, verheffende dus zijne ziel tot God in den hemel, en zich van de aarde en wereldsche dingen losmakende en ontbindende? Men heeft, ten opzichte van deze vraag, gelijk het doorgaands gaat, de uitersten niet omzichtig genoeg gemijd, maar reeds in de eerste eeuwen van het christendom, door eene verkeerde beschouwing van zaken, en een ongelukkig misbruik der *Platonische* Wijsgeerte, den toestand van onze ziel hier op aarde beschouwd, als dien van eenen gevangenen in den kerker des ligchaams, men heeft de aanleiding tot alle zedelijk kwaad alleen gezocht in, en toegeschreven aan, de zinlijkheid, en de stoffe, waar uit alle die Bijgeloovigheden der *Mystiken*, *Asceten*, *Eremieten*, vervolgens der *Munniken*, enz., zijn voortgevloeid, die, in de Kerkgeschiedenissen, tot ontluistering van het christendom eene zoo zwarte vertoning maken, daâr men de eenzaamste woestijnen en wildernissen verkoos, zich van alle samenleving der menschen afscheidde, het lig-

chaam; door allerhande willekeurige en eigendunklijke mishandelingen, penitentiën, vasten, en onthouding, kwelde en afmattede, onder het voorwendzel, dat men de ziel wilde verëdelen, terwijl eene verwrikte verbeeldingskracht, en een verrukt verftand, en naderhand huichelarij en fchijnheiligheid, met alle derzelver fchroomlijke omftandigheden, vaak de akelige gevolgen van deeze misvatting geweest zijn.

Het is zoo, wanneer een ongeveinsd Christen enkel raad zou plegen, met de aandoeningen, welke zijne gewaarwordingen en ondervinding, geduurende zijne verkeering en omgang met de menfchen, over het gemeen, niet kunnen nalaten in hem te verwekken, hij zou blootftaan, om, in den volften zin, een *menfchenhater* te worden, zijn wensch is te meermaal de wensch, dien DAVID uitte, (PSALM LV. 7 enz.)

„ Ach, roep ik, had ik nu de vleugels van een duif,
„ Dan vloog ik, waar ik mogt, om voor mij rust te zoeken,
„ 'k Vloog heen, en zocht verblijf, in woud of wildernis!"

Hij kent en fchat de zaligheden van den Godsdienst, zijne ziel is geheel doortrokken met de liefde van God, die, door den Heiligen Geest, in zijn hart is uitgeftort. Zijn hoogfte lust en innigst vergenoegen is, God te kennen, God te dienen, God te verheerlijken. Met ASAF zegt hij (PSALM LXXIII. 25, 26.)

Wien heb ik nevens u omhoog?
Niets lust m' ook nevens u, op aarde!
Wanneer mij kracht en moed bezwijkt,
Is God de rotsfteen van mijn hart,
Mijn hoogfte goed in eeuwigheden!

Hij heeft zijn grootfte vermaak, naar den inwendigen mensch, in de wet en het woord van God. De Bijbel is het belangrijk boek, het welk hij leest en herleest, en nacht en dag overdenkt en bepeinst, om daar uit

leeringen, vermaningen, vertroostingen voor zich op te zamelen. JESUS, zijn Heiland en Zaligmaker, de groote Zoon van God, om zijnen wil mensch geworden, is hem dierbaar in alles, daar hij in hem gelooft, en hem beschouwt, als den weg, de waarheid, en het leven, door wien een mensch, een zondaar, gelijk wij allen zijn, alleen tot God kan toetreden, door en in wien alleen de eeuwige Liefde aan ons genade geschonken heeft, in wien wij alleen aan God behaaglijk kunnen wezen, wanneer wij den Vader in zijnen naam bidden, wanneer wij naar zijne voorschriften, in het Euangelie, en, naar zijn voorbeeld, handelen en wandelen.

Ongeveinsd en met zijn gantsche hart geloovende, dat God goed is, spreekt hij geern, uit den overvloed van zijn hart, van Godsdienstige onderwerpen, van de weldaaden, die God aan de menschen bewijst, ten einde hen daar op aandachtig te maken, en te bewegen, om, met hem, God te dienen. Maar, wanneer hij, dus gezind, dus gestemd, in de verkering komt met andere menschen, hoe wordt hij ontvangen, wat ondervindt hij? Over het algemeen, helaas! zijn de menschen van de waarheid afgedwaald, van God vervreemd, en in onze zoogenoemde Wijsgeerige eeuw, de eeuw der Rede, zijn velen vijänden van CHRISTUS kruis, afkeerig van den Godsdienst, dien zij met Dweepzucht verwarren, en daar hij een hemelsche vertrooster is, voor eenen lastigen en ondraaglijken tuchtmeester houden, die de vreugde des levens stoort, en norsch alle aardsche genoegens verhindert. Men beproeve het, en wende, in de gezelschappen, het gesprek, indien het spel niet alle gesprek afbreekt en belet, tot eenig Godsdienstig onderwerp, dra ontstaat er eene sombre stilte, elk zwijgt, en zo de Christen niet gehouden wil worden voor een Betweter, of het gezelschap tot verveling zijn, moet hij

zijn geliefkoosd onderwerp ſpoedig verlaten, en tot de geſprekken van den dag overgaande, den ſtroom volgen. Zelfs is dit nog al wel, indien het niet verder gaat, daar hij, in zeer vele gezelſchappen, gevaar loopt, van beſchimpt, en om zijne godsdienſtigheid blootgeſteld te worden aan boert en ſlagen van 't vernuft, het welk zich ſpitst, om zelfs het heiligſte en eerwaardigſte belagchelijk te maken.

Maar, zal iemand zeggen, er zijn toch nog godsdienſtigen, die God eerbiedigen, die den Godsdienst hoogachten, met dezen kan hij zich vereënigen, met dezen broederlijk verkeeren, en ſamen tot eere van God leven! Met blijde aandoeningen van dankbaarheid zal elk dit erkennen, die het gewigt der zaken naar eisch weet te beöordeelen. Daar zijn, zeker, nog ongeveinsde Christenen! Maar, helaas! indien wij de waarheid niet verbergen willen, hoe groot is onder de vrienden van den Godsdienst het aantal van zulken, die, door onkunde, Godsdienst niet behoorlijk van Bijgeloof onderſcheidende, denzelven onder eenen blaam brengen, als of men ſteeds in 't treurig zwart moest gaan, indien men God wilde dienen. Anderen verwarren den Godsdienst met partijzucht, en ijveren voor hun bijzonder ſamenſtel en gevoelens, terwijl zij meenen voor den Godsdienst te ijveren. Met één woord, de waare *Liefde*, de ziel en het wezen van allen, maar voornaamlijk van JESUS Godsdienst, ontbreekt, de *Liefde* van velen is verkoud!

In het burgerlijk leven, en de verkering der menſchen, is het heden, in onze zoogenaamde beſchaafde en Wijsgeerige Eeuw, voorääl niet beter geſteld, dan in die Eeuw, toen de wijze *Prediker* zijne beſchouwingen der wereldſche dingen ſamentrok, en het beſluit opmaakte: „ IJdelheid der ijdelheden! alles enkel ijdelheid, zielskwelling en verdriet." Er is toch niets nieuws onder

de

de zon, maar dezelfde handelingen, dezelfde gebeurenissen, dezelfde ondeugden. — Ook heden heeft vaak godloosheid plaats, daar recht — godloosheid, daar gerechtigheid haren zetel moest hebben, (PREDIK. III: 16.) — Ook heden behaalt de vriend der deugd, de eerlijke man, ondank voor alle moeite, die hij aanwendt, voor alle pogingen, die hij besteedt, om werkzaam te zijn, ten beste en tot heil van zijne medeburgeren. — Ook heden wordt hij in tegenspoed verlaten van zijne vrienden, en er is reden, om over derzelve onstandvastigheid zich te beklagen.

Voegt men hier bij, dat de ongeveinsde Christen de voortreflijkheid kent van die zalige oogenblikken, in welke hij zich kan afzonderen uit het gewoel der wereld, om zich in de beschouwingen te verlustigen, tot welke de Godsdienst hem de stoffe aanbiedt, oogenblikken, in welken een hemelsche wellust zijne ziel doorstroomt, dan zeker zal men zich niet verwonderen, dat zijne neiging zou strekken, om, in de eenzaamheid, rust te zoeken, ongestoorde rust, opdat hij daar veilig zij voor de boosheid der menschen, en voor geweld, vervolging, en ondankbare bejegeningen eene schuilplaats geniete.

Maar, de ongeveinsde Christen is, met dit alles, geen menschenhater. Integendeel, zoo lang hij hier in dit leven nog den Raad van God dient, kent hij de uitgestrektheid zijner pligten, door welke hij, als mensch, met zijne medemenschen, als echtgenoot en vader, met zijne vrouw, en kinderen, als burger met zijne medeburgeren, in eene naauwe betrekking staat, en hij weet, dat de Godsdienst zelve hem gebiedt, om, zoo veel in zijn vermogen is, aan die pligten te voldoen, om dezelve te vervullen. Hoe groot ook zijn verlangen zijn moge naar stille rust, naar de zuivere genietingen der hemelsche wellusten, en hij daarom, met PAULUS, begeerte

heeft, om éénmaal van dit aardsche ontbonden en met zijnen God en Zaligmaker te zijn, in de vreugde van zijnen Heer, evenwel berust hij gelaten en bedaard in den wil van zijnen Hemelschen Vader, en tracht onvermoeid aan zijne bestemming te voldoen, onöphoudelijk arbeidende ten nutte van zijne medemenschen, zonder zich te laten mismoedigen en afschrikken door tegenkantingen en teleurstellingen.

Hij maakt zeker een groot onderscheid in zijne gemeenzame verkering met de menschen. Broederschap, naauwe broederschap, oefent hij met allen, in welken hij oprechte genegenheid voor Godsdienst en deugd ontwaar wordt, met anderen stelt hij zich niet op dien voet, evenwel ontgaat hij, daar de omstandigheden het vereïschen, den omgang met hun niet, en in denzelven gedraagt hij zich zoo deftig, zoo bescheiden, zonder dat hij paarlen voor de zwijnen strooit, dat ook zelfs de spotters met den Godsdienst, en zij, die niet gunstig over de Openbaring denken, eerbied voor hem opvatten, en zich schamen, om, in zijne tegenwoordigheid, openlijk te spotten.

Getrouw aan zijnen pligt, als mensch en burger, schroomt hij het geweld niet, maar daar hij zich, met zijne deugd, als met een ondoordringbaar schild, beschermt, veracht hij den laster, die hem, bij zijne medeburgeren, zoekt zwart te maken, en stelt dien te schande, door in zijne eerlijkheid en waare volks en vaderlands-liefde te volharden. Moet hij daaröm onheilen en rampen, vervolgingen, gevangenis, of wat het ook zij, verduuren, dit bemoedigt hem, dat hij zich van zijnen pligt gekweten, en dat zijn geweten hem niets te verwijten heeft. Hij kent de ongestadigheid des volks, hij weet, hoe hetzelve te onberaden is, dan dat het zich zou kunnen hoeden tegen die huichelaars, die het

heil

heil des volks in den mond, maar eigenbaat en heerschzucht in het hart hebben. — Hij beklaagt de menigte, die ongelukkig genoeg is van dus misleid te worden, en hunne rampen, welke van deze misleiding het natuurlijk gevolg zijn, treffen hem meer dan zijn eigen.

Hij volgt, in dit geval, zijnen grooten Meester. Toen JESUS op aarde verkeerde, om het geluk des gantschen menschdoms te vestigen, werkten de Jooden, zijne landgenooten, hem gestadig tegen. Dan, door hem te willen vooruitlopen, en, in eenen kwalijkberaden ijver, zelfs tot Koning te willen verheffen, dan gezwaaid door hunne heerschzuchtige Volksbestuurers en huichelende Priesteren, door hem ten dood te eischen, en eenen BARABBAS boven JESUS te kiezen; met één woord, niet min door hunne toejuichingen van *Hosanna*, dan door hun oproerig geschreeuw: Kruist hem! Kruist hem! JESUS onttrok zich nogthans niet aan zijnen pligt, hij bleef volharden, het waare welzijn van zijn volk te behartigen; hij beweende het lot zijns Vaderlands, het lot van *Jerusalem*, welks burgers hij tot zich en onder zijne bescherming gelokt hadt, zoo teder, zoo trouwhartig, gelijk eene klokhen hare kiekens onder hare vleugelen lokt en bergt. Maar, helaas! het Joodsche volk hadt niet gewild.

Wordt de ongeveinsde Christen, in tegenspoed, van de menschen, ook van zijne vrienden, verlaten, laten zij na hem te bezoeken, het zij uit vrees, of uit ligtvaardigheid, hij wordt nogthans geen menschenhater. Hij heeft zich gewend, alles van de beste zijde aan te zien. Hij weet, hoe zwak dikwijls de mensch is, in tijden van verzoeking en beproeving; hij weet en belijdt, dat hij zelve een mensch is, en dat hem, al wat menschlijk is, ook kan overkomen, daaröm is hij jegens anderen inschiklijk, en verdraagzaam. — Met één woord, zoo onverbidlijk streng hij is tegen alle ondeugden en zedelijke gebreken, waar hij die ook ontdekt, het zij in zich zelven, of in zijne natuurgenooten, zoo zachtäartig en geern vergevende is hij jegens de persoonen, die met eenig zedelijk gebrek bezet zijn, of die eenige euveldaad jegens hem gepleegd hebben. Ook hier in stelt hij zich JESUS, den grootsten Menschenvriend, ten voorbeeld van navolging. Deze werdt, in den bangen nacht, toen zijn lijden des doods eenen aanvang nam, van zijne getrouwste vrienden verlaten, zijne, door hem zelven uit-

uitgekozen, Apostelen namen de vlucht, PETRUS, de onverzaagdste onder hen, verloochende zelfs zijnen Meester. Wat deedt JESUS? Die hij liefgehad hadt, beminde hij ten einde toe, gelijk hij zijne vrienden gewaarschuwd hadt, van het nakend gevaar, zoo badt hij ook voor hun, dat hun geloof niet geheel mogt ophouden. — Niet alleen, dat JESUS badt voor zijne vrienden, maar, te midden der doodsſmarten, hoorde men hem voor zijne vijanden en beulen den Hemelſchen Vader ſmeeken: Vader, vergeef het hun, want zij weten niet, wat zij doen!

Op deze wijze dan is de ongeveinsde Christen verre van een menſchenhater te zijn. Gelijk hij zich wacht van het ééne uiterſte, dat hij zich zou verééenigen met deugnieten, ſpotters, of godlozen, of zich bezoedelen met de besmettingen dezer wereld, even ver is hij af van het ander uiterſte, dat hij zich aan de Maatſchappij en ſamenleving geheel zoude onttrekken, en zich dus nutteloos maken voor zijne medemenſchen, alhoewel hij, des mogelijk, en zoo veel het, zonder kwetzing of verwaarlozing zijner pligten, kan geſchieden, de eenzaamheid zoekt, nogthans met voornemen, om nooit minder eenzaam of werkloos te zijn, dan wanneer hij eenzaam is en werkloos ſchijnt te leven. Te vrede met de goedkeuring van God en zijn geweten, en boven lof en laster, die dikwijls zoo geheel verkeerd worden beſteed, verheven, is zijne geheele bedoeling, om, als Menſchenvriend, ten nutte van anderen, zoo ver zijn kring zich uitſtrekt, en zulks, niet alleen ten nutte van zijne tijdgenoten. maar ook van de laater nakomelingſchap, te leven, die ook éénmaal, wanneer haat en gunst voor de perſoon ophouden, hem naar waarde beöordeelen, en zijn gedrag en handel rechtvaardigen zal.

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN. in de Warmoesſtraat, het tweede Huis van de Visſteeg, Noordzijde.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 32.

DE LIJDZAAMHEID DER HEILIGEN.

Geduld en lijdzaamheid is éénè der groote hoofddeugden, welke de zedenleere van het Christendom, op eene meer bijzondere wijze, aan deszelfs belijderen voorfchrijft. — Eene hoofddeugd, die ook door de Rede wordt aangeprezen, en van welker heilzame uitwerkingen en gevolgen de ondervinding van hun, die ze ooit of ooit beöefenden, getuigenis draagt. — Men behoort echter deze deugd wel te onderfcheiden van laagheid van geest, van flaaffche onderwerpelijkheid, van eene gevoellooze verdoving, waar door de mensch onvatbaar zou fchijnen te zijn, voor de prijslijke gewaarwording en erkentenis van eer en pligt. Deze zijn zoo vele laakbare fouten en gebreken, welke met de edele waarde van den ongeveinsden Christen ftrijdig zijn, hoe zeer zij ook dikwijls onder het mom van geduld en lijdzaamheid zich verbergen en zoeken te verfchonen.

Het Boek der Openbaring van JOÄNNES, dat zoo gewigtig Boek, het welk de lotgevallen der Christen Kerk of van het rijk van waarheid en deugd in de wereld ontvouwt, en alle de hoofdgebeurenisfen van het menschdom, voor zoo verre zij tot de gemelde lotgevallen betrekking hebben, voorzegt, dat Boek, het welk de worfteling der waarheid met den leugen, der deugd met de ondeugd,

en de eindelijk zeker te verwachten zegepraal der eerste, onder den Koning JESUS, van het begin tot het einde, in eenen hooger geest, beschrijft, spreekt van eenen tijd, in welken de Heiligen lijdzaamheid en geloofsstand-vastigheid nodig zullen hebben, (OPENB. XIII. 10.)

Dewijl wij thans, in de daad, eenen tijd beleven, in welks omstandigheden de Wijze, die tijd en wijze kent, overëenkomst meent te ontdekken met dien tijd, waar van in het Boek van JOÄNNES Openbaring melding gedaan wordt, en dewijl men zoo vaak mistast, omtrent den waaren aart dezer deugd van lijdzaamheid, heb ik gedacht, dat het der moeite waardig zoude zijn, het één en ander, over dit onderwerp, hier in het midden te brengen.

De deugd van geduld en lijdzaamheid openbaart zich, in het stil, bedaard, en redelijk gelaten, ondergaan van rampen en wederwaardigheden, die ons onmidlijk, onder het hoog bestel der Voorzienigheid overkomen, en die, door menschlijk beleid of magt, niet kunnen worden voorgekomen of afgeweerd, zonder dat men morrend, gemelijk, of driftig daar tegen de ziel ontrust en den geest vruchteloos kwelt. — Deze deugd openbaart zich verders in een edel en fier verdragen van hoon, beschimping, handelingen van geweld en onrecht, door overmagt van menschen ons aangedaan, zonder tieren, raazen, vloeken of wederschelden, zonder zich zelven te folteren met ontwerpen van onëdelmoedige wraak of vergelding, doch tevens met de waardige en deftige handhaving van zijn eer, recht, en deugdzaamheid.

Laat ons dit breder ontwikkelen. — Dikwijls behaagt het den Bestuurer van alles, den mensch tegenheden en rampen in dit leven te laten overkomen; het zij dat ziekten of smart en pijnen hem treffen, of dat hij door den dood beroofd wordt van beminde personen, wier

ver-

verlies hard voor hem is, of dat hij, door onverhoedbare ongeluksgevallen, brand, roof, plundering enz. van zijne bezittingen en middelen van bestaan wordt beroofd en ontzet, en welke dergelijke rampen en wederwaardigheden den sterveling, beneden zon en maan, meer gewoon zijn te bejegenen. — Wien deze treffen, moet ongetwijfeld die dragen, dewijl niemand de hand der Voorzienigheid kan afwenden, of tegen God zeggen: Wat doet gij? Maar, het groot onderscheid bestaat in de wijze, hoe men zich aan dit bestuur der Voorzienigheid onderwerpt, hoe men deze wederwaardigheden draagt.

Morosus wordt, door een smartlijk toeval, aangetast, het geen hem buiten staat stelt, om zijne gewone bezigheden te verrichten, of de genoegens van dit leven, naar gewoonte, te smaken. Hij moet dit ongemak dragen, maar hij is gemelijk en verdrietig; morosus mort tegen de Voorzienigheid, die hem dit leedt deedt overkomen, hij is norsch en onvriendelijk tegen zijne huisgenoten, en zelfs dan, wanneer zij hem, ter verzachting en pijnstilling, naar hun vermogen, de beste hulpmiddelen toebrengen, graauwt en snaauwt hij hun toe, zoodat zij niet weten, hoe zich jegens hem te moeten gedragen. Morosus draagt zijne kwaal, omdat hij *moet*, maar morosus is niet lijdzaam, niet geduldig.

Apathos kwijnt aan eene uitteerende kwaal, die zijn leven bedreigt, en van de Geneesheeren zeer gevaarlijk gekeurd wordt. Apathos draagt dezelve, zonder morren, zonder tegenwrijten, hij volgt zijne gewone levenswijze, niettegenstaande de Geneesheeren hem verzekeren, dat hij de kwaal dusdoende voedt, en zijnen dood verhaast. Zult gij nu apathos geduldig en lijdzaam noemen? Neen! hij kent zijn gevaar niet, hij is ongevoelig voor zijnen toestand. Deze gevoelloze toestand is een staat van verdoving, in deze verdoving leeft hij

voort, en zijne herstelling wordt hoopeloos. De dood overvalt hem, en hij sterft, even ongevoelig, even onaandoenlijk, zonder, naar eenig redelijk ontwerp, zich voorbereid te hebben tot dit ontzaglijk oogenblik. — Men behoeft niet te denken, dat alleen enkele bijzondere persoonen van zoo onäandoenlijke gevoelloosheid gevonden worden, die de oogmerken der Voorzienigheid niet gadeslaan, daar zijn geheele volken — Ach! dat het Nederlandsche volk niet onder dezen te tellen zij! — daar zijn geheele volken, die door de Voorzienigheid geslagen worden, zonder dat zij pijn gevoelen, of zich door de Godlijke oordeelen tot bekering en verbetering laten opleiden.

Maar bezoeken wij den deugdzamen Lijder, EUSEBIUS, die met ziekte en kwaalen worstelt, die, buiten zijne schuld, door onverziene toevallen, gelijk men het noemt, van zijne bezittingen en bestaan beroofd, en in knellende armoede gedompeld is, wien zijne liefste panden, echtgenote of kinderen, door den dood, uit zijne liefde-armen gescheurd zijn. Hij gevoelt zijne rampen, in alle kracht, hij ondervindt, als een aandoenlijk mensch, in zijn hart derzelver gewigt. Droefheid verscheurt zijn binnenste, zijn oog stort tranen, zijn boezem loost bange zuchten, zijne hartbrekende klagten klimmen ten hemel, tot voor den troon van God! — Evenwel, hoe gevoelig hem zijne ellende treffen moge, hij mort niet tegen de Voorzienigheid! Hij aanbidt het Godlijk bestuur! God, zegt hij, gaf mijééns alles, God ontneemt het weder, God zij geloofd! Zou ik alleen het goede, den blijden voorspoed, van God ontvangen, en ook niet het kwaad, drukkenden tegenspoed? Immers is God, niet alleen de Oppermagtige, maar hij is ook goed, heilig, en wijs in alles. Ik ben een zondig mensch, en wil derhalven Gods gramschap dragen, dewijl ik vaak tegen God gezondigd

heb.

heb. De hemelſche Vader wil mij tuchtigen tot mijn best, ik zal mij onderwerpen, hij zal mij toch niet bezoeken boven vermogen, maar, dit vertrouw ik, mij zijn vertroostende genade ſchenken, en die genade zal mij tot alles genoeg wezen. God wil mijn geloof, mijn vertrouwen op, mijne gehoorzaamheid aan hem, beproeven, en ik gevoel mijnen pligt, om van mijne zijde aan deze heilige oogmerken eener wijze en goede Godheid te beäntwoorden. In deze gevoelens, draagt hij zijne onheilen ſtil en gelaten, houdt zijne driften kalm en bedaard, en matigt zijne droefheid, dat zij niet tot wanhoop overſlaat. — Ik zeg, EUSEBIUS oefent, dus handelende, *geduld* en *lijdzaamheid*, als eene deugd, en gedraagt zich, gelijk het eenen ongeveinsden Christen betaamt.

In het Boek JOB, dat eerwaardig gedenkſtuk der oude Wijsheid, wordt ons zulk een geduldig, lijdzaam, Godsdienſtige getekend. De held van dat ſtuk, JOB, gevoelt de rampen, die hem treffen, gevoelt ze met die hevigheid van aandoening, dat hij in de bitterſte klagten uitberst, en zelfs wenscht niet geboren, of, terſtond na zijne geboorte geſtorven te wezen, doch met dit alles lijdt hij geduldig zijne alles te bovengaande rampen, hoe zeer hij, door de onbeſcheidenheid zijner vrienden, ter verdediging van zijne eer geperst, zich, bij die verdediging, wel uitdrukkingen, door menschlijke zwakheid, laat ontſlippen, die geöordeeld moeten worden, te ſterk te zijn. In deze lijdzaamheid en geduld blijft JOB, ten einde toe, volharden, tot dat, bij de wending van zijn geluk, blijkt, hoe God wijs, ontfermend, en liefderijk is.

Een waar en daadlijk beſtaande voorbeeld van volmaakte lijdzaamheid en geduld, heeft onze gezegende Heiland JESUS ons gegeven. Deze onderging de zwaarſte rampen, die den mensch kunnen wedervaren, hij was, on-

onder dezelven, ver van gevoelloosheid verwijderd. In *Gethsemane* trof hem derzelver gevoel zoo zeer, dat hem, in den kouden nacht, het zweet uitbrak, niet slechts een gewoon zweet van angst, maar een bloedzweet, zoodat de bloedige druppels, van zijn gezegend aangezicht, op den grond nedervielen. — Aan het kruis hangende, hoorde men hem klagen: Mijn God! Mijn God! waarõm hebt gij mij verlaten! En nogthans was en bleef hij bedaard, ftil, onderworpen, berustende in het Godlijk welbehagen, zoo wijs, zoo goed voor het menschdom. Hoe onderworpen was dit volmaakt voorbeeld van deugd: Vader, niet gelijk ik wil, maar gelijk gij wilt. —

De deugd van geduld en lijdzaamheid behoort, bijzonder, door ongeveinsde Christenen beöefend te worden, wanneer zij te doen hebben, met hoonende befchimping, met kwaadäartigen laster, met valfche aantijgingen, met vervolgend geweld en onrecht. — Doch, waar in beftaat dan deze deugd?

Men vindt menfchen van zoo laage en flaafächtige zielsgefteldheid, dat zij, door buitenfpoorige vrees, of laffe vertzaagdheid, zich alles laten welgevallen, wat een ftoute woestaart goedvindt, hun aan te doen, zoodat zij zelfs fomtijds van zich kunnen verkrijgen, niet alleen om op alles te zwijgen, maar om zelfs het kwaad goed te keuren. — Hoe min derzulken lijdelijke onderwerping den naam van geduld en lijdzaamheid verdient, echter is hunne vreesächtigheid nog eenigzins verfchoonbaar, in vergelijking van het gedrag van anderen, die, door hoop op voordeel of eigenbaat, alle beledigingen verdragen, en flaafsch kruipen, om ééns, op hunne beurt, trotsch te heerfchen. Zeker, niemand zal zulken, hoe veel zij ook verdragen, en verdragen moeten, geduldig en lijdzaam noemen.

De waare deugdzame, de ongeveinsde Christen oefent deze deugd, doordien hij, wanneer het geweld de overhand heeft, zich niet van zijne vastigheid aftrekken, zijne deugd niet wankelend laat maken. Hij blijft die eenparigheid van gemoed, te midden onder hoon, laster, en mishandeling, bewaren en behouden, welke het echt karakter der wijze onfchuld, en der grootheid van ziel is, die gefcholden wordende, niet wederfcheldt, gevloekt wordende, niet weder vloekt, noch immer uit is op bijzondere zelfswraak, maar die integendeel zelfs jegens vijänden menschlievendheid betoont en betracht, biddende voor zulken, die fchelden en mishandelen, en zegenende zulken, die vloeken.

ken. De verstandige Christen volgt het voorbeeld van JESUS, den volmaakten. — Wanneer het geweld, in zoo verre, de overhand heeft, dat de stroom van het zelve onweêrstaanbaar en tegenkanting nutteloos is, verdraagt hij het zelve met mannenmoed, en onbezweken standvastigheid, zich in zijne onschuld wikkelende, en door zijn goed geweten beveiligende. — Aantijgingen en lasteringen, die openlijk zich zelven verraden, en voor welken geene schijnbaarheid zelve gevonden of aangevoerd kan worden, beantwoordt hij met dat statelijk en grootsch zwijgen, gelijk JESUS stilzweeg, waar door de boosaartigste laster verstomt.

Doch, wanneer de goede zaak van waarheid en Godsdienst, wanneer eer en deugd, door een hardnekkig zwijgen, ook slechts het geringste nadeel zou kunnen ondergaan, dan spreekt de geduldige en lijdzame, dan spreekt hij, ernstig, nadruklijk, manlijk; ten einde voor te komen, dat onzijdigen, of vrienden, geen nadeeligen indruk, door zwijgen, ontvangen, of zijn zwijgen, als eene stille bekentenis van schuld, opvatten zouden.

Zoo geduldig en lijdzaam JOB was, zoo nadruklijk is 's mans taal, wanneer zijne vrienden, in hunne gesprekken, ook maar ingewikkeld te kennen geven, dat zij aan zijne oprechtheid, aan zijne deugd en eerlijkheid, twijfelen, dan hoort men, hoe sterk de geduldige man zich uitdrukt, (HOOFDST. XXVII. 1. enz.)

Bij God! schoon hij mij recht op mijne bede weigert;
Bij d' Allerhoogsten, schoon hij mijne ziel bedroeft!
Zoo lang ik hier op aard' nog zal mijn adem halen,
Zoo lang 't geblaas van God mij in den neus nog waait,
Zweer'k, dat mijn lippen nooit verkeerdheên zullen spreken;
Dat mijne tong bedrog noch leugens spreken zal.
't Zij ver van mij! gelijk zal 'k nooit ulieden geven,
Zoo lang ik adem haal, houd' ik mijne onschuld vast.
'k Beweer mijn zuiverheid, en laat ze mij niet rooven;
Daar mijn geweten mij niets te verwijten heeft.

De geduldige, de lijdzame JESUS, die den mond niet opende, toen hij, als een schaap, ter slachtbank geleid werdt, sprak nogthans, wanneer het de eer van God, en zijne eer, als den Zoon van God, den MESSIÄS, betrof. Toen de Hoogenpriester hem bij den levenden en waaren God bezwoer, dat hij zeggen zou, of hij de CHRISTUS, (de MESSIÄS) de Zoon van God ware, toen

sprak

ſprak de geduldige JESUS — Die ben ik! zeide hij, er tevens bijvoegende „ Van nu af aan, zult gij den Zoon des menſchen zien zitten aan de rechtehand der Almagt, en komen op de wolken des hemels." — Voor den Romeinſchen Stadhouder ſtaande, zweeg de geduldige JESUS op de ongerijmde beſchuldigingen, die tegen hem werden ingebracht, en die zich zelven wederlegden — Maar als de Stadhouder hem nader afzonderlijk ondervraagde, beleedt de Gezegende de goede belijdenis onbeſchroomd voor zijnen Richter: „ Ja! ik ben een Koning! Hier toe ben ik geboren, en hier toe in de wereld gekomen, opdat ik der waarheid getuigenis zou geven. Een iegelijk, die een waarheidminnaar is, die gehoorzaamt mijne ſtem, en is mijn onderdaan." — Als de Stadhouder zich eene willekeurige magt toeſchreef, om hem te kruiſigen, of te ontſlaan en los te laten, ſprak de geduldige JESUS: „ Gij zoudt geene de minſte magt tegen mij hebben, indien het u niet van boven gegeven was; daarom heeft hij, die mij aan u heeft overgeleverd, de grootſte zonde." (JOÄNN. XVIII. 37. XIX. 11.)

Naar dit groote voorbeeld hebben zich de Christen bloedgetuigen, in de eeuwen der vervolgingen om den Godsdienst, gedragen. Geduldig en lijdzaam ondergingen zij gevangenisſen, en verduurden kerkers, geduldig en lijdzaam betraden zij moordſchavotten en brandſtapels, maar handhaafden, met overtuiging der waarheid, tot hunnen laatſten ademtogt toe, de goede zaak van het Christendom, het welk zij beleden, van den Godsdienst, voor welken zij ſtierven.

Na deze aanmerkingen, ter opheldering van de natuur der deugd van geduld en lijdzaamheid, zal het niet ongepast zijn, het voortreflijke en voordeelige van deze deugd en derzelver betrachting aan te tonen, doch dit betoog zal ons ſtoffe genoeg voor een volgend Nommer kunnen opleveren.

(Het vervolg en ſlot in No. 33.)

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

No. 33.

(*Vervolg en slot van No. 32.*)

DE LIJDZAAMHEID DER HEILIGEN.

De deugd van geduld en lijdzaamheid, wier natuur en hoedanigheden wij in het voorgaande Nommer beschreven hebben, is eene zeer uitmuntende deugd. De wijze *Spreukschrijver* spreekt er dus van(*Spreuk.* XVI.32.)

Een zacht langmoedig man gaat ver den held te boven;
En die zich zelv' beheerscht, den grootsten overwinnaar.

Elke deugd verëdelt den mensch, die ze betracht, doch, meest zulke deugden, welke moed, standvastigheid en strijd vereischen, en zoodanig is, waarlijk, de deugd van geduld en lijdzaamheid. Te meer, wanneer men te gelijk in het oog houdt, dat de geduldige lijdzame niet slechts lijdelijk zich gedraagt, neenmaar ook op zijnen tijd zich werkzaam moet betonen, gelijk wij gezien hebben; te weten, wanneer het zijne eer, wanneer het de belangen van Godsdienst en deugd geldt. Immers geen ongeveinsd Christen moet lijden, *als een kwaaddoener*, hij kan zich den laster van *Beroërer des volks* te wezen niet laten aanleunen, maar moet dan, met den Profeet ELIä, zijne eer handhaven en verdedigen.

Welke moed wordt er niet vereischt, om rampen en ellenden onder de oogen te zien, wanneer het der God-

heid behaagt, met iemand in tegenheden te wandelen! Welke ſtandvastigheid, in het verduuren derzelven, wanneer zij eenen geruimen tijd aanhouden! Welke ſtrijd kost het, om de aandoeningen van het vleesch, hetwelk toch zwak is, hoe gewillig de geest ook moge wezen, te overwinnen, en onder het gewigt van het lijden niet te bezwijken! Trouwens, alle kastijding, alle beproeving door wederwaardigheden, is, voor het tegenwoordige, geene zaak van blijdſchap, maar van treurigheid, alhoewel zij naderhand deugdzaamheid, als eene heilzame vrucht, voortbrengt, in de genen, die onder dezelve worden opgevoed. (HEBR. XII. 11.)

Op dezelfde wijze, trekt de geduldige lijdzame man onze achting tot zich, wanneer wij hem, moedig en ſtandvastig, den hoon, laster, en mishandeling van aterlingen en geweldenaren, het hoofd zien bieden, en pal ſtaan, ter handhaving van waarheid en deugd. Wie eerbiedigt niet de Apostelen van JESUS, die met vreugde gevangenisſen en geesſelſlagen verdroegen, daar zij het zich tot eene eere rekenden, ſmaadheid te lijden, voor JESUS en zijnen Godsdienst? Hoe uitmuntend is het karakter van den geduldigen en lijdzamen vriend der deugd, die het tegenſpreken van zondaren kan verdragen, die lasteren, ſchelden, en vloeken, met een edel ſtilzwijgen, of zelfs met zegeningen, beäntwoordt, maar, die te gelijk, wanneer zijne eer of de zaak van den Godsdienst en deugd hem roepen, rustig ſpreekt, rondborſtig de waarheid belijdt, en door zijne mannentaal zijne vijänden verſtomt. Hoe uitmuntend voorál is de man, die naar geene wraak dorst, maar zijne driften, (menschlijke driften, want, de drukking der neus verwekt toch bloeden, en de mishandelingen zouden zelfs eenen wijzen in toorn kunnen ontſteken,) weet te beperken en palen te ſtellen, gelijk hij zulks bijzonder dan vertoont, wanneer éens, bij wen-

te-

teling des geluks, hij over zijne vervolgers zegeviert, dan is hij zoo ver van wraakzuchtige vergelding, dat hij veeleer hun kwaad met goed en met eene zachte menschlievende behandeling beloont.

Hoe edel, om dit alles met een voorbeeld op te helderen, hoe edel is JOSEF, door zijn geduldig en lijdzaam dragen van zulke lotgevallen, die het meest het menschlijk leven bitter kunnen maken. — Hij was het voorwerp van den nijd en haat van zijne broederen, leedt van hun mishandelingen, die alle begrip van ongevoelige wreedheid te boven gaan. — Hij wordt door hen voor slaaf verkocht, als slaaf wordt hij weggevoerd buiten het Vaderland naa *Egypte*, daar wordt hij belasterd en beschuldigd van eene misdaad door de vrouw van zijnen Meester, daar zij schuldig, hij onschuldig, was. Op nieuw in de gevangenis geworpen, ondervindt hij de ondankbaarheid van iemand, wien hij om zijne voorspraak verzocht, en die hem dezelve beloofd hadt, dewijl hij aan JOSEF verpligt was, maar die, in zijne hoogheid, den deugdzamen jongeling vergat, zoodat deszelfs gevangenis nog een' geruimen tijd duurde. — En hoe gedraagt zich JOSEF? Geen woord lezen wij van hem in zijne geschiedenis, hetwelk morrend ongenoegen, tegenwrijten tegen het bestel en bestuur der Godlijke Voorzienigheid, te kennen geeft. Wel treurig, wel het hart vol angst en jammer, maar nogthans geduldig en lijdzaam onderwerpt hij zich aan zijn lot, volbrengt hij zijnen pligt, welken zijn slavenstaat van hem vorderde, hij blijft standvastig in zijne deugd, en vereering van God, en wanneer zijne omstandigheden eenen keer nemen, gedenkt hij de hem aangedane beledigingen niet met gevoelens van wraakzucht. Integendeel, de gezindheid zijner broederen met wijs beleid getoetst hebbende, valt hij hun om den hals, kust hen, met oprechte liefdetranen, ver-

 geeft

geeft hun niet alleen hun geweld, jegens hem gepleegd; maar overlaadt hen en hun kroost met weldaaden.

Wat, bid ik, is het edelfte in het Godlijk verheven karakter van JESUS? Is het niet zijn taai geduld en lijdzaamheid, waarmede hij zijn lijden, waarmede hij den kruisdood verdragen, en de fchande veracht heeft? Is het niet die trek van zijn karakter, toen hij voor zijne moordenaren badt: Vader, vergeef het hun, want zij weten niet, wat zij doen? Is dit niet het edelfte in het karakter van alle zijne echte navolgeren en ongeveinsde Christenen, dat zij geduldig en lijdzaam, gelijk de eerfte bloedgetuigen STEFANUS, met ftervende lippen voor hunne vervolgers bidden: o God! reken hun deze zonde niet toe?

Te meer munt deze deugd van lijdzaamheid en geduld uit, omdat zij te gelijk het tegengeftelde is van laagheid van ziel, en flaaffche onderwerping. Laat ons aan de aangehaalde voorbeelden denken, en wij verwonderen ons, met eerbied, over deze lijdzamen en geduldigen. Is JOSEF, met alle zijne lijdzaamheid en taai geduld, laag van geest? of durft hij fpreken, wanneer het de deugd, wanneer zijne eer het vordert? Alhoewel een flaaf, evenwel wederftaat hij de verleiding en de fnoode begeerte van de vrouw van zijnen meester: „ Zou ik „ zulk een groot kwaad doen, en zondigen tegen God"? Welke verheven taal! „ Ik ben diefswijze geftolen uit „ het land der *Hebreën*, ook heb ik hier niets bedre„ ven, waarom men mij in deze gevangenis kon zetten." Zoo verdedigde de ftandvaste Jongeling zijne onfchuld in den kerker zelven.

Hoe verheven, hoe wijs zijn de gezegden van JESUS, te midden van het geduld en de lijdzaamheid, welke hij uitöefende, wij hebben er in het voorgaande Nommer van gefproken, en zijn Rechter PONTIUS PILATUS verwonderde zich over hem met verbazing.

Do

De verantwoordingen, welke de Apostelen, en volgende Christenen, gehouden hebben, in tegenwoordigheid hunner vervolgers, wier geweld zij met geduld verdroegen, getuigen, dat hun groote Meester hun eene waarächtige belofte deedt, die hij werklijk vervulde, de belofte, dat zij het niet zelve waren, die bij zulke gelegenheden fpraken, maar de Geest van hunnen hemelfchen Vader, die hen met vrijmoedige wijsheid vervulde.

Gevoelt elk, die zijn hart tegen deugd niet verftokt, of zijn geweten, als met een brand-ijzer, toegefchroeid heeft, achting en eerbied voor den geduldigen lijder, die moedig en ftandvastig aan zijne rampen het hoofd biedt, en door lijdzaamheid zich boven zijn lot verheft: niet min zal elk, die doordenkt, met mij erkennen, dat deze deugd, gelijk zij den Christen betaamt, dus ook voor hem, die ze beöefent, zeer voordeelig is.

Het leven van den mensch op deze wereld is een geduurige ftrijd en worfteling, waar de blijde dagen van voorfpoed vaak afwisfelen met de bewolkte dagen van droefheid en tegenheden, niemand, derhalven, leeft er, die zich niet behoort te wapenen met geduld en lijdzaamheid. Of zoudt gij, o fterveling! als u ramp en kruis bejegent, de onzichtbare hand der Voorzienigheid willen afweeren? U tegen d'e magt verzetten, die hemel en aarde op haren wenk zwaait, en het Heel-al, naar haren wil, vormt en fchikt? Zeker! het zou u hard vallen, de verzenen tegen den prikkel te willen flaan? Gij kunt, door uw tegenwrijten, flechts uw lot ondraaglijker, uzelven rampzaliger maken. Maar, gedraagt gij uzelven *geduldig* en *lijdzaam*, eerbiedigende het hooge Godsbeftuur, dan zult gij, bij het einde, bevinden, dat zulks voor u het beste, dat zulks voor u voordeelig en heilrijk zij. Met twee uitfpraken van twee groote mannen, den éénen onder de oude Huishouding, den anderen onder

 de

de nieuwe Huishouding van God met zijne kerk, zal ik deze vertroostende ftelling ftaven, en daarbij nog het één en ander ter nodige opheldering voegen.

„ Wederwaardigheden doen den wijzen fchitteren," zegt de wijze PREDIKER (VII. 7.) Zoo is het: Hoe menig wijs en groot man zou onbekend, en in eene onvermaarde vergetelheid verborgen gebleven zijn, indien wederwaardigheden hem geene gelegenheid hadden gegeven, om zich in zijne grootheid te tonen. — De deugd, op de toets gefteld, blinkt heerlijk uit. Doch, waar in vertoont zich de waare grootheid van een mensch bij uitnemendheid! waar in meer, dan dat hij geduld en lijdzaamheid oefent in tegenheden, gelijk wij hier voor getoond hebben? Daar, derhalven, dit het voordeel der lijdzaamheid en het geduldig dragen van rampen is, dat zich de grootheid van hem, die zich daar in oefent, ontvouwt, is dit ongetwijfeld eene vermogende aanprijzing tot het betrachten van deze deugd, gelijk het tevens eene rechtvaardigende aanmerking is omtrent de Wijsheid en Goedheid van God, die, in zijne Voorzienigheid, met zulke heuglijke oogmerken, de rampen en wederwaardigheden gehengt, en dezelven aan ons ter beproeving, en opdat zij ons ten onzen besten zouden verftrekken, laat overkomen.

Een ander groot man, die zelve vele wederwaardigheden ondergaan, en een uitftekend voorbeeld van geduld en lijdzaamheid gegeven heeft, PAULUS naamlijk, telt dus de voordeelen van wederwaardigheden, met geduld en lijdzaamheid gedragen, op. (ROM. V. 3—5.) „ Ja niet „ alleen dit, maar wij roemen zelfs in de verdrukkin„ gen, en wederwaardigheden, als die weten, dat, ge„ lijk deze verdrukkingen en wederwaardigheden lijdza„ me ftandvastigheid werken, die lijdzame ftandvas„ tigheid de echtheid van ons geloof bewijst, en

„ de-

„ deze wederom onze hoop versterkt. — En deze
„ hoop bedriegt en misleidt ons niet, nademaal Gods
„ liefde jegens ons in onze harten is uitgestort, door
„ den Heiligen Geest, die ons geschonken is, zoo-
„ dat ons gantsche hart van die Godlijke liefde over-
„ tuigd is." Men ziet, in deze woorden, woorden van eenen beproefden man, den geheelen schakel van wezenlijke voordeelen, die uit wederwaardigheden, gelaten en lijdzaam gedragen, voortvloejen, waardoor, bij slot, voor den ongeveinsden Christen wederwaardigheden, anders een zoo treurig en voor den mensch grievend denkbeeld, eene roem en juichens-stoffe worden. Zij werken, zegt de Apostel, lijdzame standvastigheid, zij geven gelegenheid en aanleiding, om zich door lijdzame standvastigheid waarlijk groot te vertonen, met één woord, het is hetzelfde, hetgeen de Prediker, in de boven aangehaalde plaats, verzekerde: „ Wederwaardigheden doen
„ den wijzen schitteren."

En wat werkt nu deze standvastige lijdzaamheid uit? Welk is het gevolg, de vrucht, van deze deugd? *Bevinding*, zoo heeft de gewoone Vertaling, liever *Beproeving*, proef-ondervindelijke ervaring, te weten, van ons geloof, dat is, met duidelijke woorden: deze standvastige lijdzaamheid bewijst de echtheid van ons geloof, deels in dezen zin: — Wie deze standvastige lijdzaamheid daadlijk uitoefent, toont, door de daad zelve, de echtheid en oprechtheid van zijn geloof, of, dat hij waarlijk een ongeveinsd Christen is, die door zijn geloof de wereld overwint, en door zijne onderwerping aan het Godlijk albestuur zijn vertrouwen op Gods waarheid en goedheid betoont. Deels — Deze standvastige lijdzaamheid bewijst de echtheid van ons geloof, — voorwerpelijk, — dat wij ons geloof en vertrouwen, niet ongegrond, op God vestigen, die in de bezoeking ons versterkt, moed en krachten geeft, om zoodanige standvastige lijdzaamheid te kunnen betrachten, en die

met

met alle bezoeking voor de ſtandvastigen en lijdzamen eene uitkomst ſchenkt, ten besten en ter bevordering van hun heil.

Dit echt geloof, eindelijk, verſterkt weder onze hoop, dat éénmaal God ons zal doen zegevieren, God, die allen, welke op hem vertrouwen, gunſtig is, en hen nooit verlaat, gelijk zijne waarheid en goedheid hier van de onderpanden, en zoo vele Godlijke beloften in den Bijbel de verzekering zijn. — Daarom is dit ook eene hoop, die ons niet bedriegt of misleidt, alzoo Gods liefde jegens ons in ons hart is uitgeſtort, door den Heiligen Geest, die ons geſchonken is, zoodat ons hart geheel vervuld is met het gevoel van deze Godlijke liefde, daar deze Godlijke Geest, door en volgends het Euängelie, met onzen geest getuigt, dat wij thans in CHRISTUS kinderen van God zijn, die God het Opperwezen, als onzen hemelſchen Vader, mogen aanroepen, dienen, en vertrouwen, en van zijne Godlijke liefde alle ontferming te gemoet mogen zien.

Zijn deze dingen alzoo, Christenen, wel aan, bezit dan ſteeds uwe zielen in lijdzaamheid, en oefent ſteeds geduld. Zijn er kommerlijke vooruïtzichten voor Godsdienst en deugd, nemen ongeloof, ſpotzucht, en verguizing, de overhand, wachten wij, in deze zoogenoemde verlichte eeuw, vruchteloos op licht, neemt, in tegendeel, de duisternis meer en meer toe, zoodat alles ten avond neigt, en een donkere nacht van geestelijke onkunde, van ondeugd, van rampen en oordeelen, de volken dreigt te bedekken, ach! oefent geduld, erkent Gods wijsheid, Gods verborgen weg, vertrouwt op hem, hij zal het wel maken, vestigt uwe hoop op zijne beloften, dat het dan, wanneer het avond is, en ieder den ſchroomlijkſten nacht met angst verwacht, dat het dan licht zal wezen. Ja, als het kwaad zijne hoogte bereikt heeft, als het menschdom overtuigd zal zijn, van zonde, van gerechtigheid, en van oordeel, als men zal moeten erkennen, dat alle pogingen tot verbetering zonder God niets zijn, dat alle woelingen der menſchen vruchteloze arbeid is zonder God, dan zal God zich openbaren, JESUS in de heerlijkheid van zijnen Vader komen, en alles zal op het laatst heerlijk wezen.

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat, het zesde Huis van de Viſchſteeg, Noordzijde.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 34.

'S MENSCHEN WAARDE, BIJZONDER MET BETREKKING TOT ZIJNE EEUWIGE BESTEMMING.

De mensch, door zijn redevermogen, boven alle andere aardsche schepselen verheven, geschapen naar het beeld der Godheid, en heerschappij voerende over al het gedierte, is groot van waarde, en wordt met recht het pronkstuk van Gods werken op aarde genoemd. Door de zonde is, helaas! zijn glans verdoofd, zijne majesteit geschonden; en de edele mensch een prooi geworden voor den onvermijdelijken dood, en het verderf in stof, waar uit hij, bij de eerste schepping, genomen was — zeker, indien de

Godheid zich niet over hem ontfermd, indien JESUS, de Zoon van God, door zijn Euangelie de onsterflijkheid des menschen niet in het licht gebracht hadt, zou de geheele waarde van den mensch tot niet gedaald wezen. Trouwens, indien de mensch alleen bestemd was, voor dit tijdelijk leven, om op deze benedenwereld een klein getal van jaaren te verkeeren, en dan niet meer te zijn, in dit geval zou de mensch beneden de waarde en het geluk der beesten nederzinken. De beesten genieten den tijd, dien zij hier leven, zij worden door geene zorge of kommer, door geen herdenken van voorleden rampen, of vooruitzicht van toekomende ellende gekweld. Dewijl zij niet nadenken, zijn hunne tegenswoordige genietingen zuiver en ongestoord. Geheel anders is het met den mensch. Deze herdenkt geleden ongelukken, voorziet, met angstvalligen schroom, aanstaande gevaren, wordt, door hoop en vrees, beurteling geslingerd, en daar hij in zijn geweten eenen strengen beöordelaar zijner daaden, in zijnen boezem, altijd tegenwoordig heeft, geniet hij de zinlijke genoegens, de aangenaamheden, die de wereld geeft, niet zonder bepaling, ook verveelt hem het zinlijke dra, en vervult hem met walging.

Wat heeft de mensch van alles, wat hij doet of verricht, op deze aarde, indien zijn leeftijd enkel binnen de grenzen van dit leven bepaald ware? Laat ons het voorbeeld van éénen der grootste mannen nemen. Wie is vermaarder, dan MOSES, de Wetgever der Hebreën? Hoe veel heeft deze groote man, geduurende een vermoejend leven van 120 jaren, geärbeid, ten beste van zijn volk? En welke was zijne belooning in dit leven, voor alle zijne zorgen en wederwaardigheden?

On-

Ondank bij zijn volk, murmureringen en tegenkantingen, en, door deze murmureringen, eindelijk zelve tot twijfelend ongeloof vervallen, mogt het hem, bij flot, niet ééns gebeuren, zijn volk in het gewenschte land te brengen, alleen zag hij hetzelve van de toppen van *Nebo*, zonder het nogthans te mogen betreden. Welke beloning, indien niet de groote Man, voor de eeuwigheid gefchapen, eeuwig leeft; en, in zaliger gewesten, de zoete vruchten van zijne pogingen inzamelt?

Dus fchrijft ook PAULUS van de Christenen, dat zij voor ellendige menfchen te houden zouden wezen, indien zij alleen in dit leven op CHRISTUS hopen willen. Doch, neen! de mensch is gefchapen voor de eeuwigheid! Het geen hij hier werkt, zal zijne voltooijing hier namaals genieten. Hier is de tijd der zaaijing, namaals zal elk oogften, naar evenredigheid van het geen hij gezaaid heeft. Zalig dan de deugdzame! Zalig dan de ongeveinsde Christen! Hoe edel is hij, hoe groot in waarde! Wanneer hij in den Heere fterft, zal hij rusten van zijnen arbeid, en de loon zijner werken zal hem uit genade geworden!

Deze waare voortreflijkheid en waarde van den mensch, zoo als hij voor de eeuwigheid beftemd is, is een gefchikt voorwerp van Wijsgeerige en Christelijke overdenkingen en befpiegelingen. — Het volgende Stukjen, mij, van eene onbekende hand, toegezonden, doch van welke ik ook een Dichtftukjen geplaatst heb, in het Eerfte Deel van dit Weekblad, No. 41 en 42, Bladz. 321 enz., biedt ons zoodanige befpiegelingen aan. Ik heb omtrent hetzelve de vrij-

heid genomen, die mij de opstelles heeft veröorloofd, en er, hier en daar, eenige veranderingen ingebracht, welke, mijns bedunkens, niet nodeloos waren.

„Sterveling! die, over uitgestrekte rijken, uwen scepter zwaait, wiens oogwenk tienduizenden slaven eerbiedigen! De Afhangeling, die geen besef van zijne waarde, als mensch, heeft, ten zij verlicht, met eene straal, die uit uwen troon voortschittert — moge u vleijend den *Grooten*, den Held, den Overwinnaar, noemen — gij voert het gebied over een plekjen gronds van deze aarde, die, met alle hare uitgestrektheid, bij het Heel-Al vergeleken, niet meer is dan één drupjen aan eenen emmer, niet meer dan één stofjen aan eene weegschaal. — Uwe heirlegers mogen de aarde verwoesten, zij versmelten, als wasch voor de zon, wanneer de Heer der hemelen wenkt. — Men noeme u tegen te spreken, heiligschennis! evenwel de Schepper der wereld bestuurt en leidt uwe geheimste overleggingen, gelijk waterbeken. — Uwe bewegingen zijn, gelijk het kruipen van eenen worm, die, tegen den wil van zijnen Formeerer, zijnen bepaalden kring niet zal overschreeden. — Mijn hart, vrij van slaafsche gevoelens, en door de overdenking van hooger waarde ontgloeid, zwaait u thans geenen wierook toe, die ras, als eene wolk, verdwijnt, evenwel ik eerbiedig uwe grootheid, voor zoo verre gij MENSCH zijt, die het beeld der Godheid op aarde vertegenwoordigt, met eene ziel begiftigd, die voor de Eeuwigheid geschapen is."

„ De-

„ Deze is de waare grootheid, dat gij *Mensch* zijt, en voor de eeuwigheid gefchapen! — Doch in deze grootheid deelt met u elk uwer natuurgenoten. — Ja! Gij geringe onder de geringen! Gij zijt de natuurgenoot van Vorften, en, zijt gij godsdienftig, zijt gij deugdzaam, dan zijt gij de lotgenoot der Engelen, verordend en beftemd voor eene zalige Eeuwigheid, bij de Godheid zelve aangenaam en verëerd, die u, met zijne genade in JESUS CHRISTUS, verwaardigt, en wiens Vaderlijke toegenegenheid u fteeds met liefde gadeflaat. — Weg dan bekommering! weg twijfelingen! — Neen! dit gevoel is niet bedrieglijk, maar de heilrijke kracht van Gode geheiligde overpeinzing. — o God! ontvonk door uwen invloed mijnen boezem, opdat een hemelsch vuur van dankbare erkentenis en deugdzamen ijver daar in ontbrande! — Zoo is het:

Hier, hier, vind ik mij zelven weêr!
Gewis, de mensch, ik, ben voor de eeuwigheid gefchapen.
Triumf! wat heilrijke ommekeer!
'k Heb dan voorheen, helaas! geflapen,
Doch niet verkwikt, fchoon 'k rust genoot,
Gevoelloos en bedwelmd, wanneer 'k mijn' oogen floot,
Verleid door helfche list van vleiënde gezellen!
o Schrik! toen 'k aan den rand des afgronds werd behoed!
Onfterflijk! Eeuwigheid! dit denkbeeld kon u kwellen;
Nu is 't, mijn ziel! uw hoogfte goed!

Gij waart het, zalige Eenzaamheid!
Die mij ontwaken deedt, mij mijn' bestemming leerde!
Dit uur bespiegelings verspreidt
Een wellust, dien een troon ontbeerde.
Thans voel ik, hoe mijn geest ontvlucht
Aan deze lager aard, en door de dunne lucht,
Omkleed met feestgewaad der blijde Hemellingen,
Den troon der Godheid naakt, daar met het Eng'lenkoor,
Het driemaal Heilig zingt; ver boven starrenkringen,
Den Seraf volgt op 't heerlijk spoor.

* * *

Thans is het, of Gods heilrijk Beeld
Nog, op het glansrijkst, in 't gevallen Schepzel praalde;
Vertroosting! die mijn' zinnen streelt!
Die voor mij van den Hemel daalde! —
Wanneer de borst door Godsvrucht blaakt,
't Verstand verlicht is, 't hart naar deugd en reinheid haakt:
Dan wil de Hemel-geest in dezen Tempel wonen!
Dan neemt God de offers aan, die hem zijn Priester biedt!
Zijn broedermin en deugd zal dan de Godheid lonen;
Dan derft de mensch Gods beeld'nis niet.

Maar —

Maar — 'k wraak dien trek tot eenzaamheid,
Die onberaden zucht tot woud- of klooster-leven,
Waar overdaad den disch bereidt:
Waar fchijndeugd wordt ten troon verheven.
Denk niet, dat celle of wildernis
Het eenigst voorportaal, de weg, ten hemel is!
Eischt de orde der Natuur, die elk met recht bewondert,
Van alles werkzaamheid, en zou de mensch alleen,
In dien verheven ftand geplaatst, zijn uitgezonderd,
Die hier reeds rijpt voor de Eeuwigheên?

„ Edel Sterveling! dit doet mij juichen, ook bij het flopen van uw vergangllijk ligchaam. Uw onfterflijke geest fchrikt niet voor vernietiging, bij de naderende eeuwigheid. — Zoo min, als de onwankelbare fteenrots, in het hart der zee, voor de aandruisfchende golven bezwijkt, die, de gantfche fchepping door, met onäfgebroken, maar vergeeffche woede, zijnen klippigen voet beftormden. — Van waar toch, die moed, die onverfchrokken ftandvastigheid, in dat akelige tijdftip, dat natuur doet beven, en u dat geen, wat u ten ftoffijk mededeel gefchonken was, met onweêrftaanbare kracht ontrooft?"

„ Zal het bezef, dat Gods genade in JESUS CHRISTUS zal volmaken, het geen aan uwen goeden wil, aan uwe beperkte krachten, en zwakke pogingen ter deugd te kort fchoot, u deze krachten, dien moed, inboezemen? Het bezef, dat de onfterflijke geest alle zijne vermogens niet

flechts

flechts besteed heeft, om, door schitterende daaden, aardsche gedenkzuilen op te richten, maar ook getracht, om in 't verborgen stille deugd te stichten, die hare beloning in den Hemel heeft?"

„*Deugd!*.... Duistere uitdrukking mijner denkbeelden! wat zeg ik? vermetele eertitel, onwaardig de zwakke pogingen van al te trouwloze stervelingen. — Kan het deugd heeten, zich nu of dan een' Menschenvriend betoond te hebben, terwijl één dag van verwaarloosde pligten, één uur van verdoofden ijver, misschien onheilen te wege brachten, die geene eeuwen herstellen kunnen! — Kan het deugd heeten, nu of dan JESUS voorbeeld te hebben nagevolgd, daar zoo menigwerven wereldsche vermaken, menschenvrees — verleiding van booze geesten — wat zeg ik? het eigen verdorven hart den besten zelven ongetrouw deedt zijn? En ach! dat men dan nog, gelijk PETRUS, deze verloochening, met heete tranen van berouw, naar eisch, beweende! — Zal dit *Deugd* heeten, deugd, bestaanbaar voor uwe heilige oogen, o Hartenkenner! — Maar, wie kan voor uw blikserend gezicht bestaan, wanneer gij met hem in 't recht wilt treden? — Weg dan, trotsche gedachten! gedachten van deugd, van ingebeelde waarde, welke den mensch op het laagst vernedert, als hij zich op het hoogst meent te verheffen. — Liefst geknield voor den Troon der genade, van waar alleen alle heil te hoopen is, en vergeving gesmeekt voor de geringe gebrekige pogingen, die de vruchten waren van Christelijke Hoop, Geloof, en Liefde."

(*Het vervolg en slot in No.* 35.)

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 35.

(*Vervolg en ſlot van No.* 34.)

'S MENSCHEN WAARDE, BIJZONDER MET BETREKKING TOT ZIJNE EEUWIGE BESTEMMING.

„*Pogingen, die de vruchten waren van Christelijke Hoop, Geloof, en Liefde!* — Welke baan wordt hier niet ontſloten voor mijnen beſpiegelenden geest! Hoe betaamlijk is het, hier in deze vruchtbre ſtreeken te weiden, ter aankweeking van nuttige pligten en gezuiverden Godsdienst. — Hier wordt geen offer ontſtoken voor luië ledigheid: geen wierook gebrand voor geestelijken hoogmoed."

„ Uw vlucht, mijn ziel! onteêrt geen trek,
Om foms, ver van 't gewoel der wereld afgefcheiden,
Te roemen in Gods wijs beftek,
En dankende in zijn lof te weiden.
Gij, gij eenvouwige Natuur!
Ge ontfteekt in 't hart een Godgeheiligd vuur.
Uw fchaduw-woud verrukt, uw bloemperk, lustwaranden,
De koele beekjens, 't dal, de bergen, 't wild gediert',
Het vog'len-heir, het vee, de visfchen, zee en ftranden,
't Looft God, die 't fchiep, en 't al beftiert."

* * *

„ O mensch! hoe heuglijk is uw lot,
Als gij niet, met den worm, begeert in 't ftof te wroeten,
Maar 't fpoor des Serafs volgend, God
Wenscht, voor zijn troon geknield, te ontmoeten.
Hoe laag zinkt in zijn oog dan de aard! —
Haar fchijnfchoon, klatergoud, min dan een ftofjen waard—
Zijn ziel, van kluisters vrij, geftemd voor hooger orden,
Juicht in haar aanzijn, hijgt naar 't waare Vaderland,
Verrukt door 't voorgevoel, hoe zalig ze ééns zal worden;
In dien verrukkelijken ftand."

„ Dien

„ Dien Godsdienst kweekt geen woelig oord:
Gevormd op 't ſtille land doet eenzaamheid hem groejen.
Hij ſpreidt geen glans, die 't oog bekoort
Der wereld, die hem uit zou roejen. —
Wat vreugd is de ed'len mensch bereid!
Wiens hart voor wereldspracht koos't zoet der eenzaamheid.
Die, ver van ſtads gewoel, na zorg en vlijt, mogt rusten.
Daar is het, dat de ziel, die hemelwijsheid leert:
„ Zijt nedrig! ken u zelv'! Beſtuur uw hart en lusten!"
Daar wordt Gods lof op 't hoogst verëerd."

* * *

„ Of, als de Zon de kim verlaat,
Gelijk een Bruidegom de kristallijnen zaalen,
Natuur in purpren feestgewaad
En glansſen tooit, nooit af te maalen.
Wie zwijgt, in dat verrukkend uur,
Daar hij 't gevederd koor den Schepper der Natuur
Het vrolijk morgenlied op ſchellen toon hoort zingen?
Of, daar Beſpiegeling het gloejend Oost verlaat,
Zou haar Gods Liefde ook niet tot dankb're klanken dwingen,
Als zij het Aardrijk gadeſlaat?"

„ Of — als de dagtoorts westwaards daalt;
Gebluscht in 't bruisſchend vocht der gloënde pekelvelden,
Niets, niets, dat bij den ſluiër haalt
Des nachts. — Wie zal zijn lof vermelden?
Wat grootsch tooneel! wat pracht! wat glans
Van duizend zonnen ſtraalt ſtraks van d' azuuren trans!
Die duizend werelden ſchonk vreugd, en licht, en leven.
En ſtijgt het oog ééns tot den troon der Majeſteit,
O God! is dit gezicht den mensch op aard gegeven:
Hoe groot is dáár uw heerlijkheid!"

* * *

„ Dan, ſta hier ſtil, mijne ziel! Verlies uzelve niet in het vooruitzicht van zaligheden, voor welken uw ſtand in het vleesch niet berekend is."

„ Dood en graf! zijt gij dan niet het eigendom der menschlijke Natuur! *Zoo*dat de enkele gedachten aan de vernieling, die gij aanricht, den mensch doet ſidderen?"

„ Zonder de zonde, die haar den doodſteek gaf, waar aan zij kwijnen moet, was Onſterflijkheid naast Deugd hare getrouwſte gezellinne geweest. — Geen wonder, dat de dood uit eene zoo onreine bron geſproten, door haar woeden onder het menschdom, verſchrikking baart; daar dit menschdom zich ſchuldig maakte aan het verbreken der wijste orde, die met haren voortduurenden welſtand zoo onafſcheidenlijk was verbonden. — Medeſtervelingen! laat vrij uwe tranen vloejen, die dubbel

leed

leed ter oogen uitperste! — Of, wie is er, die onder zijne vrienden of aanverwanten geene offers telde, die reeds ten prooi werden van den onverbiddelijken dood? — Daar ligt de jongeling geveld, die, gelijk de Ceder op den Libanon, ftorm en onweder fcheen te kunnen tarten. — Hier befchreijen tedere wichtjens eene beminde moeder, zonder dat hunne traantjens of gevleij haar in 't leven terug kunnen roepen. — Ginds betreurt eene ontroostbare weduw haren geliefden Echtgenoot, en de verlaten zoon eenen hartlijk beminden Vader. — Noch vriendfchap, noch huwlijkstrouw, noch kindermin, noch belangeloze liefde, die geern haar leven tot randzoen zou willen fchenken, niets kan den dood verbidden. — Troosteloos, indien hij ook aan de andere zijde des grafs het gebied kon voeren! Maar daar houdt zijne magt op. Daar blijkt het, dat de dood verflonden is tot overwinning:

Men treur' dan vrij bij d' asch van teêrgeliefde vrinden;
Maar, fchoon ons kwijnend oog een traanenvloed ontfchiet,
Geen nood! Wij zullen hen hier namaals wedervinden.
Neen! de Eeuwige verlaat hen niet!"

* * *

„ Zoo lang de mensch in 't ftof woont, behoeft hij zich niet te fchamen over menschlijke aandoeningen, allerminst over traanen, die uit zijn gevoelig hart voortvloeijen. — Zeker! geene treurensftoffe ontbreekt, wanneer gij, in 't fomber dal der dooden aandachtig neêrgezeten,

tooneelen rondöm u aanschouwt, die steenen harten zelven vermurwen zouden. — Misschien, terwijl uw oog nog staart op een' verschen grasheuvel, kondigt de brommende doodklok aan, dat er een nieuwe prooi des doods wordt aangebracht, en wendt uw gezicht, om de treurige lijkstoet te aanschouwen. — Hoe statig nadert zij van verre. — Hoe stemt het zwarte doodkleed, het rouwfloers, in met het geween van vrienden en vriendinnen — hoe eerbiedwekkende is de stilte, daar men alleen de vergeefs weêrhouden zuchten, en het hijgen en zwoegen hoort van den opgekropten boezem. — Het dof geluid van de nedergezette lijkbaar drukt, als 't ware, het hart neder, en het daalen der doodkist in den grafkuil, te midden der omstaande menigte, doet zelfs eene traan ontspringen uit het oog van den vreemden aanschouwer.

— Ja! zucht vrij, sterveling! bij 't nietig overschot
Van uw Natuurgenoot — doch, gaar hier wijze lessen.
Eéns deelt ook gij in 't zelfde lot!"

„Hier heeft alle aardsche grootheid een einde! Het vermengde stof van koningen en onderdanen is, na den dood, niet te onderscheiden. — Met eenen tallozen stoet en prachtigen toestel worde de Rijkäart naar de marmeren tombe heengevoerd, hij moest echter, zoo wel als de arme behoeftige, aan de Natuur haren tol betalen, zonder zelfs vaak, met die traan van hartelijke liefde, verêerd te worden, die den laatsten besproeide.— Treurige waarheid, maar welker herinnering van eeuwig aanbelang is."

„O Vorst!

„ O Vorst! daal van uw Rijkstroon af!
Sticht ſteden, maar denk ook aan uwe laatſte woning.
Of, wagt niet de aarde, ons aller graf,
Den minſten ſlaaf en grootſten Koning?
De dood heerscht overäl — aan 't Hof
Zoo wel, als in de ſtulp, gevest in nietig ſtof.
Verduur een poos 't geweld van felle winterſtormen,
O Mensch! wat zijt gij toch? — Dat hier de trotschäart blooz'!
Wat ſtem roept uit dit graf? — „Een worm, een aas der wormen!"
Uw glans verwelkt, gelijk de roos!"

* * *

„ En zoudt gij dan nog op uwe ſterkte roemen, onbezonnen ſterveling! wien één oogenblik doodlijk zijn kan? of trotsch zijn op uwe bezittingen, waar van gij niet meer dan een wat fijner doodgewaad kunt medevoeren? — Onbedachtzame! (want de ſpotter durft niet naderen, hij ſchrikt te rug van een geöpend graf) Onbedachtzame! die nog geenen tijd hebt kunnen vinden, of het der moeite tot hier toe niet waardig keurdet, nadert, buk neder en — beſchouw! — Gij beeft te rug! Geen wonder! uw oog hadt nog niet dan bloejende jeugd bejegend, of bij de toenemende grijsheid niet meer nagedacht, dan bij het afvallen der boombladen in den Herfst. Hier, hier

Om-

Omhelst ge in ſtof, in dor gebeent',
Het pronkſtuk der Natuur, één' uwer Lotgenoten!
Gij vraagt: „ Ligt onder 't grafgeſteent'
„ De onſtoffelijke ziel beſloten?
„ Of waar vloodt 's menſchen edelst deel?" —
Hier ſuſt het vlugst verſtand. — O God! wie volgt geheel
U op het duister ſpoor van onnaſpeurbre wegen?
Genoeg! uw wakend oog bleek m' in een' woestenij,
In ſchaduwen des doods laat gij mij niet verlegen,
Aan welken oord mijn ziel ook zij! —"

* * *

„ Genoeg, 'k weet: mijn Verloſſer leeft!
Zijn' trouw zal m' ook in 't ſtof, in deze vrijplaats, blijken,
Tot dat de Zon geen licht meer geeft,
En ſtarren uit haar' kringen wijken. —
Heeft dan 't gewormt' mijn vleesch doorknaagd,
'k Zal, daar 't Bazuingeſchal 't Heel-Al ten oordeel daagt,
Ontwaakt, herſchapen, blijde, al juichend, God aanſchouwen.
Het nu ſoms dobb'rend hart duldt dan geen twijf'ling meer:
Het glansvol oog ziet dan den God van ons betrouwen.
O zaal'ge morgen! Ach! wanneer? —"

„ Vertroostende Balſem, dien de Godsdienst ſchenkt, ook ter volkomene genezing van de doodlijkſte wonden — wonden, die diep het hart doorknaagden, die, na den welvaart van het ligchaam te hebben verſlonden, de rust van het geweten, het eeuwig heil der ziele, dreigden te niet te doen."

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 36.

DANKZEGGING AAN HET OPPERWEZEN.

Looft, looft gestaêg JEHOVA!
Hij is zoo goed als groot;
Zijn goedheid en genade,
Duurt zelfs in eeuwigheid.

Zoo wekt de Dichter van den CVII PSALM allen op, welke, op eene bijzondere wijze, van den algoeden Vader der menschen zijn beweldaadigd geworden — willende, dat zij deze goedheid en genadige gunstbetoning, van Hem, die zich in weldoen en goedertierenheid wil verheerlijken, met dankbare harten en monden alöm verheffen en roemen zullen, ter verdere bemoediging en opwekking van zulke beweldaadigden, en van hunne medemenschen, om in alle voorkomende gevallen hunnen troost in den Godsdienst te zoeken, en hun vertrouwen op den Algoeden te stellen, wiens goedheid zijne grootheid evenäart, en tot in eeuwigheid onveränderlijk bestendig blijft — Terwijl snoodäarts en ondeugende lieden even door deze dankbare Godsverheffing tot schaamte en stilzwijgen gebracht worden, en de lastermonden verstommen — Trouwens, dus eindigt deze Dichter zijn gezang:

De oprechten, die dit zien,
Verblijden zich, en juichen;
  Maar de ondeugd ftopt met fmart
  Den mond, en ftaat verftomd.
Wie wijs is, merk' dit alles
  Verftandig op, en lett'
Op all' JEHOVA's daaden,
  Zoo vol van gunst en magt.

Onder de verfchillende foorten van beweldaadigden, die door dezen Dichter, wegens hunne bevrijding, opgefpoord worden, tot den lof van God, zijn ook gevangenen, welke, door het beftuur der Godlijke Voorzienigheid, uit hunne gevangenis in vrijheid zijn herfteld. Hij fpreekt:

Dus zingen, die door kommer
  En ijz'ren boei gekneld,
In duisternisfen zaten,
  En fchaduw van den dood;
  Omdat zij aan Gods wet
Eéns ongehoorzaam waren,
  En 's Hoogftens wijs beleid
Met fmaad behandeld hadden:
Die daaröm ook door kommer
  Hun hart ter neder boog,
Zij ftruikelden, en niemand
  Schoot hun ter hulpe toe.
  Toen riepen ze in hunn' angst,
En fmeekten tot JEHOVA.
  Hij redde hen uit den nood,
Brachtze uit de duisternisfen,
En brak hun boei en kluister.
  Dat zij dan zijne gunst
Vermelden voor JEHOVA,

Zijn

Zijn groote wonderdaên
Voor aller menfchen oog.
Hij brak de kop'ren deuren,
Voor hun, door zijne magt,
En hieuw zelfs ijz'ren grendels,
Door zijne vuist in ftukken.

Overtuigd van het betaamlijke en heilrijke van zoodanige plegtige en openlijke dank-erkentenis aan den goeden en weldaadigen God, en mij thans in eene omftandigheid bevindende, gelijk aan het door den Godgewijden Dichter opgegeven geval, wil ik, bij de eerfte gelegenheid de beste, mijn dankbaar hart ook openlijk, voor aller menfchen oog, uitftorten, en den lof van God vermelden.

Toen ik, bij de groote omwenteling van zaken in ons Vaderland in het jaar 1787. door de toen bovendrijvende partij ten onrechte veröordeeld, en van mijnen Post als Leeräar en Hoogleeräar niet alleen verdreven, maar mij ook in de toenmalige Provincie *Utrecht* verboden werdt, het Euängelie van JESUS aan de Gemeente te verkondigen, fchreef ik, (in de Voorreden voor het VIIIfte Deel van den *Bijbel Verdedigd*, *Bladz.* XV.) mijne onfchuld ten aanzien der menfchen aangetoond, en mijne eere gehandhaafd hebbende, de volgende hartelijk gemeende betuiging ter neder:

„ Tegen U, o mijn God! die alles ziet en oordeelt, „ beken ik, mij meermalen fchuldig gemaakt te heb„ ben, niet alleen aan *oproerig* wederftreeven en mur„ mureeren tegen Uwe goede Voorzienigheid, maar ook „ aan *onwaardig* en *flecht gedrag*, door de overtreding „ van Uwe heilige wetten! Maar bij U is vergeving, „ opdat gij gevreesd wordt! Mijne onfchuld, ten aan„ zien der menfchen, is U bekend!"

Die zelfde betuiging mag en kan ik ook thans herhalen. Ja! omtrent menfchen, en het gemeene Vaderland heb ik mijnen pligt betracht, omtrent God ben ik ongehoorzaam geweest aan zijne wet, en heb, door menigvuldig ongeloof, het wijs beleid des Allerhoogften met fmaad behandeld — En JEHOVA heeft mij gegetuchtigd, ten einde mij op het rechte fpoor terug te leiden, en daar op te houden. JEHOVA's naam zij geloofd!

Elk bewoner van dit land weet de gebeurenisfen van den 22 Januarij van dit jaar 1798. Elk weet, hoe een aanzienlijk deel van 's Volks Vertegenwoordigers, en onder deze ook ik, op dien dag, daar wij geroepen waren, door eene gewone handtekening van den toenmaligen Voorzitter der Nationale Vergadering, om eene buitengewone Vergadering bij te wonen, als leden, in plaats van in die Vergadering te worden toegelaten, door geweld van gewapenden, op last van dien zelfden Voorzitter, zijn opgefloten geworden, geduurende meer dan twee uuren, vervolgends ontflagen, maar uit de Vergadering geweerd, en genoodzaakt in den *Haag* te blijven, hoe wij vervolgends na verloop van eenige dagen in ons huis geärrefteerd, door gewapende lieden bewaard, en van onze vrouwen, kinderen en vrienden zijn afgezonderd, en eindelijk na twee of drie dagen, onder het geleide van eenige ruiters, naar het Huis in 't *Haagfche Bosch*, gemeenlijk *de Oranjezaal*, zijn overgebracht, alwaar wij, vijf en eene halve maand, als Staatsgevangenen gehouden zijn geworden.

Alwie gevoel heeft, wat het zegge, door willekeurig geweld mishandeld, van tederminnende vrouwen, en kinderen, het hart verweekt door derzelver tranen en klagten, afgefcheurd, en van zijne natuurlijke Vrijheid beroofd, te wezen, oordeele over ons lot. Men verbeelde zich bijzonder den toeftand van eenen Vader, wien

wien de ziekte en het levensgevaar van zijn kind onbekend blijft, en het verzoek van zijne bedrukte vrouw, dat het hem vergund worde, om ten minsten voor eene poos t'huiswaards te keeren, om het stervend kind in zijnen jongsten nood bij te staan, en de treurige moeder te troosten, hem verborgen gehouden en hetzelve geweigerd wordt. Dit was het geval van den waardigen burger G. W. VAN MARLE. Men leze in het 25 Nommer van dit *Deel* van den *Ongeveinsden Christen*, hoe ik getracht hebbe, dezen mijnen Lotgenoot in zijne omstandigheden te vertroosten. — Men verbeelde zich den toestand van den deugdzamen HERM. HENR. VITRINGA, wien het niet mogt gebeuren, zijnen hoogbejaarden Vader de laatste kinderpligten te bewijzen, van denzelven den vaderlijken zegen te ontvangen, en hem de stervende oogen te sluiten. Aan den deugdlievenden VAN ECK werdt ter naauwernood vergund, onder bewaring van gewapenden, in zijn eigen huis te worden overgebracht, en bij zijnen zoon, op deszelfs krank- en sterfbed, tegenwoordig te zijn! Elk aandoenlijk hart stelle zich zoodanige omstandigheden voor, en oordeele, welke schokken deze deugdzamen, en wij allen, in onze ziel gevoelen moesten.

Ik zwijge van den hoon en laster, dien laage zielen zich niet schaamden tegen ons te gebruiken, zelfs dacht één der leden van de toenmalige zich noemende Constitueerende Vergadering, in die Vergadering, zich zelven geheel vergetende, den spotnaam van *Boschmannen* uit, als waren wij *Ourang Outangs* of een hoop Wilden. enz.

Doch in dit alles, heeft God het gebed, tot Hem uitgestort, niet afgewezen, Hij hoorde, gelijk altijd, het smeeken der verdrukten. Hij zij geloofd *voor aller menschen oog!*

Het blank geweten, in onzen boezem, van onze on-

ſchuld getuigende, verruimde onze harten, deszelfs vertroostingen ſtelden ons in ſtaat, om met moed en gelatenheid alles te verduuren, en onbeſchroomd af te wachten, wat het geweld verder tegen ons zou willen ondernemen. Bij ondervinding leerden wij het beſtaan en de kracht van een goed Geweten, waar van ik breeder geſchreven heb No. 22—24, geſchreven, geduurende mijne gevangenis. Onze onſchuld, onze trouw en eerlijkheid werdt dra aan allen openbaar. Zij zelven, die ons zoo willekeurig behandelden, wisten niet alleen geene beſchuldigingen, zelfs geen zweem van beſchuldigingen tegen ons in te brengen; men las in hunne Proclamatien niets dan losſe en onbepaalde woorden, die niets ſtelligs behelsden, en alleen ſtrekten, om, indien mogelijk, de goede gemeente zand in de oogen te werpen, ja integendeel, onze geweldenaars zelven, door de kracht der waarheid gedreven, erkenden openlijk onze onſchuld. Uit de *Dagbladen* van de verrichtingen in hunne Vergadering is bekend, dat de Voorzitter, die ons eigener gezag, in plaats van ons, volgends zijne eigenhandig ondertekende uitnodiging, in de Vergadering te ontvangen op den 22 Januarij, hadt doen opſluiten in de Preſidents-kamer, deze zelve heeft éénmaal openlijk in de Vergadering verklaard, zulks gedaan te hebben, niet om *feiten* of daaden, door ons bedreven, maar om *onze gevoelens.* Dus waren wij dan, volgends diens mans e gene bekentenis, onſchuldig aan *feiten* of *daaden.* En — *gevoelens* zijn toch, bij de menſchen, nooit misdaadig! Wie iemand, om zijne *gevoelens*, vervolgt, maakt zich ſchuldig aan eene bij alle vrijheidminnaars en deugdlievenden, bij al wie menschlijk denkt en handelt, met recht gehaatte *Inquiſitie*, in 't burgerlijke niet min dan in 't godsdienſtige. Ja diezelfde Vergadering, die lieden, die ons gevangen hielden, hebben, wat later, openlijk gezegd, dat zij reeds *delibereerden* over de *wijze* van ons ontſlag. Dus te kennen gevende, dat ons ontſlag bij hun reeds was vastgeſteld, maar dat zij alleen de *wijze*, op welke zij ons zouden ontſlaan, nader wilden bepalen. Doch, hadden zij eenige misdaad in ons kunnen opſporen, zouden zij immers ons ontſlag niet hebben vastgeſteld — Eindelijk is onze onſchuld ten vollen erkend, door de tusſchentijdſche Wetgevende Vergadering, wier beſluit tot ons ontſlag, met uitdruklijke woorden, op onze *onſchuld* gegrond is.

Zoo

Zoo zichtbaar en kenlijk was onze onſchuld en deugd, dat dezelve invloed hadt, op de krijgslieden, die ons moesten bewaken. Alle de bevelhebbers, en ſoldaten, éénen enkelen ſlechthoofd uitgezonderd, gaven daar van blijken in hun menschlievend en vriendelijk gedrag en behandeling jegens ons, zoo veel zulks met de aan hun gegeven bevelen eenigzins beſtaanbaar was. Even gelijk zich de hoofdman JULIUS jegens zijnen gevangenen, den Apostel PAULUS, gedroeg, HANDEL. XXVII. 3. enz.

Dit ons onſchuldig Geweten verſpreidde eene lieflijke kalmte in onze zielen, onze harten waren bedaard, onze ſlaap was gerust en verkwiklijk, het eten ſmaakte, onze gezondheid bleef bewaard, niemand onzer is, geduurende dien geruimen tijd van meer dan vijf maanden, en zulks in den voortijd des jaars, en de wisſeling van het jaargetijde, door ziekte, zelfs niet door ligte onpaslijkheid ongeſteld geweest. Geloofd zij JEHOVA!

Voornaamlijk werdt ons lot verzacht, door de broederlijke vereeniging van onze harten onderling, en de aangename leerzame en onderhoudende verkering met elkanderen. Geen verſchil van gevoelens heeft zelfs één oogenblik onze eensgezindheid geſtoord, daar allen één doel zich voorſtelden, elkanderen het leven, naar de omſtandigheden, zoo veel mogelijk genoeglijk te maken. Waardige Lotgenoten! ſlechts één of twee uwer kende ik te voren meer van nabij, maar ik heb Uliede, geduurende onze gevangenis, leeren kennen, als eerlijke, wijze, rechtſchapen mannen, verſierd met onderſcheiden goede hoedanigheden, en de hoogächting van alle braven waardig. Ik verblijde mij, in Uliedeu een aantal van één en twintig vrienden verkregen te hebben, wier namen en gedachtenis niet alleen in mijnen vriendenrol, maar in mijn hart geſchreven zullen blijven. Van Ulieder verkering en kundigheden heb ik voordeel getrokken, mijne kundigheden vermeerderd, en mijnen geest met kennis verrijkt. Nooit vergeet ik de hartelijke aandoeningen, de tranen van oprechte vriendſchap, die wij ſtorteden, toen wij van elkanderen ſcheidden en elkanderen vaartwel zeiden.

Het werdt ons na eenigen tijd zittens vergund, te mogen werkzaam zijn, en ook pen en papier te gebruiken. Dus hebben wij dien tijd niet geheel ledig doorgebracht. Ik heb, onder anderen, het genoegen geſmaakt, dat ik, dit Weekblad vervolgende, mijne mede-

men-

menschen en medechristenen heb mogen opwekken, vermanen, en vertroosten, zijnde de No's. 13—35 door mij op het Huis in 't *Haagsche Bosch* geschreven. Geloofd zij God!

Eindelijk viel op den 12 Junij die verändering van zaken voor, welke ons lot vooreerst merklijk verzachtede, zoodat wij nu onze vrouwen, kinderen, vrienden en bekenden, mogten ontvangen, en ons in hunne omhelzingen verblijden. Wij zagen den val van hun, die ons van onze vrijheid hadden beroofd, en ondervonden, gelijk één mijner lotgenoten mij, uit de volheid van zijn hart, toeriep, dat eene Voorzienigheid, naar de rechtvaardige wet der vergelding, de wereld en het menschdom bestuurt. Geloofd zij God!

Het is waar, nog bleven wij, geduurende eene maand, in eene vrijë bewaring, doch dit moest dus zijn, om redenen, welke de tijd, die den fluiër der dingen opligt, éénmaal zal openbaren, en wij hebben dit gemis onzer volkomene vrijheid opgeöfferd aan het Vaderland, tot dat wij eindelijk op den 14 Julij, op eene eerlijke wijze ontslagen zijnde, naar onze woningen zijn terug gekeerd. Geloofd zij God!

Ontvang, ó Vader der menschen! mijne dankzegging in gunst! laat dit offer U welgevallen! Bevestig, door den Geest van JESUS, onzen Zaligmaker, in mijne en mijner Lotgenoten, en alle mijner medemenschen harten, bestendig en levenslang, dankbare gevoelens voor Uwe weldaadigheid en trouwe. Vermeerder ons geloof en vertrouwen op Uwe Voorzienigheid, om, ten allen tijde, alle onze zorgen en bekommeringen op U te werpen, en Uwe wijze en goede regering te aanbidden. Laat dan de veráchtlijke slaaf der wereld onze Godsdienstigheid Dweeperij noemen, wij zullen met den Dichter ASAF steeds blijmoedig juichen, dat het ons goed is, nabij God, Gods vrienden te zijn. Geloofd, geloofd zij God!

* * *

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 87.

OOTMOEDIGE NEDERIGHEID.

Ik wil, in dit Nommer, mijne Lezers en mij zelven bezig houden, met de befchouwing van, en opwekking tot, eene deugd, welke wel verftaan en beöefend, ons aangenaam maakt in de oogen van God en menfchen. Wij beminnen allen den waarlijk nederigen man, elk roemt de deugd van ootmoed, en allen verfoejen den hoogmoedigen trotschäart; en met dit alles zal ik niet te veel zeggen, niet alleen dat flechts weinigen, heel weinigen, deze deugd, het fieraad van den Christen, welke hem aan zijnen Godlijken Zaligmaker het meest gelijkvormig maakt, beöefenen; maar ook, dat zeer weinigen, helaas! den aart van deze deugd, en derzelver waare wezen, recht verftaan.

Er zal zeker niemand onder de Protestanten, ja zelfs onder meer verlichte en kundige Roomschgezinden, wezen, of hij zal de befchrijving van *ootmoed* en *nederigheid*, zoo als die bij vele Munniken en bij velen, die in de *Roomfche* kerk voor Heiligen zijn aangezien geworden, is gepredikt, als ware zij eene werkzame poging, om alle zijne gaven en goede hoedanigheden, die men moge bezitten, te verzaken en te veràchten, ja zelfs eene poging, om zich bij de wereld veràchtelijk en befpotlijk te maken, voor een uitwerkzel van fpore-

loze Dweepzucht houden. Wij lezen dus van FRANCOIS PARIS, die, in 't voorste van deze eeuw, als een Heilige wilde uitmunten, en geëerbiedigd wezen, hoe hij, schoon rijklijk van zijne goederen kunnende leven, zich somwijlen onder eene bende bedelaars mengde, die 't land doorkruisten, om in een gelapten rok met hun om brood te bidden, ten einde hij het vermaak genieten mogt, van bespot, uitgelagchen, en dikwijls met harde woorden afgezet te worden. Wie zal dit nu ootmoed en waare nederigheid noemen? Is dit niet alle *prijslijk gevoel van eer* aan een valsch begrip van deze deugd opöfferen? En, welk man van verstand, zal ooit beweeren, dat men, in eenig geval, welk ook, het zij de belangen van den Godsdienst, of van het Vaderland, betreffende, *het prijslijk gevoel van eer* kan of mag opöfferen? Wat zal er van het menschdom worden, zoodra men het *prijslijk gevoel van eere* dus gering zou achten? dan ware spoedig alle band der samenleving losgerukt, en eene wijde deur geöpend voor alle schelmerijën en bedriegerijen! Het is, trouwens, geheel iet anders, eerzuchtig te wezen, zich aan *ijdele* wereldsche eer te vergapen, en geheel iet anders, een *prijslijk* gevoel van eer te bezitten. Het eerste vernedert den trotschen mensch zoo veel in het oog van den wijzen en deugdzamen, als het laatste hem eerwaardig maakt, en tot edele daaden en verrichtingen opspoort.

Hoe zeer men, ondertusschen, deze buitensporigheid vrij algemeen zal afkeuren, men vindt echter nog meer dan te veel spooren van zoortgelijke miskenning der waare nederigheid, zelfs onder zulken, die oprecht en hartelijk zich met deze deugd wenschen te versieren, in navolging van Hem, die wilde, dat men van Hem zal leeren, *nederig van harte* te wezen. Vaak stellen velen deze *ootmoed* en *nederigheid* in hunne zonderlingheid met betrekking tot de inrichting van hunne kleederdragt,

ja,

ja, met betrekking tot de kleur der ſtoffen, die zij tot hunne kleding verkiezen. Anderen meenen, dat nederigheid en ootmoed van den Christen zou eiſchen, dat hij zelfs die goede hoedanigheden, van verſtand of hart, welke hij wezenlijk bezit, niet erkenne, noch zich den lof en achting, welke dezelve tot zich trekken; geenszins behoore aan te matigen. — Doch, welke waare nederigheid kan er dan gelegen zijn, in eenige kleur, ſtoffe, of zonderlinge wijze van klederdragt? Integendeel, hoe ligt kan men zich hier bedriegen, en gevaar lopen, om, met de *Farizeën*, zich daar op te verhovaardigen, wanneer de menſchen, uit deze uitwendigheden oordeelende, iemand voor *vroom* of godvruchtig houden en groeten! En, wat aanbelangt het tweede: Indien wij waarlijk zekeren uitmuntenden trap van wijsheid en kennis, van deugd en heiligheid, bezitten, zouden wij dit moeten ontkennen en verzaken? Zou dit die *zelfsverloochening* wezen, die JESUS gepredikt heeft? Zeker, niets min dan dit.

Verſtand, vordering in geloof, en deszelfs oefening in het betrachten der deugd, zijn dierbare geſchenken van den goedertieren en genadigen Hemelvader, maar, zou het dan niet de ondankbaarheid zelve wezen, indien men deze genade-weldaaden niet in zich erkende, en er den genadigen Gever met hartlijkheid voor dankte? Wat zou men van den mensch zeggen, die, door de milddaadigheid van eenen weldoener, in een goed beſtaan gezet, voortging, met te ontkennen, dat hij iet bezit? En als God ons vervult met hemelſche zegeningen in CHRISTUS, als wij rijk zijn in God, zouden wij zulks niet mogen, ja moeten dankend erkennen? Nog meer: zullen wij wel van onze voorrechten gebruik maken, indien wij ze niet erkennen willen, en zijn wij daar echter niet toe verpligt, om met onze talenten en begaafdheden voordeel te doen? Welk was het recht-

vaardig vonnis in de Euangelie-gelijkenisfen van diegenen, welke het ontvangen *Talent* en *Pond* verbergden? Het is ter onzer waarfchuwing: „Ontneemt het hem, als aan eenen ontrouwen en luiën dienstknecht"! Eindelijk, wanneer wij onze waarde gevoelen, en ons daarnaar gedragen, door ons zelven niets te veröorloven, dat laag is; wanneer wij onze, aan ons gefchonken, voorrechten erkennen, en daar van verder gebruik maken, zullen wij invloed op de menfchen verkrijgen; deugd toch gaat verzeld met eerbied, ontzag, en achting, zelfs bij hare vijänden en vervolgers.

Ik heb de bovengemelde misvattingen nopens de deugd van *ootmoed* en *nederigheid* wat breeder tegengefproken, omdat ik meermalen gelegenheid heb gehad, om op te merken, dat men zelfs, in openbaar onderwijs in de regelen van een Christelijk gedrag, dezelve, of geheel of gedeeltelijk, liet influipen.

Ten einde de denkbeelden en kundigheden aangaande deze deugd te zuiveren, zal eene befchouwing van de tegengeftelde ondeugd, hoogmoed en trotschheid, zeer veel lichts kunnen verfpreiden. — De hoogmoedige trotschäart laat zich, in de eerfte plaats, veel van zich zelven voorftaan, bemint en acht alleen zich zelven, met verfmading van zijne medemenfchen en natuurgenoten; alle zijne werkzaamheden hebben zijne eigene waardige perfoon ten doel, en lopen uit op een hoogstberispelijk *Egoïsmus* of zelfzoeking. Deze zelfsverbeelding oefent hij jegens God, dien hij niet kent, noch verëert, als zijnen weldoener, van wien alle goede gifte en volmaakte gaven van boven op de menfchen nederdaalt, of zo hij, fchaamtshalven, zulks al met den mond belijdt, zijn hart is en blijft ongeroerd en ongevoelig.

Deze zelfsverbeelding en verheffing heeft bij den trotschäart dikwijls plaats, zonder dat hij zich, op eenigers-

gerleië wijze, van eenige uitmuntendheid, van geest, verstand, hart, of zelfs van uitwendige geluks-omstandigheden bewust is, wanneer zij zelfs vaak uit het bezef van het gemis van dezelven ontstaat, ten einde door zijne trotschheid dat gemis te vergoeden, en zich tegen de verächting en verguizing te handhaven, alhoewel deze dwaas juist door dit verkeerd en haatlijk middel zich meer bespotlijk en gehaat maakt bij zijne medemenschen.

Vaak gebeurt het, dat zulk iemand deze voorrechten niet bezit, maar zich alleen verbeeldt, dezelve te bezitten. Dewijl hij met zich zelven begint en eindigt, bepaalt hij zijne beschouwing en achting alleen tot zich zelven, zonder van zijne medemenschen behoorlijke kennis te nemen. Geen wonder, dat hij, dus doende, van zijne wijsheid en verstand eene groote verbeelding opvat, omdat hij de kundigheden van anderen niet weet te wegen. Hoe menig halfgeleerde, die dus waant, de man te zijn, wien de verdediging van zijn samenstel tegen alle ketters en dwaalgeesten mag worden toevertrouwd, omdat hij naamlijk hen zelven niet ontmoet, noch hunne schriften gelezen heeft. Dus ook geen acht gevende op de verheven deugden en goede hoedanigheden en verrichtingen van anderen, houdt menig één zich bij uitnemendheid voor den lieveling van God, en is daar moedig en trotsch op.

Toevallige geluks-omstandigheden, geboren te zijn uit vermaarde of aanzienlijke ouders, en geslacht, groote bezittingen en rijkdom, een prachtig of zonderling kleed, en meer dergelijke zaken, die de inwendige waarde van den mensch niet bepalen, of uitmaken, zijn eindelijk heel dikwijls de gronden, waar op de verwaande sterveling zich vermeet, om zich boven zijne natuurgenooten te verheffen, en hen overschouder aan te zien.

Doch, het gebeurt niet zelden, dat aan iemand, die hoog-

moedig is, bekwaamheid en goede hoedanigheden niet kunnen ontzegd worden, waar in beſtaat dan zijn hoogmoed? Waar in anders? dan dat hij met zich zelven is ingenomen, dat hij op deze voorrechten zich zelven veel toejuicht, in zich zelven eindigt, bij God roem zoekt, en zijne medemenſchen als geringer dan zich zelven aanmerkt, of wel afgunſtig benijdt.

Deze hoogmoed ontdekt zich in de woorden en redenen, zoo wel als in de houding en het gedrag van den hovaardigen. Zijne gezegden zijn magtſpreuken, op eenen ſterken en ſcherpen toon, dikwerf onbeſcheiden en onvriendelijk voortgebracht. In zijnen gang en houding verraadt het opgeſteken hoofd, de uitſtekende borst, het ſtrak gezicht den hoogmoed, die van binnen ſchuilt. — Niets kan hij van anderen verdragen of inſchikken, en traag is hij tot liefderijke en edelmoedige weldaadigheid. Terwijl hij meent, dat hem alles welſtaat en geöorloofd is, kan hij het geringſte vergrijp in eenen anderen jegens hem niet dulden enz.

Thans zijn wij, bij tegenöverſtelling, in ſtaat, om een recht denkbeeld te vormen van de deugd van *ootmoed* en *nederigheid*.

De waarlijk ongeveinsd ootmoedige Christen kent zich zelven, en ontveinst niet, noch zijne waarde als mensch en Christen in 't gemeen, noch zijne voorrechten van verſtand, hart, of hoedanigheden, welke hij bezit, in het bijzonder. Doch hij ſchat dezen op hare rechte waarde, hij onderſcheidt wezenlijke van ingebeelde, ziels- van ligchaams-voorrechten, zulken, die tot zijn beſtaan als Christen behooren, en zulken, die van buiten aankomen en louter toevallig zijn. De wezenlijke en dierbare voorrechten en het bezef van daaden gebruikt hij, om *moedig*, dat is, edelmoedig, maar misbruikt ze nooit, om *hoogmoedig* te denken of te handelen. Zoo edelmoedig dacht

en

en handelde JOSEF: „Zou ik, ik, een dienaar van den waaren God, ik, een zoon van den godvruchtigen JAKOB, kleinzoon van den godvreezenden ISAÄK, afstammeling van den Godsvriend ABRAHAM, ik, zoo wel opgevoed en onderwezen in den waaren Godsdienst, zou ik zulk een kwaad doen, en zondigen tegen God?" Nooit echter verheft zich het hart van den Christen op zijne voorrechten, daar hij tevens gevoelt, hoe veel hem met dit alles ontbreekt, integendeel, met betrekking tot God, is het er zoo ver af, dat hij op iet zou roemen, of zich voor God verhovaardigen, dat hij, in een diep besef van zijnen zondigen en verkeerden aart, van zijne gebreken en tekortkomingen, zich geheel in stof en assche vernedert, wetende, dat niemand, die leeft, voor God rechtvaardig kan zijn. Al wat hij is en heeft, dankt hij aan God, van wien hij het ontvangen heeft, aan de Godlijke genade in CHRISTUS, die voor hem vergeving, voor hem den Geest van kennis, geloof, en heiligmaking, verworven, en hem dien Geest geschonken heeft, welke hem alleen tot zaligheid kan opleiden en volmaken. Alles gedaan hebbende, wat hij schuldig was te doen, indien zulks mogelijk ware op deze wereld, zou hij nog, in oprechtheid van zijn hart, belijden, een nutteloos dienstknecht te wezen, met betrekking tot God, aan wien hij alles verschuldigd is.

Verre is hij dan af van zijn verstand met die verbeelding te voeden, als of hij nu genoeg wist, genoeg wijsheid bezat, als of hij nu alles, ook de geheimen van God, kon doorgronden. Ten opzicht van geloof en deugd, erkent hij verre te zijn van volmaaktheid, hij waant niet het doel reeds bereikt te hebben, maar, met PAULUS jaagt hij naar dat doel, en strekt zich steeds uit, tot het geen hem nog voorstaat te doen, zal hij volmaakt wezen.

Met betrekking tot zijne medemenschen, ziet hij niet zoo zeer, niet alleen, op zich zelven, maar voornaamlijk, op het geen eens anderen is. Hij stelt zijne begrippen en kundigheden niet tot een' maatstaf voor anderen, noch zijn Christendom, zoo als hij het daadlijk beöefent, tot eenen regel voor zijnen Medechristen; hij merkt het verstand van anderen op, geeft acht op hunne goede hoedanigheden, erkent die, zonder de minste afgunstigheid plaats te geven, en tracht ze na te volgen. Jegens hunne misslagen en gebreken, verdraagt hij hen

geern

geern in liefde, zij zijn menschen, maar hij is ook een mensch, zelve onderhevig aan menschlijke driften, aan menschlijke gebreken.

Hier uit volgt, dat de waarlijk ootmoedige en nederige Christen in zijne geheele houding en voorkomen niets zonderlings vertoont, maar JESUS navolgt, die, in zijne verkeering, en omgang, zich van andere menschen niet onderscheidde, maar alleen door zijne wijsheid en deugd. Ook is de ootmoedige Christen liefstalig en bescheiden in zijne woorden, zelfs jegens den geringsten en eenvouwigsten zijner medemenschen, zijne bescheidenheid is aan allen bekend. Hij is inschiklijk en verdraagzaam, en poogt door wel te doen allen aan zich te verbinden.

Eigen lof hoort men nooit uit zijnen mond, volgends de les van SALOMO:

'Laat vreemden u, en niet uw eigen lippen, prijzen;
Een onbekende, niet uw eigen mond —

Den lof en achting van anderen, schoon hem niet onverschillig, laat hij alleen toe, opdat zij hem tot eenen spoorslag verstekke, om den weg der deugd bestendig te houden. Vleijerij is hem onverdraaglijk, maar eene vriendelijke vermaning en des noods berisping is hem welkom. — Moet hij éénmaal, gelijk daar van gevallen en noodzake kunnen zijn, (men weet het voorbeeld van PAULUS,) van zich zelven spreken, ter handhaving van zijne eer en verdediging van zijne onschuld, hij doet zulks ongeern en schoorvoetende, en op die wijze, dat elk overtuigd moet zijn, die hem hoort, dat te roemen hem niet oirbaar dunkt.

Deze is de deugd van *ootmoed*, die in 't hart haren wortel heeft, en hare spruiten door alle de woorden en daaden, door het gantsche leven van den ongeveinsden Christen, verspreidt. Van welke JESUS, die *nederig was van harte*, ons het volmaakte voorbeeld heeft gegeven, daar PAULUS en PETRUS, en alle de Apostelen, gelijk ook de Profeeten, altijd toe hebben vermaand, en welker heuglijke vruchtgevolgen, zelfs voor dit leven, de wijze Spreukschrijver (XXII. 4.), ter aanprijzing, dus beschrijft:

De loon der ned'righeid, uit eerbied voor JEHOVA,
Is rijkdom, eer, en een gelukkig leven!

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 38.

RICHTER DER VERSCHILLEN IN GELOOFSZAKEN.

Wij beleven thans eenen tijd, welke zich, op eene bijzondere wijze, door verſcheiden uitſtekende en in 't oog lopende kenmerken, van alle voorgaande eeuwen, zedert het Christendom, het Euangelie van JESUS, in de wereld gepredikt en aangenomen is geworden, onderſcheidt, zodat elk Christen, die oogen in het hoofd heeft, en geöefende zinnen in het woord van God, bijzonder in de Voorzeggingen, bezit, oordeelt, dat de tijd, dien wij beleven, de laatſte tijd is, waar van de Voorzeggingen, bijzonder de voorzeggingen van JESUS zelven, en die, welke in JOÄNNES Openbaring gelezen worden, getuigen, dat het in 't gemeen een benaauwde tijd zijn zal, maar in 't bijzonder, dat de ijver van velen zal verkoelen, dat de waarheid miskend, met list en geweld door Spotters en valſche Profeeten en Leeräaren aangevallen, en tegengeſproken, het geloof verworpen zal worden, en dat de Geest, die zich tegen CHRISTUS verzet, zijne laatſte en uiterſte pogingen zal aanwenden, om het ongelukkig menschdom te misleiden. In de daad, zodanig is de tegenwoordige toeſtand der wereld, dat elk en een ieder bijna bezwijkt van de verwachting der dingen, die ge-

beuren zullen, en niet zonder vreeze en bekommering vraagt: welke zullen eindelijk de gevolgen zijn van alle die beroeringen en omwentelingen, die de wereld beroeren? Terwijl men te gelijk opmerkt, hoe, met betrekking tot den Godsdienst en zeden, de Vrijheid, het dierbaarfte, dat de mensch bezit, misbruikt wordt tot zedeloosheid, en om openlijk en heimlijk de waarheid van het zuiver Christendom aan te vallen, en den ongeveinsden Christen, zo mogelijk, te doen wankelen.

Ongelovige beftrijders van de Godlijke Openbaring, van allen geöpenbaarden, ja helaas! van allen Godsdienst, treden thans, in ons land, onbefchroomd te voorfchijn, en beftaan alles, hoe ongerijmd, hoe valsch ook, in openbaren druk tegen den Godsdienst in het licht te geven, — aan den anderen kant, vernieuwen de Roomschgezinden den ftrijd met de Proteftanten, en, terwijl zij zich toeleggen op meer befchaving van ftijl en wijze van voordragt, pogen zij de magt en het aanzien hunner Kerk te verheffen, en die ftellingen, welke de Proteftanten als een verderf van het Christendom, ja als bijgelovig en afgodisch, hebben aangemerkt, te verfraaien en op te fchikken, en over het geheel de oude *Hiërarchie* weder te herftellen.

Hoe meer de zwarigheden en het gevaar vermenigvuldigen, des te fterker is de verpligting voor elken *ongeveinsden* Christen, om zich daar tegen te wapenen, en in ftaat te ftellen, om de waarheid vast te houden, en die in liefde te betrachten. — Schoon dit Weekblad geen Twistfchrift is noch zal zijn, evenwel brengt deszelfs oogmerk mede, den Christen zoo wel op het pad der waarheid voor te lichten, als met betrekking tot de beöefening van geloof en deugd dienftig en behulpzaam te wezen. Ik wil dan, in dit Nommer, kortelijk de vraag behandelen: Wie de Richter behoort te

zijn,

zijn, in de verfchillen, die onder de Christenen ontftaan zijn, omtrent de leere des geloofs? welke vraag, in onze dagen, door Roomsch-Katholijke Schrijvers onder ons op nieuw is opgeworpen.

Men weet, dat reeds vroeg, na de tijden der Apostelen, *verfchillende* gevoelens onder de Belijders van het Christendom ontftaan zijn, over vele en verfcheidene min of meer gewigtige onderwerpen, leerftukken, plegtigheden, zin en mening van den Bijbel op verfcheiden plaatzen enz. Een gevolg in 't gemeen van den geest van onderzoek, die den redelijken mensch bezielt, en hem met weetlust vervult, weetlust, die prijswaardig en loflijk is, wanneer zij zich binnen de behoorlijke palen weet te houden, wanneer zij alleen de waarheid zuiver tot haar oogmerk heeft, en door derzelver liefde gedreven wordt, wanneer zij zich niet toegeeft tot het najagen van ijdele hersfenfchimmen, wanneer zij niet ingenomen met zich zelve, zich zorgvuldig wacht, om hare begrippen en denkbeelden aan anderen op te dringen, en tot uitbreiding der waarheid andere middelen te gebruiken, het zij van list, of geweld, of gezag, dan die van overtuiging en kracht van gezonde redenkaveling.

Dewijl deze geest van onderzoek zich zeer zelden volgends deze regelen gedroeg, maar de menfchen, veeleer, daar tegen gehandeld hebben, ten nadeele der waarheid, is het gebeurd, dat de verfchillende gevoelens, verdeeldheden en fcheuringen onder de Christenen hebben te wege gebracht, welke men dan trachtte voor te komen of weg te nemen, waar toe men verfcheiden middelen, in verfcheiden eeuwen, heeft ter hand genomen. Gemeenlijk wel, bijéénkomften van Leeräars en Opzieners der Christengemeenten, hoedanige Bijeenkomften men Conciliën, naderhand Sijnoden, of Kerkvergaderingen, noemde. Zeker geen ongefchikt middel, om fcheuring voor te ko-

 men,

men, indien men, door liefde tot de waarheid alleen, met verstand, menschenkennis, en verdraagzame bescheidene onpartijdigheid hadt te werk gegaan, gelijk dit het geval was, in eene samenkomst der Apostelen te *Jerusalem* HAND. XV: bij het ontstaan verschil, over de noodzaaklijkheid der Joodsche Godsdienstplegtigheden voor de Christenen uit de Heidenen; wanneer dit verschil, met bedaardheid, met inschiklijkheid, onpartijdig en verstandig, werdt beoordeeld, en zodanig beslist, dat de beslissing, op redenen steunende, de overtuiging met zich voerde. Doch van welke der volgende Kerkvergaderingen kan iemand, die de Kerkgeschiedenissen kent, zulk een loflijk getuigenis met volle ruimte geven?

Bij CICERO (*) lees ik van zekeren LUCIUS GELLIUS, welke, als Romeinsch Proconsul of Landvoogd te *Athenen* gekomen, de Heidensche Wijsgeeren aldaar, die, gelijk men weet, niet min in gevoelens verschilden, en voor hunne samenstelzels ijverden, dan naderhand de Christenen en derzelver Leeräars, bij één deedt komen, ten einde hen, onder zijn opzicht, en medehulp, hunne verschillen te doen eindigen, en te beslissen. Doch, met welk gevolg? Hij werdt van hun bespot, en zij bleven even ijverig en hevig, als te voren, elk zijn gevoelen beweeren. Was dit ook niet doorgaands het gevolg van de Kerkvergaderingen der Christenen? De verschillende gevoelens en gezindheden bleven standhouden, in spijt van alle Kerkvergaderingen, indien zij slechts kracht genoeg hadden, om zich te handhaven. Dus duurt nog heden de groote scheuring tusschen de Oostersche of Grieksche en de Westersche Kerk voort, niet tegenstaande meer dan ééne Kerkvergadering, ten dien einde saamgekomen, dezelve gepoogd heeft, te heelen.

Zedert de Kerkhervorming, wanneer de Protestanten zich

(*) *De Legibus I.* 20.

zich van de Roomſche Kerk hebben afgeſcheiden, is de vraag bijzonder, over en weder, behandeld: wie de Richter zij, bij het ontſtaan van verſchillende gevoelens? of, wie, bij het verſchil van uitlegging van den zin der H. Schrift het recht heeft om dien zin te bepalen, en vast te ſtellen, welke de mening en bedoeling der Heilige Schrijvers in de betwiste plaatzen zij? welke der uitleggingen voor de alleen waare moet gehouden worden? Hier omtrent zijn de verſchillende gezindheden in verſcheiden gevoelens verdeeld geraakt. — Elk heeft tot *Richter* in dezen verkozen, die hem het gunſtigst voor zijn gevoelen dacht te wezen.

De Roomsch-Katholijken, welke het onfeilbaar gezag der Kerk, en, (gelijk zij dit onderſcheid maken, tusſchen de *repreſentative* Kerk, dat is, de Geeſtelijkheid, en de *gerepreſenteerde*, dat is, de overige menigte van belijders van het Christendom, aan welke Kerk zij eene *éénheid* toeſchrijven, aan de eerſte eene *éénheid* in de leere, aan de laatſte eene *éénheid* in het geloof,) bijzonder der *repreſentative* Kerk beweeren, hebben, overëenkomſtig deze hunne hoofdſtelling, het recht, om de Heilige Schrift uit te leggen, dat is, om te bepalen, welke de waare mening der Schrift zij, in zekere betwiste plaatzen, als ook het recht, om te bepalen, welk gevoelen nopens betwiste leerſtukken het waare zij, aan deze *onfeilbare* Kerk toegeſchreven, dat is, aan de *repreſentative* Kerk, alhoewel zij onder elkanderen verſchillen, ſchoon zij dit, op alle mogelijke wijzen, zoeken te verbergen, en te ontkennen, wie eigenlijk, in dit geval de *repreſentative* Kerk uitmaakt. Hunne *Italiäanſche* Leeräars, het naast gehecht en verbonden aan het Roomſche Hof, hebben dit recht aan den Paus toegekend, aan wien zij, als gezeten op den ſtoel van PETRUS, de onfeilbaarheid hebben toegeſchreven, zoo

 ver,

ver, dat de Kardinaal BELLARMINUS in zijne verhandeling over den Roomschen Paus geschreven heeft, met even zoo vele woorden: „ Indien de Paus eens dwaalde, zoodat hij ondeugden geboodt, of deugden verboodt, zou de Kerk nog verpligt zijn, om te geloven, dat die ondeugden goed, en deze deugden kwaad waren." De Fransche Kerk daartegen plagt den Paus aan het gezag der Kerkvergaderingen te onderwerpen, mids deze dan op die wijze saamgeroepen waren, en handelden, als deze Leeräars onder vele bepalingen vaststelden, anderen, gelijk ik in een onlangs uitgegeven Stukjen van eenen Roomschen Pastoor leze, „ aan *de meerderheid* „ *der Bisschoppen*, het zij uit elkanderen verspreid, „ het zij in een concilie met elkanderen bijëen verga- „ derd, doch, in beide gevallen, *met den Stoel van* „ *Petrus* verëenigd." — De Hervormers eindelijk, weigerende, zich, in zaken van Godsdienst en geloof, aan menschlijk gezag te onderwerpen, en tevens oordeelende, dat de menschlijke Rede niet alle mogelijke waarheden kent, maar dat zij zeer bepaald en eindig is, hebben dit recht van beöordeeling der verschillen noch aan deze noch aan gene willen overlaten, maar gezegd, dat de Heilige Schrift zelve haren eigen zin en mening verklaart, dat is, dat zij duidelijk en klaar genoeg spreekt in zaken, die wij te geloven en te betrachten hebben, in zaken, die het geloof en de zeden betreffen. Zij hebben gezegd, dat die Godlijke Geest, door wiens aandrift de Bijbelboeken geschreven zijn, alleen de Richter der verschillen is en behoort te wezen, gelijk elk Wetgever alleen het recht heeft, om zijne bevelen en derzelver zin te verklaren, en dat hij zulks, in de daad, doet, wanneer men, onder zijnen invloed, de ééne plaats der Heilige Schrift met de andere vergelijkende, en gebruik makende van onze rede en redevermogens, niet opdat de Rede de beslissende uitspraak over de leerstukken doe, die in de Heilige Schrift worden voorgesteld, maar opdat zij haren dienst bewijze, in het kennen en toepassen van goede uitlegkundige regels, ten einde den zin en mening der H. Schrift te verstaan, te werk gaat, gelijk men te werk gaat, wanneer wij een bevel van eenige Overheid hooren of lezen, of den zin van eenig menschlijk boek opzoeken en verstaan. — Zij hebben gezegd, dat niemand ter wereld een onfeilbaar leeräar is, behalven JESUS, de Apostelen, en de Profeeten, die onmidlijk

door

door den Geest van God en JESUS zijn gedreven geweest, als ook dat geene menigte *feilbare* menschen, en dus ook geene Kerkvergadering, immer op *onfeilbaarheid* kunnen roemen, welke niemand afzonderlijk bezit, insgelijks dat niemand bevoegd is of recht heeft, om voor een' ander te denken, zoo min als te gelooven, veel min, om zijne gevoelens anderen voor te schrijven, zijn geloof aan anderen opteedringen, dat ja wel de Leeräars der Kerk kunnen en ook verpligt zijn, den zin der H. Schrift te verklaaren, en de leerstukken, daar in vervat, ordenlijk voor te dragen, doch dat met dit alles geen Leeräar, en ook geene Vergadering van Kerkleeräaren, (Kerkvergadering,) eenig ander recht of magt heeft, of hebben kan, dan te bepalen, en te verklaren, welk hun gevoelen en leerstelzel, welk de zin en mening der Heilige Schrift zij, volgends hun gevoelen, maar geenszins, om aan anderen voor te schrijven, wat zij te gevoelen of te geloven hebben. Integendeel, dat elk voor zich zelven niet alleen het recht heeft, maar verpligt is, om dat recht uit te oefenen, om te onderzoeken en vast te stellen voor zich, welk de zin der H. Schrift zij, dat is, dat elk die Schrift behoort te lezen en trachten te verstaan, opdat hij dus wete, wat hij te geloven en voor waarheid te houden hebbe, ten einde zijn geloof een redelijk geloof zij, waar van hij in staat is, rekenschap te geven, en de gronden aan te wijzen, waaröm hij eenig leerstuk van den Godsdienst voor waärheid houdt.

Wanneer wij, na deze opgave van de onderscheiden hoofdgedachten nopens den *Richter der verschillen*, nu eene keuze voor ons zelven doen, kunnen wij, waarlijk, zo wij slechts den staat des verschils recht vatten, geen oogenblik in twijfel staan, welk gevoelen wij te kiezen hebben. Men overwege het volgende.

Wij, menschen, hebben, als zoodanigen, alle gelijklijk dit voorrecht, eigen aan onze natuur, dat wij redelijke wezens zijn. Wij hebben het vermogen en de begaafdheid, om te kennen, het geen waarheid is, om te oordelen over het onderscheid tusschen waarheid en leugen, en om de waarheid te willen en te verkiezen. Dit redevermogen kan in de bijzondere menschen in *trap* en *mate* verschillen, de één kan in gunstiger omstandigheden geplaatst zijn dan de ander, meer werks er van gemaakt hebben, dan de ander, om dit redevermogen

gen te befchaven, te verbeteren, te volmaken, maar de allereenvouwigfte mensch, alwie bij zinnen is, heeft echter Rede, hij heeft het wezen der zaak, het gemeen menfchenverftand, indien hij dit wil gebruiken, kan hij waarheid, die hem voorgefteld wordt, kennen en vatten, de gronden, waarop deze waarheid fteunt, beöordeelen, en ze op die gronden geloven en omhelzen. Zeker, die menfchen verlagen de menschlijke waarde, welke zich blindelings aan het gezag van andere menfchen in zoo verre onderwerpen, dat zij aan het geen deze hun voorhouden, zonder eenige reden, dan die van het vooröordeel, hunne toeftemming geven; die dus zich van redelijke menfchen misvormen in bloote Machines en werktuigen, welke door anderen naar derzelver zin en welgevallen worden geleid en gedreven — Ook is het de pligt van elken Menfchenvriend zulke menfchen, die traag en vadzig genoeg zijn, om geen lust te betonen tot onderzoek der waarheid, uit die traagheid op te wekken, en hen te bewegen, dat zij zich als redelijke menfchen gedragen, hen te verlichten, en te befchaven. Het zouden eigenbelangzoekers, eerzuchtigen, vijänden van het menschdom wezen, die zouden trachten, het licht van onderzoek en kennis uit te blusfchen, en hunne medemenfchen in onkunde en onwetendheid te houden. Daarmede toch kan geene andere bedoeling bereikt worden, dan zulke menfchen aan het gezag van anderen flaafächtig te onderwerpen, en van hun als werktuigen gebruik te maken, tot bevordering van eerzuchtige oogmerken. — Deze ftelling is eene waarheid, die zeker in onze *verlichte* eeuw, gelijk men roemt, door niemand kan ontkend worden, die ook door geene brave leeräars in eenige gezindte der Christenen zal ontkend worden, zelfs niet onder de Roomsch-Katholijken.

Deze aanmerking verfpreidt terftond licht over dit geheele onderwerp, en begunftigt reeds het gevoelen der Hervormers. Immers is het beneden de menschlijke waardigheid, ja tegen 's menfchen natuur, eene *machine*, een werktuig in de hand van anderen te wezen, of zich zoodanig te gedragen, dan is dit voornaamlijk dus in zaken, die voor hun zoo belangrijk zijn, als de Godsdienst is, en alles wat daar toe behoort. — Doch, dit onderwerp wil ik in het volgend Nommer vervolgen.

(*Het vervolg in No.* 39.)

Te Amfteldam, bij M. de BRUIJN, in de Warmoesftraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 39.

(*Vervolg van No. 38.*)

RICHTER DER VERSCHILLEN IN GELOOFSZAKEN.

Laat ons ons onderwerp vervolgen. — De Godsdienst, en de waarheden, die dezelve bevat, als voorwerpen van ons geloof en voorschriften van onze daaden, zijn van dat gewigt en aanbelang, dezelve hebben dien invloed op ons geluk of ongeluk, dat dezelve niet te kennen reeds de grootste ramp is voor den mensch, welke zonder deze kennis gelijk is aan iemand, die op eenen gevaarlijken weg omdoolt, in de dikste duisternissen, beroofd van alle licht, en zonder wegwijzer. Te dwaalen omtrent deze waarheden kan zeer ligt den mensch tot de grootste ongerijmdheden brengen, het doel van den Godsdienst doen missen, en in rampen storten, die met dit leven niet eindigen. De Roomschgezinde Schrijvers erkennen ook met ons deze waarheid, en voeren daar toe bijzonder aan, de woorden van den Zaligmaker, bij de instelling van het Heilig Avondmaal: *want*, *dit is mijn ligchaam*, welke aan verschillende begrippen zijn onderhevig geworden. „ Hier," zegt één hunner in een onlangs uitgegeeven geschrift, „ hier is de *grootste* dwaling bij „ de éene of de andere partij onvermijdelijk zeker; hier „ is de waarheid aan de éene, en de *afzichtelijkste* valsch„ heid aan de andere zijde." Het is zoo, indien

de uitlegging der Roomschgezinden nopens deze woorden onwaaräcbtig is, dan zijn de beschuldigingen van *Afgoderij*, die tegen hun wegens hunnen eeredienst jegens het geen zij het *Hoogwaardige*, het *Heilige der Heiligen*, noemen, worden ingebracht, niet voor ongegrond te houden, het welk zij insgelijks zullen moeten toegeven. Maar, is waarlijk het niet kennen, het niet onderzoeken, van den Godsdienst, van die middelen, die God geöpenbaard en aangenomen heeft, om het menschdom tot zaligheid te leiden, zoo gevaarlijk, hoe dwaas, hoe verkeerd moet het dan geächt worden te zijn, in deze zoo belangrijke zaak op de goede trouw van andere menschen blindelings aan te gaan! Welk mensch, zelfs de alleréénvouwigste, zal, met betrekking tot zijne aardsche belangen, kostwinning, bestaan enz. blindeling, het gezag van anderen volgen? Veeleer vindt men de menschen daarömtrent wantrouwend, en even daar door blijven zij liever bij het oude, al ware het een vooröordeel, dan dat zij eenen raad, die hun van een' ander gegeven wordt, zouden opvolgen, voor dat zij, ten minsten, ten duidelijksten overtuigd zijn van deszelfs nuttigheid, uit vreeze van misleid te zullen worden.

Maar zult gij dan, menschen! uwe eeuwige belangen zorgeloos in eens anders handen toebetrouwen? „ Mis„ schien", zeg ik met WERENFELS, „ misschien zijn die genen, aan welken gij in eene zaak van zoo groot gewigt gelooft, geveinsden en huichelaars, daar de wereld vol van is. Die zelve niet geloven, het geen zij aan anderen opdringen, om te geloven; zij veinzen dus, om de hoop van voordeel of eere, of om de vreeze van ongemak, verlies, schade, schande, straffe, of eenig ander kwaad. Daar zijn ontelbaare redenen, die zeer waarschijnlijk zijn, om zoodanige dingen van zeer velen te vermoeden. Misschien volgt die geen, wiens gezag gij volgt, ook zelve het gezag van een ander, deze weder-

om

om van een ander, en zoo vervolgends: en dus gaat gij te gelijk met uwe leidslieden eenen weg, dien men gaat, en niet, dien men gaan moet. Misschien is die geen, die u toeschijnt, een leidsman der blinden, een licht der genen, die in duisternisse zijn, een Onderwijzer der verstandelozen, een Leermeester der kinderen, te zijn, zelve blind, zelve duisternisse, zelve verstandeloos, zelve een kind. Misschien weet die Meester in Israël zelve dat geen niet, het welk noodzaaklijk is, om in te gaan in het Koningrijk van God. Misschien zijn deze uwe wachters blind, omdat zij zelve niets verstaan. Misschien zijn de genen, die op den stoel van MOSES zitten, met zuurdeeg besmet, daar gij u zorgvuldig voor wachten moet: misschien profeeteren uwe Profeeten leugen, en brengen een gezicht uit hun hart voort, en niet uit den mond van JEHOVA."

En waarom zouden toch de menschen hunne vrijheid van denken aan eenigen mensch of menschen als rechter der verschillen en uitlegger van den zin der Heilige Schrift slaafsch onderwerpen? Daar er volstrekt zulk een richter der verschillen onnodig is. Immers de Heilige Schrift is voor de genen, die lezen en onderzoeken willen, die lust hebben tot de waarheid, geen gesloten of verzegeld boek, waar van men den zin niet zou kunnen verstaan, zeker, dit zou geheel tegen het oogmerk der Godheid aanlopen, die door dit Boek de menschen heeft willen onderwijzen, hun den weg ter zaligheid bekend maken, en hen leeren, wat goed is, en wat God van hun eischt, tot zaligheid. Maar, hoe! zou God, dit oogmerk hebbende, eene Openbaaring hebben gegeven, die duister en onverstaanbaar ware? Bij welke de menschen eenen gestadigen uitlegger zouden nodig hebben, dien zij blindelings dienden te volgen? Zelfs moet de zin der Heilige Schrift ondersteld worden voor geringe verstanden ver-

 staan.

staanbaar en duidelijk te wezen, indien anders JESUS naar waarheid zijnen Hemelschen Vader gedankt heeft, dat hij deze dingen, de geheimen van het Godsrijk, voor wijzen en verstandigen verborgen, aan kinderkens, aan de allereenvouwigste menschen, heeft geopenbaard. En in de daad, de waare Godvruchtigen hebben altijd erkend, dat de Goddlijke Schrift een licht voor hunnen voet. eene lampe op hun pad, is, dat de wet van God wijsheid geeft, en verstand, zelfs aan eenvouwigen; dat hij, die er het recht gebruik van maakt, daar door wijzer wordt, dan zelfs zijn Leeräaren, enz.

Waar worden wij toch in de Heilige Schrift ergens tot eenig mensch, of menschen, gewezen, als tot onfeilbare richters der verschillen? Ja, de lippen des Priesters bewaren de wetenschap: De Leeräars in het Christendom, door JESUS verördend, moeten aangemerkt worden, als zijne dienaars, huisbestuurers, aan welken de Godlijke verborgenheden zijn aanbevolen, I KOR. IV: 1. Doch, zij mogen niet eischen of vorderen, dat men hun op hun woord geloven zou. Dit vorderde zelfs JESUS niet, de groote, *de* onfeilbare Leeräar. Hij wees zijne Hoorers op de Schriften, die van Hem getuigden. Deze wilde hij, dat zij onderzoeken zouden, JOÄNN., V: 39. Dit hebben de Apostelen niet geëischt. Zij hebben in hunne redenen en brieven altijd met hunne hoorers en lezers geredenkaveld, hunne voorstellen met redenen en uit de Heilige Schriften ter overtuiging aangedrongen. Zij roemen de genen, die onderzochten, of het geen zij predikten, waarheid behelsde, als edelmoediger dan anderen, die terstond hunne toestemming gaven, HAND. XVII: 11 Te gelijker tijd, dat PAULUS die van *Thessalonika* vermaande, om de uitspraken niet te verächten, die door Godlijke ingeeving geschiedden, I THESSAL. V: 20, 21. gelijk er toen Profeten onder de Christenen waren, die

door

door den Godlijken Geest gedreven uitspraken en voorzeggingen voordroegen, voegt hij er tevens bij: „Beproeft die allen, en neemt het geen goed is aan." „Geliefden!" dus schreef JOÄNNES, (1 JOÄNN. IV: 1.) ter waarschuwing „Geliefden! geeft niet ligt geloof aan een ieder, die zich op Godlijke ingevingen beroemt, maar onderzoekt deze ingevingen, of zij waarlijk van Godlijken oorsprong zijn, alzo vele valsche Profeeten in de wereld verscheenen zijn." — Met één woord, de geheele Heilige Schrift door, wordt elk mensch, wien het om waarheid te doen is, tot onderzoek en beproeving opgespoord, en zeker, zo 'er iemand is, die meent, geregtigd te zijn, om een Richter der verschillen te wezen, en over ons geloof te kunnen beschikken, zoodat wij verpligt zouden zijn, hem te gelooven, die zou, of door redenen, of door overtuiging uit de Heilige Schrift, zijn gezag en recht moeten bewijzen; op welken anderen grond toch kan hij vorderen, dat men hem blindelings zou geloven, en zich aan hem onderwerpen? Zijn recht, opdat ik hier de eigen woorden van eenen Roomschen Leeräar gebruike, „ moet ons voorâf wel duidelijk kunnen blijken, eer het ons geöorloofd zij, *eenig* lopend geschil aan *zulken* Richter te vertrouwen en over te laten."

De Roomsche Leeräars zijn hier omtrent ook in de daad zoo overtuigd, dat zij hun uiterste vermogen, in onzen tijd, inspannen, om door Rede en Schrift te bewijzen, dat er in de daad zulk een Richter in geloofszaken is, welke uitspraak, beslissende uitspraak, met recht doen kan, zoodat de Christenen daar in behoren te berusten. Doch, wanneer zij dezen Richter nader zullen aanwijzen, zijn zij het geheel niet met elkander, en onderling éêns. Trouwens, tegenwoordig wordt immers onder hen het geschil vernieuwd over het gezag van den

 Paus

Paus en van het Roomfche Hof, bij gelegenheid der onlangs gedane verkiezing van eenen Bisfchop te *Utrecht*, waarover de uitgegeven werken in elks handen zijn. Onder anderen is er onlangs een werkjen uitgekomen te *Utrecht* bij den Boekverkoper B. SCHELLING, onder den Titel: *Vredelievende gedagten over 't verkiezen van een Bisfchop; waarin voornamelijk wordt aangetoond, dat menig* KATHOLIJK, *zo geestlijk als leek, van 't Vereënigd Nederland in zijne dierbaarfte voorregten bij den aanvang dezer Eeuwe zwaar verkort is.* Wie dit werkjen leest, zal zien, dat het zoo fchoon niet met de *Eénheid* onder de Roomschgezinden ftaat, als zij, in onze dagen, wel zouden willen doen geloven. Het behandelt de *Spleiting, die tusfchen de Bataaffche Katholijken plaats heeft. Van welk tijdftip af men die verdeeldheid heeft beginnen te ftooken, wie de ongelukkige werktuigen daarvan geweest zijn, welke middelen men honderd jaaren lang daar toe gebezigd heeft, dit wordt in dit fchriftjen getoond op eene manier, die — zoo ik vertrouwe, niet onäangenaam zal wezen.* Dus leze ik in dat werkjen *Bladz.* 390. en, deze verdeeldheid heeft zich niet alleen tot de kerklijke *rechten* bepaald, maar men heeft elkanderen vaak over en weder befchuldigd van kettcrijën, en *de één den anderen, ter verërgernisfe der Onkatholijken, dien hatelijken naam aangewreven,* (ald. *Bladz.* 196 enz.) Waarlijk! de Roomsch-Katholijken hebben dus geene reden, om op *Eénheid* te roemen!

Het lust mij nogthans die redenen te toetzen, welke onlangs aangevoerd zijn, in zekere *Leerrede* van een Roomsch-Katholijken Paftoor, die zich tekent H. E. B. onder den Titel: *De Rechter in Geloofsgefchillen, onpartijdig gezogt en gevonden. enz. Amfteldam* bij P. VAN BUUREN, 1798. niet omdat dezelve iet nieuws behelzen, het welk niet tien en tienmaal door de Proteftanten is beäntwoord geworden, maar, alleen, om den Lezer, daar men van den kant der *Roomfchen* den twist fchijnt te vernieuwen, aanleiding te geven, om het zwakke van hunne redenen ten dezen, hoe fchoon men dezelve poogt op te fchikken, op te merken, en hun het beoordelen van dezelve gemaklijk te maken — Ook gebeurt het wel onder de menfchen, dat, wanneer op hunne redenen geheel gezwegen wordt, omdat zij, of opgewarmde kost behelzen, of weinig om het lijf hebben, zij dit ftilzwijgen uitleggen, als een bewijs, dat men

men niet antwoorden kan, en daar door eenvouwigen een rad voor de oogen draajen.

Men begint dan zijne redenen van de beschuldiging tegen de Heilige Schrift, dat dezelve niet *overäl* en *altijd* zoo duidelijk te verstaan is, dat dit Godlijk Schrift bevoegd zou kunnen zijn, om het Rechterämbt in geloofszaken waar te nemen, en de verschillende partijën tot hetzelfde geloof te verëenigen. — Ik heb boven reeds aangetoond, dat deze beschuldiging van duisterheid en onverstaanbaarheid der H. Schrift, gelijk zij den Godlijken Ingever van dezelve van ter zijde beschuldigt, als of deze niet duidelijker in zijn woord tot de menschen hadt *kunnen* of *willen* spreken, dus ook eene onwaare beschuldiging is, volgends het getuigenis van JESUS en de Apostelen, waarbij ik nog veel zou te voegen hebben, indien ik niet kort wilde zijn. De Heilige Schriften kunnen ons, door middel van het geloof in CHRISTUS JESUS, leeren, het geen tot zaligheid nodig is, want, „ de geheele verzameling der Schrift is door God ingegeven, en nuttig tot leeringe, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijs van ALLES, wat tot rechtvaardigheid en deugd behoort." Zoo spreekt PAULUS, 2 TIMOTH. III. 15, 16.

Doch, in de stelling zelve, schijnen wij vrij wel overeentekomen. Schoon de Heilige Schrift zoo duidelijk en klaar is, in alles, wat tot de zaligheid behoort, zijn er echter moeilijke plaatzen en zaken in, die zwaar zijn, om te verstaan, dit erkent elk, die den Bijbel gelezen heeft. En geen wonder! De aart der zaken, die hij voordraagt, brengt zulks reeds mede. De Bijbel behelst een voorstel van verheven onderwerpen, Godgeheimen, die de Rede nooit hadt kunnen ontdekken; ook zijn er voorzeggingen van toekomende gebeurenissen, over welken, voor de vervulling, altijd een floers van heilige duisternis verspreid ligt. Eindelijk, kan dit niemand verwonderen, dat in zulk een oud Boek, het welk ook geschiedenissen, plaatsbeschrijvingen, zeden en gewoonten, die door den tijd zijn afgeschaft, in zich behelst, veel is, het welk duisterheid heeft, maar dit is te verwonderen, dat dit zoo oud Boek, welks bijzondere gedeelten in zoo verscheiden tijden, door zoo verscheiden persoonen, geschreven is, tevens zoo menschkundig, zoo naar waarheid, is geschreven, dat het geheel volmaakte overëenstemming, dat het geheel, met betrekking tot het hoofddoel, onderwijs tot deugd en

zal

zaligheid, zoo duidelijk is, dat zelfs de eenvouwigste daar in niet dwalen kan. — Aan den anderen kant, erkent onze Pastoor dit, dat de H. Schrift in *meer uitspraken* duidelijk en klaar is, doch niet *overäl*.

Dan, wat volgt hier nu uit, dat er *sommige* of *eenige* zaken in de Heilige Schrift zijn, die moeilijk zijn, om te verstaan, (niet *onmogelijk*, maar slechts *moeilijk*) gelijk PETRUS 2 PETR. III. van de Brieven van PAULUS schrijft? Heeft PETRUS daar uit besloten? derhalven daar is een onfeilbaar Richter der geloofsgeschillen nodig! Volgt er dit uit? Immers neen! maar dit volgt er uit: derhalven moet men vlijt en aandacht gebruiken, met lust tot waarheid, onder gebed om verlichting van het verstand, door den Geest der Wijsheid, om tot recht verstand der Heil. Schrift te komen Dus besluit ook PETRUS, in de daad, in de aangehaalde plaats: „ Geliefden! wacht u zelven, dat gij, door de verleiding dezer ondeugenden, (die de Heil. Schrift verdraajen) niet mede weggesleept, en van Uwen vasten grond afgetrokken wordt, maar neemt *meer en meer* toe in de KENNIS van onzen Heer en Zaligmaker JESUS CHRISTUS." Ja, onder deze middelen tot vordering in de kennis zijn ook de Leeräars, die JESUS daaröm wijs en goed verördend heeft EFEZ. IV. Maar waartoe? Niet om *onfeilbaar*, *met gezag*, te bepalen: Dit is de zin der Heil. Schrift! dit moet nu geloofd worden, zonder onderzoek! — Neen! maar, gelijk PAULUS zegt, „ten einde, door hunne ambtsbediening, het gantsche ligchaam van Christenen tot zijne volkomenheid opwasse, opdat wij allen ééns samen geraken tot éénheid van het geloof, en de KENNIS van den zoon van God" — Deze Leeräars helderen den zin der Heil. Schrift op door uitlegging, deze uitlegging staven zij, niet door gezag, maar door redenen, en zij, die hen horen, moeten deze uitlegging en redenen onderzoeken, en beöordeelen, en overtuigd zijnde door de waarheid, en niet anders, nemen zij dezelve aan. Dus handelde FILIPPUS met den Kamerling van de Koningin KANDACE HAND. VIII. 35. „ Een begin makende van de plaats „ uit *Jesaia*, omtrent welke de Kamerling opheldering „ van hem verzocht hadt, *verklaarde* hij hem het Euän„ gelie van JESUS."

(Het vervolg in No. 40.)

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 40.

(*Vervolg van No.* 39.)

RICHTER DER VERSCHILLEN IN GELOOFSZAKEN.

Het zij zoo, zegt men, dat de Heilige Schrift overäl duidelijk zij, om te verstaan, evenwel zij bevat niet alle de geloofs-artikelen, eene menigte van welken niet gevonden wordt in de godlijke Schriften. Zoo zijn er godlijke waarheden, die aan het *papier* en *inkt* niet moesten worden aanbevolen, maar die *mondeling* moesten verhandeld worden, volgends den II. en III. Brief van JOÄNNES. PAULUS wil, 2 THESS. II: 15, dat men ook de *Overleveringen* behoort te geloven. — De daaden van JESUS, maar ook de leerstukken van JESUS, zijn zoo menigvuldig, dat geene wereld vol boeken die zou kunnen bevatten, JOÄNN. XXI. en eindelijk, bijna alle Christenen erkennen en belijden zekere leerstukken, van welke in den Bijbel niet duidelijk, en van sommigen derzelven niets, gerept wordt. Over deze kan de Heilige Schrift geen richter wezen, omdat zij er niet van spreekt, en gevolglijk moet er een richter in geloofsverschillen zijn, buiten de Heilige Schrift.

Wij willen voor tegenwoordig niet handelen over de noodzaaklijkheid en geloofbaarheid der *Overleveringen*, te weten, niet omtrent gebeurenissen en geschiedkundige zaken, maar omtrent leerstukken, als noodzaaklijk, om

te gelooven of te betrachten. — Het zij hier genoeg, ten einde ook den eenvouwigſten in ſtaat te ſtellen, om over de bovenſtaande bewijsreden der Roomschgezinden te oordeelen, aan te merken: *Vooreerst*, dat de Heilige Schrift nergens gunstig ſpreekt van de *overleveringen*, maar ons overäl tot zich zelve bepaalt, MATTH. XV: 6—9, JOÄNN. V: 39. *Ten tweeden:* alle *overleveringen* moeten, zo zij iet zullen gelden, onderzocht worden, of, en welken, grond van geloofwaardigheid zij met zich voeren? of zij ook overëenkomen met de Heilige Schrift, dan of zij daar tegen aanlopen? Op zich zelve toch kan men, zonder onderzoek, geene *overlevering* met onderwerping aannemen, op het gezag van eenig perſoon, hoe groot of wijs of deugdzaam of godzalig hij ook ware. Zelfs al daalde een Engel neder, die een *ander* Euängelie wilde verkondigen, dan in de Heilige Schrift vervat is, verklaart PAULUS hem voor eenen ban en vervloeking, GAL. I: 8, 9. En waar blijft dan de gevolgtrekking, dat men eenen Richter der geſchillen zou nodig hebben?

Ongelukkiger kunnen er geene bewijzen aangevoerd worden voor eenige ſtelling, dan die de Roomschgezinden hebben aangehaald voor het gezag der overleveringen, en die zij thans weder hernieuwen, omdat hun andere ontbreken. — JOÄNNES ſchrijft, in eenen Brief aan eenen Vriend, en in eenen anderen aan eene Vriendin, dat hij hun nog veel te melden heeft, doch, dat hij zulks niet verkiest door pen en inkt, dewijl hij eerlang zelve in perſoon hen dacht te bezoeken, en dan mondeling met hun wilde ſpreken. Waren deze onderwerpen, over welke hij hun te ſpreken hadt, dan leerſtukken, tot het geloof behoorende, en wel zulke, die in de Heilige Schrift niet zijn te vinden? Waren het ook bijzondere onderwerpen, die deze perſonen en hunne omſtandigheden betroffen? Met één woord: waar is de minſte ſchaduw, dat hier aan zulk iet te denken zij, als de Roomschgezinden door overle-

ve-

veringen verstaan? — 2 THESS. II: 15. vertaal ik, (en die vertaling drukt den zin van het oorspronglijke juist en verstaanbaar uit): „ Staat dan vast, Broeders! [in de „ waarheid] en blijft bij die leere, welke gij, of bij „ monde of bij geschrifte, van ons geleerd hebt." De *overlevering*, van welke PAULUS, volgends de gewoone al te letterlijke vertaling schijnt te spreken, is juist die leere, welke hij in persoon, bij monde, en in zijne beide Brieven in geschrifte, aan de Gemeente te *Thessalonika* geleerd hadt, en welke leere dezelfde is, die wij in zijne overige Brieven, en in de schriften der Profeeten, en der Apostelen van JESUS, lezen. — Indien wij een geheel omslagtig bericht hadden van alle de bijzondere daaden en verrichtingen van JESUS, behalven die, welke beschreven zijn, in de Euängeliën, zouden, zegt JOÄNNES, *Hoofdst.* XXI: 25. „ alle de boekerijën der wereld de boeken, die dan geschreven moesten worden, niet kunnen bevatten." Wijs en goed heeft daaröm de Godheid gezorgd, dat zoo vele daaden en verrichtingen van JESUS geboekstaafd zijn, als genoegzaam waren, om hem te kenmerken, als den van God gezonden Leeräar en Heiland der menschen, „ opdat wij geloven, dat JESUS is de CHRISTUS [de MESSIÄS], de zoon van God, en opdat wij, dus geloovende in zijnen naam, het leven en zaligheid hebben mogen," JOÄNN. XX: 31. Dus verklaart JOÄNNES zich zelven, maar geen woord van *overleveringen*, op gezag van menschen voortgeplant en aangenomen. Wat aanbelangt zekere leerstukken, die ook wij, *Protestanten*, zouden geloven, en die echter, of geheel niet of niet duidelijk, in de Heilige Schrift gevonden worden; zeker, geen waarheidlievend Christen neemt eenige stelling als een leerstuk aan, ten zij hij van derzelver waarheid kennis draagt, door Rede of door Schrift. — Door Schrift echter, op deze wijze, dat hij niet alleen aan-

neme, het geen letterlijk daar in met zoo vele woorden geleerd wordt, maar ook, het geen bij wettige gevolgtrekking, uit de woorden der Heilige Schrift kan en moet worden afgeleid; ook onderscheidt elk waarheidminnaar de stellingen, die hij dus als waarheden ontdekt, als van meer of min gewigt, en van meer of min middlijke of onmidlijke betrekking tot zijne zaligheid, zoodat hij in allen het recht van onderzoek aan anderen overlaat, hetwelk hij voor zich zelven eischt.

Als zoodanige leerstukken, welke ook de Protestanten enkel op het gezag der *overlevering* zullen aannemen, en waaruit men besluit, dat er wel degelijk *overleveringen*, en gevolglijk ook een onfeilbaar Richter der geloofsgeschillen, nodig zijn, worden bijgebracht: Dat de Heilige Geest van den Vader en den Zoon *voortkomt*. (Zeker, eene zeer vreemde uitdrukking! *uitgaan* is de uitdrukking, welke van ouds bij deze Leerstelling gebruikt is, volgends de letter der H. Schrift, JOÄNN. XV: 26.) Omtrent deze leerstelling merk ik aan, dat dezelve, niet op het gezag der *overlevering*, maar op de verklaring van JOÄNN. XV: 26. XX: 22. GAL. IV: 6. enz. en dus op de H. Schrift, rust. — Een ander voorbeeld, het welk men bijbrengt, is de Kinderdoop. Doch, vooreerst, de Protestanten merken denzelven niet algemeen aan, als noodzaaklijk, maar als geöorloofd, en zij bewijzen, gelijk men weet, deze geöorloofdheid en zo men wil, betaamlijkheid van den Kinderdoop, door bewijzen, welke zij uit de Heilige Schrift afleiden, en aan welken het oud gebruik der Christenen, zoo ver men hetzelve kan naarsporen, niet eenig gezag, maar een overwigt, geeft, hetwelk toch een groot onderscheid maakt. — Verders: dat zekere bewoordingen bij de bedieninge des doops *noodzaaklijk* zijn. Zoo veel ik weet, wordt deze *noodzaaklijkheid* bij geene Protestanten gedreven. Zij gebrui-

ken

ken de bewoordingen, die CHRISTUS gebruikt MATTH. XXVIII: 19. en met recht, zonder daarom te beweeren, dat het juist *noodzaaklijk* zij, letterlijk die woorden te gebruiken, gelijk ook de Apostelen meermalen gelezen worden, gedoopt te hebben, „ in den naam van JESUS;" doch, deze *noodzaaklijkheid*, zelfs toegestaan wordende, zou zich immers gronden, gelijk gezegd is, op de woorden van JESUS zelven. — Een ander voorbeeld is, dat de zondag voor de Christenen de rustdag is. — Dat de Christenen den zondag afzonderen tot den openbaren godsdienst, in plaats van den zaturdag, op welken de Joodsche *Sabbath* gevierd is, welke, voor zoo verre die tot de kerkplegtigheden der oude Huishouding behoorde, met alle de overige, door de Nieuwe Huishouding is afgeschaft, hetwelk duidelijk door de Apostelen in hunne schriften geleerd wordt, zulks doen zij, niet op het gezag der *overlevering*, maar in navolging der Apostelen, van welken het uit meer dan ééne plaats des N. T. blijkt, dat zij op den eersten dag der week, dat is, zondag, de openbare bijëenkomsten der Christenen tot den godsdienst gehouden hebben, HAND. XX: 7. 1 KORINTH. XVI: 2. Gelijk dan ook deze dag, op welken JESUS verrezen is uit de dooden, ons de gedachtnis dier opstanding vernieuwt, en ook in de *Openbaring* van JOÄNNES schijnt bedoeld te worden, *Hoofdst.* I: 10. — Eindelijk, brengt men hier toe, dat het heden niet meer verboden is, bloed en vleesch van verstikte dieren te eeten. — Dit ziet op het besluit der Apostelen, HAND. XV. Doch, hier handelen de Protestanten weder niet op het gezag der overlevering. Het verbod van bloed, en het vleesch van verstikte dieren te eten, hadt bepaaldelijk ten oogmerk, de ergernis te gemoet te komen van die Christenen, welke uit de Jooden waren overgekomen, die zich stieten, als zij de Christenen uit de Heidenen deze dingen onbeschroomd zagen eten. Doch, bij zoodanige bepaalde bedoeling, was dit verbod alleen voor een' tijd; zoodra er geene vrees meer voor die ergernis, of voor verdeeldheid, als een gevolg van dezelve, plaats hadt, hieldt ook het verbod op; immers als de oorzaak ophoudt, houdt ook het gevolg derzelve op. En PAULUS verklaart de gegrondheid van dit besluit GAL. II: 5. daar hij schrijft, slechts *voor eenen tijd* geweken, en zich onderworpen te hebben aan deze schikking, die beraamd werdt, ten einde de waarheid van het Euängelie bevestigd zou blijven. Gelijk hij in zijne Brieven aan die van *Rome*

en *Korinthe* enz. zich zoo duidelijk omtrent de vrijheid van het gebruik van alle eetbare ſpijze verklaart, dat de Protestanten, niet op grond van *overlevering*, maar van Rede en Schrift, met recht beſluiten, dat dit verbod van bloed en het verſtikte te eten, als zijnde ſlechts *voor eenen tijd* geweest, hen heden niet meer verbindt.

Men heeft nog eene andere aanmerking bijgebracht, die men geern als een bewijs zou willen doen doorgaan, dat er een onfeilbaar Richter der geloofsgeſchillen nodig is. Zij is deze: De Godlijkheid der Heilige Schrift moet ons blijken. Alle de Bijbelſche Boeken worden door den ongelovigen Vrijgeest verworpen, en derzelver Godlijk gezag ontkend. Onder de *Protestanten* zelve wordt nog heden getwist over de Lijst, dat is, over het rechte getal der Godlijke Boeken. Hier kunnen de gewijde Schriften geen Richter in hun eigen zaak wezen. Derhalven is er een onfeilbaar Richter nodig. —

Ter goeder trouwe! Indien dit alles dus ware, gelijk het hier wordt opgegeven, hoe zou toch zoodanig Richter zijn gezag bewijzen? Laat ons ééns onderſtellen. Een ongelovig Vrijgeest verwerpt het Godlijk gezag der H. Schrift, maar zal dan deze de *Kerk* erkennen voor Richter? Zal de *Kerk* Richter zijn in hare eigen zaak? Hoe kan de *Kerk* haar recht, om als Richter uitſpraak te doen, bewijzen? Alle de tot hier toe aangevoerde en wederlegde bewijzen zouden, indien er al niets op aan te merken was geweest, alleen maar bewijzen, dat er een Richter zijn moet, maar noch één derzelven noch allen met elkanderen zouden zij bewijzen, wie deze Richter zij. De Kerk dan, zich dit recht aanmatigende, zou moeten bewijzen, dat haar dit recht toekomt, dit kan niet door redenen geſchieden, het is een recht, dat niet door redenkavelingen, maar door *documenten*, moet blijken, alleen de H. Schrift zou voor de Kerk deze volmagt kunnen behelzen, en dus zou men in eenen kring rondlopen. De Vrijgeest verwerpt het gezag der Schrift, dit gezag zal door de Kerk als onfeilbaar Richter gehandhaafd worden, maar de Vrijgeest verwerpt het gezag der Kerk, en deze zal zich nu weder op de Schrift beroepen! Wie is zoo geheel onvatbaar, die niet duidelijkst ziet, dat dit verwarring is? Als men dus moest redenkavelen, als de Kerk aan de H. Schrift haar Godlijk gezag moet ſchenken, dan kunnen de Turken en Mohammedanen met hetzelfde recht het Godlijk gezag van den *Koran* beweeren.

Wat

Wat is er dan van de zaak? De Bijbel is eene verzameling van Boeken, in onderscheiden eeuwen door onderscheiden Schrijvers, geschreven. In de voornaamsten van deze Boeken, zo al niet in allen, zijn inwendige blijken en kenmerken van waarheid niet alleen, maar van Godlijke waarheid. Deze onderscheiden Boeken geven in onderscheiden eeuwen daarënboven aan elkander getuigenis, deels uitdruklijk, deels door de Godlijke Harmonie of overëenstemming onderling; en verders wat deze en gene bijzondere Boeken betreft, wier echtheid of Godlijk gezag men in twijfel heeft getrokken, het ontbreekt niet aan oordeelkundige Regels, die in dit opzicht met vrucht kunnen gebruikt worden, zoodat de H. Schrift, zonder Richter in hare eigene zaak te zijn, hare eigene kenmerken van Godlijkheid met zich brengt. Deze aanmerking is ook niet nieuw. De Christenen der vroeger eeuwen kenden reeds Schriften, die algemeen werden aangenomen, als Godlijk, omdat naamlijk derzelver kenmerken van Godlijke waarheid met meer of min schijnbaarheid duidelijk waren, en Schriften, wier gezag werdt *tegengesproken*, en ook *onëchte* of zonder grond door sommigen voor Godlijk erkende, die men gemeenlijk *Apokrijfe* noemde.

Den dienst der *Joodsche* en naderhand der Christen Kerk omtrent de Heilige Boeken miskennen wij daaröm niet. Zij heeft ons deze boeken bewaard. Haar getuigenis dient ook onder de oordeelkundige bewijzen voor de echtheid dezer boeken. — Maar dit is geheel onderscheiden van een onfeilbaar gezag als Richter. *Getuigen* en *Richter* zijn geheel onderscheiden betrekkingen.

Onder allen is er geen krachteloozer bewijs voor de noodzaaklijkheid van den Richter in geloofsgeschillen, dan het beroep op de *éénheid* van het geloof daaromtrent in de Roomsch-Katholijke Kerk, en op het groot getal van derzelver aanhangers, of, gelijk zij het willen doen voorkomen, de *algemeenheid* van dit geloof. Zeker, hij weet geheel van geene zaken, of men moet ze ten koste der waarheid willen draajen, die niet weet, hoe het Christendom reeds in de tijden der Apostelen, en voornaamlijk na derzelver overlijden, door verschillende gevoelens, door verdeeldheden, is geschokt geworden. Onze tegenwoordige Lezers zullen, bijzonder met betrekking tot de Roomsch-Katholijke Kerk zelve, genoeg bewijzen kunnen vinden, hoe jammerlijk het onder

de

de Roomsch-Katholijken ten aanzien der *éénheid van geloof* en *leere* gesteld zij, in het onlangs uitgekomen werkjen, door een' Roomsch-Katholijken geschreven, waar van ik in het voorgaande Nommer melding heb gemaakt.

En hier mede vervalt ook het bewijs voor de noodzaaklijkheid van een' Richter der geloofsgeschillen, getrokken uit de menigte der verschillen, die nooit te verëffenen zouden zijn, zonder zoodanigen Richter. Immers de Roomsch-Katholijken zeggen ons, dat zij zoodanigen Richter hebben, en desniettegenstaande hebben zij gestadige verschillen onder elkanderen, derhalven is zelfs zoodanig hulpmiddel niet toereikende.

Maar, zegt men, de Gereformeerden zelve hebben in lopende geschillen het gezag der menigte gehoord, gelijk zij, onder andere Sijnodes, ook het *Dordsche* belegd hebben, om over de verschillende begrippen tegen hunne Remonstrantsche broederen het vonnis uitgewezen, en de zaak eindelijk beslist te zien. — Het zou zeker vreemd wezen, indien het *Dordsche* Sijnode in twistschriften van onzen tijd niet ter tafel kwam! Ondertusschen zal ik van hetzelve hier niets zeggen, daar het zeker is, dat geen Protestant, zelfs geen Gereformeerde, het *Dordsche* Sijnode houdt voor den Richter in geloofsverschillen. — Het *Dordsche* Sijnode mag beslist hebben, wat naar zijne gedachte waarheid was, maar het kan noch wil aan iemand zijn gevoelen, door *gezag*, als onfeilbaar Richter opdringen. Dus is deze gelijkenis ongelukkig. En wat in 't gemeen het gezag der *menigte* betreft, een oud Schrijver heeft te recht reeds aangemerkt, dat er dikwijls in één enkel mensch meer goeds is, dan in eene geheele menigte; en de wijze SALOMO wist in zijnen *Prediker* IX: 15. te gewagen, van *één' arm man*, die eene geheele stad door zijne wijsheid behieldt, enz.

(*Het vervolg en slot in No.* 41.)

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE
ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 41.

(*Vervolg en slot van No.* 40.)

RICHTER DER VERSCHILLEN IN GELOOFSZAKEN.

Dat de Protestanten ver af zijn, van zich aan menschen, en derzelver gezag, in zaken des geloofs, te onderwerpen, blijkt uit alle de openbare belijdenissen en verklaringen van alle Protestantsche gezindheden; ik zal hier alleen plaatzen de verklaring der Hervormden, of *Gereformeerden*, in hunne *geloofsbelijdenis*, *Art.* VII. „ Men en mag ook geener menschen schriften, hoe hei„ lig zij geweest zijn, gelijken bij de Godlijke schrif„ tuuren, noch de gewoonte bij de waarheid Gods, „ (want de waarheid is boven al,) noch de groote „ menigte, noch de oudheid, noch de succèssie van „ tijden of personen, noch de Conciliën, decreten of „ besluiten. Want, alle menschen zijn uit zich zelven „ leugenaars, en ijdeler dan de ijdelheid zelve." Het is dan eene ongegronde beschuldiging, dat de *Gereformeerden* zoodanig gezag, als Richter, dien men, zonder onderzoek, zou moeten volgen, zouden hebben toegeschreven aan het Sijnode van *Dord.* — Maar, niet min ongegrond is de beschuldiging, als of zij de *Rede* als dezen *Richter* aannamen, daar zij niet de *Rede*, maar de Schrift, in zaken des geloofs, eerbiedigen: hoe-

wel zij, met alle Protestanten, het gebruik der Rede, in het verstaan en verklären van den zin der Heilige Schrift, als ook in het vatten en verstaan van de geloofsleere, ten hoogsten aanprijzen, dewijl ons Christendom, in alle opzichten, een redelijke Godsdienst is, welke niet alleen niets in zich behelst, het welk met de Rede zou strijden, maar ook niets, het welk de menschlijke Rede, door den Godlijken Geest der wijsheid, verlicht en bestraald, niet moet goedkeuren en toestemmen, zelfs in die leerstukken, welke buiten hare grenzen gelegen zijn.

Ondertusschen zoekt men, van de zijde der Roomschgezinden, een bewijs voor de noodzaaklijkheid van eenen onfeilbaren Richter der geloofsverschillen, juist in dit gebruik der Rede. „De menschelijke Rede," zegt men, „heeft, zoo als zij werklijk in den mensch bestaat, hare gebreken; daar uit komen alle de verdeeldheden, alle misverstand, alle dwalingen, voort." Het is zoo — doch even daaröm willen wij aan de *Rede* het gezag van Richter in geloofszaken niet opdragen. — Maar geheel iet anders is het gebruik en de dienst, dien wij van de Rede maken moeten en kunnen, om, volgends goede en gezonde uitlegkundige regelen, den zin der H. Schrift op te delven, mids dat men dit gebruik der Rede pare met waarheidsliefde, en het gebed, om de verlichting van ons verstand door den H. Geest van God. Het is waar, dat vrijheid van onderzoek verschillende gevoelens voortbrengt, ook, door misbruik van *onvaste* menschen, dwalingen: maar, vooreerst, wie, met lust tot waarheid, en zonder vooroordeelen te werk gaat, zal in de H. Schrift, die in alles, wat tot de zaligheid behoort, zoo klaar is, de waarheid vinden; en wat, ten tweeden, aanbelangt de verschillende gevoelens, alhoewel ik niet geloof, dat PAULUS, I KOR. XI: 19. verzekert, dat er *partijschap-*

pen,

pen, (dus moet men het woord opvatten, hetwelk doorgaands *ketterijën* vertaald wordt,) noodzaaklijk moeten plaats hebben. (De samenhang zijner woorden toont duidelijk, dat hij alleenlijk, uit hoofde van het geen hem nopens den staat der Korinthische gemeente bekend was, moest geloof geven, aan het geen hem bericht was, aangaande de *scheuringen*, die in deze gemeente plaats hadden.) Alhoewel ik dan niet geloof, dat PAULUS hier eene noodzaaklijkheid van het bestaan van partijschappen leert, evenwel leert hij, te dezer plaatze, duidelijk het goed gevolg, hetwelk dezelve, door Gods wijs bestuur, hebben, dat naamlijk „ door hetzelve de echte en waare „ Christenen openbaar worden." Trouwens, gelijk de Spreukschrijver aanmerkt, SPREUK. XXVII: 17.

„ Het ijzer wordt gescherpt met ijzer,
„ Zoo scherpt ook de éénе mensch het aangezicht des
„ anderen."

Dit voordeel kan niet genoten worden, wanneer men blindelings den weg van *Gezag* bewandelt. Dan verdooft natuurlijk alle ijver tot onderzoek; men houdt zich te vrede, dat gezag te volgen, en laat de verantwoording voor rekening van die zich noemende onfeilbare Leeraars. Hier bij voege men nu, in de derde plaats, hetgeen wij, in een vorig Nommer, hebben aangemerkt nopens de verdeeldheden, die onder de Roomschen zelve plaats hebben, en die, door het *gezag* van eenen Richter in geloofsverschillen, niet hebben kunnen opgeheven en geëindigd worden.

Maar — „ hoe zal het toch den *onkundigen* gebeuren, door eigen onderzoek, *over alle de geloofsgeschillen*, de waarheid te treffen? — Zou het mogelijk zijn, dien tijd en gelegenheid te vinden, die onkosten te ma-

ken, die boeken zich aan te fchaffen, die talen en fpreekwijzen magtig te worden, die oudheden en gefchiedenisfen der wereld te lezen, en ten dien einde zich aan den moeilijkften letter-arbeid en afzonderingen over te geven? Zou dit mogelijk zijn — voor allen, en een iegelijk mensch? — voor den foldaat zoo wel als voor den koning, voor den landman zoo wel als voor den ftedeling, voor den arbeider zoo wel als voor den ftilzittenden, voor den bezigen winkelier of koopman, zoo wel als voor den rentenier, voor den armen zoo wel als voor den rijken?" enz. — Hoe veel kan men niet omhalen, wanneer men eene ftelling wil goedmaken! — Doch, in ernst, zijn dan *alle* de geloofsgefchillen van *dat* gewigt, dat een eenvouwig Christen de waarheid, die hij tot zijne zaligheid nodig heeft te kennen en te geloven, als ook de pligten der deugd, die hij moet betrachten, niet zou kunnen kennen of betrachten, of hij zou over *alle* de geloofsgefchillen uitfpraak moeten doen? Is er dan zoo veel nodig tot verftand der H. Schrift, voor een eenvouwig mensch, om daardoor wijs te worden tot zaligheid? De hoe weinigfte van die *meerderheid* van Bisfchoppen, die, volgends de Roomfche gevoelens, den onfeilbaren Richter in geloofszaken zullen uitmaken, zal er wel zijn, welke zoo veel, als hier gevorderd wordt, om menfchen van het onderzoek af te fchrikken, zou bezitten? — Neen, mijn medebroeder! Ook gij, eenvouwigfte onder mijne medebroederen! „ Denk niet bij u zelven: Wie kan ten hemel opklimmen? — Wie kan in den afgrond nederdalen? — Gij hebt het woord nabij u, in uw mond en in uw hart." Dus fpreekt PAULUS, ROM. X: 6—8. met MOSES, DEUTER. XXX: 11—14. „ Want, dit gebod, dat ik u heden voorfchrijve, is niet te duister of te moeilijk voor u, om te bereiken, noch ook te ver van u verwijderd; het is niet in den Hemel, dat gij

zoud

zoudt behoeven te zeggen: Wie zal, ten onzen behoeve, ten hemel opklimmen, om het voor ons van daar te haalen, en het ons te verkondigen? dan zullen wij het volbrengen! Het is niet aan gene zijde der zee, dat gij zoudt moeten zeggen: Wie zal, ten onzen behoeve, de zee overvaaren, om het voor ons van daar te haalen, en ons te verkondigen? dan zullen wij het volbrengen! Neen! deze leere is u zeer nabij; zij is in uw mond, en in uw hart, om er naar te handelen!" — Geloof mij, mijn Medebroeder! laat de oude ijver herleven, om waarheid te kennen tot zaligheid. Laat de lust, gepaard met eerbied, zich weder vertonen, om den Bijbel te lezen, en gij zult wijsheid en verstand daar uit ontvangen tot zaligheid. Wat men ook zegge, de schuld is niet bij den Bijbel, niet bij uwe omstandigheden, indien gij niets weet: maar de schuld moet gezocht worden, in de traagheid en onverschilligheid omtrent de waarheid en den godsdienst, welke de menschen terug houdt van onderzoek.

Dus is ons dan gebleken, dat geene redenen bewijzen, dat er een onfeilbaar Richter der geloofsgeschillen nodig zij. Wij hebben MOSES en de *Profeeten*. Wij hebben de *Apostelen*. Indien wij aan dezen geen gehoor geven, zal zelfs het grootst mogelijk wonder, het opstaan van eenen doden ten leven, ons niet tot het geloof kunnen bewegen, LUK. XVI: 31. — Veel min volgt uit alle de bijgebrachte redenen, dat de *Kerk* deze onfeilbare Richter zou zijn, en allerminst de *Roomsche* kerk. Ik weet, men roemt derzelver overëenstemming, hare éénheid; maar op welken losfen grond? is reeds in deze Verhandeling over den Richter in geloofsverschillen meer dan ééns aangetoond. Ik weet, in navolging van verscheiden Roomsche schrijvers der voorgaande eeuw, roemt men op onveränderlijke duurzaamheid der leere des geloofs in de Roomsche kerk, van hand tot hand, van eeuw tot eeuw, overgebleven, door de onäfgebroken opvolging der Bisschoppen, en der Pausen van *Rome*; men roemt dus de oudheid der Roomsche kerk, en beschuldigt de Protestantsche van nieuw te zijn, en niet bestaan te hebben voor de XVI. eeuw. Doch alle zoodanige roem is ijdel. Wie de Kerkgebeurenissen kent, weet, hoe weinig geschriften van eenig aanbelang wij van Christenschrijvers hebben uit de eerste en tweede eeuw na den leeftijd van JESUS Apostelen: hij weet, hoe

van eeuw tot eeuw misbruiken in de Kerk zijn ingeslopen, hoe vele scheuringen in dezelve zijn ontstaan, hoe vele verschillen over geloofsleerstukken gevoerd, sommigen van welken, in de Roomsche kerk zelve, na de Hervorming ontstaan zijn, die noch de Paus, noch iemand, heeft ondernomen te beslissen: zulk iemand weet, hoe het zich met de opvolging der Bisschoppen, bijzonder der Pausen, heeft toegedragen, hoe Pausen en Tegenpausen, somtijds drie te gelijk, elkanderen hebben in den ban gedaan, vervloekt, voor ketters uitgescholden: hij weet, hoe, door alle eeuwen, getuigen der waarheid over het diep verval in leer en leven geklaagd, ja hun leven voor de waarheid gelaten hebben, in de vervolgingen tegen hen aangericht: hij weet, hoe eindelijk het verval in de leere en in de zeden, (van beiden hebben wij bewijzen voorhanden,) zoo zeer was toegenomen, dat de geheele Westersche Christenwereld om hervorming riep. — Wat belangt de nieuwheid, den Protestanten voorgeworpen, deze beschuldiging, die niet nieuw is, moet daar uit beslist worden, of hunne leere al dan niet met de leere der H. Schrift en der gezonde Rede overëenkomt? Want deze zijn zeker de oudste en waare Christenen, die in leere en zeden het naast overëenkomen, met het geen ons de Bijbel leert en voorschrijft. —

Alles komt dan op den Bijbel en de gezonde Rede neder. En zo groot is de kracht der waarheid van deze stelling, dat de Roomschgezinden, eindelijk, ook tot de Heilige Schrift, en hare uitspraken, den toevlucht nemen, ten einde te bewijzen, dat de Kerk onfeilbaar is, en alleen het recht heeft, om de H. Schrift uit te leggen, en uitspraak te doen over derzelver zin, en over de geloofsverschillen, die tusschen de Christenen betwist worden. Geen *Protestant* zal weigeren, naar deze bewijzen te horen, en elk waarheidminnaar zal de Bijbelplaatzen naauwkeurig overwegen, die door de Roomschen ten dien einde worden aangehaald, maar hij zal, met recht, vooräf vorderen, dat men zich een juist begrip make, wat men door de *Kerk* verstaan moete, en niet toelaten, dat de Roomschen willekeurig eene verdeling of onderscheiding maken tusschen eene *representeerende* en eene *gerepresenteerd wordende* Kerk, verstaande door de eerste de *Bisschoppen* en geestelijken, door de laatste de *Leken*. — Vooräl zal hij, zonder bewijs,

wijs, niet toelaten, dat men de uitspraken der Heilige Schrift, die misschien tot de gehele *Kerk* behoren, bijzonder toepasse op de *representeerende* Kerk, dat is, op de geestelijkheid. Ter opheldering, verzoek ik, dat mijne Lezers herlezen, het geen ik van de *Kerk* geschreven heb, N°. 16—19 van dit Deel van dit Weekblad. — Dus wordt bij voorbeeld, zegt men, de *Kerk* door PAULUS genoemd, *onzer aller moeder*, GAL. IV: 26. het welk men dan van de representeerende Kerk, van de geestelijkheid, verstaat, en waar uit men den pligt tot eerbied aan de uitspraken der Kerk wil afleiden, daar PAULUS, volgends het verband, duidelijk spreekt, van de aardsvaderlijke Kerk, vóór MOSES, welke hij het *Jerusalem*, *dat boven is*, (liever het *alöud Jerusalem*,) noemt. Men leze de plaats na, en men zal het dus vinden.

Wanneer de *Kerk*, op verscheiden plaatzen, de *Bruid* van JESUS genoemd wordt, moet men de geheele menigte der gelovigen verstaan, en er is geene reden, om dezen eeretitel alleen tot de geestlijkheid te bepalen. — Indien de woorden, *een pilaar en vastigheid der waarheid*, I TIM. III: 15, 16. al van de *Kerk* moesten verstaan worden, kan men insgelijks niet anders, dan aan de geheele gemeente van God denken; deze geheele menigte van gelovigen, en niet alleen de geestelijkheid, kan een pilaar en vastigheid der waarheid heeten, naamlijk in verband met die groote verborgenheid: „ God geöpenbaard in het vleesch," enz. welke daar volgt, voor zoo ver de Kerk deze waarheden vasthoudt, kent, gelooft, en belijdt. Maar er is alle reden, om de gemelde woorden te brengen, niet tot de *Kerk* in 't voorgaande bij PAULUS gemeld, maar tot den schakel der Godgeheimen, die bij hem volgen: Ik vertaal daaröm:
„ De verhevene leere, die de hoofdleere van den waa-
„ ren Godsdienst uitmaakt, een pilaar en zuil der waar-
„ heid, en onbetwistbaar groot is, komt hier op ne-
„ der: God is geöpenbaard in de menschheid, enz."
— Wanneer JESUS belooft, dat de *poorten der hel tegen zijne kerk of gemeente* niets zullen vermogen, MATTH. XVI. verstaat hij zeker zijne geheele gemeente, maar geenszins een gedeelte van dezelve. — De plaats MATTH. XVIII. waar JESUS zegt, indien onze broeder en medechristen, die ons beledigd heeft, naar de *gemeente* of de *Kerk*, niet wil hooren, dat hij als een *Heiden* en

tol-

Tollenaar door ons moet worden aangemerkt, kan onmogelijk spreken, van een gezag der Kerk, en wel der geestelijkheid, het welk zij, als Rechter der geloofsgeschillen, zou kunnen uitöefenen. Immers hier wordt geheel niet gesproken van eenig leerstuk, of van eenig geloofsverschil, maar van het bijzonder geval, indien de éne broeder eenen anderen beledigd, of tegen hem gezondigd heeft: in dat geval schrijft JESUS voor, hoe de beledigde Christen moet handelen. Hij moet zijnen broeder met bedaardheid deze mishandeling onder het oog brengen; indien zulks niet helpt, twee of drie andere broeders te hulp nemen: worden de vermaningen niet gehoord, dan moet hij het openbaar maken aan de gemeente; indien hij dan nog door geene schaamte of berouw getroffen wordt, dan zij hij (niet aan de gemeente, maar aan den beledigden, U, zegt JESUS,) als een Heiden en Tollenaar; dat is, dan kan de beledigde geene naauwe broederlijke verkering met hem houden, maar hem alleen als andere menschen aanmerken. — Belooft JESUS, MATTH: XXVIII. dat hij met zijne Leerlingen zal zijn, *tot aan de voleinding der eeuwen*, hij belooft dit niet alleen, aan de Bisschoppen of Voogden der Kerk, als opvolgers der Apostelen, maar aan de geheele *Kerk*, welke hij het aan zijnen Geest, aan zijn onderwijs, aan zijne bescherming, nooit zal laten ontbreken, die hij ook, volgends EFEZ. IV. altijd van *Leeraars* zal voorzien, niet die *heerschappij* over haar zullen mogen voeren, maar die haar onderwijzen zullen, uit en door de H. Schrift, tot dat die gelukkige tijden zullen komen, wanneer men geene Leeraars meer nodig zal hebben, maar alle Christenen God zullen kennen, door eigen onderzoek, wanneer zij allen van den Heere zullen geleerd zijn.

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat, het zesde Huis van de Vischsteeg, Noordzijde.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 42.

DE GEREFORMEERDE KERK VRIJ VAN GEESTDRIJVERIJ.

In die zelfde, onlangs uitgegeven, Leerreden van eenen ongenoemden Roomsch-Katholijken Pastoor, die mij aanleiding gaf, om, in de voorige Nommers, eenigzins breeder te handelen, over den *Richter in geloofsverschillen*, leze ik *Bladz.* 11. de volgende woorden:

„Sommigen, inzonderheid de *Calvinisten* en *Kwaa-* „*kers*, hebben eenen *Richter* bij zich zelven gezocht; „zij hebben den *bijzonderen Geest*, behalven de Schrif- „tuur, nog noodzaaklijk gerekend, om den Schriftuur- „lijken zin te verklaren, en alle de verschillen deswe- „gens te vereffenen. — Deze *bijzondere Geest* is, vol- „gends hen, niet anders, dan een hemelsch, of God- „lijk licht, het gene den gelovigen, in het bijzonder, „op eene heimlijke wijze, toelicht, om in de Godlijke „Schriften, een iegelijk voor zich, den waaren zin „van den valschen te onderscheiden, en, met zeker- „heid, te kennen."

Ik verbeelde mij, dat velen mijner Lezers zich niet zullen kunnen onthouden, van gemelijkheid, terwijl anderen misschien zullen meesmuilen, wanneer zij de *Kalvinisten* en *Kwaakers* naast elkanderen geplaatst, en beiden als Geestdrijvers, die *eenen bijzonderen Geest*, of he-

hemelsch Godlijk licht, roemen te bezitten, voorgesteld vinden. — Ik heb, in een voorgaand Vertoog (No. 29) aangewezen, dat *ongeveinsde Godsvrucht* geene *Dweeperij* is. Dit kan ik, derhalven, in 't gemeen als bewezen onderstellen; maar, wat is er, in 't bijzonder, van deze beschuldiging tegen de *Gereformeerde* Kerk, of, zoo als men haar (tegen hare eigene verklaring aan, dewijl zij zich naar geen' menschennaamen benoemt) wil noemen, *Kalvinisten*, ingebracht? Staan zij, in de daad, in dit opzicht gelijk met de *Kwaakers*, als Geestdrijvers, dat zij eenen *bijzonderen Geest*, een hemelsch of Godlijk licht, noodzaaklijk keuren, om den zin der Heilige Schrift te verklaren, en alle geschillen deswegens te vereffenen? Laat ons dit onderzoeken.

Vooräf, zal ik ééne en andere aanmerking maken. De eerste is: Deze beschuldiging is niet nieuw, zij is door Roomsche Schrijvers meermalen aangevoerd, en even zoo dikwijls wederlegd. Wie eenige belezenheid heeft, in de verschillen tusschen de Roomschen en Hervormden, zal zich zulks ligtelijk herinneren; ja, niet alleen de Roomschgezinden, maar ook de *Deïsten*, en andere bestrijders van de Godlijke Openbaring, hebben deze zelfde beschuldiging meermalen herhaald. Echter met dit onderscheid, dat de laatsten dezelve meer algemeen aan allen te last leggen, die eene *Godlijke Openbaring*, en *leerstukken* geloven, welke *verborgenheden* zijn, die niet door de Rede, maar door God alleen, aan het menschdom, kunnen geöpenbaard wezen; terwijl de eerstgemelden, de Roomschgezinden naamlijk, dezelve beschuldiging in 't bijzonder bepalen, tot de Protestanten, of wel, gelijk in de hier voor opgegeven woorden, tot de Gereformeerden, of Hervormden. Ik zal mij thans alleen bezig houden met dit laatste.

Mijne tweede vooräfgaande aanmerking is: De aanleiding

ding tot deze beschuldiging is ontleend, uit twee leerstellingen, welke de Hervormde Kerk belijdt, en als waarheden gelooft. Vooreerst: Dat het inwendig getuigenis van den Heiligen Geest in onze harten, voor ons tot een krachtig bewijs verstrekt van de Godlijkheid der H. Schriften. Trouwens, dus spreekt deze Kerk, in hare Geloofsbelijdenis *Art.* V. „ Alle deze Boeken," (de Boeken des O. en N. T. in het voorgaande IV Artikel opgenoemd) „ alleen ontvangen wij voor heilig en „ kanonyk, om ons geloof naar dezelven te regelen, „ daar op te gronden, en daar mede te bevestigen. En „ geloven, zonder eenige twijfeling, alwat in dezelven „ begrepen is: En dat niet zoo zeer, omdat ze de Kerk „ aanneemt, en voor zoodanigen houdt; maar inzonderheid, omdat ons de Heilige Geest *getuigenis* geeft *in* „ *onze harten*, dat ze van God zijn, dewijl ze ook het „ bewijs van dien bij zich zelven hebben: Gemerkt de „ blinden zelven tasten kunnen, dat de dingen, die daar „ in voorzegd zijn, geschieden." — Het tweede leerstuk, hetwelk de Hervormde Kerk gelooft en belijdt, en hetwelk, verkeerd verstaan, als eene aanleiding tot de beschuldiging van *Geestdrijverij* heeft moeten dienen, is de werking van den Heiligen Geest, om het zaligmakend geloof in ons te werken, door het woord van God. „ De „ wijze van welke werking ons verstand te boven gaat, en „ ons onbegrijpelijk is, gelijk de werking des H. Geestes „ verborgen en onbegrijpelijk is." Zie *Art.* XXV der *Geloofsbelijdenis*. — Allerbijzonderst hetgeen de Gereformeerde Kerk leert, aangaande de noodzaaklijkheid der *verlichting* van ons verstand, door den Heiligen Geest, indien wij de H. Schrift verstaan en geloven zullen tot zaligheid.

Mijne derde aanmerking is: Aan deze beschuldiging hebben de gezegden en het gedrag van sommigen onder de Hervormden, onvoorzichtig, eenige *schijnbaarheid*

 bij-

bijgezet, wanneer zij deze *werkingen* van den Heiligen Geest, op die wijze, hebben voorgedragen, als waren dezelve *onmidlijke* verlichtingen, en hemelſche Openbaringen, buiten de beſchreven Openbaring van God in zijn woord. — In de daad, zoo vreemd, in onze dagen, in de *Eeuw der Rede*, gelijk men ze, met ophef, noemt, voor zeer velen het denkbeeld is, van eene werking van den Heiligen Geest in onze harten, door het woord van God, tot *verlichting* van het verſtand, *verbetering* van het hart, en *vertroosting* van het geweten, en dus tot eene wedergeboorte, en geheele vernieuwing, zoo hebben, aan den anderen kant, anderen, anders gemoedelijke Christenen, zich dikwijls onvoorzichtig, te zinlijk, uitgedrukt, de waarde en kracht, ja de noodzaaklijkheid van het redelijk onderwijs en gebruik van de H. Schrift, miskend, en deze en gene gezegden verkeerd verſtaan en toegepast; ja zelfs wel van eenen letterlijken en geestelijken zin der H. Schrift, als tegen elkander overgeſteld, ſprekende, met woorden van PAULUS, die men verkeerd verſtondt, van eene *doode* letter enz. Deze misvattingen, waarvan men zelve de ongegrondheid en gevolgen niet heeft doorzien, maar die veel aangekoesterd werden, door leerredenen en boekjens, die vol waren van verbloemde en oneigenlijke ſpreekwijzen, aan welke men zich vergaapte, en die men de taal des Geestes, ook wel *zalving* enz. noemde, hebben aan de beſchuldiging van *Geestdrijverij*, tegen de Hervormden ingebracht, ſchijnbaarheid gegeven. Doch tevens wordt daar door gebillijkt

Eene vierde aanmerking: Men moet uit deze of gene bijzondere gezegden of begrippen van enkele Leeraaren of leden van een Godsdienſtig Genootſchap geene gevolgen trekken, om daar mede het geheele Genootſchap te bezwaren. Vooral ſtaat dit den Roomschgezinden

niet

niet wel, in wier Kerkgenootschap zeer vele Leeräars en leden in hunne redenen en geschriften eene zeer sterke neiging en overhelling tot *Mystikerij*, ook Geestdrijverij, en Dweeperij, openbaren; ja even deze neiging lost ons het verschijnzel op, hetwelk anders naar eene wonderspreuk gelijkt, dat vele *Protestanten*, ook Hervormden, niet zoo ver af zijn, om aan de fraaië klanken, uit deze neiging tot *Mystikerij* ontleend, gehoor te geven, als ook die enkele voorbeelden van lieden, die uit de Protestanten tot de gemeenschap met de Roomsche Kerk zijn wedergekeerd.

Na deze vooräfgaande aanmerkingen, zal ik ter zake komen, en overtuigend toonen, dat de Gereformeerde Kerk ver af is van *Geestdrijverij*, dat is, van zich op eenen *bijzonderen Geest* te beroemen, die niet anders zou zijn, dan een hemelsch of Godlijk licht, hetgeen den gelovigen in het bijzonder op eene hemelsche wijze zou toelichten, om in de Godlijke Schriften een iegelijk voor zich den waaren zin van den valschen te onderscheiden, en met zekerheid te kennen.

Ter afweering van deze beschuldiging beroep ik mij, in de eerste plaats, op de natuur der zaak zelve. De leere der Hervormde Kerk nopens de beginzelen, waaruit wij onze kennis in Godlijke zaken ontleenen, is geheel en volstrekt het tegengestelde van alles, wat Geestdrijverij kan genoemd worden. *Rede* en *Schrift* zijn de twee bronnen van alle onze Godsdienstige kundigheden, volgends de leere der Hervormden. — Zij prijst altijd en overäl den weg van *onderzoek* aan. — Zij wil, dat men alle Geesten, dat is, zulken, die zich als Leeräars door den Geest van God gedreven, voordoen, zal beproeven, als wetende, dat er vele valsche Profeeten zich van tijd tot tijd hebben voorgedaan — „Wij geloven," zegt deze Kerk in hare Belijdenis *Art.* VII. „dat deze

„ Heilige Schriftuur den wille Gods volkomenlijk ver-
„ vat, en dat, al het geen de mensch schuldig is te ge-
„ loven, om zalig te worden, daar in genoegzaam ge-
„ leerd wordt. — Daaröm verwerpen wij, van gantscher
„ hart, alwat met dezen onfeilbaren regel niet overëen-
„ komt, gelijk ons de Apostelen geleerd hebben, zeg-
„ gende: Beproeft de Geesten of zij uit God zijn. Ins-
„ gelijks: Zo iemand tot u komt, en deze leere niet
„ medebrengt, ontvangt hem niet in uw huis." — Zij
erkent geene andere kenmerken van de waare Kerk (vol-
gends *Art.* XXIX.) dan „de zuivere prediking van het
„ Euängelie — de zuivere bediening der Sacramenten,
„ gelijk ze CHRISTUS ingesteld heeft; het gebruik der
„ kerklijke tucht, om de zonden te straffen. Met één
„ woord, zo men zich aanstelt naar het zuiver woord
„ van God, verwerpende alle dingen, die daartegen zijn,
„ houdende JESUS CHRISTUS voor het eenig hoofd" enz.
Hoe veel verscheelt dit alles van Geestdrijverij? De Geest-
drijver volgt alleen dien *bijzonderen Geest*, van welken
hij zich beroemt, hij verwerpt en verördeelt alle ge-
bruik der Rede, ja zelfs wil hij geen gehoor geven aan
de leringen der H. Schrift, die hij eene *doode* letter
noemt, wanneer zij niet dienstbaar is voor zijnen bij-
zonderen Geest, of voor dat licht, hetwelk hem be-
straalt, en volgends zijne verbeelding, tot eenen onfeil-
baren leidsman verstrekt. Wie derhalven, die deze lee-
ringen en begrippen der Hervormde Kerk en der Geest-
drijvers met elkanderen vergelijkt, ziet niet, dat dezel-
ven tegen elkander overstaan, en nooit samen verëenigd
kunnen worden, en dat, bij gevolg, de beschuldiging
van *Geestdrijverij*, bij geene mogelijkheid, op de Her-
vormde Kerk kan hechten. Neen! onze Godsdienst is
redelijk, en schroomt niet den toets der gezonde Rede.
Onze Godsdienst steunt op de Heilige Schrift, en wij
be-

begeeren niet, wijs te zijn, boven hetgeen geschreven is.

In de tweede plaats, wanneer deze beschuldiging van Roomschgezinden wordt aangevoerd, heb ik dit aan te merken, dat de Geest, wiens verlichting, heiliging, en vertroosting, de Hervormde Kerk zoo dierbaar en noodzaaklijk schat, tot onze zaligheid, niet is een *bijzondere Geest*, maar de *Heilige Geest* van God, die, ook van het Roomsche Kerkgenootschap, als de derde Persoon in het voor ons onbegrijplijk Godlijk Wezen, als de derde Getuigen in den Hemel, wordt beleden en erkend, die *Heilige Geest*, welken JESUS aan zijne Volgelingen heeft beloofd, als den leermeester en onderwijzer in alle waarheid, als den trooster, die hen in alle waarheid zal leiden; die Heilige Geest, welke, volgends deze belofte, op den eersten Pinksterdag, aan de Christen Kerk is medegedeeld. De Roomschgezinden bidden immers, om de verlichting en invloeden van dezen Geest, gelijk alle Christengezindheden. Kan het dan bij hen *Geestdrijverij* heeten, wanneer de *Protestanten* den invloed van dezen Geest van God erkennen en noodzaaklijk achten?

Het is waar, het getuigenis van dezen Geest houden de Hervormden, met KALVYN, voor het sterkste en meest overtuigend bewijs voor de Godlijke achtbaarheid der Heilige Schrift, een bewijs, het welk alle twijfeling wegneemt. Doch, hier in handelen zij niet als Geestdrijvers. Zij willen dit bewijs aan niemand opdringen, met dit bewijs geene aangevoerde bedenkingen wederleggen. Dit bewijs is krachtig voor hun, voor elk gelovigen, die dezen Geest van CHRISTUS heeft, en de onbegrijpelijke, de Godlijke liefde des Hemelschen Vaders, door dezen Geest in het hart uitgestort, ondervindt. Nog meer, dit getuigenis van den Heiligen Geest is niet afgezonderd van den Bijbel, dit getuigenis van den Heiligen Geest gaat gepaard, is verëenigd met het getuigenis der Heilige Schrift. Dat is, de inwendige blijken en kenmerken van Godlijkheid, welke in de Heilige Schrift vervat zijn, dringen, wanneer de Heilige Geest het verstand verlicht, de aandacht bepaalt, de vooröordeelen doet verdwijnen, dat is, het hart opent, met dat licht, met die klaarheid, met die kracht van overreding in de ziel, dat zij deze waarheid en Godlijkheid ten duidelijksten ontwaart, en geenen twijfel des aangaande overbehoudt; te meer, wanneer deze Godlijke kracht en

waar-

waarheid der Heilige Schrift zich, in de uitwerkingen, openbaart, zoodat een mensch in zich eene geheele verandering van gedachten en zin ontwaar wordt, een opgeklaard verstand in de dingen, die des Geestes Gods zijn, een vertrouwend geloof, eene brandende liefde tot God, en een' hartelijke lust, tot deugd en alle goede werken, om God te behagen en naar zijnen wil te leven. —

In de daad, hier in is geen zweem van *Geestdrijverij*. De Rede toch wordt hier niet verdoofd of verzaakt, integendeel, zij wordt verhoogd en verëdeld, om, door dezen Godlijken Geest, door middel der H. Schrift, verlicht, de Godlijke waarheid van dat waardig Boek, boven alle twijfeling verheven, te vatten en te verstaan.

Op gelijke wijze, gelooft de Hervormde Kerk de noodzaaklijkheid van de invloeden van den Heil. Geest, zal iemand den zin der Heil. Schrift verstaan tot zaligheid. Te weten, door het algemeen zedelijk verderf van het menschdom, is het verstand der menschen met zoo vele duisternis van dwalingen, verkeerde denkbeelden, en vooröordeelen, bezet, terwijl tevens het hart afkeerig is van de deugd, en de zinlijkheid de duisternis vermeerdert, dat eene hooger, eene Godlijke werking nodig is, om de dwalingen en verkeerde denkbeelden weg te ruimen, de vooröordeelen te overwinnen, de deugd beminlijk te maken, en de zinlijkheid aan de verlichte Rede te onderwerpen. Doch ook hier werkt de Heilige Geest, door middel van de Heilige Schrift, welke de waarheden in zich bevat, die ons wijs kunnen maken tot zaligheid, ons kunnen heiligen tot het betrachten van de deugd, en ons bestuuren op den weg tot het eeuwig zalig leven. —

Wederöm geen schijn van *Geestdrijverij*: immers door deze verlichting van den Heil. Geest wordt geen zin in de Heil. Schrift gebracht, maar de zin van de Heil. Schrift wordt daar uit klaar en verstaanbaar gemaakt voor het verlicht en verbeterd verstand en hart.

Dit zal genoeg zijn, ter wederlegging van de beschuldiging van *Geestdrijverij*. Ondertusschen is het onderwerp zelve zoo belangrijk, dat het in een afzonderlijk Nommer nader verdient behandeld te worden.

Te Amsteldam, bij M. de BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 45.

GEESTELIJKE SMAAK.

De geleerde SCALIGER, in zijne verhandeling over de *Dichtkunde*, eenige verzen van den Latijnschen Dichter VIRGILIUS aangehaald hebbende, kon zich, door de verhevenheid en schoonheid derzelven getroffen, als door zekere geestverrukking vervoerd, niet onthouden, uit te roepen: VIRGILIUS is toch een godlijk Dichter! Indien men aan SCALIGER, op dat oogenblik, eene duidelijke verklaring hadt afgevorderd, van het geen hij toen gevoelde, en van de reden en oorzaak van dit in hem verwekt gevoel, waarschijnlijk zou hij, hoe geleerd en groot man hij anders ware, daar van op stond geene beschrijving hebben kunnen geven. Evenwel, was dit gevoel ver van geestdrijverij, te weten: SCALIGER bezat een geöefend schrander verstand, en daar door een vermogen, om de waare verhevenheid en schoonheid van den Dichter op éénmaal te kunnen onderscheiden, en met overtuiging voor zich te ontwaaren, en als 't ware, te voelen. Met één woord, hij hadt eenen smaak in de *Dichtkunde*. — Wie in eenige wetenschap, welke ook, zoodanigen *smaak* bezit, dringt in den eigen aart van zoodanige wetenschap door, met eene levendigheid en kracht van aandoening en begrip, welke hij aan de onërvarenen in dezelve niet kan verklaren. Niet,

omdat deze zijn smaak geestdrijverij en redeloos is, maar omdat daar toe kennis en oefening in zoodanige wetenschap vereischt wordt, welke den geest in zoo verre volmaken, dat zij dien in staat stellen, derzelver voortreflijkheid, nuttigheid, en schoonheid, te vatten en te doorzien. Deze waarneming is de grond van die les, dat men iemand in zijne kunst en wetenschap, die hij beöefent, en van welke hij, opzetlijk, zijn werk maakt, behoort te gelooven. Het is de kunstkenner, die het best in staat is, over de waarde van een kunststuk te oordeelen, omdat hij, door zijne kunde, die waarde bezeft.

Op gelijke wijze nu heeft er in godlijke zaken en wetenschap een *geestelijke smaak* plaats, van zulken, die geöefende zinnen hebben, in het woord van God, door welken geestelijken, en tevens redelijken, smaak zij de godlijkheid van die Heilige Schriften in hun hart gevoelen, daar van, boven alle twijfeling, overtuigd zijn, terwijl de kracht dezer godlijke waarheid op hun verstand en hart, beide, ter verlichting en verbetering, eenen daadlijken invloed heeft. Alleen, met dit gewigtig onderscheid, dat, gelijk iemand, in natuurlijke wetenschappen, zijne wijsheid, hoe zeer ook door zijnen vlijt verworven, niet aan zich zelven, maar aan de goedertierene gunstbewijzen van de godlijke Voorzienigheid behoort dank te wijten, dus deze geestelijke *smaak*, bijzonder, gewerkt wordt, door den *Heiligen Geest*, volgends de belofte des Hemelschen Vaders, en uit kracht van de verdiensten van den menschgeworden *Zoon* van God, door welken hij dezen godlijken Geest en zijne verlichtende, heiligende, vertroostende, en dus zaligende invloeden voor het menschdom verworven heeft. Zonder deze werking van den Heiligen Geest, heeft de mensch geenen geestelijken *smaak*, om de geestelijke

din-

dingen, die hem veeleer als dwaasheid voorkomen, te begrijpen en te onderfcheiden.

Deze *geestelijke fmaak* dient niet alleen, en is niet alleen nodig, ter overtuiging van ons geweten, omtrent de godlijkheid en achtbaarheid der Heilige Schrift, maar ook is dezelve noodzaaklijk en dienftig tot recht verftand van den waaren zin der Heilige Schrift, welke, zonder dezen geestelijken fmaak, gewerkt door den Heiligen Geest, niet kan verftaan worden, tot zaligheid.

Dat deze geestelijke fmaak, deze werking van den Heiligen Geest, in het één en ander geval, ver af is van iet gemeen te hebben, met *geestdrijverij*, heb ik, hoofdzaaklijk, aangetoond in het vorige Nommer — Misfchien zal men er ook nog tegen aanmerken, dat men waarneemt, dat elk ftichtelijk en gemoedelijk gefchreven boek, eene gemoedelijke, en met zekere verbloemde bewoordingen en toeren aangevulde, Leerreden, de gemoederen van fommige tot godsvrucht geftemde Lezers en Hoorers medefleept en verrukt, dikwijls, zoo veel meer en fterker, hoe duisterer en onverftaanbarer de wijze van voorftel, en hoe verder die van de gewoone en duidelijke taal der menfchen verwijderd is. Hier uit leidt men af, dat men op eenen zoogenoemden *geestelijken fmaak* geene rekening kan maken, ja zelfs, dat men, door zoodanige werking van den Heiligen Geest te erkennen, velen ziet neigen, om het gefchreven bijbelwoord minder te achten, en als eene *doode letter* voor een gemoedelijk gefchreven boek plaats te doen maaken, en ter zijde te leggen, terwijl men, onder dien naam van *geestelijken fmaak*, niet zelden, de ongezoutfte verklaringen van Bijbeltexten, van tijd tot tijd, gegeven heeft, waarvan de fchriften van fommige oude Kerkvaders reeds menigvuldige voorbeelden opleveren, welker getal door laater Christen-

 leer-

leeraars aanmerklijk, bij velen in alle oprechtheid van het hart, vermeerderd is.

Doch, deze bedenking wordt opgelost, en door deze oplosfing wordt tevens alle vermoeden van *geestdrijverij* weggenomen, wanneer men overweegt, dat er, ja, gelijk in natuurlijke kunften en wetenfchappen dikmalen een *valfche* fmaak heerscht, er dus ook in geestelijke en godlijke dingen een *valfche* fmaak kan plaats hebben. Waare fmaak in natuurlijke, en dus ook in geestelijke zaken, beftaat in eene vaardigheid, door vlijt en oefening verkregen, om den rechten aart van eenige wetenfchap, behoorlijk, te verftaan, derzelver fchoonheden, nuttigheden, waarheid, verband enz. te bezeffen, te gevoelen, en te onderfcheiden. In het Natuurlijke, fchenkt de godlijke Voorzienigheid wijsheid en vatbaarheid, want toch, wat hebben wij goeds, dat wij niet van God ontvangen hebben? evenwel nooit anders te verkrijgen en te ontwikkelen, dan door aanhoudenden vlijt, naarftigheid, en oefening. In natuurlijke kunften en wetenfchappen heeft ook dikwijls een verkeerde en valfche fmaak plaats: een kind, en een gering verftand, heeft fmaak in kladwerk, meer dan in een wezenlijk kunftig fchilderftuk — En hoe velen, die rijmen en brommende woorden voor een dichtftuk houden, en met fmaak lezen, hetwelk voor den man van fmaak laf en onäangenaam is. — Op gelijke wijze kan ook in geestelijke zaken, een *verkeerde* en *valfche fmaak* plaats hebben, welke zich door fchijn laat misleiden, en aan klanken hangen blijft. Maar, de waare geestelijke fmaak, gewerkt door den Heiligen Geest, „ op eene wijze, die ons verftand te boven gaat, en voor ons onbegrijpelijk en verborgen is," (gelijk zich de Hervormde Kerk uitdrukt, in hare geloofsbelijdenis *Art.* XXXV.) wordt verkregen en ont-

ontwikkeld, door het lezen en onderzoeken van de Heilige Schrift, en door aanhoudenden vlijt en oefening, door gebruikmaking van de Rede, en de regelen van gezonde uitlegkunde, zoodat de Heilige Geest wijsheid en kennis, geloof en heiligheid, werkt door het woord van God.

Eindelijk, in het natuurlijke heeft elke kunst en wetenschap hare regelen, naar welke zij bevat, en ook onderwezen worden, dewijl nu de waare smaak in deze kunsten en wetenschappen is niet slechts eene kennis van deze regelen, maar ook eene vaardigheid en heblijkheid, om, volgends deze regelen, zodanige kunst of wetenschap juist te beöordeelen, kan het gebeuren, ja het gebeurt niet zelden, dat iemand de regelen van eenige kunst of wetenschap kent, en zelfs onderwijst, terwijl hij nogthans te gelijk die vaardigheid en heblijkheid mist, en dus zelve geen man van smaak is — In geestlijke zaken is het weder op dezelfde wijze gesteld. Daar uit kan de vraag beäntwoord worden, die men, voor eenige jaaren, in de Hervormde Kerk heeft betwist, dikwijls niet zonder drift betwist: of een *onbegenadigd* mensch, gelijk men sprak, de Heilige Schrift en derzelver zin kon verstaan, zoodat hij en zelve de waarheden, in de Heilige Schrift, zoo als zij wezenlijk zijn, bevatten, en ook aan anderen leeren zou kunnen? Te weten, elk, die onderzoekt, en de regelen van gezonde uitlegkunde gebruikt, kan zekerlijk den zin der Heilige Schrft, die niet duister is, verstaan, hij kan zelfs in staat zijn, om die aan anderen voortedragen naar waarheid, zoodat hij rechtzinnig is in het geloof; en met dit alles, zonder de werking en verlichting van den Heiligen Geest, mist hij den waaren geestelijken smaak, dien smaak, welke bestaat in eene heblijkheid en vatbaarheid des verstands en van het hart, om vaardig en met gevoelige aandoening de waarheden der Schrift te bevatten en te beöordeelen. Dus dat er altijd onderscheid blijft tusschen de kennis van den *onbegenadigden* en *begenadigden* mensch, niet ten opzichte der waarheden en van den zin der H. Schrift, die zij beiden kennen, maar ten hunnen opzichte, dat is, ten opzichte van de wijze hunner kennis (niet *voorwerpelijk*, maar *onderwerpelijk*.) Een dergelijk onderscheid, als er is tusschen de kennis van een kundig man zonder smaak, en de kennis van een man van smaak, met betrekking tot natuurlijke kunsten en wetenschappen.

Uit het geen tot hier toe gezegd is, kan ook de vraag beslist worden, of de Heilige Geest *onmidlijk* in den mensch deze verlichting, of dezen geestelijken smaak, werkt, dan wel alleen *middelijk*, door middel van het woord. De man, die *smaak* bezit, in het natuurlijke, heeft, gelijk wij zeiden, dien *smaak*, dit voorrecht, te danken aan de goedheid van God; een man, wien geen *smaak* geschonken is, zal, door het bestudeeren van eenige kunst of wetenschap op zich zelve, nooit een man van smaak worden, hij mag geleerd, ervaren worden, in zijne kunst of wetenschap, maar hij zal altijd achter staan, bij den man van *smaak*. Deze laatste nogthans zal geen man van *smaak* wezen in eenige kunst of wetenschap, zonder daar aan zijnen vlijt te besteden, en er zich met de borst op toe te leggen — In het geestelijke is dit, naar mate van de verhevenheid der godlijke wetenschap, ongelijk sterker. De Geest van God moet onze verdorven Rede, en Redevermogens, de kracht der dwalingen, vooröordeelen en verkeerde begrippen, de neiging tot zonde, met één woord, het geheel verdorven gestel van den mensch, het welk hem in de kennis der waarheid verhindert, wegnemen en verlichten, zal hij eenen geestelijken *smaak* hebben, en de godlijke waarheden, en den zin der Heilige Schrift, verstaan, en bijzonder verstaan tot zaligheid. Hier is dan die godlijke, voor ons onbegrijpelijke en verborgene, kracht des Heiligen Geests nodig, daar de Hervormde Kerk van spreekt; indien men dit door het woord *onmiddelijk* wil te kennen geven, behoeft men over het woord niet te twisten. Maar wilde men, door het woord, *onmiddelijk*, verstaan, eene werking van den Heiligen Geest, buiten en zonder de Heilige Schrift, zoodat deze eenigzins als overbodig en nodeloos zou beschouwd worden, dan mist men de waarheid, zoo als de verlichte Rede en Heilige Schrift die leert, en de Hervormde Kerk ze dienvolgends gelooft, en men loopt gevaar, dat men tot *Geestdrijverij* en *Dweeperij* zal vervallen. Door de Heilige Schrift wordt het verstand verlicht, het geloof gewerkt, het hart verbeterd: door het lezen, overdenken, en beöefenen van dit godlijk Boek, wordt de *geestelijke smaak* verkregen, versterkt, en volmaakt.

Het geen wij dus verre, aangaande dit belangrijk, en door velen vaak zoo verkeerd verstaan, onderwerp gesproken hebben, is juist de leere der Heilige Schrift:

Hier

Hier toe behoort het gezegde van PAULUS I KOR. II: 14-16. „ Een mensch, die enkel door de Rede geleid wordt," (*een natuurlijk mensch*, in de Nederl. Overzetting,) „ bevat niet, het geen de Geest van God [alleen leert]; „ dit is veel meer dwaasheid voor hem, ja hij kan het „ niet verstaan, omdat het geestelijk moet beöordeeld wor- „ den — Doch, de *geestelijke* mensch beöordeelt alles, „ terwijl hij zelve boven alle beöordeeling verheven is — „ *Want, wie kan den zin en het verstand van God ken-* „ *nen? wie kan hem onderwijzen?* — Maar, wij hebben „ den zin en het verstand van CHRISTUS." Geestelijke wetenschap moet *geestelijk* beöordeeld worden: voor hem, die dit vermogen, om dezelve naar haren aart te beöordeelen, mist, is zij *dwaasheid*, en hij *kan* ze niet verstaan. Even gelijk iemand, die in de Wiskunde niet is ingewijd, een boek over wiskunstige wetenschappen voor onverstaanbaar, ja zelfs, wegens de menigte van cijffers, enkele letters en karakters, lijnen enz. voor hersenbrekerij en dwaasheid houdt. Een Dichtstuk moet *dichterlijk*; een schilderstuk door eenen *schilder*, dat is, een' kunstkenner, beöordeeld worden, dus het geen de Geest van God, in de Openbaring, leert, moet *geestelijk*, dat is, door hen, die eenen geestelijken smaak bezitten, beöordeeld worden. Deze geestelijke smaak is de *zin en het verstand van* CHRISTUS, gelijk PAULUS zich uitdrukt. Men vergelijke ook het geen JESUS zegt JOÄNN. VI: 45. MATTH. XVI: 17. Men vergelijke ook 2 THESS. II: 10. EFEZ. IV: 15. I JOÄNN. II: 20. enz. Volgends de leere der Heilige Schrift, moet de Heilige Geest de *oogen* openen, zal de mensch de wondergeheimen der godlijke wet beschouwen, en het *hart openen*, zal de mensch acht geven, op het geen hem, door en uit de Heilige Schrift, geleerd wordt. Doch, dit alles doet de Heilige Geest niet *zonder*, veel min *buiten* de Heilige Schrift; hij is die Geest, door wiens godlijke aandrift deze Schrift is geschreven 2 PETR. I: 21. God doet ons, door (*het woord der waarheid*) de waare leere, als op nieuw geboren worden JAKOB. I: 18. Het geloof is uit het gehoor van Gods woord ROM. X: 17. en het heeft Gods getuigenis tot een voorwerp JOÄNN. III: 33. De Heilige Schrift heeft alle nuttigheden in zich, die wij behoeven tot onze zaligheid 2 TIM. III: 15—17. Met één woord, die kracht, die voortreffelijkheid, die uitwerkingen, worden, in verscheiden

lof-

lofspraken, aan de Heilige Schrift toegekend, uit welke blijkt, dat zij *volmaakt* is, om de menschen te bekeeren, eenvouwigen wijsheid te geven, en deugdzamen tot zaligheid te leiden PS. XIX. enz. Door de Heilige Schrift worden wij *verlicht*, tot kennis en wijsheid, PS. CXIX: 105. in deze *waarheid* worden wij *geheiligd* JOHNN. XVI. door de *vertroosting* dezer schriften hebben wij hoope ROM. XV: 4. Zoodat niet alleen elk Christen, maar zelfs een aan God gewijd Leeraar, door de Schrift in staat gesteld en toegerust kan worden, tot alle zijne pligten 2 TIMOTH. III: 17. Daaröm worden wij ook altijd gewezen tot de schriften, om die te lezen, en te onderzöeken JOHNN. V: 39. Indien wij daar aan geen gehoor geven, zal geene *onmidlijke* verschijning of openbaring baten kunnen LUK. XVI: 31.

Deze is de leere van de H. Schrift, deze leere is redelijk, de verlichte Rede moet derzelver waarheid erkennen. Zonder geestelijken smaak kan niemand wijs zijn, in geestelijke dingen, tot zaligheid; maar deze smaak wordt niet verkregen, dan door de beöefening der Heilige Schrift. De Heilige Geest, die het woord van God heeft *ingegeven* aan de Heilige Schrijvers, paart zijne krachtige en hemelsche werkingen met dat woord, en leidt ons dus in alle waarheid. Wij behooren dan met DAVID, PS. CXIX. ons eenigst zielsvermaak in de Godlijke Openbaring te vinden, en die, bij dag en nacht, te bepeinzen en te overdenken PS. I: 2 maar onder het gestadig gebed met denzelfden godsdienstigen Vorst PS. CXIX: 18.

„ Neem 't dekzel van 't gezicht, verlicht mijn oog,
„ Opdat 'k aanschouw de wond'ren van uw wetten!"

Dan zullen wij den waaren geestelijken smaak bezitten, om geestelijke wetenschap te begrijpen en te beöordeelen, dan zullen wij den zin en het verstand van CHRISTUS hebben!

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat, het zesde Huis van de Vischsteeg, Noordzijde.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 44.

LIEFDE EN HAAT.

Liefde en *haat* behooren onder de lijdingen of hartstochten der menschelijke ziel, en zijn dezelve door den Schepper ingeschapen; even gelijk *vreeze* en *hoop*, *droefheid* en *blijdschap*. Zij bestaan eigenlijk in eenen hoogeren trap van *genegenheid* en *afkeer*; waar door men het geen goed en beminlijk is, of wel ons als goed en beminlijk voorkomt, met vermaak begeert, er zich mede tracht te vereënigen, het verlangt te bezitten en te genieten; terwijl men het geen kwaad, lelijk, of slecht is, vermijdt, vliedt, er zich van tracht te ontdoen, en verlangt, om het of weg te ruimen, of ten minsten zoo te bedwingen, dat het ons die schade of hinder niet aanbrenge, waar voor wij schroomen.

Gelijk nu de zedenleer ons pligten voorschrijft omtrent het bestuur van alle onze hartstochten en driften, omtrent vreeze en hoop, blijdschap en droefheid enz. welke wij behooren op te volgen, en in acht te nemen, indien wij het geluk van onszelven en van onze medemenschen, met welke wij verkeeren, bevorderen willen, dus zijn er ook pligten door ons waar te nemen, en regelen te volgen, met betrekking tot onze liefde en haat.

Het is des te noodzaaklijker, deze regelen en pligten onderscheidenlijk te kennen, daar wij vernemen, en door de ervaring geleerd worden, hoe verward veelal de

denkbeelden zijn, die de menfchen omtrent deze pligten voeden, hoe zelfs zulken, die als zedenleeräars optreden, niet zelden door hunne redenen en gefchriften openbaren, hoe zij ten dezen opzichte geen behoorlijk oordeel des onderfcheids gebruikende, van uiterften, die altijd zijn af te keuren, zich niet hebben kunnen onthouden.

De voorwerpen, tot welke onze liefde of haat zich uitftrekt, zijn zeer menigvuldig, wij zelven en alles, wat wij buiten ons ontwaar worden: doch ik zal mij thans alleen bepalen tot onze medemenfchen, als voorwerpen van deze onze hartstocht van toegenegenheid of afkeer, terwijl ik thans van de zelfs- en eigenliefde, van de liefde tot God, van de liefde omtrent aardfche dingen en goederen, niet zal fpreken, maar zulks voor eene andere gelegenheid zal overlaten.

Omtrent deze liefde of haat jegens andere menfchen, onze natuurgenoten, vind ik, bijzonder bij vele Wijsgeeren van onzen tijd, veelāl zoodanige voorfchriften, die een allerbekoorlijkst voorkomen hebben. Zij fchilderen de algemeene menfchenliefde met de fchitterendfte en treffendfte kleuren, en willen eene broederfchap en vereeniging, die alles en allen bevat. In de daad het gevoelig hart van den waaren menfchenvriend voelt zich als verēdeld op deze voorftellen. Menigmalen nam mijne verbeelding, door deze tafereelen verrukt, eene vlugt, die zich boven deze aarde verhief, en het zalig toneel met vervoering verlustigend befchouwde, hetwelk al het menschdom, alle kinderen van den grooten Vader, als één huisgezin, als deelnemende in elkanders belangen, als zoo vele liefhebbende broeders, vertoonde. Maar, helaas! hoe werdt diezelfde verbeeldingskracht verlamd, die vlugt niet alleen geftuit, maar hoe treurig laag vernederd, wanneer ik, in plaats van de denkbeeldige gewesten van algemeene broederfchap, den wezenlijken toeftand dezer wereld, met be-

trekking tot liefde en haat, befchouwde; dan zag ik, hoe fommigen van die zelfde menfchenvrienden, geheel aan zich zelven ongelijk, zich verftoorden en vertoornden over zulke hunner natuurgenoten, die andere begrippen en gevoelens, dan zij zelve, koesterden omtrent godsdienstige en burgerlijke onderwerpen. Dan zag ik dit liefdevuur verdoven niet alleen, maar in kille ijskoude verkeeren, dan zag ik de broederfchap door haat verfcheuren, en van één rijten, zoo zelfs, dat het verfchil van partij en gevoelens genoeg is bij fommigen, om ouder- en kinderliefde uit te blusfchen, en de ftem van bloed- en naverwantfchap zelve te fmooren.

Wanneer, op deze treurige befchouwing, welke ons den toeftand des menschdoms bijna meer als eenen ftaat van oorlog en vijandfchap van allen tegen allen, dan als eenen ftaat en maatfchappij van broeders en vrienden, voor oogen ftelt, mijne verbeelding plaats maakt voor de meer bedaarde rede, moet ik natuurlijk mij zelven afvragen: hoe is het eigenlijk met deze zaak gelegen? Is waarlijk de pligt van liefde zoo ver uit te ftrekken, dat dezelve alle menfchen zonder onderfcheid bevat, dat zij geene trappen of graden toelaat, en volftrekt allen haat en afkeer verbant, en dien onder de menfchen niet gedoogt? Of heeft de menfchenliefde hare palen, kan men ook in dit opzicht te ver gaan, en door de zaak te overdrijven, misdoen? Laat ons dit gewigtig ftuk onderzoeken.

Liefde en haat, op zich zelve, en in het afgetrokkene befchouwd, zijn, gelijk ik reeds begon te zeggen, in onze natuur ingeplant, en ftaan niet in onze magt, dan alleen ten aanzien van derzelver beftuur door Rede en Godsdienst, opdat zij niet verkeerd geplaatst worden, noch te veel of te weinig doen, noch tot buitenfporigheid vervallen. Zeker is het, wanneer ik in eenig voor-

werp beminlijke eigenschappen ontwaar worde ; goedheid, schoonheid, nut, voordeel, het zij zedelijk, het zij natuurlijk, ontdek ; kan ik niet anders, of ik zal hetzelve, volgends mijne redelijke nntuurdrift, liefhebben en beminnen : gelijk het aan den anderen kant onmogelijk is, of ik zal haaten, het geen mij haatlijk, slecht, lelijk, nadelig en schadelijk, voorkomt te wezen. Hier omtrent kan men mij geene wet, dan de wet der natuur, voorschrijven, omdat deze eigenschappen in de voorwerpen door mij opgemerkt worden, als eigen aan dezelve, en strijdende of overëenkomende met mijne natuur, aart en welzijn. De Godheid zelve, die enkel liefde is, de dingen, door haare wijsheid beschouwende, gelijk zij zijn, kan niet anders dan het goede willen, het kwaade niet willen, dat is, wanneer wij menschlijk van God spreken: God bemint het goede, en haat het kwaade.

Dezelfde opmerking op onze natuur en de natuur der dingen leert insgelijks, dat *liefde* en *haat* hare trappen en onderscheiden graaden hebben. Ik spreek hier niet van de onderscheiden temperamenten der menschen, sommigen van welken met meer vuur en aandrang, ten opzichte van hunne driften en hartstochten handelen, terwijl anderen gewoon zijn meer koel te werk te gaan, maar ik spreek van de hartstocht van *liefde* en *haat*, in het afgetrokkene en op zich zelve. De goede of slechte voorwerpen zijn, of in zich zelve, of door zekere betrekkingen en omstandigheden, meer of min slecht, en naar mate wij die onderscheiden graden van meer of min in derzelver goedheid of slechtheid opmerken, naar evenredigheid is onze liefde voor dezelve grooter of kleiner, onze afkeer en haat min of meer hevig. Maar uit deze aanmerking omtrent de onderscheiden trappen in *liefde* en *haat*, volgt ook, dat deze benamingen niet altijd in den *volstrekten* zin moeten genomen worden, maar dat zij eenen *betreklijken* zin toelaten, waardoor de bewoording van *haat*, bij voorbeeld, somtijds slechts eenen minderen graad van *liefde* kan uitdrukken.

Wanneer wij nu, na deze uit den aart der zaken genomen waarnemingen, nagaan, wat onze pligt, in de zedenkunde, van ons vordert, met betrekking tot *liefde* en *haat*, voor zoo ver wij die thans bepalen tot onze medemenschen, zullen wij, vooräf, ten aanzien van ons zelven, deze twee hoofdzaken, als pligtelijk, moeten vast-

vastftellen. Voor eerst: wij moeten ons verftand hier oefenen, ten einde rechte kennis te vormen van het geen *goed* en *kwaad* is, gepaard met het oordeel des onderfcheids, opdat wij ons de voorwerpen in het rechte licht voorftellen, en geen gevaar lopen van te beminnen, het geen gehaat, te haaten, het geen bemind moet worden. Ten tweeden: opdat wij zelven beminlijk zijn mogen, moeten wij ons toeleggen, om goede hoedanigheden te bezitten, waarheidkennis en liefde, deugd, en eene algemeene goedwilligheid, om zelve zoo veel goed te doen, zoo veel waar genoegen, vreugde en heil, te verbreiden, als onze werkkring ons eenigzins toelaat. — Deze laatfte regel, gelijk hij ons naar het beeld van God doet gelijken, die de *liefde* zelve, die enkel *liefde* is, zal ons, in de daad, alle onze medemenfchen, als menfchen en als onze natuurgenoten, doen beminnen, en liefhebben, hun welzijn doen behartigen, en hun kwaad en rampen, zoo veel in ons is, doen verzachten en afweeren. — Ten dezen aanzien, en met betrekking tot deze *goedwilligheid*, welke ook fomtijds *liefde* genoemd wordt, kunnen de opwekkingen en aanprijzingen niet te fterk, niet te ruim, niet te nadruklijk wezen. Hier moet ons geen aanzien van perfonen, van gevoelens, van denkwijze, of andere onderfcheidingen, hinderen of palen zetten. In deze goedwilligheid of algemeene menfchenliefde, moeten wij volmaakt wezen, gelijk onze hemelfche Vader, die zijne zon doet opgaan over boozen en goeden, en regent over deugdzamen en ondeugenden.

Maar de eerfte der zoo even opgegeven regelen zal ons, te gelijk onze *liefde* en *haat*, wijs en verftandig, doen beftuuren. Wij zullen in den zelfden perfoon den *mensch* en den *booswicht* leeren onderfcheiden; wij zullen ons niet laten misleiden, dat wij zouden goedkeuren, of ons vereenigen, met het geen waarlijk kwaad en zedelijk flecht is; wij zullen onzen afkeer en haat daar tegen openbaren, en hetzelve te keer gaan. — Eindelijk, onze liefde en haat zal, in trap en mate, geregeld wezen naar de onderfcheiden waarde van het goed, of de grootheid van het kwaad, het welk wij in eenig voorwerp ontdekken.

Wij mogen ons zelven hier weder de Godheid ten voorbeeld nemen. Doet deze alle hare redelijke fchepzelen wel, verbreidt zij heil en zaligheid, verzacht en lenigt zij rampen en ellenden, zij bedeelt tevens deze

 goed-

goedheid met wijsheid, en verloochent, met de zuiverste heiligheid en strikste rechtvaardigheid, nooit haar wezen, noch verwoest het wezen der dingen. Zij bemint den mensch als haar schepzel, oorspronglijk gevormd naar haar beeld, maar zij kan zich niet vereenigen met den zondaar, die tegen hare heilige wetten aandruischt. — In het voorbijgaan. menigmalen hoort of leest men, de spreekwijze, van Gods *zondaarsliefde*. Deze is zoo algemeen geworden in gebruik, dat ik ze misschien zelve wel, hier of daar, in mijne geschriften zal gebruikt hebben. Zij komt echter niet voor, in onze heilige schriften, in den Bijbel, zij is ook niet naauwkeurig. Gods liefde jegens menschen, die in zich zelve *zondaars* zijn, is daarom nog geene *zondaarsliefde*; als zoodanigen kan God geene zondaren liefhebben, even gelijk hij wel menschen, die in zich zelven *godloos* zijn, *rechtvaardigt* en vrijspreekt, doch niet voor zoo ver zij godloos zijn, door zekere inschiklijkheid te oefenen, en als 't ware, hunne godloosheid door de vingeren te zien; immers de God der waarheid oordeelt altijd naar waarheid: maar, omdat zij, in JESUS aangemerkt en door het geloof met hem vereenigd, in die betrekking, waarlijk *rechtvaardigen* zijn, hoe zeer in zich zelven *godloos*. — Wanneer wij menschlijk van God spreken, moeten wij zeggen: God bemint den deugdzamen, maar haat den godlozen.

Dus behooren ook wij, den mensch op zich zelven en ten opzichte van zijne hoedanigheden en gedrag, te onderscheiden. Verre zij het van ons, hoe zeer wij ook verpligt zijn, en een waar menschenvriend ook lust en vermaak vindt, om aan alle zijne medemenschen wel te doen, dat wij met den losbandigen snoodaart, als zoodanig, gemeenschap oefenen, of hem lief zouden hebben, zoodat wij ook zelfs den schijn zouden geven, dat wij zijne ondeugden goedkeuren. Alle onze medemenschen zijn onze *naasten*, en wij zullen hen, volgends de Godlijke wet, liefhebben, hij zij *Jood* of *Samaritaan*, *Christen* of *Heiden*, naar ons gevoelen *rechtzinnig*, of *onrechtzinnig*, wij zullen hem de liefdediensten doen, op welke alle onze medemenschen, uit hoofde van de gelijke natuur, en denzelfden oorsprong, bij ons recht hebben. Maar, wanneer deze onze natuurgenoot een zedenloos gedrag heeft, wanneer zijn mond zich gewend heeft aan vloeken en ongeschikte taal, wanneer hij onzen God, wan-

neer

neer hij JESUS, onzen besten Vriend, onzen Heer, en Leeraar, aan wien wij ons heil, en onze herstelling in de vriendschap met God, te danken hebben, smaadt, hoont, en lastert, zonder naar eenige reden te hooren, of aan de overtuiging der waarheid, ja zelfs niet aan derzelver redelijk onderzoek, plaats te geven, kunnen of mogen wij hem, als zoodanig, niet liefhebben, opdat wij geene gemeenschap hebben met zijne snoode werken, en wegens Gods regtvaardigheid, ook in zijne straffen niet deelen. —

Onze *liefde* en *haat* zal, volgends de hier voor opgegeven aanmerkingen, ook geregeld moeten zijn, in de behoorlijke mate en onderscheiden trappen, naar mate en evenredigheid van de nadere betrekking, welke de voorwerpen tot ons hebben, jegens welke wij onze liefde en haat moeten uitöefenen. Wij zijn dus onze eerste en meeste liefde verschuldigd aan onze bloedverwandten, vrienden, en bekenden, zoodat wij, in dezelfde gevallen, wanneer wij beiden te gelijk de uitwerkzelen onzer goedwilligheid niet kunnen bewijzen, hen voortrekken boven die genen, die ons, in dit opzicht, vreemd zijn, echter onder die bepaling, dat de deugd en waardigheid, en dus de waare beminlijkheid, in beiden gelijk staan. Immers, wanneer onze naastbestaanden zich mogten overgeven aan de ondeugd, zullen wij misdoen, wanneer onze natuurlijke liefde ons de oogen voor deze hunne ondeugden doet sluiten, of den deugdzamen man bij ons zou doen achterstaan bij eenen onwaardigen bloedvriend, met hoe naauwe banden der natuur anders aan ons verbonden. Op gelijke wijze, dewijl er nadere betrekking en meer wederzijdsche overëenkomst, plaats heeft, zal, in gelijke gevallen, onze liefde tederer en werkzamer moeten zijn, jegens hen, die in gevoelens, in bedoelingen, in levens- en denkwijze, met ons overeenstemmen. Tusschen belijders van denzelfden Godsdienst, tusschen de waare beöefenaars van den zelven, en de ongeveinsde vrienden der deugd, zal reeds natuurlijk eene naauwer verëeniging van gemoederen stand grijpen, en de broederschap en liefde de harten samenbinden —

Aan den anderen kant zal onze *afkeer*, onze *haat*, insgelijks naar de beide boven opgegeven regelen moeten geregeld worden. — De persoon van den mensch mogen wij niet *haten*, hij is toch onze naasten, onze na-

natuurgenoot, de algemeene goedwilligheid eischt, dat wij hem, zoo veel mogelijk, en zoo veel de omstandigheden vereischen, wel doen. Maar, wanneer hij dwaalt, en in plaats van waarheid dwalingen aanhoudt, zullen wij hem, indien hij ter goeder trouwe te werk gaat, wel niet kwalijk kunnen nemen, dat hij dwaalt, trouwens ook wij zijn feilbare menschen, ook wij staan bloot voor dwalen, maar zijne dwalingen zullen wij daarom niet goedkeuren, noch ons schamen, om de waarheid daar tegen te belijden. Doch indien hij zich laat vervoeren, om te lasteren, zullen wij daar van onzen afkeer betonen, en naar evenredigheid van de grootheid van dit kwaad, hetzelve moeten haaten. — Dus ook, wanneer onze medemensch, door zwakheid, tot eenige misdaad vervalt, zullen wij insgelijks aan onze zwakheden en gebreken gedenken, doch, tevens zijne misstappen afkeuren, en er aan hem ons afkeer van laten blijken. Indien hij zich in het kwaad verhardt, en geheel alle teugels afwerpt, en zich een' hater van God, Godsdienst, en deugd, bewijst, door zijne woorden en daaden, zullen wij geheel alle nadere gemeenschap met hem vermijden en afbreken, en dus onzen haat tegen zoodanige gesteldheid en daaden betonen, opdat wij ook niet besmet worden.

Met één woord, gelijk de Heiden CICERO reeds heeft aangemerkt, dat *vriendschap* alleen bestaan kan tusschen goede en deugdzame menschen, zoo moet men in de liefde en haat dit altijd in het oog houden. Waare liefde verëenigt alleen de beminnaren van waarheid en deugd, en zuivere, echte *broedermin* tusschen de belijders en navolgers van JESUS moet niet verward worden met algemeene goedwilligheid.

In het volgende Nommer zal ik de voorschriften van den Bijbel omtrent *liefde* en *haat* in aanmerking nemen, wanneer ons blijken zal, dat zij met de in dit Nommer gemaakte aanmerkingen volmaakt overëenstemmen.

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 45.

(*Vervolg en slot van No. 44.*)

LIEFDE EN HAAT.

Zeker oud Kerkleeraar heeft ééns van de Heilige Schrift gezegd, dat zij te vergelijken was bij een wasfen neus, dien men naar zijn' zin kan draajen en vervormen; even dus hadden de uitleggers van den zin des Bijbels allerhand gemaakt. Deze gelijkenis is zeer ongelukkig uitgekozen, wanneer men die op den Bijbel zelven toepast. Dit godlijk Boek toch heeft eenen vasten duidlijken zin, die volkomen bepaald, en waar omtrènt voor den bedaarden en ongeveinsden onderzoeker der waarheid, geene twijfeling overig is; evenwel, wanneer men op de handelwijze, die de menfchen met den Bijbel gehouden hebben, achtgeeft, is er meer dan te veel waarheids in de gemelde vergelijking. Onvaste en onkundige menfchen hebben denzelven al vroeg verdraaid, tot hun eigen verderf, zoo als PETRUS reeds klaagde 2 PETR. III: 16. Doch, gelijk dit niet geweest is de fchuld van den Bijbel, dus was het niet het lot van dit Boek alleen. Men vindt toch, dat vaak ook andere, ongewijde, fchriften, wetten, verbonden, overëenkomften, ftaatsregelingen en dergelijke, onderhevig zijn geweest aan verdraajingen en valfche uitleggingen. Men

wist, ten allen tijde, dezelve naar zijne bijzondere oogmerken en belangen, te verklaren. Hoe menige uiterste wil heeft, onschuldig, aanleiding gegeven tot de langduurigste pleitgedingen, omdat de begeerte van den éénen of anderen, die zich verbeeldde recht op de ervenis te hebben, niet voldaan was? Zoo lang de menschen niet oprecht en ongeveinsd waarheid zoeken, maar zich door vooröordeelen, door partijzucht, door opgevatte gevoelens, laten drijven, en hunnen zin in den Bijbel brengen, in plaats van den zin des Bijbels uit hem zelven op te sporen, zal men de verscheelende oordeelen over dit Boek en deszelfs zin zien stand houden — Intusschen, laat de waarheidminnaar zich niet afschrikken, maar den weg des onderzoeks betredende, komt hij tot zijn doel, en vindt, in de opklaring van zijn verstand en de verbetering van zijn hart, door den Bijbel, den loon van zijnen arbeid ten dezen.

Bijzonder ontdekt zich de gegrondheid dezer aanmerking, met betrekking tot de zedenleere der Heilige Schrift. Deze is zoo volmaakt, zoo schoon, zoo bekoorlijk, dat „ het Euängelie, dat godlijk Boek, het alleen-nodige voor eenen Christen, en het allernuttigste, voor wien het ook zij, enkel overdacht behoeft te worden, om de liefde voor deszelfs auteur in de ziel te verwekken, en den wil, om zijne geboden in de ziel te vervullen. Nooit sprak de deugd zoo lieflijk en streelend. Nooit drukte de diepste wijsheid zich met zoo veel nadruk en eenvouwigheid uit. Men verlaat deszelfs lezing niet, zonder zich beter te gevoelen dan te vooren!" Zoo getuigt een ROUSSEAU van dit godlijk Boek. Welke kracht der waarheid! Niettegenstaande dit, hebben niet alleen de *Deïsten*, en andere vijanden der Openbaring, deze zedenleere der Heilige Schrift willen beschuldigen, van meer dan éénе misvatting, maar ook heeft het Bijgeloof, door miskenning van den waaren zin, den Bijbel misbruikt, om geweld en gewetensdwang te verdedigen, en, zo mogelijk, te rechtvaardigen. Het geen de Bijbel leert van *liefde* en *haat* jegens onze medemenschen, is voornaamlijk onderhevig geweest aan misvattingen en verdraajngen.

Wanneer een wijsgeerig menschenvriend de algemeene menschenliefde en broederschap, dikwijls tot buitensporigheid toe, en overdreven, predikt, beroept hij zich op den Bijbel, en wijst ons op deszelfs zedenleere,

op

op de geboden van JESUS, die zelfs beveelt, dat men zijne vijänden liefhebben, en hen, die ons vloeken en vervolgen, zegenen en voor hun bidden zal. MATTH V: 44. vergel. ROM. XII: 20. Een Christenwijsgeer, die zoo geern alle de verschillende gezindheden der Christenen tot één gebracht zag, dat hij, misschien, in zijnen ijver, zelfs de zuiverheid der waarheid schijnt te zullen opöfferen aan dezen zijnen wensch van algemeene Broederschap, neemt den Bijbel tot zijn behulp, en bijzonder den Apostel JOÄNNES, die in zijnen eersten algemeenen Brief, op meer dan ééne plaats verzekert, dat, wie zijnen broeder niet liefheeft, bij geene mogelijkheid, God kan liefhebben. I JOÄNN. II: 9. IV: 20. enz.

Daar tegen, heeft zoo menig ijveraar voor zijn samenstel en gezinte, die zich door zijnen ijver zoo ver liet vervoeren, dat hij andersgevoelenden haatte en daadlijk vervolgde, of ten minsten trachtte te vervolgen, zonder zelfs door de naauwste banden van bloedverwantschap zijnen haat te laten beteugelen, of door de pligten van burgerlijke welvoeglijkheid en beschaafdheid te laten bepalen, zich ook met den Bijbel beholpen, en beweerd, dat hij, door zijn gedrag, niet anders deedt, dan de voorschriften van den Bijbel te volgen. Ten dien einde beroept hij zich, bij voorbeeld, op het zeggen van JESUS LUK. XIV: 26. „ Indien iemand tot mij komt, en niet *haat* zijnen vader en moeder, en wijf en kinderen, en broeders en zusters, ja ook zijn eigen leven, die kan mijn discipel niet zijn." ja zij beroepen zich, tot verantwoording van hun gedrag, op den vreedzamen JOÄNNES zelven, die in zijnen Tweeden Brief *vs.* 10. dus spreekt: „ Indien iemand tot ulieden komt, en deze leere niet en brengt, ontvang hem niet in uw huis, en zegt tot hem niet: zijt gegroet!" — Menigmalen hebben zij de woorden van DAVID in den mond PSALM CXXXIX: 21, 22. „ Zou ik niet haaten, Heere! die u haaten? en verdriet hebben in de genen, die tegen u opstaan? Ik haat hen met een' volkomen haat, tot vijänden zijn zij mij."

Hoe kan nu, bij zulk een verschillend gebruik, als men, in dit opzicht, van den Bijbel maakt, deszelfs eere gered en gehandhaafd worden? Of zal men moeten denken, dat de zedenleere van den Bijbel zich zelve, in dit stuk, tegenspreekt, en met zich zelve strijdt? De

waarheidminnaar zal zichzelven, bij nadere oplettendheid, deze vraag ligtelijk beäntwoorden, en wel verre van ſtrijdigheid, de volmaaktſte overëenſtemming van de zedenleer der Heilige Schrift met zich zelve, en met het recht der natuur, vinden.

Men herinnere zich, uit het voorgaande Nommer, dat ons het Natuurrecht eene algemeene goedwilligheid beveelt jegens alle menſchen, die alle onze natuurgenoten zijn, die alle, als menſchen, gelijke rechten met ons hebben, die dus alle aanſpraak kunnen maken op onze liefde, en liefdedaaden. In dit voorſchrift is de leer van den Bijbel volmaakt. Hoe menigmalen ſcherpte MOSES, in zijne wetten, aan de *Israëliten* deze algemeene goedwilligheid jegens alle menſchen in, niettegenſtaande hij anders dit volk, als een afgezonderd volk, zoo veel mogelijk, buiten verëeniging met vreemde en heidenſche volken houden wilde? Hoe menigmaal beval hij hun den vreemdeling, met rechtvaardigheid niet alleen, maar ook met billijkheid en genegenheid, te behandelen, doende hen opmerken, hoe zij ook éénmaal vreemdelingen waren in *Egypte*, ja ſlaven, waaröm ook zelfs hunne ſlaven menschlievend door hen moesten behandeld worden. Deze zelfde wet verkondigde JESUS, dat men zijnen naasten, zijnen medemensch, lief moet hebben, als zich zelven. Volgends deze zedenleere van JESUS, zijn alle menſchen voorwerpen van onze goedwilligheid, alle ellendige menſchen voorwerpen van ons medelijden en liefdebetoning. Is iemand onder de handen van moordenaren gevallen, ontmoeten wij den ellendigen, gewond en naakt, op onzen weg, wij moeten hem niet koel en onverſchillig voorbijgaan, wij moeten hem niet vragen, of hij een *Jood* of *Samaritaan* zij? Hij eischt onze liefde, hij roept om ons mededogen; men verzachte en zuivere zijne wonden met wijn en olie, en men voere hem in de herberg, om geholpen en genezen te worden. Dit leerde JESUS ons in die ſchoone gelijkenis van den barmhartigen *Samaritaan* LUK. X.

Deze goedwilligheid moet zich tot *alle* menſchen uitſtrekken, tot onze vijänden zelve. „ Hebt uwe vijänden lief, zegen hun, die u vervloeken, doe wel aan de genen, die u haaten, en bid voor de genen, die u geweld doen en u vervolgen." MATTH. V: 44. Immers onze vijänden en vervolgers zijn menſchen, komt hun dan on-

onheil over, zij zijn voorwerpen van onze menschlievendheid. Nooit voegt het ons, aan hun gelijk te worden, in hunnen haat, in hun vloeken, in hun vervolgen, integendeel, door edeler wraak, door hun onze goedwilligheid te bewijzen, zullen Christenen hunnen verheven geest openbaaren, en hen tot beschaamdheid en nadenken brengen. Door onzen vijänd te spijzen, als hem hongert, te drinken te geven, als hem dorst, zullen wij koolen van vuur op zijn hoofd hoopen, hem verlegen maken, tot berouw noodzaken, en zeer veel vermogen, om hem van zijne redeloosheid te overtuigen.

Doch, gelijk wij in het voorgaande Nommer gezien hebben, de voorwerpen, tot welke onze liefde en haat betrekking kan hebben, zijn van geheel onderscheiden aart en wezen. Sommige menschen zijn aan ons door eenen naauwer band van bloedverwantschap verbonden, anderen, door overëenstemming van gevoelens, neigingen, en wijze van werkzaamheden, anderen, doordien zij onze stad- of landgenoten en leden van dezelfde burgermaatschappij met ons zijn; sommige menschen zijn onze vrienden, andere onze vijänden; sommige zijn deugdzaam en godsdienstig, andere godloos en van eene snoode levenswijze en gedrag. Uit dit onderscheid volgt, gelijk wij in het voorgaande Nommer gezien hebben, dat onze algemeene goedwilligheid in sommige gevallen verhoogd wordt tot liefde, welke liefde hare onderscheiden trappen heeft: terwijl andere voorwerpen onzen haat gaande maken, die omtrent sommigen, pligtelijk, niet meer is dan een mindere trap van liefde, doch omtrent anderen, eenen wezenlijk afkeer en tegenstand tegen hun gedrag en daaden in zich bevat.

Dus spreekt ook de Bijbel: hij kent het onderscheid van liefde en haat, en derzelver zoo menigvuldige verscheelende trappen, welke hij juist aftekent naar de gesteldheid der voorwerpen; gelijk dan, in de daad, onze liefde en haat zedelijk welgesteld is, wanneer deze evenredigheid juist wordt in acht genomen. Alleen moet men dit opmerken, dat de Bijbel eenen minderen trap van liefde, wanneer die in vergelijking gebracht wordt, met eenen volmaakter of hooger trap van dezelve, somtijds *haat* noemt, hoewel er geen eigenlijk gezegde *haat*, maar alleen eene min vuurige en min warme liefde, plaats heeft. Dus lezen wij van JAKOB, dat hij LEä zijne huisvrouw *haatte*,

 dat

dat is, minder liefhadt, niet zoo vuurig, niet zoo ſterk beminde, als zijne andere vrouw RACHEL, LEä's zuster, voor welke hij vroeger en tederer genegenheid had opgevat. GEN. XXIX: 31. vergeleken *vs.* 30. In dit laatſte vers ſtaat: „ JAKOB *hadt* RACHEL *liever dan* LEä." De aardsvader hadt derhalven beide zijne vrouwen lief, maar RACHEL *liever* dan LEä, en deze mindere liefde voor LEä wordt *vs.* 31. *haat* genoemd. Ik heb daaröm, in mijne vertaling, *vs.* 31. dus overgezet. „Doch JEHOVA zag, dat LEä de *minstgeliefde* bij JAKOB was" — Op gelijke wijze DEUT. XXI: 15—17. enz.

De hoogſte en volmaakſte liefde zijn wij, volgends den Bijbel, aan God en den Godsdienst verſchuldigd. Voor de eere van God en zijnen dienst moeten wij alles, ook het geen ons het dierbaarst in de wereld is, wanneer de nood en omſtandigheden het vorderen, opöfferen. Wij moeten, door voorliefde voor onze naaste vrienden, aardſche belangen, en het leven zelfs, ons niet laten aftrekken van onze pligten, die wij aan God en den Godsdienst, en aan de deugd, volgends Gods wil, verſchuldigd zijn. Dit drukt JESUS in de boven aangehaalde gezegden LUK. XIV: 26. dus uit: „ Indien iemand tot mij komt, en niet *haat* zijnen vader en moeder, wijf en kinderen, broeders en zusters, ja ook zijn eigen leven, die kan mijn discipel niet zijn." JESUS wil derhalven niet, dat wij deze voorwerpen onzer natuurlijke liefde, in den eigenlijken zin, zullen *haaten*. Neen, *haaten* is hier ſlechts *min liefhebben*, dan hem en zijnen Godsdienst. De omſtandigheid, bij welken JESUS deze woorden ſprak, toonen overtuigend, dat dit alleen de zin zijner woorden zijn kan. Vele menſchen volgden hem, en ſcheenen zijne leere te willen omhelzen, Hij, niet ingenömen met uiterlijkheden, noch verkuiſcht met ijdele mondbelijdenis, droeg hun, nadruklijk, voor, alle de zwarigheden, die het beleven van den waaren Godsdienst verzellen, de uitgeſtrektheid der pligten, welke de Godsdienst en deugd van ons vorderen; en wil dus, dat men zich wel beraade, om deze keuze met grond en uit overtuiging van het hart te doen, ten einde dus bij de éénmaal gedane keuze te volharden, en niet, om opkomende moeilijkheden, weder ſchandelijk af te vallen. Dus is dan de waare zin der aangehaalde woorden, gelijk ik ze vertaald heb. „ Indien iemand zich tot mij vervoegt, en hij *laat* (als het nodig is) zijn' vader en moeder,

VROUW

vrouw en kinderen, en broeders en zusters, ja zijn eigen leven, niet *vaaren*, dan kan hij mijn echte leerling niet zijn." Te weten, fomtijds vordert onze pligt deze opöfferingen in fommige gevallen, gelijk het, tot lof van den ftam der *Leviten*, wordt gemeld, DEUT. XXXIII: 9.

„ Hij zeide tegen vader en moeder: Ik zie u niet aan!
Hij onderfcheidde zijne broederen,
Hij kende zijne eigene zoonen niet!
Zij hielden zich alleen aan uwe bevelen,
Zij handhaafden uw verbond."

Te weten, toen het volk van *Israël* zich bezondigd hadt met het gouden Kalf EXOD. XXXII. wanneer de *Leviten*, tot ftilling van het oproer, zonder onderfcheid, de oproermakers met geweld beteugelden, enz.

Volgends deze evenredigheid, welke de Bijbel, overeenkomftig het natuurrecht, in *liefde* en *haat* in acht genomen wil hebben, prijst hij de broederfchap onder Christenen, die het zelfde geloof belijden, den zelfden Heer en Zaligmaker JESUS eerbiedigen, en zijne voorfchriften, door geloof en deugd, volbrengen, ten fterkften, en bij voorkeuze, aan. Dit is de groote inhoud van JOÄNNES eerften algemeenen Brief; hier op is gegrond de vermaning van PAULUS, dat men wel aan *alle* ellendigen en armen zal weldoen, maar bijzonder aan de arme huisgenoten des geloofs, waarvan wij in één onzer vorige Nommers gefproken hebben.

Maar, volgends die zelfde evenredigheid, kunnen wij deze gemeenzame broederfchap niet met zulken oefenen, die door hunne redenen en gedrag toonen, dat zij andere beginzelen volgen, door eenen anderen geest gedreven worden, dan de beginzelen van den Godsdienst en de geest van JESUS. JESUS zelve maakte dit onderfcheid, en ging met alle menfchen niet op gelijke wijze om. Niet met den trotfchen en geveinsden Farifeër, als met den nederigen en ootmoedigen Tollenaar. Zelfs ontftak hij, de zachtmoedige, in toorn, wanneer hij de huichelarij der fnoodäarts aanfchouwde. Daar omtrent geldt dan nu het voorfchrift van JOÄNNES in zijnen Tweeden Brief *vs.* 10. welke woorden ik dus vertaal, waardoor de zin duidelijk wordt: „ Indien iemand tot u mogt komen, en nogthans deze leere niet aankleeft, ontvangt hem niet in uw huis [als een' Christen,] groet hem niet, als zoodanig; want, die hem als een' Christen

zou

zou groeten, zou even daardoor toonen, deel te nemen aan zijne ondeugende werken." Natuurlijk zeker en redelijk. Licht en duisternis kunnen niet te gelijk zich veréénigen, dus ook niet CHRISTUS en BELIÄL, Godsdienst en deugd, met godloosheid en ondeugd.

Wat nu eindelijk betreft de wootden van den Dichter, PSALM CXXXIX: 21, 22.

„ JEHOVA, zou ik, die u haten, ook niet haaten?
Hen niet verfoejen, die zich kanten tegen u?
Volkomen haat ik hen, zij zijn mij tot vijänden!"

Men verbeelde zich eenen deugdzamen en godsdienſtigen man, die godloosheid en geveinsde huichelarij het hoofd ziet opſteken, die de deugd en goede zeden door dartelheid en losbandigheid met voeten ziet treden, God in het aangezicht hoonen, en die zelve als een dweeper gelasterd, gehoond, en geſmaad wordt. Zo deze man eene gevoelige ziel, een aandoenlijk hart, bezit, het welk gloeit van liefde tot deugd, tot God, en tot zijnen medemensch, hoe moet die man gelteld wezen? Hoe ondraaglijk zijn hem deze ſnoodheden en gruwelen? En juist zulk een aandoenlijk en waarlijk deugdzaam man was DAVID, die dezen *Pſalm* opſtelde, in eenen tijd, toen aan het Hof van SAUL de Godsdienst in huichelarij was veränderd, alle ſnoodheden de overhand hadden gekregen, en hij zelve gelasterd en vervolgd werdt.

Laat ons beſluiten: de Bijbelſche zedenleere is zeer juist en volmaakt, met betrekking tot het wel beſtuuren van *liefde* en *haat*, jegens onze medemenſchen. Laat ons hare lesſen opvolgen, eene algemeene goedwilligheid in woorden en daaden oefenen, de rampen van onzen lijdenden natuurgenoot, zoo veel in ons vermogen is, verzachten, zelfs onze vijänden weldoen, maar tevens ons met den waaren deugdgezinden hartelijkst veréénigen, met hem God dienen en verheerlijken, geene gemeenſchap oefenen met onvruchtbare werken der duisternis, en als lichten ſchijnen, in het midden van een krom en verdraaid geſlacht, verwachtende met ſtille lijdzaamheid den nieuwen hemel en de nieuwe aarde, waar in gerechtigheid en deugd zal heerſchen, en de liefde en vrede zullen bloejen!

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat, het zesde Huis van de Vischſteeg, Noordzijde.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 46.

BESPIEGELINGEN.

De volgende BESPIEGELINGEN zijn van dezelfde onbekende hand, aan welke mijne Lezers de Bespiegelingen over de *waarde van den mensch* enz. te danken hebben, die in N°. 34 en 35 geplaatst zijn. Ik twijfel niet, of zij zullen, met mij, den Schrijver voor dezelve dank zeggen.

„Volken der Aarde! u kan men, door uwen godsdienst, gelukkig noemen, daar hij u troost verschaft, in de grootste rampen uw toevlucht is, en u de hand biedt, wanneer het Heeläl u verlaat, waardoor gij zijn bezit — indien gij gehoor geeft aan u geweten — voor geene werelden zoudt willen missen! — Gezuiverde godsdienst der Christenen! waar ter wereld wordt eene leer gepredikt, die u in dit alles op zijde kan streeven? — Door u wordt de bloodäart een held; en, daar hij te voren voor het geritzel van een blad beefde, treedt hij thans, onbekommerd, over graven! Met eenen manlijken blik ziet hij in het rond, en zegt:"

2. Zz „Is

„ Is 't waarheid? hoe? de duist're nacht
Wordt dag. 'k Durve onbeschroomd om stille grafsteên waaren!
De schrik van 't menschelijk geslacht,
De dood, kan mij niet meer vervaaren!
Al loost mijn hart een diepe zucht,
Al klopt mijn boezem ... Neen! geen klacht vervult de lucht.
'k Aanschouw geen graven meer, 'k zie godlijke akkergronden.
'k Vind in die asfche een kiem van godgeheiligd zaad,
't Geen voor den Hemel rijpt, en éêns, na weinig stonden,
Een eeuwig heil te wachten staat!"

„ Een eeuwig Heil . . .! wat angst bekruipt
Mijn bevend hart . . . ? o Schrik! 'k voel't hair te berge rijzen,
Daar doodzweet mij van 't aanzicht druipt!
Wie moet niet op dit denkbeeld ijzen?
Hoe! zie 'k de doodstuip der Natuur?
Hoe! kraakt dit diep gewelf, verniéld door bliksemvuur!
'k Leef echter..,! wreed besef...! neen!, 'k sterf door angst (en vreezen.
Rampzalig lot! 'k was ligt bedrogen door den schijn!
Eén oogenblik, misschien...! en 'k zal vernietigd wezen!
Mijn dood kan eeuwig slapen zijn!"

„ Zie

„ Zie daar de wanhop'ge klagt der verſtandeloozen! en uw triumf, o godslasterlijke predikers der vernietiging! Triumf, . ? ja! maar die u weldra tranen van bloed zal doen ſchreijen, wanneer gij, in de voor u zoo rampzalige doodsvallei, zult ontwaaren, dat gij niet vernietigd zijt; hoe zeer gij zulks dan — offchoon thans de menschheid daar van ijst — zoudt affmeeken! — Nog ééns! godslasterlijke predikers der vernietiging! — of zal ik *godslasterlijk* achterlaten, omdat de leere van het verzaken der Godheid deze uwe prediking vooräfging? — Gij lacht, niet waar? om de armoedige wijsbegeerte, die het één en ander ſtaande houdt, en daar op durft ſterven! — Durft gij, op uwe leere ook, gelaten, den dood inwachten? lagcht gij ook op uw ſterfbed? — *Zo* ja! dan zijt gij daar reeds de lotgenoot der rampzalige geesten, die u al lagchende te gemoet zien, omdat dit de grootſte triumf is, even gelijk hier de uwe, in het berooven uwer medeſtervelingen van den grootſten zegen: *op God te vertrouwen, in leven en in ſterven!* Ei! keert nog te rug! Het is nog tijd! En maakt gebruik van uwe groote verſtands-vermogens, die u, in andere wetenſchappen, den roem der verſtandigen verwierven! — Wat kan het u baten, dat uwe gelaadstrekken in marmer pronken, indien uw ligchaam, en — uwe ziel, waar van het eerſte al zijnen luiſter ontleende, — gelijk het marmer der CÆSARS en ALEXANDERS, voor eeuwig vernietigd zijn! rampzalige toeſtand! indien gij een rechtvaardig God, en eenen ſtaat van vergelding loochendet — omdat zij niet beſtaanbaar zijn met uwe handelingen, waar in gij wenscht te volharden! "—

„ Dan hier toe kunt gij niet betrokken worden, gij, die, verleid zijnde, wanhoopt! Beeft vrij, ja! — het is billijk, dat gij, op den rand des afgronds gebracht zijnde, beeft! Maar, ſtort er u niet in neder, nu gij

nog de roepftem uwer betere beginzels, uwer Christelijke opvoeding — de roepftem van Gods ontfermende genade, hooren moogt! Laat deze u, als het gezicht op den weg van *Damaskus* wezen; en wordt, met PAULUS, één der uitmuntendfte verkondigers der onfterflijkheid!" —

„ Ook gij behoort niet tot de fchaare der opzetlijke Godloochenaars, die, door naauwgezetheid, twijfelingen, of zwaarmoedigheid, gefchokt wordt. — Laakbaar echter is dit uw beftaan, gelijk een vedertjen, door het minfte windjen heen en weder gedreven te worden, en niet te gelooven, waar Gods woord verzekert, en de rede leert; waar ongeloof, ongehoorzaamheid, waar bekommeringen dwaasheid zijn!"

„ Neen! neen! beklemde ziel! fchep moed!
De mensch vernietigd...? en de dood een eeuwig flapen...?
Dan was deez' wereld 't hoogfte goed!
De mensch flechts voor den tijd gefchapen! —
Ik beef...! o troostelooze leer!
Ge ontrooft me een' fchat, die 'k ver voor goud en kroon (waardeer.
Kan zoo veracht'lijk laag ooit de ed'le mensch dan bukken?
Met u, o blijde hoop op zalige onfterflijkheid!
Derve ik genot in vreugd, en troost in ongelukken,
En doorzicht in Gods wijs beleid!"

„ Dat

„ Dat vuur, met Godlijk licht omstuwd,
Dat redenmagtig, vreemd, dat onbevat'lijk wezen,
Onstoflijk, schoon aan 't stof gehuwd,
Bewonderd, ja! maar onvolprezen,
Van waar de mensch zijn' waarde ontleent,
De ziel, blijft met geen stof in 't donker graf vereend,
Voor eeuwig uitgebluscht...! Of derft de zon haar' glansſen?
o Dwaling! — Daar, gedoscht in heerelijker gloed,
Zij, hier ter kim gedaald, aan zuiv'rer hemeltransſen,
Eerst aan den wil van God voldoet!"

„ De ziel, haar hemel-afkomst trouw,
Zou, nog aan 't aardsch' geboeid, reeds naar den hemel streeven;
En, bij den schok van 't grootsch gebouw
Verliezen duuring, werking, leven...?
Zij staake vrij in 't stof haar werk;
Dan, van haar vijand los, rent ze in een ander perk:
En heeft geen' dorst naar goud, noch wellust, te bestrijden:
Of zou zij, hier reeds aan dien hoogstvolmaakten stand
Zoo na, die vreugd, die haar in kluisters kon verblijden,
Niet smaken, vrij, in 't Vaderland...?"

„ Gij, puikgewrocht van 's Hoogstens hand!
Onzichtbaar! ziende! — lichtverspreidend', zelve duister!
Gij, vonk van Godlijk vuur, 't geen brandt
Tot troonglans van Gods eeuw'gen luister!
Ontäart, als gij naar 't aardrijk haakt,
Getrouw aan oorsprông, als ge in hemel-ijver blaakt;
Vreemd mengzel! grootsche ziel!.. ach! hoe laag kruipend (tevens!
Ruk los! veracht! stijg! stijg ver boven 't nietig stof!
't Is slechts één uur van smart, 't zijn zalige eeuwen levens,
Neen! eeuwigheden in Gods lof."

„ o Ja! de wetten der natuur,
Haar prachtig schoon, houdt me in bewond'ring opgetogen,
'k Aanbid in water, aarde, en vuur,
Gods wijsheid, goedheid, alvermogen.
Ja 't oog stijge opwaards, eerbiedvol,
't Ontdekke in ieder vonk een wijden wereldbol,
Verrukt door talloos tal van wonderen en krachten,
Maar, zal mijn vlugge geest, in 't logge stof, vergaan!
Heeft de ed'le mensch, Gods vriend, niets meer dan 't vee te (wachten?
Vernietiging! kom, snel dan aan!"

„ Spoed

„ Spoed aan! ontrukt me een tranendal!
Mijn leven toch is dan niets meer dan eind'loos vreezen.
Een wenk der Almagt schiep 't Heelâl;
Dan de eigen wenk doet niets meer wezen!
Voor velen was Gods goedheid groot,
Maar allen wacht toch straks een onverbidb're dood,
En 't grootst getal heeft steeds met angst en zorg te kampen.
o Dood! gij wordt mijn vriend! mijn hoop vergaat in 't graf.
Gij schenkt ons troost in druk, ge ontheft den mensch van (rampen,
Als 't leven, legt hij 't aanzijn af!"

„ Zie daar! zoo verre kan het eene zogenaamde Wijsgeerte brengen, die de verstandeloze wijzen, of wijze dwaazen, leeraaren, en die hunne ligtgelovige leerlingen zoo gemaklijk toestemmen, na voorafgaande geloften, om niets te onderzoeken, en dus niets te geloven, van het geen den toets van gezond verstand zou kunnen doorstaan. — Treurige weêrklank van de taal in *Eden*, die het eerste menschenpaar alreeds verleidde! — Door op te volgen, het geen de Godheid hadt afgekeurd, zouden zij het goed en kwaad kennen. — Hier schenkt de godsdienst eenen troost, die den ellendeling op zijn doodbed doet juichen! En, het verduisterd verstand van ingebeelde wijsheid zoekt, met wreede hand, hem zelfs de hoop te ontrukken, wien niets dan deze meer overig bleef, en zich zelve vernietiging wijs te maken. — Zijt gij dan waarlijk gelukkig, met deze uwe geliefkoosde begrippen? Zijt gij gelukkig, als gij den dood voor oogen ziet? Durft gij dien trotseeren, even gelijk de angstvallige bloodaart,

ſtart, zoo als gij hem ſpottende noemt, die uwe geveinsde of vermetele gerustheid voor wereldsgoed niet zou willen koopen? —"

„ Maar welk gebrul hoor ik van verre? is het de taal der onzinnigen, die hunne kluisters verbreken? — o neen! dan hadt men ſlechts voor zulken te vreezen, die het ligchaam zouden kunnen dooden; maar van dezen is het te duchten, dat zij de ziel zoeken te verderven in de hel! — Wie ijst niet op het hooren van hunne godslasterlijke voortbrengzels! — Hoe! zeggen zij, zoudt gij, o dwaaze mensch! u, gelijk een lam ter ſlachtinge, geduldig laten leiden, en dan den dood inroepen, opdat die u van rampen zoude ontheffen? — Dat gij met ons de *vernietiging* zoekt te geloven, dit is wijsheid! maar wij doen het uit andere beginzels. *Geniet! geniet!* dit is ons verſtand, en *vernietiging* is onze ſpreuk — den dood! — zouden wij den dood inroepen, om vrij te zijn?" —

„ o Neen! dit denkbeeld maakt ons vrij,
De deugd een' ſchim! niets meer! de ziel toch zal ook ſterven!
De mensch, blijft hem de moed ſlechts bij,
Zal, zonder angst, nu vreugd verwerven,
Genoeg door ijd'len waan geboeld!
Vooröordeel dreig' 't gemeen! 't zij uit ons hart geroeid!
De deugd toch is geen weg, om waar geluk te ſmaken.
Hoe? is voor 't leven niet een korte tijd bepaald?
Wie, die de vrijheid mint, zou niet zijn banden ſlaken?
Wel aan! eer uw gelukzon daalt."

(*Het vervolg in No.* 47.)

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat.

DE ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 47.

(*Vervolg van No. 46.*)

BESPIEGELINGEN.

„ Lagch nu met deugd, en eed, en pligt!
Geluk! zie daar de trek, den menschen aangeboren.
„ Zoek dat! zijt éénmaal vrij! verdicht
Geen straf, hierna den mensch beschoren.
Indien gij slechts in 't purper gloort,
Wat raakt 't u, langs wat weg? 't zij door verraad of moord?
Of onschuld ketens drage? of deugd in ramp moest zuchten?
Elk leg vooröordeel af; volg' de inspraak van zijn hart.
De boom, door bliksemvuur geveld, draagt nooit meer
(vruchten.
Geniet dan 't leven; ducht geen' straf!"

„ 't Is lafheid, wen ge een rijk bestaan
Zoudt, om een woord, een eed, gewillig overgeven —
Voor weeuwgeklag en wezentraan
Zoudt, tot uw' schade, als Rechter, beven.
Klom steeds het heilig Recht ten troon? —
Verächting! armoê! Neen! neen! 't is een droevig loon!
Wat de Eeuwigheid *beloov'*, de tijd vergunt *genieten.*
Zijt waakzaam, en een dolk trotseer' en angst en straf,
Wel aan! een vluchtig uur mogt al te ras ontschieten:
„ *Als 't leven, legt gij 't aanzijn af!*""

2. Aaa „ 't Gaat

„ 't Gaat wel! zóó wordt gij ras gevormd!

Wijkt reeds de dwaling? — 't kost één ſtap ſlechts, waarheids-
(vrinden!

Volhard, o held! ſchoon 't ſomtijds ſtormt:

Hier zult gij vreugde en kalmte vinden!

„ *Geen leven, maar geen' ſtraffe ook meer!*"

Leef thans gerust, naar lust! -- De dwaas ſterv' nu voor de eer,

Voor 't vaderland, voor deugd, voor godsdienst, vriend en
(magen!

Gewisſe vreugd gaat voor *onzek're* zaligheid!

Wien 't leven alles is, moet all' om alles wagen,

„ Gij juicht toch, ſchoon de menschheid ſchreit."

„ o God! wat ſchrikbeeld! — zwart tafreel! —

Is dit uw' orde en wil? — 'k Beſpeur, hoe hemelbollen,

Daar 't al voldoet aan 't grootsch geheel,

Langs afgemeten baanen rollen —

Uw wenk, o Schepper der natuur!

Eerbiedigt, al wat leeft; de zee kent perk en uur:

En 't menschdom zou geen wet in 't harte zijn gegeven?

Verwarring orde zijn! — o Driewerf heilig God!

De Vrijgeest wensch', zijn *hart* verwerpt geen eeuwig leven:

Zijn doodbed toch voorſpelt zijn lot."

„ Of,

„ Of, waagt hij dáár ook, de Eeuwigheid,
Op 't troosteloos *misschien!* blijmoedig in te treden?
Ontkent hij nog Voorzienigheid,
En 't nakend rijk der Eeuwigheden? —
Spot hij nog: „ 'k zag meest 't kwaad beloond,
„ Het recht vertreden, deugd gestraft, verraad bekroond:
„ Zijn dit de wegen, die de wijze kan doorgronden?"
Wie zijt gij, worm in 't stof! die met de Godheid spot?
Beperkt vernuft! doorgrondt uw geest, aan tijd verbonden,
Den wijzen raad, en 't werk van God? —"

„ Neen! neen! door waan verblinde mensch!
Gij zijt dien grootschen naam, dien g' u vermeet, onwaardig.
De Christen Wijsgeer deedt geen wensch,
Die God onteert, altijd rechtvaardig!
't Heel-al roept, zijnen naam ter eer':
„ God is mijn Schepper! looft! looft! looft! den Opperheer!"
En gij blijft stom! — o Neen! uw mond spreekt lasteringen;
„ Hier", zegt gij, „ smacht de Moor in barre zandwoestijn,
„ En, wie toch zal Gods lof ginds aan den Noordpool zingen?
„ Zal dit de *beste wereld* zijn?" —"

„ Staakt, ſtaakt uw onberaden klagt,
Door trots verdoolden! neen! u voegt geen oordeelvellen.
'τ Geen uwe wijsheid rampſpoed acht,
Zijn dikwerf volle voorſpoedswellen.
Door laakbare onöpmerkzaamheid,
Kent gij Gods wegen niet, waar langs hij't menschdom leidt:
Gods raad wordt niet gepeild! — zijn wil worde aangebeden!
Of, wie ſprak DANIËL uit leeuwenmuilen vrij?
Wie zag het Drietal blijde in gloejende ovens treden?
Wie JOSEFS roem — uit ſlavernij?"

„ Gij waant, dat gij door nevels dringt,
En, thans bezeft gij niet, dat ſoms, uit kwaad en lijden,
Een bron van zaligheid ontſpringt,
Die dood en nood vergeefs beſtrijden:
Van godsvrucht, die de wereld hoont:
Van deugden, die de hand der vleijzucht niet bekroont.
't Is groot, in 't eergeſtoelt', voor God en Recht te ſpreken;
Maar ed'ler hij, die, ſterk, de laage wraak veracht,
Die nooit van 't pad der deugd, hoe hobb'lig, is geweken,
En ijv'rig 's vijands heil betracht."

„ Eer-

„ Eerbiedig CÆSARS zegepraal,
Waar hij na 't Kapitool geboeide vorften leidde;
Zijn edel hart fchiet fchooner ftraal,
Daar hij POMPEJUS dood befchreidde —
Was JOSEF op de zegekar
Groot; grooter was hij in het huis van POTIFAR —
Min lofs, door 't dwingen van *Karthago's* fterke wallen,
Verwierft ge, o SCIPIO! dan daar ge uw driften leidt,
De fchoone bruid hergeeft, tot juichensftof van allen,
Wier boezem gloeit door menschlijkheid."

„ Zóó zegeviert de Christen-held!
Hij tart een DECIUS, fmaadt CURTIUS laurieren;
't Is godsvrucht, met de deugd verzeld,
Die zijnen zaal'gen fchedel fieren.
Weg, *Stoïfche* ongevoeligheid!
Of fchijndeugd, daar ge koel uws naastens ramp befchreidt!
Geen PLATO's ftrenge deugd doe JESUS lof vergeten!
Roemt gij, met de oudheid, ooit den nood van SOKRATES;
De trouw van JESUS, u tot heil, mag grootheid heten:
Van menfchen-min de fchoonfte les!"

 „ o Gij,

„ o Gij, door Eng'len toegejuicht,
In *Efrata's* vallei, nu in het zaligst *Eden!*
Het ſtil *Gethzemane* getuigt
Van uw geloof, in tegenheden:
Op *Golgotha's* bebloede kruin,
Rijst, uwen moed tot eere, een zuil van 't hardst arduin,
Tot troost en heil voor hem, die aardſche vreugd moest derven.
Dáár zegt hij, die in God zijn hoogſte blijdſchap vindt,
U juichend, „ *Vader!*" na, in druk, in angst, in ſterven —
Wijl hij voor de aarde een' hemel wint."

„ Geen ſchakel dan worde ooit geroofd,
Uit dien, door de Almagt zelv', zoo wijs geklonken keten!
Door *Serafs* wordt haar naam geloofd,
De mensch zou zich zoo ſtout vermeten....!
Met veel verhev'ner drift bezield,
Berust gij in Gods wil, waarvoor gij ned'rig knielt,
Schoon, godgezinde ſchaar! ge op duist're paên moet wand'len!
In JESUS ſchool geleerd, dat God, zoo wijs, zoo goed,
Uw Vader is, tracht gij ſlechts naar zijn wet te hand'len:
Ge aanbidt, in voor- en tegenſpoed."

„ Eéns

„ Eéns daagt die zalige uchtendstond!
In dit vooruitzicht, ó! hoe ras is 't hier volstreden!
Geen Christen derft een ankergrond.
Tart goud het vuur? — Hij tegenheden.
Door niets, 't geen de aarde schenkt, vermaakt,
Wordt nooit zijn ed'le ziel vertsaagd, schoon 't sterfuur (naakt:
De dood vondt t'allen tijd de wachters op de muuren.
De hel rukke aan! 't Heel-al verzink'! hij blijft vol moeds.
De Christen zingt geboeid, en juicht op martelvuuren;
Zijn doodbed is zijn zegekoets!"

„ O Ja, mijn Christen! geern laat gij aan de trotsche wereldlwingers over, dat eene dwaaze menigte dáár hunne gewaande grootheid verheffe, waar de menschheid nimmer laager zonk — en u verächtede. — Juichend treedt gij, zeker van uwe overwinning, eenen vijänd tegen, voor wiens wenk die helden beefden. — In opzien tot God, hebt gij dien vijänd leeren onder de oogen zien, wien elk sterveling toch éénmaal moet bestrijden. Onbezonnen mensch! zult gij deze wijsheid van den Christen zuffen heeten? — Hij voorspelde zich zaligheid: gij, uwe vernietiging! De dood zal het vonnis uitwijzen. — Wee u, indien gij u dan vernietigd wenschen zoudt, daar hij zich, alschoon hem ook zijne hoop bedrogen hadt, wel niet zalig, maar ook niet rampzalig, gelijk gij, wanneer het niet naar *uwe* wenschen uitvalt, zal gevoelen. — Uwe paleizen, welke de eeuwen toch éénmaal grijzen doen, hebt gij gebouwd op rotzen, opdat

gij

gij niet voor den eersten storm of watervloed zoudt behoeven te beeven, en den opbouw van uw eeuwig heil waagt gij op zandgronden, gij, die *vernietiging* predikt! — Loochent gij Gods alwetendheid niet, gij ontkent zijne heiligheid en rechtvaardigheid? Deugd, die den geringsten verädelt, is bij u dwaasheid."

„ Mijn God! zou mijn hart niet voor mijne Natuurgenoten bloeden? Eéns toch, daar zij, door onzalige trots en euvelmoed, uit uwe godlijke gunst, verstoten bleven, doen zij toch ook — ach! dat zij het niet te spade deeden! – hulde aan het leerstuk der Onsterflijkheid."

„ Verdoolden! Gij, wier wensch het is, gelukkig te zijn, ach! zoekt dit op geene verkeerde wegen. — Welään, rust zij uwe ernstigste begeerte! maar — ontwijkt gij de overdenkingen der Eeuwigheid, omdat zij u te veel bekommeringen baaren, vreeslijk is dan uwe rust; even gelijk die der onzinnigen, kort voor het uitbreken der schrikverwekkendste razernij! — Het is hier de plaats der ruste niet. De woestenij der wereld moet eerst geheel zijn doorgegaan, eer de wandelaar mag uitrusten; ook niet in grazige weiden, bij koele waterbeeken!"

„ Of zouden tijdelijke schatten uwe oogen verblinden, en kunt gij die niet verkrijgen, dan met verwaarlozing der eeuwige; gedenkt! de schatten zelfs van eenen Koning zijn vergänglijk. —"

(*Het vervolg in No.* 48.)

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat, het zesde Huis van de Vischsteeg, Noordzijde.

D E

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 48.

(*Vervolg van No. 47.*)

BESPIEGELINGEN.

„ Mogelijk hebt gij eenen gantschen leeftijd besteed in zwoegen en waaken, tot heil van gantsche wereld-deelen, en gij eischt beloning! — Het zij zoo! Menig een ontving die, in triumfen en eerezuilen; gij misschien, met de gelukkigsten, in de harten der beweldaadigden. — Maar, hebt gij de vrede in uw eigen hart verövert? die moeilijkste der overwinningen! Hebt gij onsterflijke eere behaald? en eeuwigduurende palmen in den hemel? de goedkeuring der Oppermajesteit op uwe pogingen? — Vergenoeg u toch niet met de luidruchtige vereeringen eener vleijende menigte. Hoe menig held sneuvelde in de velden van *Marathon*, of in den slag bij *Kanne*; wiens toenmaals versche lauren reeds lang verdorden!"

„ Roemt niet op honderdjaarige lijsten van adelijke Voorouderen, wier talrijke takken veelligt beloofden, uwen naam — ach! waren het uwe deugden' — aan de laatste nakomelingschap te zullen overleveren. Oud *Rome* en *Karthago*, *Alexandrië* en *Babel*, konden niet ééns de laatste eeuwen verduuren. En — waar zijn de afstammelingen van de *Cæsars* en *Pompejussen*; der *Alexanders* en *Nebukadnezars*; van *Hannibal* en *Miltiades*? — Al-

le hunne schatten vereënigd, alle hunne kroonen op één gestapeld, ja zelfs alle hunne lauren, gelden niets, in het oogenblik, wanneer alleen een goed gewisse gelden kan. Dit alleen is genoeg, om voor de Eeuwigheid bereid te zijn. — Die, in eenen veráchten hoek der aarde, in den kleinsten kring, doch naar vermogen, heeft welgedaan, heeft meer verricht, dan die, door de bloedigste overwinningen, werelddeelen met zijnen krijgsroem vervulde."

„ Van u, getrouwe Opvolger uwer pligten! weinig verder bekend, dan bij u zelven, en bij de Godheid, wier lof gij, door woord en daaden, tracht groot te maken, wier genadige ondersteuning u, in lijden, juichen doet, daar gij verder ziet, dan deze ondermaansche Gewesten — van uwe hope zal ook mijne tong stamelen."

„ o Zalig, driewerf zalig lot!
„ Zangstof, niet te laag voor 't lied van Hemellingen?
Och neen! hier kan, weldaadig God!
Geen mensch uw' gunst naar waarde zingen. —
Een sterfling, die uw' wetten schoudt,
Bleef 't voorwerp uwer liefde op dit benedenrond!
Gevoel, gevoel, mijn ziel! aanbid Gods heilige orden!
Hier rijst genaê ten top! dat de aard', 't Heel-al, verdwijn'!
De mensch, nu weem'lend stof, zal dan ééns Engel worden,
En Engel, éénmaal *Seraf*, zijn!"

„ o Ja!

„ o Ja! die hier de voorſmaak hadt
Van waarheid, wijsheid, deugd, van heil, en zaligheden,
Vindt ééns geen' doornen op zijn pad:
Eéns zal hij ſteeds op roozen treden.
Nu, nu, gejuicht in 't bitterst leed,
Nu vreugde in ramp geſmaakt! — o ja! de godsvriend weet,
Dat ramp ook voorſpoed teelt— God is, God blijft zijn vader.
Zijn oog ſtaart met ontzag op 't woest *Jeruſalem:*
Maar *Colgotha* wekt zijn geduld en moed te gader:
Zijn roem is 't nedrig *Bethlehem.*"

„ Nu niet gezorgd, gewaakt, geſlaafd,
Gezwoegd, geploegd, gezweet, alleen voor tijd en wereld:
Nu niet om goud of kroon gedraafd,
Hoe ſchoon beglansd, hoe rijk bepereld.
Standvastig nu, met mannenmoed,
Sireenen-zang veracht, en 't zinbedwelmend zoet!
Nu los van de aarde! nu 't geloofs-oog naar den hemel:
Wat biedt zij toch, 't geen bij den dood bekoring hadt!
Nu naar het Eng'len-choor, van hier — uit wormgewemel
Het hart naar 't oord van zijnen ſchat!"

„ Ja! juich nu blijde! ô Levensbron!
Mijn JESUS! zoude uw min geen' wederliefde wekken?
Verwin ik, 't is dat hij verwon:
'k Moge onder u ten ſtrijde trekken —
Waar is uw prikkel nu, o dood?
o Helvorst! ſcherp uw pijl! 'k ducht nu geen fellen ſtoot.
De Zon, die glansrijk rees, om nooit ter kimm' te daalen,
Schenkt leven, moed, en kracht, en eeuw'ge blijdſchap. Hier
Is 't ander *Gibeön!* gewis! 'k zal zegepralen!
'k Strijde onder JESUS Kruisbanier."

„ Niets derft hij, blijft hem God ſteeds bij,
Hij kent in tegenſpoed, in armoê zelfs, geen' noden:
Hij is, ſchoon kluisters torſchend, vrij:
Hij vreest niet, die ſlechts 't ligchaam dooden.
Miskende deugd ſtrekk' hem ten ſtraf:
De nijd, die 't ed'le haat, vervolg' hem tot in 't graf:
Dat graf is 't voorportaal van zijne hemelwoning!
De Godheid ſloeg hem gaê — Verguisd, vertrapt, gehaat,
Schoon zelfs 't Heel-al bezwijk', geen nood! Hij heerscht als (Koning,
Die om Gods gunst een kroon verſmaadt."

„ Juicht,

„ Juicht, Eng'len! dan; juich, zaal'ge ſchaar!
Juicht, kind'ren Gods! als bij natuurs-geboorteſtonden;
Verkondigers der blijdſte maar'!
Wilt andermaal Gods eer' verkonden.
o Liefde! o trouw! alöm verſpreid! —
Looft, looft Gods menſchenmin, in zalige Eeuwigheid!
Bevredigde aarde juich! de hemelheiren zingen!
GodsZoon verſchijnt als mensch—wat liefde! leed en ſtierf;
Vormt hemelburgeren van rijksweêrſpannelingen!
Loof hem, die u dat heil verwierf."

„ o God! gij, die reeds Liefde waart,
Toen uw bevel den mensch, 't Heel-al, uit *niet* deedt rijzen!
Gij zult hem dan, hoe zeer ontäart,
Nog eeuw'ge liefde en gunst bewijzen!
o Dankſtof, tot in eeuwigheid!
o Blijde, zaal'ge hoop! hem, die gelooft, bereid!
Reeds hoort hij Eng'lentaal, reeds gaan hem heem'len open!
Hij bouwt, als op een' rots, op Gods onfeilbaar woord.
„*De geest keert weer tot God!*"—De tijd moog'rijken ſloopen,
Zijn' zaligheid duurt ongeſtoord."

„ Hoe ſtreelend zal 't herdenken zijn;
In 't uur, wanneer geen kroon, geboorte, of rijkdom, baaten;
Geen' ſchitterende deugd in ſchijn:
Geen ſchoon, geleerdheid, weidſche Staaten
„ Ik droogde, in 't eenzaam, tranen af,
„ Schoon in een engen kring, 'k deed naar vermogen, 'k gaf,
„ Ik hielp, ik troostte, geen belang kon pligt verzetten."
Dat zich dan 't wufte volk voor blinkend misdrijf kromm',
't Moge ALEXANDERS lof, en CÆSARS daên trompetten!
Hem roemt ééns 't zalig Eng'lendom."

„ Dáár, in 't gewest der zaal'ge rust,
Hervat g' éêns, hier reeds uw geliefdſte, bezigheden.
Was hier Gods wil uw doel, uw lust,
Zijn lof verheft ge in eeuwigheden —
In 't rijk van waarheid, liefde, en deugd,
In Gods nabijheid, ſmaakt ge éêns eindeloze vreugd,
Een' vreugd, die, zelfs in 't ſtof, de zielen kon verkwikken,
Verrukkend denkbeeld! Wie juicht hier, naar eisch, Gods lof?
Zou 'k nu nog voor de leer' — onzaal'ge leer! — verſchrikken?
„ *De ziel is ſtof, vergaat als ſtof!*"

'n Ver-

„ Vergaan? — als zij den zegepalm
Nu reeds verwinnend grijpt, en baadt in wellust-beeken?
Vergaan? als ze, in een zacht gegalm,
De blijdschap hoort der hemelstreeken?
Vergaan? als ze in aanbidding gloeit?
Vergaan? als God haar wenkt, van kluisters ras ontboeit?
o Neen! Natuur sta stil! 't gezicht, de kracht, bezwijken.
't Geloofs oog blinkt! de geest verheldert! wint den strijd!
Als 't aardsche ontzinkt, dan smaaktze eerst JESUS liefde-
(blijken:
Ze ontdekt, waar gij, JEHOVA! zijt."

„ Zoo gemoedigd sluimert de Godsvriend den zaligen doodslaap in, om juichende te ontwaken in den uchtendstond der eeuwigheid — Wenschlijke ruiling! zalige eeuwigheid voor een leven, vol van vermoeinissen! — Niet aangenamer was den afgematten Landbouwer de verkwikkende rust in den avond van den langsten dag des oogsts. o Ja! de tegenspoeden des rechtvaardigen kunnen ook vele zijn, dan zij strekken hem ten leerschool, om als hemelburger te verkeeren. — In Gods vreeze te moediger, koos hij zijnen dienst voor het lagchend misdrijf: met heldenmoed wederstondt hij de vleijendste verlokzelen, en liep zijn, soms hobbelig, pad grootsch ten einde. — Hoe gereed, om, op Gods wenk, blijmoedig, op te komen, verwekten nooit de grievendste tegenspoeden eene ongeduldige begeerte, om den dood te vervroegen — Gods welbehagen was steeds het genoegen zijner ziel — Zagen zijne schreiënde vrienden nog eene stille traan uit zijn stervend oog ontspringen, die traan beval zijn ver-

la-

laten huisgezin aan den hemelschen Albezorger, die der weduwe een man, den wezen een liefderijk vader te zijn beloofd heeft. — Nu is voor hem al het aardsche voleïndigd; nu heeft zijn sterflijke — onsterflijkheid; zijn verdervelijke — onverderflijkheid, aangedaan: nu smaakt hij vreugde, die op aarde nooit ooge zag, nooit oore hoorde. — Hier reeds kon hij, op het outer van zijn hart, een Gode geheiligd offer branden; hoe zal hij dáár, vrij van angst en zorgen, eeuwige *Hallels*, ter eere van God, wien hij nu ziet, gelijk hij is, aanheffen, ontheven van wreede twijfelingen, en niet meer verward in strik of spinneweb van booze of kruipende stervelingen! — Hier moest de bespraaktste tong stameren, waar het den lof der eeuwige Godheid goldt; dáár zullen Engelen, Cherubs, en Serafs, zijne leermeesters wezen! — En, hoe zal de, door JESUS tot God herbrachte, mensch juichen, die meer dan Engel en Seraf genoot! — juichen, toenemen, en volmaakt worden in Godlijke lofgezangen en dankliederen, tot dat gij, o God! bronäder van alle tijdelijke en eeuwige zaligheid! volprezen zijt! zo eene Eeuwigheid daar toe genoegzaam zij! —"

„ Dierbaare troost! den mensch in het ontwijfelbaar aanstaande meer waardig, dan alle de schatten der aarde en der zeeën!" —

(*Het vervolg en slot in No. 49.*)

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

DE

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 49.

(*Vervolg en ſlot van No.* 48.)

BESPIEGELINGEN.

„ Welâan nu, geliefde Ontſlapenen! in de hope eener zalige Opſtanding!"

„ Springt op, ſpringt in uw' graven op!
Ons wacht dan de Eeuwigheid! Triumf! triumf! mijn vrinden!
'k Zal u — Gods liefde ſtijgt ten top! —
Voor zijn genadetroon, weêr vinden!
'k Hoor 't „ *Welkom!*" op den ſtarrenboog.
'k Zie Godelijken glans, ſchoon met een ſterflijk oog.
Eéns leidt ons JESUS hand, langs glinſterende wolken,
Ten hemel in, om daar, volzalig, u, Gods Zoon!
Te looven, als het heil van duizend zaal'ge volken,
Op hooger wijze, op Eng'len-toon."

„ Waar ben ik? Is 't verbeelding? Neen!
't Is waarheid! — grootsch gevoel! — Nu hooger, mijn' ge- (dachten! —
Zie 'k hemelburgers tot mij treên?
Of zweeft mijn' ziel op Cherubs-schachten? —
o Aarde! ontzink mijn ver-ziend oog!
Het ruim planeet-gewest schuilt niet te diep, te hoog.
'k Snel zon voor zon voorbij, door wond'ren niet verslagen,
'k Aanbid meer, waar Genaê bedreigde straf herriep,
Waar Liefde in 's menschen heil vindt eeuwig welbehagen,
Dan waar Gods Almagt zonnen schiep."

„ Getrouw, genadig, eeuwig God! —
Weg, laster! neen! — neen! 't moet volmaakte liefde belgen —
Uw' Almagt schonk een worm genot,
Zou die haar schoon gewrocht verzwelgen?
Zij schiep! . . . herschept door wonderwerk! —
Hier wordt mijn JESUS! mij Gods liefde, uw' lof, te sterk!
Welāan! een zachte toon rijze uit dit laag beneden;
Daar u, menschlievend God! geen zwakke sterv'ling hoont,
Als hij u *Vader!* noemt, in JESUS naam gebeden,
Wiens broed'ren ge u steeds Vader toont." —

„ Ja!

„ Ja! „ *Liefderijk!*" — Voegt beter naam
Aan 't hoogst, volzalig, wijs, almagtig, beste Wezen?
Breng al Gods fchepzelen te faam,
Gij zult in elk Gods liefde lezen.
De *Seraf*, in zijn zaal'gen ftand,
De mensch, verördend voor een hemelsch vaderland,
Al 't geen God adem gaf, zou 't niet Gods liefde ontwaren?
De hemelling alleen volzingt deez' hooge ftof,
Hier kan het vlugst vernuft, het vuurigst oog flechts ftaaren,
Verzonken in Gods deugd en lof."

„ o Eeuwigheid! — 'k Blijf roer'loos ftaan —
Gelijk fteeds rusteloos rivieren zeewaards ftroomen,
Vliën de eeuwen in dien Oceäan!
Wanneer zal 'k aan uw eindpaal komen?
'k Zie rugwaards, in dat ver verfchiet
Des ongefchapen Tijds — zoo lang nog! — daar ook niet!
Verdubbel duizendmaal dier eeuwen wisfelingen:
Van 't eerst gewrocht, door 't woord der Almagt toebereid,
Tot aan de laatfte vonk der gloënde ftarrenkringen —
Vergeefs! — Dit is geene Eeuwigheid."

„ Misſchien — wanneer de Godheid ſpreekt,
Daar heem'len juichen op de ſtem van 't eeuwig Wezen:
„ Ik ben voldaan! mijn' Eng'len! breekt
„ Het ſnoer des tijds! geen tijd na dezen
„ Voor 't ſchepzel, dat mijn' liefde ſchiep." —
Gewis! Gods liefde, die den mensch in 't aanzijn riep,
Is, als God, eeuwig, nooit te ſcheiden van Gods werken.
o Mensch! Gezaligden! ó Engel! Serafijn!
Neen! nimmer zult gij 't eind dier liefde Gods bemerken,
Daar ge eindeloos geliefd zult zijn."

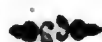
„ Na de angst van 't hart: de Godheid waakt!
Hoe zal, eeuw uit eeuw in, dit tot aanbidding wekken!
„ De *mensch* is zalig, hoogstvolmaakt!"
Hoe flaauw zijn hier de ſtoutſte trekken!
Hoe wenschlijk is het ruwst taf'reel!
't Is voor Gods almagt, voor Gods liefde, niet te veel!
Eéns valt het dekkleed weg van heilgeheimenisſen.
Gods wijsheid breekt voor hem éénsonbeneveld door.
Zou hij, door waarheid zelv' geleerd, het heilſpoor misſen?
Eéns juicht zijn tong in 't Hemel-choor."

„ Ont-

„ Ontzachlijk tijdstip! zaal'ge stond!
Mijn ziel! kan uwe vlucht voorbij die grenspaal streeven,
Die tijd en eeuwigheid verbondt,
Een kort bestaan aan eind'loos leeven?
o Balsem voor 't beängst gemoed!
o Blij vooruitzicht, dat de Christen stervend voedt!
Droog dan uw tranen af! ei! staak 't wanhopend treuren,
Getroffen vriendenrei! slechts 't stervelijke sneeft:
Streef ook naar 't oord, waar nooit die ted're banden scheuren:
Waar ge eeuwig door Gods liefde leeft!"

„ Mijn Christen! blijde aanschouwt ge uw graf!
Uw lijkbus wekt u vreugde: uw moed klimt bij uw sterven:
U voegt deez' taal: „ 't geen de aarde gaf,
„ Geef 'k vrolijk weêr; ik zal het hemelsche erven!
„ 'k Herleef! — mij is de dood gewin!
„ Mijn hart, van de aarde ontboeid, brandt, gloeit door he-
(melmin:
„ In hope hier, zal 't dáár, in aanzien, zalig wezen!
„ Voor eeuwig zalig! — grootsch gevoel! — daalt, Eng'len!
(daalt,
„ Triumf! hoe? ben ik reeds uw lotgenoot? - verrezen!
„ Wat vreugd! wat zang! wat heillicht straalt!""

„ Verrukkend! . . . Die op aarde ontfliep,
Ontfluit, gezaligd, ééns zijn oog in hemelzaalen.
Eéns flechts mogt, toen God ADAM fchiep,
Die hemelvreugde op aarde daalen.
Hoe moet de ziel, na bangen ftrijd,
Na doods - angst, nu ontboeid, dan juichend zijn verblijd,
Nu, nu geen mensch meer, neen! maar Engel! Eng'lentoonen
Op gouden cithers flaan, Gods — JESUS — naam ter eer'!
Geen graf wacht de ed'le ziel, die ftreeft naar hemeltroonen;
Zij keert ééns tot de Godheid weêr."

„ Breek door! breek door! niets ftuite uw' vlugt,
Befpiegeling! vernuft! gevoel! verrukking! — Aarde!
Stof! kluisters! — ach! vergeefs gezucht!
Geen eindig brein peilde ooit uw' waarde,
o Vreugd! die God zijn' gunst'ling fchenkt;
o Wijsheid waar God zelv' den eeuw'gen fcepter zwenkt;
o Zalige Eeuwigheid! o heil'ge Godsregeering! —
Terug! niet verder! ach! — o Neen! volg Gods gebod!
Bid aan! al 't fchepzel kniel! der Godheid ter verëering!
Verrukt! verädeld! — JESUS! God!"

„ 'k *Ver-*

„ 'k *Verwon!* o onwaardeërb're gunst!
Verheven ftof! o mensch! 'k mogt zingen van uw waarde,
Doortrokken van gevoel, fchoon kunst
Zich niet aan mijne zangen paarde. —
Ach! 'k evenaar de vuurpijl niet,
Die fnellijk opwaards ijlt, en 't ftaarend oog ontfchiet;
Maar ras den gloed ook mist van weinige oogenblikken.
'k Word in verheven vlugt door adelaars beftuurd,
Wien ftormen onder 't zwerk, noch blikfemvuur verfchrikken:
Door zonneglans ftaag aangevuurd."

„ o Zalige Euängelie-leer!
Gij zijt den ed'len mensch verheven wijsheid waardig.
Bedrog verdichte nu niet meer
Vernietiging! — *God is regtvaardig!*
Weg, Zielsverhuizing! Heidendom!
Ach! was de wijsheid Gods aan u ook wellekom,
Niet meer door 't fchoon verrukt van glinfterende ftraalen.
't Heel-al is Gods gewrocht! hoe grootsch voor 't zwak ge-(zicht,
Hoe luisterrijk, de zon in vollen glans moog praalen;
Ze is fchaduw flechts van 't eeuwig licht."

„ o Heil-

„ o Heilleer! 'k leef, schoon 't lighaam sneeft.
o Spoorslag tot de deugd! o bron van ed'le daaden!
Hoe dor, waar *gij* geen voedzel geeft!
Mijn ziel! sier u met feestgewaden!
o Godelijke JESUS! gij
Ontweekt wel de aarde, maar uw Geest blijft mij toch bij;
Die zal ons troosten, als al 't aardsche ons hoop doet derven.
„ Hij 's opgestaan! Hij ging u voor " — deze Eng'lenstem
Zal niet misleiden — Neen! getrouwe! uw zalig sterven
Tuigt van uw hoop: „ 'k Leef steeds met Hem!""

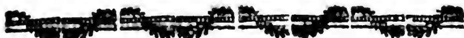
„ Bij de eerste polsslag der natuur,
o God! door *Serafs* reeds, als de EEUWIGE aangebeden,
Bleef voor u de eeuwkreits slechts één uur.
Na duizend eeuwen — altijd heden!
Gelijk een drup in de Oceäan
Was in 't Heel-al de mensch, hoe hoog zijn trots mogt gaan:
Maar, gij verheft hem tot den rang van heilige Engelen.
Ach! deelde ik ook ééns in dat eeuwig zalig lot!
Ach! mogt ik ook met hun mijn' dankb're toonen meng'len!
o Mijn Verlosser! o mijn God!!"

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat, het zesde Huis van de Vischsteeg, Noordzijde.

D E

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 50.

DWEEPZUCHT, BRON VAN VERVOLGING.

Misschien zullen vele Lezers, op het lezen van het opschrift boven dit Nommer geplaatst, hetzelve uit de hand leggen, in den waan, of dat ik, in hetzelve, oude, duizendmaal herhaalde, dingen zal opwarmen. Trouwens, wie kent niet de Dweeperij, als eene bron van vervolging? Wie heeft niet gehoord, en hoort dagelijks de beschuldiging, die ten haren laste, met alle recht, wordt ingebracht, dat zij het is, die houtstapels gestookt, moordschavotten opgericht, martelpijnen uitgevonden, en bloedtoneelen daargesteld heeft, waardoor duizenden ja milliöenen menschen de slacht-offers zijn geworden van de woede en wreedheid van haren valschen ijver? Anderen zullen misschien schroomen, dewijl het woord *Dweepzucht* thans veeläl zoo schendig misbruikt wordt, dat ik, de *Dweepzucht* eene bron van vervolging noemende, daardoor, welligt den vijänden van allen, bijzonder van den geöpenbaarden, Godsdienst, te veel in de hand zal werken. Ik verzoek deze beide soorten van Lezers, dat zij dit vertoog, met oplettendheid, doorlezen, en zij zullen vinden, dat, op deze wijze, hunne opvatting te voorbarig was.

„ *Dweepzucht*," deze woorden, onlangs door mij gelezen, zal ik hier overnemen, „ *Dweepzucht* schijnt al-

tijd in zich te behelzen partijdigheid en geweld; partijdigheid voor onze eigene zaak of gevoelens, met hardheid en ſtrengheid jegens die van anderen. Zij baart verwaandheid en hoogmoed, of eenen geest van vervolging. Zij ſtaat *lijnrecht* over, tegen die edelmoedige vrijheid en ruimheid van ziel, welke eene zaak in haren geheelen omvang beſchouwt, en openligt voor overtuiging der waarheid, en voor Christelijke liefde, niettegenſtaande andere menſchen eene verſchillende neiging van geest, en andere begrippen van zaken hebben. Zij verſchilt gantschlijk van waaren ijver of ernst, in het verdedigen der waarheid, welke altijd *gegrond is op kennis*, geëvenredigd is aan het gewigt der zaken, en binnen behoorlijke palen blijft; terwijl *Dweepzucht* een ijver is, geheel onëvenredig aan het gewigt der zaak, en ten nadeele van andere waarheden. De waare ijver is eene geſtadige en geregelde warmte, gelijk de natuurlijke warmte des ligchaams; maar de *Dweepzucht* is eene tegennatuurlijke en onmatige hitte, gelijk in eene beroerte, of heete koorts."

Zoo is het, de waare wijsgeer is, noch kan ooit een vervolger zijn. Een oprecht vriend der waarheid zijnde, zoo in beſchouwing als in beöefening, weet hij, dat niemand vrij is van bloot te ſtaan voor dwaling, dat geene dwaling door geweld kan worden uitgeroeid, geene waarheid aan het verſtand door geweld kan worden opgedrongen. Hij kent het recht, het welk aan alle menſchen met hem gelijklijk eigen is, en het welk door niemand kan betwist, of overgegeven worden, zonder de menschlijke natuur te ſchenden, of te verloochenen, om dat geen voor waarheid te houden, en te gevoelen, hetgeen aan elks verſtand als waarheid voorkomt; hij weet, dat waarheid alleen wordt voortgeplant door reden en overtuiging, en niet door geweldig beheerſching des gewetens van andere

men-

menschen. De waare wijsgeer erkent, eindelijk; dat tot het onderzoek der waarheid, een bedaarde en stille geest vereischt wordt, die, zonder drift en hartstochten, zonder haat of partijzucht, de redenen voor en tegen juist afweegt, en dienvolgends het besluit voor zich zelven opmaakt. Niemand kan dan twijfelen, of de waare Wijsgeer kan, als zoodanig, geen vervolger zijn van anderen om hunne gevoelens, ja hij kan geene vervolgingen deswegens dulden, zonder met allen nadruk, met alle de kracht, welke de waarheid hem aan de hand geeft, zich daar tegen te verzetten, en zijne medemenschen van de spoorloosheid der vervolgingszucht te overreden, en daar van af te schrikken.

De waare Godsdienst der Christenen bevat in zich de waare Wijsgeerte, verhoogd en verēdeld door de Godlijke Openbaring van die kundigheden en hemelsche wijsheid in JESUS CHRISTUS, welke dienen, tot aanvulling van die gaping, en herstel van die wanōrden, die door de zonde in de zedelijke wereld veröorzaakt is, tot verlichting van het verstand, tot verbetering van het hart, tot voltooijing van kennis, deugd, en liefde, en tot volmaking van den geheelen mensch ter zaligheid. —

Hier uit volgt, dat, indien het waar is, dat echte Wijsgeerte nimmer Dweeperij kan wezen, noch zelve anderen om hunne gevoelens kan vervolgen, of vervolgingen kan goedkeuren, het even min mogelijk kan wezen, dat de waare Godsdienst der Christenen vervolgen zou kunnen; integendeel deszelfs wapenen zijn niet vleeschlijk, maar geestelijk; hij handhaaft zich door de kracht der hemelsche wijsheid en waarheid, en maakt zijne bescheidenheid aan allen bekend, de waarheid in liefde behartigende.

Het is dus eene schandelijke onkunde, of eene kwaadaartige en opzetlijke lastering, wanneer men, den Godsdienst met het Bijgeloof en Dweeperij verwarrende, hem

hem te last legt het onschuldig bloed van zoo vele duizenden, als door deze laatsten, van eeuw tot eeuw, ontzield en vermoord zijn geworden.

Neen, de valsche Godsdienst, het Bijgeloof en de Dweeperij, in de duisternis van onkennis, met dolle woede, voortgestuwd en aangezweept door trotschen eigenwaan en blinden hoogmoed, zijn de heillooze bronnen geweest, waar uit alle deze rampen zijn voortgevloeid, die de wereld overstroomd hebben. —

Maar, op dezelfde wijze, is eene valsche Wijsgeerte te schroomen, als die insgelijks en niet min tot vervolging genegen is, die niet min verwoesting dreigt aan allen, welke weigeren voor hare magtspreuken te bukken, of hare met onverstand opgevatte en met onbezuisden ijver doorgedreven wanbegrippen te eerbiedigen.

De Bastaartwijsgeer heeft eene oppervlakkige kennis van zaken, welke weinig meer omvat dan zijne geliefkoosde stellingen, met welke hij zoo geheel is ingenomen, dat alle andere voorwerpen voor hem verächtelijk zijn, en bij zich niet kan verwaardigen, er zich één oogenblik mede bezig te houden. Zich verbeeldende, een Wijsgeer te wezen, maakt deze verbeelding hem trotsch en verwaand, en daaruit kan niet anders voortvloejen, dan dat hij anderen, die hem niet blindelings willen geloven, versmaadt, maar bijzonder zulken, die hem zijne onkunde aantonen, en hem van zijne paauwenvederen ontbloten, haat, en met schelden en lasteren vervolgt, altijd gereed zijnde, om, zo het in zijn vermogen stondt, het bij woorden niet te laten blijven, maar hen met de daad zijne woede te doen gevoelen.

In één mijner voorgaande Vertogen, heb ik aangewezen, dat het *Ongeloof* even min van *Dweepzucht* vrij is, als het *Bijgeloof*: zijn dan dienvolgends die Bastaartwijsgeeren, welke zich wanen *sterke Geesten* te zijn, ook, op

op hunne wijze, *Dweepers*, gelijk toen door mij is aangewezen, dan kunnen zij ook *vervolgers* worden van andersgevoelenden, ja de *Dweeperij* zal hen daartoe aanſporen, bij voorkomende gelegenheden, en zo zij de magt in handen hadden, zouden zij, daadlijk, onder den titel van het menschdom te ontheffen van Dwaling en Bijgeloof, tot vervolgen overſlaan, en wee dan den deugdzamen, die de waarheid van den Christen-Godsdienst zou durven beweeren, tegen zoodanigen waanwijzen, welke, alle teugels afgeworpen hebbende, zelfs het geweten niet achtende, het licht niet kan verdragen, maar gelijk de vledermuis en nachtuil tegen hetzelve invliegt, om het geheel uit te bluſſchen.

Misſchien zal het velen bevreemden, wanneer zij dit lezen: welke ijdele vreeze! zullen zij zeggen. Zouden wij ooit of ooit vervolging te duchten hebben, van hun, die geſtadig voorwenden, dat ééne der voornaamſte redenen, waaröm zij jegens den geöpenbaarden Godsdienst zoo ongezind zijn, is, omdat zij geloven, ten minſten voorwenden te geloven, dat de Godsdienst, dien zij met de Dweeperij verwarren, de onverdraagzaamheid predikt, onverdraagzaamheid, welke deze Wijsgeeren immers zoo ijverig beſtrijden? Ik zal hier op antwoorden.

Vooreërst, door het aanhalen en overnemen van de woorden en aanmerkingen van den Abt JERUSALEM *Waarh. van den Godsd.* I. *Deel. bladz.* 491. en volgende. „ Indien de onverdraagzaamheid het eenige groote ongeluk is, 't welk de menschheid kan treffen, zou dan deze dweeperij, welke aan de menschlijke zwakheid zoo eigen is, de Wijsgeeren niet wel éénmaal bekruipen, dat zij ook onverdraagzaam wierden? — „ De Wijsgeeren onverdraagzaam? — De Wijsgeer is de vreedzame, de zachtmoedige menſchenvriend, die nimmer ſchaden kan, die nimmer beledigt, zich nooit ontrust, nooit uit zijn evenwigt komt." — De Wijsgeeren vervolgen niet? Gij FRERON, gij JEAN JACQUES, getuigt hier. — Alle vervolging ſpruit uit een benadeeld eigenbelang. Zou dan het Ongeloof ook niet kunnen vervolgen? Ik beroep mij op VOLTAIRE, die het uitdruklijk toeſtaat. — En waaröm zou het Ongeloof ook niet kunnen vervolgen? Zou het geen belang hebben, 't welk door het geloof aan eenen vergeldenden God, aan eenen Heiland en Rechter der wereld, gekrenkt zou worden? Zou aan hetzelve eene eeuwige vernietiging niet even zoo ge-

wigtig kunnen zijn, als een hemel en hel aan den Christen? — De Wijsgeeren vervolgen niet? — 't Is waar, zij hebben nog geen bloed vergoten, geene brandstapels opgericht; dank zij zulks den waaren Wijsgeeren en menschenvrienden op de troonen, die er hun de wapenen niet toe leenen. — De Wijsgeeren vervolgen niet? — Neen, zegt ROUSSEAU, gij doodt de menschen niet, gij verhindert door uwe Wijsgeerte slechts hun bestaan. — De Wijsgeeren vervolgen niet; zij laten ieder een vreedzaam bij zijne vrijheid van denken? — Onder den schijn van eene twijfeling aan alles, spreken zij slechts met eenen beslissenden toon, dien het alleröonverdraagzaamst Bijgeloof ooit voeren kan, en elk van hun poogt slechts zijn leerstelzel, onder de verzekering, dat hij alleen de rechte Wijsbegeerte bezit, aan de wereld tot eene geloofsbelijdenis op te dringen. — Zij verdoemen niet? — Zij verklaren slechts alle die genen, wien het geloof aan eenen God en Heiland van gewigt is, voor geestdrijvers, voor dweepers, die vroeg of spade aan den Staat gevaarlijk worden. — De Wijsgeer benadeelt nooit; hij is de voorspreker van de menschheid? — Ja, hij zoekt slechts alles, wat immer aan de menschheid heilig is geweest, door zijne vervalschte voorstellingen, veracht en belagchlijk te maken. — Welk een menschenvriend! — hij zoekt den ellendigen, in deszelfs ongeluk, slechts al zijnen troost, de menschlijke hartstochten slechts alle beteugeling, den booswicht slechts de waarschuwingen van het geweten, en de deugd slechts hare geheele hoop en steunzel te benemen. — En wanneer is dan ooit het Bijgeloof zoo zinneloos Dweepziek geweest, als het hedendaagsche *Deismus?* Wanneer heeft het Bijgeloof ooit bewijzen gegeven van zulke buitensporige zucht, om bekeerlingen te maken? Wanneer heeft het *Bijgeloof* de wereld ooit met zoo vele zinneloze, tegenstrijdige, razende schriften overstroomd? Wanneer heeft het de wereld, door zoo vele vervalschingen, enz. tegen de secten, die aan hetzelve niet zijn toegedaan, trachten in te nemen, en ten dien einde te bedriegen? 't Is waar, het *Deïsmus* heeft tot nog geen orakel der Sybillen verdicht; het verdicht slechts geheime aantekeningen uit de oude geschiedenissen en vervalscht de waare. En tot wat einde alle deze dweepzieke bezigheden? Aan het Bijgeloof zijn ze ten minsten natuurlijk: want het hoopt en vreest veel. Deszelfs ijver, om nieuwe bekeerlingen

aan te winnen, is misſchien niet altijd recht beſteedde, doch zeer verſchoonbare menschlievendheid. Maar hoe tegenſtrijdig, hoe belagchlijk is deze zucht, om bekeerlingen te maken, bij het Ongeloof, hetwelk zijnen bekeerlingen alles ontneemt? — Is het vaderlandſche liefde voor de Openbare rust? — Ik beroep mij weder op VOLTAIRE, die de wereld uitdruklijk verzekert, dat zij, bij de tegenwoordige inrichting der Staaten, voor hare rust zoo min iet meer van het Bijgeloof als van het Ongeloof te vreezen heeft. — Derhalven is het misſchien eene tederer drift van eene algemeene menschlievendheid, welke zulke ijverige pogingen aanwendt, om de menschheid van deze valſche zwaarmoedige denkbeelden te bevrijden? — Geſteld nu ééns, dat het geloof aan eene Voorzienigheid, aan eenen Verlosſer, aan eene Eeuwigheid, niets dan eene bijgelovige hersſenſchim was; wien zou dan deze tedere ijver van voordeel moeten wezen? Immers hun, die hier aan geloven! Dit nu hun te willen ontrukken was in de oogen van CICERO en SENEKA reeds de allergrootſte wreedheid. En de Christen kan niets vinden, hetgeen hem zoo gerust doet zijn, als het geloof aan deze leerſtellingen. Doch de Wijsgeer, die in zijne grondſtellingen zoo gewis is, zal zich toch door geen geſpook in zijne rust laten ſtoren. — Maar zoo lang de duistere en dreigende voorſtellingen van deze denkbeelden niet geheel en al zijn uitgeroeid, zal ook de Wijsgeer, in zijne zwakke uuren, voor het verſchriklijke van deze voorſtellingen niet beveiligd wezen; zijn geweten zal nooit tot eene geſtaafde rust komen; het zal zijne zoetſte vreugd verſtoren, hem geen zondig ontwerp vreedzaam laten volvoeren! — Hier op weet ik niets te antwoorden; de Wijsgeer heeft hier in gelijk. — Nu dit eenige nog — Indien dan de Geestverrukking en de Wijsbegeerte de gronden van de onrust en rust der wereld, over het algemeen en in 't bijzonder, zijn; wie zullen dan hier over de rechters wezen? — Zonder tegenſpraak weder de Wijsgeeren. — ô Liever de oude Inquiſitie behouden, dan ons aan dit nieuwe gerechtshof te onderwerpen!" — Zoo ſchreef de Abt JERUSALEM voor eenige jaaren, en elk, die opmerkzaam is, weet, wat er zedert dien tijd in de wereld is voorgevallen! —

Ten tweeden, behoeft men zich daar over te minder te verwonderen, dat men van het ongeloof, zucht tot vervolgen en onverdraagzaamheid ſchroomt, dewijl, behal-

halven dat deze, gelijk wij gezien hebben, en door allen erkend wordt, uit den aart en het wezen van Dweeperij voortvloeit, aan welke het Ongeloof geen gering aandeel heeft, men deze onverdraagzaamheid genoeg kan aantoonen uit de woorden en gezegden dezer Bastaartwijsgeeren. Bij hetgeen ik reeds, in Nommer 30. bladz. 234. van dit Deel, ten dien einde, uit PAINE's *Eeuw der Rede* heb aangehaald, voeg ik hier nog een gezegde bij uit dat zelfde werkjen bladz. 84. „ Indien het geloof van dwalin-„ gen — geen kwaad deedt, zou het geen gedeelte van „ 'smenſchen zedelijken pligt zijn, dezelve tegen te gaan „ en *weg te nemen.* — Maar, wanneer een godsdienſtig „ ſtelzel gemaakt is, om te beantwoorden aan eene inge-„ beelde ſchepping, die niets waar in zich heeft, en om „ zich daarmede ſchier, onäfſcheidelijk, te vereenigen, „ neemt de zaak eene gantsch andere gedaante aan. Als „ dan worden dwalingen, welke niet zedelijk ſlecht zijn, „ bedrog, even kwaad, als of zij (zedelijk ſlecht) wa-„ ren." — De ongenoemde Schrijver van eene *Philoſophiſche onderzoeking over de Godgeleerdheid, en den godsdienst in 't algemeen; en die der Jooden in 't bijzonder*, onlangs vertaald door AD. VAN DER DUSSEN, Lid van het administratief beſtuur der gewezen Provintie Holland, heeft, ten opzichte van de *Jooden* en derzelver godsdienst, als niet te dulden in de Maatſchappij, breed zijne gedachten opengelegd, en dewijl hij het naauw verband van den *Joodſchen* en *Christen* godsdienst duidelijk erkent, mag men ook beſluiten, hoe hij gezind is omtrent dezen laatſten. Ten opzichte van den eerſten doet hij deze uitſpraak: bladz. 144. „ Dat de Staat de *Jooden* niet kan aannemen in de Maatſchappij, dan ten zij dezen van hunnen godsdienst afſtaan. Dus ſpreekt hij de *Jooden* aan: *Ontdoet u van uwen godsdienst*, zoo is de Staat bevredigd! Of gij verder in 't geheel geen godsdienst wilt belijden, — *dat is en moet den Staat onverſchillig zijn.* — Het komt enkel aan op het wegnemen van een hinderpaal en niet op het aannemen van eene nieuwe zaak; en die hinderpaal is uw *godsdienst!*"

Ten derden, hoe de Bastaartwijsgeer de vervolging tegen den godsdienst inricht, zal ik in het volgend Nommer met een voorbeeld aanwijzen.

Te Amſteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesſtraat.

DE
ONGEVEINSDE CHRISTEN.

No. 51.

VOORBEELD VAN BASTAARD-WIJSGEERIGE VERVOLGING.

Ik heb, in het voorgaande Nommer, aangetoond, dat de dweepzucht die bastaard-wijsgeeren, welke, door ongeloof, zich laten vervoeren, om der Openbaring, en het Christendom vijandig te zijn, ligtelijk kan aansporen tot onverdraagzaamheid jegens de voorstanders van dien godsdienst, en hen, zo zij de magt daar toe hadden, tot vervolgers der Christenen maken. Ik heb daar toe bijgebragt de gezegden van den Abt JERUSALEM; deze heb ik, in de tweede plaats, gestaafd, met een paar merkwaardige gezegden in twee onlangs in onze taal vertaalde werken van ongelovigen voorkomende, en welke den geest van onverdraagzaamheid en vervolgzucht ademen. Ik beloofde, in de derde plaats, met een voorbeeld te zullen aantonen, hoe de Bastaard-Wijsgeerte daadlijk, de magt in handen hebbende, de Christenen heeft vervolgd, en op welke wijze — Dit voorbeeld is dat van Keizer JULIAAN, gemeenlijk den *Apostaat*, of *Afvalligen*, genoemd, die den Keizerlijken troon van het Romeinsche Rijk bekleed heeft, van het jaar na CHRISTUS geboorte 361 tot 363. Het lust mij, en het zal den opmerkzamen Lezer niet onäangenaam wezen, de geschiedenis van dezen Vorst, en zijn gedrag jegens de-

Christenen, hier, in een kort tafereel voor te dragen, als een voorbeeld, hoe een Bastaard-wijsgeer zijnen afkeer van en haat tegen het Christendom den vrijen teugel heeft gevierd, en het zelve zoo veel mogelijk was, heeft zoeken uit te roeijen.

JULIANUS was een broederszoon van KONSTANTIJN, den eersten Christen Keizer, zijn vader JULIUS KONSTANTIUS was, kort na KONSTANTIJNS dood, van het leven beroofd, hebbende twee zoons nagelaten, GALLUS, en JULIANUS; van dezen werdt GALLUS in het jaar 354, om de beschuldiging van naar de regeering gestaan hebben, op bevel van Keizer CONSTANTIUS, ter dood gebracht, maar JULIANUS, op voorspraak van de Keizerin EUSEBIA tot *Cæsar* (het geen men thans *Roomschkoning* zou noemen,) verheven zijnde, werdt met een leger naar den *Rhijn* gezonden, alwaar hij zich, in den oorlog met de barbaarsche of onbeschaafde volken, dapper en gelukkig heeft gekweten, zijnde zelfs in onze Vaderlandsche geschiedenis met lof bekend. Doch, wanneer Keizer KONSTANTIUS een gedeelte van het leger onder JULIAAN opöntboodt, om hem in den oorlog tegen de *Persen* in het Oosten te dienen, verhieven de soldaten, warsch van dezen verren togt, JULIAAN tot Keizer, zoodat het tusschen dezen en KONSTANTIUS tot eenen burger-oorlog zou gekomen zijn, indien niet deze laatste, geduurende de toerustingen tot dezen oorlog, overleden was, waar door JULIAAN, zonder verderen tegenstand, den troon beklom, dien hij echter niet langer dan 20 maanden behieldt, wanneer hij in den oorlog tegen de *Persen* sneuvelde.

Even gelijk het plaats gehad heeft, omtrent den eersten Christen Keizer KONSTANTIJN, dat hij door de Christenen ongemeen geprezen, door de Heidensche Schrijvers, ja door JULIAAN zelven, zeer gelaakt is geworden, zoo is dit, omgekeerd, aan dezen laatsten Vorst te beurt gevallen. Zijn karakter is, in vroeger en later tijd, zeer verschillende beöordeeld. De Heidensche Schrijvers van dien tijd verheffen hem bijkans hemelhoog, de Christenen, integendeel, spreken van hem met de uiterste verachting. Zie hier, hoe de Christen Dichter PRUDENTIUS zijn karakter, waarlijk vrij onzijdig, tekent:

Van alle Vorsten leefde, in mijne kindsche jaaren,
Een Vorst, het heugt mij nog, in 't oorlog fiks ervaren,

Die

Die wijze wetten gaf, een steun, met mond en hand,
Niet voor den Godsdienst, neen! maar toch voor 't Vaderland.
Hij, die een vriend was van een duizendtal van Goden,
Was, trouw aan 't rijk, ontrouw aan God en zijn geboden.

In later, in onzen tijd zelfs, heeft men, in het beoordeelen van het karakter van dezen man, de uitersten niet kunnen vermijden. MONTESQUIEU schrijft van hem, „ dat er nimmer na hem een Vorst geweest is, „ waardiger, om over menschen te regeeren." Velen hebben gedacht, aan Vorsten, die zij vleijen wilden, geen beter compliment te kunnen maken, dan, wanneer zij hen met JULIAAN vergeleken. Doch, daar wij nog vele eigene schriften van hem overhebben, is het voor een onpartijdig onderzoeker der waarheid niet zoo heel moeilijk, zijn karakter op te maken. JULIAAN was, blijkens zijne eigene schriften, vergeleken met het geen Heidensche Schrijvers, zijne tijdgenoten en vrienden, van hem getuigen, en met den samenhang van zijne daaden en verrichtingen, als Vorst aangemerkt, een goed Veldheer, maar zeer met zich zelven ingenomen, en buitensporig gezet op de toejuiching van het Volk, en niet verheven boven de listen der vleijerij. Van hier, dat hij, den naam van een gematigd en wijs Vorst bejagende, en zich van zijne Wijsgeerte veel verbeeldende, in vele gevallen te zacht te werk ging, en daar door aanleiding gaf tot vele wanördens, die, onder zijne korte regeering, in zeer vele steden en gewesten van zijn gebied voorvielen, terwijl hij, aan den anderen kant, door zijne partijdigheid tegen de Christenen, wat hij ook van gematigdheid voorwenden mogt, zich streng in alles, wat hun betrof, gedragende, diezelfde wanördens en volksbewegingen voedde. Die zelfde ingenomenheid met zich zelven openbaart zich ook, in zijnen togt tegen de *Perssen*, welken hij even roekeloos ondernam, als onvoorzichtig uitvoerde, en daardoor ongelukkig eindigde. Dit is het waare denkbeeld, het welk wij van hem, als Vorst, vormen moeten. Indien zijne korte regeering langer geduurd hadt, zou hij meer gelegenheid gehad hebben, om zijne bekwaamheden, of zwakheden, in de kunst van regeeren, te ontwikkelen.

Wat zijn karakter, als mensch, en wijsgeer, waar voor hij wilde gehouden zijn, aanbelangt, daar omtrent vinden wij het volgende, met zekerheid.

Hij hadt te *Atheene* gestudeerd, en zich in de Wetenschappen, bijzonder de Wijsgeerte, geöefend. Zijn verstand bevatte echter meer een schitterend vernuft, dan wel echte en bondige wijsheid en kennis. De Wijsgeerte, welke hij volgde, was de nieuwe *Platonische*, welke alle verschillende gevoelens lustig samen zocht te verbinden, en ten dien einde, terwijl zij de ernsthaftigheid van het Christendom trachtte te vernederen, aan de belagchlijke bijgeloviglieden der Heidenen eene kleur en vernis poogde bij te zetten. Schitterend vernuft ontdekt JULIAAN in zijne schriften, daar zijn stijl veel in het boertige valt, terwijl hij, zich zelve prijzende, alle de voorgaande Vorsten met zijne hekelpen doorstrijkt, doch tevens blijkt in hem zwakheid van verstand, doordien hij van dweeperij en bijgeloof zich liet overmeesteren, zoodat hij, alhoewel hij tegen het misbruik van toverij wetten gaf, (doch nog enkel *Cæsar* zijnde, en te gelijk met den Keizer KONSTANTIUS,) evenwel zelve meer dan te veel met wigchelarijen en bijgelovigheden ophadt. Dit getuigen van hem de Heidensche Schrijvers zelve, bij voorbeeld, een AMMIANUS MARCELLINUS, en het behoeft ons niet te verwonderen, nadien zijn leermeester, de Heidensche Wijsgeer MAXIMUS de *Efeziër*, insgelijks veel daar mede was ingenomen, gelijk deze naderhand, één en andermaal beschuldigd, dat hij door toverkunsten den dood van de volgende Keizers VALENS en VALENTINIAAN zou hebben willen bewerken, eindelijk, daar van herhaald beschuldigd zijnde, te *Efeze* met de bijl onthalst is geworden.

Ten opzichte van zijn hart en zeden, zal hij, volgends zijne *eigene* berichten, zacht, en goedäartig, afkeerig van alle geweld, en tevens een man van eene ingetogene en deftige levenswijze geweest zijn, wien de schouwspelen, snakerijen, en allerlei onmatigheid in spijs of drank tot een verdriet en walging verstrekte. Dit is zijn eigen getuigenis. Anderen spreken zoo voordelig niet van hem.

Deze Vorst werdt in het Christendom opgevoed, hij zelve schrijft, dat hij dezen weg twintig jaren bewandeld heeft. Zijn leermeester was zeker ECEBOLUS, een Dweeper, en tevens niet min dan vast in zijn geloof. — Deze verboodt zijnen kweekeling JULIAAN, zorgvuldig, allen omgang met den Heidenschen Wijsgeer LIBANIUS, te weten, opdat hij toch met het Heidendom niet zou be-

besmet worden! Doch deze zelfde man werdt, toen JULIAAN het Christendom verliet, ook zelve een Heiden; schoon hij, na JULIAANS dood, het Christendom weder hersteld wordende, ook tot het zelve wederkeerde, wanneer hij, als een boeteling, zich aan de kerkdeur nederwierp, roepende: vertreedt mij, als een smakeloos zout! Men kan zich ligtlijk verbeelden, welke de gevolgen van het onderwijs van zulk een dweepzuchtig leeräar op den levendigen jongeling JULIAAN moest hebben, te meer, als men in aanmerking neemt, dat MAXIMUS, LIBANIUS, en andere Wijsgeeren van die tijd, uit alle magt, beweerden, dat men den Heidenschen godsdienst niet hadt verstaan, dat men dien ten onrecht als afgodisch en ongerijmd hadt uitgemaakt, terwijl zij alle deszelfs belagchlijke bijgelovigheden wisten te verglimpen, en integendeel de Christenen voor Dweepers en bijgelovigen scholden. Het behoeft ons dan niet te bevreemden, dat JULIAAN, naderhand meer vrijheid bekomende, jeukerig op nieuwigheden, en op den roem van vernuft, door deze Wijsgeeren en huns gelijken is overgehaald, om het Christendom te verlaten, en de Nieuw Platonische Wijsgeerte, die zich, met zoo veel schijns, aanprees, omdat zij voorgaf, zonder partijschap, alleen de algemeene waarheden aan te nemen, benevens den Heidenschen eeredienst te ombelzen. Gelijk hij deedt, toen hij de regeering aanvaard hadt.

JULIAAN, dezen stap gedaan hebbende, wendde wel voor, dat hij een voorstander en handhaver was van de verdraagzaamheid in den Godsdienst, verklaarende in zijne brieven, dat men niemand, om zijne gevoelens, eenig geweld of dwang moet aandoen, het welk, gewis, de toestemming van elken Wijzen zal wegdragen, maar hoe zeer hij zich gewacht heeft van openlijke vervolgingen tegen de Christenen aan te richten, door bloedplakaten, en integendeel beloofde, hen niet te zullen beledigen, mids dat zij zich stilhielden, en geene opschuddingen maakten, evenwel heeft hij spoedig zijne gezindheid jegens de Christenen zoodanig ontdekt, en zich op die wijze jegens hen gedragen, dat dit zijn gedrag niet alleen door de Christenen eene *vervolging*, hoewel eene *vleijende*, meer *aanlokkende*, dan wel *aandrijvende*, om den Heidensche Goden te offeren, doch waardoor echter *vele Christenen met eigen wil* zijn afgevallen, genoemd

is geworden; maar ook fchrijft de Heidenfche Schrijver EU-TROPIUS, dat hij, alfschoon zonder bloed, nogthans een al te groote vijänd der Christenen en *vervolger* geweest is, waarmede ook anderen overeenftemmen.

Laat ons zien, waar in deze vervolging beftaan hebbe. JULIAAN poogde het Christendom uit te roeijen, door *woorden* en door *daaden*. — Door woorden; niet alleen dat hij hen fpottend en verächtelijk *Galileërs* noemde, en bij alle gelegenheden hevig doorftreek, maar op den *Parthifchen* togt zijnde, fchreef hij zeven Boeken opzetlijk tegen de Christenen gericht, in welke hij poogt te bewijzen, dat deze Godsdienst een menschlijk verdichtzel is, boosäartig uitgedacht, om alles aan de Dweeperij en Priefterheerschzucht te onderwerpen. Deze boeken zijn verloren geraakt, maar in de wederlegging van dezelven door CIJRILLUS *van Alexandrië*, heeft deze er ons verfcheiden aanmerklijke brokken van bewaard, die de Ongelovigen van onzen tijd niet hebben verzuimd, bij een te verzamelen, en, gelijk in het zoogenaamde *Evangile du jour* gefchied is, gemeen te maken, zonder echter in eenige aanmerking te nemen het antwoord en de wederlegging van den gemelden CIJRILLUS. Met dit fchrijven en prediken voerde echter JULIANUS weinig uit, gelijk hij in zijne Brieven klaagt, onder anderen verhalende, in één derzelven, dat hij voor den Raad te *Berrhoeën* eene redevoering voor den dienst der Goden gehouden hebbende, wel allen dezelven hadden geprezen, doch maar zeer weinigen die hadden toegeftemd, en dat nog zulken, die hij reeds te voren als *gezond van verftand*, dat is, Heidensgezind, gekend hadt. Trouwens alles, wat hij tegen de Christenen inbrengt, fteunt op verdraaijingen en fofisterijen of bedriegelijke redenkavelingen.

Met *daaden* vorderde hij meer. Deze beftonden hier in: 1.) Overäl herftelde hij het Heidendom, richtende de Tempels, beelden, en altaren, weder op, en den Heidenen alle hunne Voorrechten wedergevende, die zij voor KONSTANTIJN van den Staat genoten hadden. Schoon hij de Christenen niet wilde vervolgen, verhief hij echter in allen opzichte en bij alle gelegenheden, bij ambten, bedieningen, enz. de Heidenen boven hen. — Dit gaf aanleiding tot vele verwarringen, alzoo de Heidenen hier door ftout geworden, en de Christenen gemelijk, dikwijls

de

de zaken tot oproer en geweld uitberſteden, bij hoedanige gelegenheden veel Christenbloed door de Heidenen vergoten is.

2.) Alhoewel hij den Joodſchen Godsdienst niet meer genegen was dan den Christelijken, evenwel, toonde hij zich een vriend der Jooden, aan welke hij, misſchien, om de voorzegging van JESUS MATTH XXIV: enz. te leur te ſtellen, gelijk de Christen Schrijvers dit verzekeren, hoe het zij, aan de Jooden gaf hij vrijheid, om den Tempel te *Jeruſalem* weder op te bouwen, gelijk zij dan ook werklijk hand aan 't werk ſloegen, maar vruchteloos, dewijl zij door aardbeving en vuurvlammen verhinderd werden, gelijk een Heidensch Schrijver zelve erkent.

3.) De Christenen waren ten dien tijde onderling zeer verdeeld, bijzonder heerschte de grootſte verdeeldheid tusſchen de *Arianen* en *Athanaſianen*. Uit hoofde van dezelve, waren velen door Keizer KONSTANTIUS gebannen. Dezen riep JULIAAN uit hunne ballingſchap terug, en herſtelde hen in hunne kerkelijke posten. Dit geſchiedde, onder ſchijn van verdraagzaamheid, maar met welke inzichten, ontdekt ons de Heiden AMMIANUS MARCELLINUS „ Om zijne ſchikkingen", zegt hij, „ kracht bij te zetten, ontboodt hij de verſchillende Bisſchoppen met het ſcheurziek volk in zijn paleis, hen vriendelijk vermanende dat zij, hunne geſchillen dempende, zonder iemands belet, elk onbeſchroomd, zijnen godsdienst dienen zouden; het welk hij daarna hardnekkig doorzettede, opdat hij, de teugelloosheid, de verdeeldheden vermeerderende, het vereënigd gepeupel daarna niet zou behoeven te vreezen, hebbende hij bij ondervinding, dat geene wilde beesten tegen de menſchen zoo vijandig, als de meeste Christenen onderling jegens elkanderen zijn." — Christenen van onze eeuw! mogten de voorbeelden van vroeger eeuwen u eensgezindheid en liefderijke broederſchap leeren! — Het gevolg van deze list was, juist gelijk JULIAAN voorzien hadt. De Christenen beledigden elkander, dit gaf hem aanleiding, om allen, met ſchijn van recht, te onderdrukken, en die hem in den weg ſtonden, gelijk een ATHANASIUS, te bannen.

4.) Hij

4.) Hij verboodt, dat de Christenen geene onderwijzers zouden zijn in de Scholen, in welke Wijsgeerte, en fraaïe wetenschappen, geleerd werden. Dit noemt een Heiden zelve, *ongenadig*. Sommigen willen, dat hij zelfs verboden hebbe, *dat* de Christen kinderen in de openbare Scholen onderwezen werden. Dit schijnt echter niet zoo te zijn. Hij zegt zelve: „ Wie van de jongelingen daar zal willen komen, wordt niet verhinderd. Het zou toch niet redelijk zijn, de kinderen, die nog niet weten, waar zij zich wenden moeten, van den besten weg uit te sluiten."

5.) Hij ontzette de Geestelijkheid, de Bisschoppen en Leeräars der Christenen, van alle die voorrechten, welke zij van Keizer KONSTANTIJN en zijne Zoonen ontvangen hadden. Hij ontnam aan de weduwen de pensiöenen, haar door KONSTANTIJN toegelegd, ook ontnam hij den Christenen hier en daar hunne kerken en kerkelijke goederen, onder voorwendzel, dat zij stoffe gaven tot twist en tweedragt, en tegen de lesse van CHRISTUS omtrent rijkdom en armoede, streden, en verdeelde die onder zijne soldaten.

Zie daar een voorbeeld van vervolging van eenen Bastaard-Wijsgeer, waar van ik elke bijzonderheid kan staven met onloochenbare bewijzen. Hoe zeer deze listen het Christendom met verderf en ondergang dreigden, echter kunnen wij niet zeggen, of het daarbij nog gebleven zou zijn, indien hij langer geleefd en geregeerd hadt, maar de Keizer sneuvelde in een gevegt met de *Persen* door *'s vijands hand.* LIBANIUS zou geern een vermoeden verwekken, als of hij door eenen Christen uit zijn eigen leger gedood ware, maar hij verdient even weinig gehoor, als het verteltzeltjen van *sommige* Christenen, dat hij zijn bloed ten hemel sprengende, met den uitroep: *gij hebt het gewonnen, Galileër!* den geest zou gegeven hebben.

Te Amsteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesstraat.

D E

ONGEVEINSDE CHRISTEN.

N°. 52.

HERDENKING.

Dus is dit jaar 1798 genoegzaam weder ten einde gelopen, en een nieuw jaar ſtaat zijnen aanvang te nemen. Laat ons in ſtille overpeinzing ons herinneren, mijne Lezers! welke gebeurenisſen hetzelve heeft opgeleverd? Laat ons het goede en kwaade, dat ons, geduurende hetzelve, heeft bejegend, opſommen; en onszelven rekenſchap afvragen, welk gebruik wij van het één en ander gemaakt hebben? Deze rekenſchap toch zullen wij ook van dit jaar, gelijk van alle onze levensjaren, ééns voor den Richter van hemel en aarde moeten afleggen; wie kan dan twijfelen, of wij handelen wijs, indien wij dit voor onszelven heden doen, opdat wij, waar wij verkeerd gehandeld, en God niet in behoorlijke erkentenis gehouden hebben, zulks verbeteren, terwijl ons nog tijd van verbetering en bekering gegund wordt, en Gods verdraagzame langmoedigheid ons daartoe leidt; en waar wij het pad van wijsheid en deugd bewandeld hebben, wij daar op, door de kracht en onder het geleide van den Godlijken Geest, bij aanhoudendheid voortwandelen, en ſteeds nader aan de volmaaktheid trachten te komen; in alles gedachtig, dat, indien ons hart ons veröordeelt, God nogthans meer dan ons hart is, en alle dingen weet, zijnde hij een genadig en ont-

fermend God, die allen, welken in den naam van zijnen *Zoon*, die in de wereld kwam, om zondaren te behouden, hem om vergeving smeeken, zijne genade, tot lof van zijne goedertierenheid, wil bewijzen.

Het afgelopen jaar is, schoon men zich vlijdde met de hoop van vrede, en daadlijk in onderhandelingen is werkzaam geweest, om de vrede, ten minsten op het vaste land van *Europa*, te herstellen, nogthans gelijk de vorigen met bloed getekend geworden. Moord en verwoesting heeft *Zwitzerland*, het ongelukkig *Zwitzerland*, getroffen; het vruchtbaar *Braband* is een prooi voor alle de rampen van oorlog en oproer. De zee is onöphoudelijk met bloed geverfd, en op dezelve de grootste en ontzachlijkste vernielingen aangericht. Het lijdend menschdom zucht, onder de vreeslijkste rampen en ellenden, rampen en ellenden, van welke de berichten het menschlievend hart doen krimpen, het stoutste hart van den ongevoeligsten zelve doen ijzen.

Welke allergewigtigste gebeurenissen hebben wij, dit jaar, beleefd. De Paus, het geestelijk Opperhoofd der Roomsche Kerk, van zijnen zetel verdreven, en *Rome* tot een Gemeenebest, onder eene volksregering, hervormd. De Ridder-orde van *Maltha*, ruim twee eeuwen bezitters van dat Eiland, uit hetzelve verdreven — Een leger *Europeërs* in *Egypte* geland — Het oorlog door de *Turken* aan de *Franschen* aangekondigd. Wie berekent de gevolgen, welke zoodanige groote gebeurenissen éénmaal voor *Europa* zullen opleveren?

In ons Vaderland hebben wij geduchte omwentelingen beleefd. — Onze koophandel heeft nieuwe slagen geleden, en is genoegzaam tot niet gebracht. Onze Groenlandsche Vloot is ons ontnomen. Onze zeemagt heeft op nieuw verliezen ondergaan. Alles kwijnt, het is breuke op breuke, plage op plage.

On-

Onder dit alles, is bij ons eene Staatsregeling aangenomen, en eene nieuwe orde van zaaken ingevoerd. Geen menfchenbloed is binnen onze grenzen geftort, wij riekten den krijg flechts van verre, van verre hoorden wij het gekerm der ellendigen, van verre zagen wij den brand van ongelukkige fteden en dorpen — Het jaargetijde was vruchtbaar, en het land leverde eenen voordeligen oogst — Het pestvuur dreigde wel, maar floeg niet voort, onder onze runderkudden. Wij konden eten, drinken, en verzadigd worden.

Ik fchets deze openbare gebeurenisfen, zoo voor- als tegenfpoedige, flechts oppervlakkig; en roer ze enkel als met den vinger aan, zoo veel thans tot mijn oogmerk dienftig zal wezen. Elk mijner Lezeren voege hier nog bij zijne bijzondere lotgevallen, geduurende den loop van dit jaar hem bejegend, elk zal wederwaardigheden en ongelukken ondergaan, maar elk ook inmengzelen van zegeningen genoten hebben.

Hoe hebben wij ons, mijne Medeburgers! onder dit alles gedragen? Heeft de tweedragt en verdeeldheid onder ons een einde genomen? Heeft de ramp- en zorgvolle toeftand van het Vaderland de harten verëenigd, het eenigfte middel, om eenen veegen Staat, indien mogelijk, te redden van zijnen ondergang? Zijn niet integendeel de misnoegdheden alöm vermeerderd? Blijven de gemoederen niet verdeeld? Worden zij niet door wrok en wrevel beheerscht?

Hoe groeit het zedenbederf? Hoe klimt het tot eene verfchriklijke hoogte? Hoe wordt de Godsdienst openlijk aangevallen? Niet alleen de Godsdienst der Christenen, maar alle Godsdienst? Helaas! in openbaren druk wordt God geloochend, JEHOVA ftout gelasterd, zijn woord en dienst met hoon en bitteren fpot verguisd en gefmaad — JESUS, onze Zaligmaker, de groote Koning

der eere, miskend, en hij door vijanden van zijn rijk als op nieuw gekruist! Zijn lijden en gehoorzaamheid, waardoor hij de wereld met God verzoend heeft, wordt met onheilige voeten vertrapt, zijne weldaaden hardnekkig verworpen — En hoe gedragen zich die genen, die nog zijnen Godsdienst belijden? Zeker, men zou verwachten, dat zij hunne krachten zouden vereënigen, om de goede zaak der waarheid, met redenen en eenen christelijken wandel, te verdedigen en de Ongelovigen te beschamen. Het is toch thans niet meer te doen, om het behoud van deze of gene bijzondere gevoelens en gezindheden; het is op den Christen-Godsdienst gemunt. Desniettegenstaande strijden de Christenen onder zich, met denzelfden ijver, als ooit te voren, over de begrippen en leerstellingen van hun kerkgenootschap: dus ziet men de Roomschgezinden met meer dan gewone levendigheid in de weer, om hunne meningen over den Richter der geschillen en het gezag der kerk uit te breiden, en, zo het mogelijk ware, proselijten en bekeerlingen te maken.

De Hervormden, welken meer dan één kommerlijk vooruitzicht ten naauwsten behoorde te vereënigen, werken niet eenparig, om de belangen van hun genootschap op vaste gronden te bezorgen, tegen dat zij de ondersteuning van den Staat zullen moeten missen. Zij zijn onderling verdeeld, en ook hier is gevaar van nieuwe scheuringen!

Met één woord, de wereld is vervuld met wrevel, en ongenoegen; de oordeelen van God zijn geducht op aarde. — Of zullen wij waanen, dat, het geen gebeurt, zonder de invloeden en het bestuur van de Godlijke Voorzienigheid gebeurt? Die, in den loop der wereldsche zaken in onzen tijd, geen' hooger invloed opmerkt, is, in de daad, willens blind, en misleidt zich zelven. Doch, met dit alles leven de menschen voort in hunne gewone le-

levenswijze, zij eten, drinken, gaan huwlijken aan, houden feesten, met één woord, zij leven zorgeloos, gelijk in de dagen van NOÄCH, zonder aan gevaar te denken, of daar het hart op te zetten.

Elk, wien men ontmoet, klaagt evenwel, maar wie is er, die over zijne zonden, over eigen wanbedrijf, klaagt, en zich bekeert? De klagten zijn geene veröotmoedigende klagten van een gebroken en verflagen hart: het is niet een kirren, gelijk het duifjen kirt, maar een brommen, gelijk de beeren brommen, JES. LIX. 11. Men hoort de menfchen

— om 't aantal van hunn' onderdrukkers fchreeuwen,
Zij klagen, wijl 't geweld der Grooten hen verdrukt;
Maar niemand hunner vraagt: Waar 's God? waar is mijn Maker?
Die 's nachts zelfs dikmaal ftof tot vreugdezangen gaf?
Die door de rede ons doet de dieren overtreffen,
En boven 't vliegend choor begiftigt met verftand.
Nu fchreeuwen ze over het geweld der godelozen,
Maar God verhoort hen niet —
Hij wil zulk onbedacht en los geroep niet hooren;
De Allerhoogfte ziet niet op die klagers neêr.

Gelijk ELIHU dit te recht opmerkt, JOB XXXV. 9—13.

Wanneer wij nu de rekening opmaken, en voor ons het vonnis ftrijken, welke zal de flotfom wezen? Ongevoelig jegens de geduchtfte rampen, zorgeloos in het midden der grootfte gevaaren, tweedragtig en verdeeld, onderling haatlijk en elkander haatende, ondankbaar jegens de nog genoten zegeningen, onderfteld, dat er een wijs en rechtvaardig Richter van alle onze daaden is, gelijk er waarlijk een God is, die recht doet op aarde, ik vraag, wat is er van zulk een volk te wachten? Mijne Medeburgers! laat ons dit jaar niet fluiten, indien

wij waarlijk het Vaderland beminnen, en in hetzelve goede dagen wenfchen te beleven, voor dat wij deze onze fchuld voor God vereffend hebben:

Weläan, doorzoeken wij al ons beftaan, en keeren
Wij tot JEHOVA weer.
Kom, heffen wij ons hart en handen naar den hemel,
Tot God, al biddend, op!
„ Wij hebben tegen u, weêrfpannig, overtreden,
„ Dus hebt ge ons niet verfchoond.
„ Gij hebt ons met uw toorn bedekt, vervolgd, verflagen,
„ En hebt ons niet verfchoond;
„ Gij hebt u met een wolk omhuld, zoodat ons fmeeken
„ Niet doordrong door die wolk.
„ Gij hebt tot vuilnis ons verlaagd, en onder volken
„ Veräehtelijk gemaakt.
„ De vijänd grimt ons aan, en elk van onze haaters,
„ Met opgefperden mond.
„ Verfchrikking en gevaar heeft ons, helaas! getroffen,
„ Vernieling, breuk' op breuk' (*)."

Mijne Medeburgers! wilt gij het Vaderland behouden zien, verëenigt u, eindelijk, eens met elkanderen, brengt de oude fpreuk onzer vaderen weder in beöefening: Eendragt maakt magt! Wilt gij den voorigen voorfpoed beleven en genieten, zoo roept de oude vaderlandfche deugden, eerbied voor den Godsdienst, matigheid, eerlijkheid, arbeidzaamheid, weldaadigheid, weder in. Met één woord, keert te rug tot God, van wien gij zoo ver zijt afgeweken, en die u verlaten zal, omdat gij hem verlaat. Spiegelt u zelven aan het voorbeeld des ouden Joodfchen volks. Zij roemden, ten tijde van JESUS, op hunne vrijheid, zij fteunden op de Romeinfche Mogendheid,

(*) JEREM. *Klaagz.* III. 40—47.

heid, waarvan zij vrienden en bondgenoten waren, en onder wier bescherming zij zich veilig rekenden, maar, zij verwierpen JESUS, verlieten Godsdienst en deugd, en waren onderling in partijschappen verdeeld, en het duurde niet heel lang, of hun staat, stad, en tempel werdt, onder ijsselijken moord en verwoesting, door dieżelfde Romeinsche Mogendheid gesloopt.

Medechristenen! men heeft menigmalen u toegeroepen: de kerk is in gevaar! Men heeft dit dikwijls gezegd, als het alleen bijzondere gevoelens en leerstelzels betrof, en omdat deze kreet zoo menigmalen en ontijdig werdt aangeheven, werdt zij niet geächt, noch opgemerkt, maar thans moet men u waarschuwen: Ja, de kerk is in gevaar. Het menschdom openbaart eene geestneiging, die eene strekking heeft, tot verächting van al wat Godsdienst, wat deugd, en goede zeden heet. Scheuring en tweedragt dreigen de grootste onheilen. Men vindt van het Hebreeuwsche volk opgetekend, dat hunne snoodheden zoo hoog geklommen waren, dat God aan zijnen Profeet JEREMIÄ verboodt, meer voor dat volk te bidden. Zij waren rijp voor de straffe, en het vonnis was onhertoepelijk door de gerechtigheid vastgesteld. Helaas! indien dit ééns ons geval ware! Wie indringt in den waaren toestand van zaken, met betrekking tot Godsdienst en zeden, vindt, waarlijk, stoffe, om dit te vreezen. Wat dunkt u, oordeelt zelve, is het niet meer dan tijd, om ons voor God te vernederen, en ons te bekeeren? Streelt u zelven niet met een ijdel vertrouwen. Het is waar, JESUS zal zijne kerk niet verlaten, die groote Koning zal zijnen troon tot in eeuwigheid vaststellen, de gantsche magt der hel is niet vermogend, om zijn rijk om te keeren. Maar, JESUS kerk, dat is, de waare betrachters van deugd en Godsdienst alleen, mogen op zijne bescherming staat maken; zulken, die alleen uit-

wendig zijnen Godsdienst belijden, zonder geest en leven, dat is, zonder daadlijke beöefening van geloof en liefde, hoe groot ook uitwendig hun ijver moge zijn, voor de rechtzinnigheid, voor den uitwendigen Godsdienst, zij zijn in het oog van hem, die het hart kent, het hart eischt in zijne aanbidders, werkers van ondeugd, en voorwerpen van zijn rechtvaardig ongenoegen. Hij zelve heeft ons gewaarfchuwd voor die geduchte oordeelen, welke zijne laatfte toekomst zullen voorgaan, en dien mensch zalig genoemd, die in dien grooten dag van zijne toekomfte voor hem zal kunnen beftaan.

Gij, o Vader in de hemelen, wiens eernaam Ontfermer, wiens wezen Liefde is! ach! fla gij een oog van medogen op het beängftigd menschdom neder! Zend gij uwen goeden Geest, zonder wiens invloeden niets goeds kan worden daargefteld, opdat die Geest het verftand der menfchen verlichte, hunne harten met waar berouw vervulle en overbuige tot oprechte bekering! Stuit gij het verwoestend oorlog, en fchenk ons vrede; veréénig aller harten tot de vreeze van uwen naam, en leer ons allen aan anderen doen, het geen wij willen, dat aan ons gefchiede. Verlos ons van de rampen, die ons drukken, weer de gevaren af, die ons dreigen, en ontneem ons niet de zegeningen, die wij nog genieten, maar, helaas! door onze overtredingen verbeurd hebben, opdat nog de uitgangen van dit jaar mogen juichen.

Met deze bede, en met voornemen, om met het volgende jaar dezen mijnen arbeid, die niet ongezegend is, waarvoor de lof aan mijnen God zij toegebracht, weder te vervolgen, maak ik een

EINDE VAN DIT TWEEDE DEEL.

Te Amfteldam, bij M. DE BRUIJN, in de Warmoesftraat.

